Fiind cel mai mare cîntăreţ al Greciei, Homer este în acelaşi timp şi cel mai mare cîntăreţ popular. Domeniul său nu este epopeea, ci epos-ul, care este poveste, legendă, naraţiune populară vie.

HERDER

Lei 21

clu

Editura Univers

HOMER

Odiseea

Ediţie definitivă

Editura Univers

clu

Clasicii

literaturii universale

Coperta colecției:
VASILE SOCOLIUC

Această ediție, deosebită de cele anterioare, este rezultatul modificărilor pe care George Murnu le-a introdus în ultimii ani ai vieții.

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii Univers

Homer

ODISEEA

Traducere de
GEORGE MURNU

Studiu introductiv și note de
D. M. PIPPIDI

*

Ediție definitivă

*

339

București • 1971

Editura UNIVERS

INTRODUCERE*

Vreme îndelungată, de-a lungul veacurilor celor mai frumoase ale Antichității, problema autorului *Odiseii* n-a fost niciodată ridicată. Ideea istoricității lui Homer era atît de înrădăcinată în spirite încît, departe de a pune la îndoială paternitatea unuia din poemele prin excelență „homerice", se atribuia Cîntărețului orb întreaga moștenire epică a trecutului, punîndu-i-se în seamă nu numai epopei ca *Thebaida* sau *Cypriile*, dar încă și *Imnurile* religioase transmise sub numele lui, ori poemul eroic-comic *Margites*, pe care, la sfîrșitul secolului al IV-lea, un gînditor și un erudit de talia lui Aristotel îl înscrie cu hotărîre la activul poetului prestigios[1]. Primele șovăieli în privința autorului și a datei cîntării rătăcirilor lui Odiseu se înregistrează mai tîrziu, la Alexandria, unde, în tihna celei mai mari biblioteci pe care o văzuse lumea, laolaltă cu alte discipline pînă atunci necunoscute, avea să se nască, din nevoia valorificării unui patrimoniu literar imens, știința căreia îi spunem astăzi „istorie literară" și pe care creatorii ei o numeau *filologie*.

Pînă în secolul al III-lea î.e.n., *Iliada* și *Odiseea* circulaseră în lungul și în latul lumii mediteraneene în cópii ce n-aveau nimic oficial și care se deosebeau între ele în foarte multe privințe. Întocmite din rîvna pentru poezie a locuitorilor diferitelor cetăți din Grecia metropolitană sau din colonii, asemenea cópii înfățișau variante ale unui original desfigurat uneori din ignoranță, alteori cu știință,

* Se amintește cititorului că principalele probleme puse de originea și transmiterea poeziei homerice au fost tratate în introducerea la *Iliada* (E.L.U., 1967), al cărei cuprins e presupus cunoscut.

[1] *Poetica*, IV, 1448 b, 30 și urm.

pentru a satisface vanitatea unei familii sau a unei seminții, a căror mențione într-un pasaj al celor două epopei constituia în ochii grecilor un titlu de mîndrie. Epoca clasică a cunoscut astfel ediții ale poemelor lui Homer denumite după locul de proveniență ediția „cypriotă" sau „cretană", „massaliotă" sau „argolică", fără a mai vorbi de ediția „ateniană", faimoasă între toate pentru grija cu care fusese alcătuită din inițiativa și sub supravegherea capetelor celor mai luminate ale cetății. Întemeietorii bibliotecii alexandrine se găseau dar înaintea unei multiplicități de variante, făcută să înspăimînte pe cei mai îndrăzneți, iar primii „filologi", recrutați dintre conservatorii nenumăratelor manuscrise, n-au întîrziat să înțeleagă că în domeniul poeziei epice datoria lor cea mai de seamă trebuia să fie îngrijirea unui text al operelor homerice prezentînd acele garanții de autenticitate de care erau lipsite edițiile anterioare.

Sarcina nu era ușoară, și e meritul indiscutabil al unor oameni ca Zenodotos din Efes și Aristofanes din Bizanț (mai tîrziu al unui Aristarch din Samothrake) de a fi elaborat pentru întîia oară criteriile complexe pe care se întemeiază pînă în zilele noastre munca editorului de texte. În istoria culturii, aceasta reprezintă un eveniment considerabil. Confruntînd variante și clasînd manuscrise, eliminînd episoadele interpolate și supunînd unui întreit examen — lingvistic, metric și estetic — fiece vers din multele zeci de mii ale textului tradițional, acești precursori ai învățaților moderni au făcut posterității serviciul de a distinge pentru întîia oară operele lui Homer din ansamblul ciclului epic, iar, în cuprinsul fiecăreia din cele două epopei, de a nota prin semne adecvate versurile străine de versurile inutil repetate, denaturările voite de alterările rezultate din inexperiența copiștilor anteriori. Sîrguința lor lucidă e la baza textului pe care-l citim al poemelor, și folosul științific ar fi fost desigur mai mare, dacă în ultimele două veacuri ale erei păgîne emulii întru filologie ai alexandrinilor, „gramaticii" școlii din Pergam, n-ar fi părăsit orientarea celor dintîi, reintroducînd în studiile homerice preocupări religioase și moralizatoare străine de rosturile unei adevărate critici.

În istoria textului homeric, momentul alexandrin îmbracă de aceea o particulară semnificație, și e remarcabil că unii dintre urmașii lui Zenodotos — un Xenon, un Hellanicos — împingînd pînă la ultimele consecințe efortul lor analitic, par să fi ajuns pentru întîia oară la concluzia îndrăzneață că *Iliada* și *Odiseea* ar fi operele unor poeți diferiți. Argumentele de care se slujeau acești „Despărțitori" — *Chorizontes*, cum au fost numiți în limba greacă — nu ne mai sînt astăzi

cunoscute. Așa cum s-au pierdut lucrările unde-și expuneau ideile, s-au pierdut și scrierile apărătorilor opiniei tradiționale — Aristarch în primul rînd, printre ale cărui opere citate de contemporani se numără un tratat intitulat *Împotriva paradoxelor lui Xenon*. Sigur e doar că autoritatea gramaticului din Samothrake trebuie să fi abătut spiritele de la calea deschisă de cei doi novatori, de vreme ce, de-aci înainte, îndoiala în privința paternității *Odiseii* nu se mai întîlnește formulată cu hotărîre la nici unul din istoricii literari ai Antichității. Nepotrivirile dintre cele două poeme, și în primul rînd deosebirea de ton perceptibilă pentru o ureche exercitată, aveau să fie explicate ca rodul unei evoluții lăuntrice a autorului. Deosebit de caracteristică, din acest punct de vedere, e atitudinea autorului anonim al tratatului *Despre sublim*, a cărui judecată, reprezentativă pentru întreaga critică greacă post-alexandrină, avea să rămînă acea a homerizanților din toate țările și de toate limbile pînă la începutul secolului al XVIII-lea, cînd, sub înrîurirea aproape simultană a *Conjecturilor academice* ale abatelui D'Aubignac[1] și a reflecțiilor lui Vico din cea de a doua a sa *Scienza Nuova*[2], în atmosfera de exaltare a însușirilor „naturale" ale unei umanități decăzute din perfecția-i originară, avea să se nască — pentru a dăinui pînă în zilele noastre — ceea ce veacul al XIX-lea a numit „problema homerică": vastă dispută în jurul originilor și dezvoltării poeziei grecești epice, a cărei concluzie (sau, mai degrabă, al cărei postulat) avea să se dovedească tăgada istoricității rapsodului pe care din timpuri imemoriale Europa se deprinsese să-l așeze la obîrșia oricărei poezii.

Catechismul credinței celei noi, apărut în 1795, e scris în latinește[3]. Autorul — Friedrich August Wolf, profesor la Universitatea din Halle — nu bănuia probabil în ce măsură piatra de el zvîrlită era sortită să tulbure apele liniștite ale filologiei. Și, totuși, s-a întîmplat cu *Precuvîntarea la Homer* un lucru rareori petrecut în istoria științelor: largi cercuri de cititori — eleniști și istorici, dar și poeți ori artiști, începînd cu cei mai de seamă dintre contemporani: un Goethe, un Schiller, în Anglia un Walter Scott — înfruntînd paginile aride și pasionîndu-se pentru o teză ce amenința cu pustiirea „grădina cea mai roditoare din întreg domeniul estetic" (cum se exprimă autorul lui *Faust* într-o scrisoare către autorul *Hoților)*, s-au

[1] *Conjectures académiques ou Dissertation sur l'Iliade*, Paris, 1715.

[2] Napoli, 1730.

[3] *Prolegomena ad Homerum, sive de operum Homericorum prisca et genuina forma variisque mutationibus et probabili ratione emendandi*, Halle, 1795.

pornit pe polemici, lăudînd sau ponegrind lucrarea şi pe autor cu o vigoare ce n-avea să se istovească pînă-n zilele noastre.

Nu e aci locul să înşirăm urmările importante pe care o asemenea dezbatere (care, în ultimă instanţă, angaja concepţia unei întregi epoci despre artă şi rostul ei în societate) le-a avut asupra dezvoltării culturii germane de la începutul secolului al XIX-lea. Pentru nevoile acestei introduceri va fi de ajuns să relevăm că o teză potrivit căreia epopeea homerică n-ar fi „o operă concepută şi executată", ci „a luat naştere şi s-a dezvoltat în chip firesc", de-a lungul unei întregi perioade a istoriei grecilor[1], implica, pe lîngă inexistenţa unui poet cu numele Homer (căruia pe nedrept i s-ar fi atribuit meritele unei întregi pleiade de improvizatori anonimi), negarea obîrşiei comune a *Iliadei* şi a *Odiseii*, ai căror autori, indiferent de numele lor, nu mai puteau fi deci aceiaşi, nici numaidecît contemporani.

Această din urmă poziţie, care în secolul al II-lea î.e.n. fusese a „Despărţitorilor" şi care în cel de-al XIX-lea redevenea a „Analiticilor" — părtaşi ai unei metode de cercetare tinzînd să pună în lumină particularităţile fiecărui poem în parte, cu scopul de a înlesni înţelegerea chipului cum s-au format şi a raporturilor lor reciproce — se oglindeşte în producţia imensă, în toate graiurile pămîntului, acumulată în ultimii 150 de ani fără întrerupere. Începînd cu limba ori metrica şi sfîrşind cu meteorologia şi riturile de înmormîntare, trecînd prin analiza sintactică şi examenul aşa-numitelor „realităţi", aspectele felurite ale *Iliadei* şi *Odiseii* au fost înregistrate, scrutate şi confruntate, cu rezultate uneori utile, în cele mai multe cazuri descurajante. Pornită să vîneze contradicţii şi inconsecvenţe, pentru a întemeia pe ele teorii în privinţa elaborării celor două epopei din cînturi izolate, grupate nu se ştie cum în jurul unui „nucleu originar" care în cazul *Iliadei* ar fi fost o *Achilleidă*, iar în cazul *Odiseii* un mai puţin precis conturat poem al *Întoarcerii* eroului — succesiv îmbogăţit cu o *Telemachie* şi cu un episod al *Răzbunării* împotriva peţitorilor Penelopei — critica homerică, aşa cum a fost înţeleasă şi practicată vreme de un veac şi mai bine, s-a făcut vinovată de o regretabilă lipsă de înţelegere faţă de natura celor două epopei, considerate ca opere de artă.

Pornind de la convingerea că, din punctul de vedere al metodei, n-ar exista deosebire între studiul unui poem şi al celui din urmă

[1] Sînt aproape întocmai cuvintele lui Fr. Schlegel, fervent admirator al lui Wolf: *Prosaische Jugendschriften*, ed. Minor, I (Viena, 1882), pp. 327—328.

ciob ieşit la iveală pe un cîmp de săpături arheologice[1], însufleţit de o încredere în propriile capacităţi care a dat prilej pînă şi celui mai modest profesor de limbi clasice „să-l trateze pe Homer ca pe un şcolar nepriceput, ale cărui compoziţii ar avea nevoie să fie corectate"[2], „Analiticii" au acumulat contribuţii şi concluzii a căror trăsătură caracteristică e de a se anula între ele, îndreptăţind reflecţia spirituală a lui Goethe, care, într-una din convorbirile cu Eckermann, la 1 februarie 1827, observa cu dreptate că „Wolf l-a putut distruge pe Homer, dar nu şi poezia acestuia, dăruită cu miraculoasa putere a eroilor din Wallhala, care dimineaţa se sfîrtecă în bucăţi, iar la prînz se aşază la masă cu toate mădularele tefere".

*

Lăsînd la o parte obiecţiile mai puţin însemnate şi observaţiile de detaliu, al căror examen ar necesita un mare număr de pagini, argumentele folosite de criticii ultimului veac împotriva tradiţiei care face din Homer autorul deopotrivă al *Iliadei* şi al *Odiseii* se pot rîndui în două categorii principale. E vorba, înainte de toate, de teza după care în cele două epopei s-ar oglindi culturi materiale diferite, cărora le-ar corespunde forme de organizare a societăţii diferite şi ele; în al doilea rînd, de existenţa unor contradicţii în chipul cum a fost folosit materialul legendar într-un poem şi în celălalt.

În ce priveşte prima afirmaţie, cu mult cea mai gravă dacă s-ar dovedi întemeiată, adevărul e că tocmai cercetările la care au fost supuse epopeile din partea „wolfienilor" mai vechi sau mai recenţi n-au izbutit să pună în lumină vreo trăsătură deosebitoare de oarecare importanţă. Cum e evident pentru orice cititor neprevenit, civilizaţia zugrăvită în *Iliada* şi în *Odiseea* e o civilizaţie a bronzului. Întrebuinţarea fierului nu e necunoscută, dar e încă restrînsă. În domeniul uneltelor şi al armamentului, în materie de navigaţie şi de tactică militară, în modul de construcţie a locuinţelor şi în mijloacele de locomoţiune, în alimentaţie şi în îmbrăcăminte, informaţiile oferite de cele două poeme nu se deosebesc între ele. Dacă *Iliada* lasă impresia unui mod de viaţă mai aspru, mai puţin evoluat, aceasta se datoreşte nu numai subiectului, care ne pune sub ochi o lume încleştată în luptă, ci, mai ales, împrejurării că, oricît de vastă şi de complexă, o operă de artă nu poate îmbrăţişa nici pe departe toate

[1] Cf. U.von Wilamowitz-Moellendorff, *Die Heimkehr des Odysseus*, Berlin, 1927, p. 172.

[2] Colardeau, *Annales de l'Université de Grenoble*, XVIII, 1905.

manifestările vieții.[1] Neținîndu-se seama de acest adevăr elementar, s-a argumentat în cele mai multe cazuri *ex silentio*, presupunîndu-se că ori de cîte ori poetul nu vorbește de o instituție sau de o născocire, am avea dovada că nu le cunoaște. În realitate, tocmai în această ordine de idei ar fi trebuit să dea de gîndit împrejurarea că singura menționare a scrisului într-un text homeric se întîlnește în *Iliada*[2], iar nu în *Odiseea*, cum ar fi fost de așteptat din punctul de vedere al cuiva care vede în acest poem o operă cu cîteva veacuri mai recentă.

În privința structurii sociale ori a instituțiilor, lucrurile nu stau altfel. Dacă, așa cum s-a arătat în introducerea la *Iliada*, epoca zugrăvită în această epopee e o epocă de tranziție de la societatea organizată gentilic la societatea împărțită în clase[3], același lucru se poate spune despre *Odiseea*, cu deosebirea că, în timp ce aspectele înfățișate în *Iliada* sînt mai direct legate de realitățile războiului, lumea *Odiseii* e o lume redată îndeletnicirilor de toate zilele. În amîndouă cazurile, cadrele societății sînt aceleași: începînd cu celula organică a oricărei *polis*, care e ginta (în grecește: *genos*), trecînd prin fratrie, care e o asociație de ginți, și sfîrșind cu tribul, la rîndu-i o grupare, mai mult sau mai puțin puternică, de fratrii. În aceste condiții și pe aceeași treaptă de dezvoltare a forțelor productive, formele de organizare politică nu prezintă deosebiri. Democrația militară, despre care s-a spus cu drept cuvînt că e regimul politic descris în *Iliada*, continuă să fie forma de conducere a oamenilor din *Odiseea*, în ciuda faptului că aspectele înfățișate sînt altele decît în poemul închinat războiului Troiei. Cîtă vreme în ultima

---

[1] Cf., totuși, în cîntul XVIII, 472—595, descrierea scenelor presupuse a împodobi faimosul scut al lui Ahile.

[2] VI, 169, cu nota corespunzătoare.

[3] Cel puțin aceasta e imaginea pe care ne-o înfățișează cele două epopei, pînă de curînd cele mai vechi documente scrise privitoare la istoria lumii egeene în mileniul II î.e.n. Cum s-a arătat însă în introducerea la *Iliada* (și mai departe în nota la III, 6), recenta descifrare a scrierii „lineare B", punîndu-ne la dispoziție un număr crescînd de izvoare documentare din a doua jumătate a mileniului II, e de natură să îmbogățească și, în unele privințe, să modifice cunoștințele noastre despre structura societății miceniene, ca și despre cultura ei îndeobște. În această ordine de idei, e de reținut împrejurarea că, în tabletele din Pylos, numărul sclavilor apare mai mare decît o lăsa să se bănuiască textul homeric, fie că e vorba de sclavi „regali", fie de sclavi ai templelor. Rămîne ca ulterioare cercetări să precizeze dacă pretinșii robi nu sînt numai persoane dependente și dacă, așa cum e probabil, invazia doriană n-a însemnat din punctul de vedere al dezvoltării relațiilor sclavagiste o dare înapoi pe măsura aceleia constatate și în alte domenii ale vieții sociale.

epopee, prin natura lucrurilor, importanța capilor de oști e subliniată la fiece pas, ceea ce ne izbește mai ales în *Odiseea* sînt limitele unei autorități care, pentru a se face respectată, are nevoie de sprijinul unui „sfat", convocat pentru a delibera în orice împrejurare[1], ale cărui hotărîri, la rîndul lor, sînt supuse unei adunări a norodului întreg. Asemenea adunări ne sînt descrise în mai multe rînduri de *Odiseea*, fie în țara feacilor[2], fie în Itaca, înainte și după întoarcerea eroului.[3] S-a putut deci face observația că în ele rolul oamenilor de rînd e mai important decît în *Iliada*, unde mulțimea chemată să delibereze se mulțumește să asiste la certurile dintre fruntași și să ia aminte la hotărîrile capului oștii.[4] Pornind de-aci, era firească presupunerea că stadiul de organizare politică oglindit în *Odiseea* ar fi mai recent decît acel descris în *Iliada*, trăgîndu-se concluzii în privința vîrstei respective a celor două poeme.

În realitate (și lăsînd la o parte împrejurarea că în adunările itaciene rolul capilor de ginți e făcut mai important de lipsa prelungită a celui ce ar fi trebuit să convoace și să conducă aceste adunări), ceea ce trebuie avut în vedere, și ceea ce se uită de prea multe ori, e că — fie și în ipoteza după care unele aspecte ale vieții obștești ar fi mai evoluate în *Odiseea* decît în *Iliada* — aceasta nu implică numaidecît concluzia unei anteriorități a ultimului poem față de primul. Cîtă vreme nimeni nu se gîndește să pună la îndoială faptul că informațiile epopeii se întind pe mai multe veacuri, e firesc ca alături de aspecte indiscutabil mai vechi fiecare din cele două texte să înfățișeze stări de lucruri mai apropiate de vremea cînd a trăit poetul. Din acest punct de vedere, *Iliada* nu se deosebește de *Odiseea* și, dacă în aceasta din urmă, ca să cităm un exemplu, proprietatea gentilică a solului e pe punctul de a face loc proprietății individuale, fenomenul nu e fără analogii în *Iliada*, unde, alături de tabloul ginții lui Priam — adăpostită într-un singur palat și muncindu-și pămîntul în devălmășie[5] — nu lipsesc cazurile în care moartea părintelui e urmată de împărțirea averii între frați.[6]

*

Evident, mai puțin lesnicioasă e aprecierea a ceea ce s-a numit „fizionomia spirituală" a celor două epopei, și înainte de toate a

[1] VI, 71—73; VII, 170—176; 235—246.
[2] VIII, 10 și urm.
[3] II, 8 și urm; XXIV, 554 și urm.
[4] II, 80—385.
[5] VI, 242—250.
[6] V, 157; XII, 409; XV, 183—189.

J532.

concepțiilor etice și religioase oglindite în fiecare din ele. Din acest punct de vedere, o opinie răspîndită între cercetători e aceea după care — în raport cu concepția despre lume a personajelor *Iliadei* — credința eroilor *Odiseii* s-ar caracteriza printr-o mai mare puritate, printr-un progres pe calea unei eticizări care ar fi imprimat divinităților „prea-umane" ale poemului despre Ilion un accentuat caracter moral, făcînd din ele paznicii dreptății. Acest mod de a gîndi nu ni se pare îndreptățit, în măsura în care se întemeiază numai pe unele pasaje ale epopeii, nesocotind cu totul alte texte al căror înțeles nu se deosebește cu nimic de ideile dominante ale *Iliadei*. Pentru autorul ultimului poem am avut prilejul să scriem, „există un neam al zeilor, al cărui amestec în liberul joc al forțelor omenești introduce în acesta un element irațional. Zeii participă la existența oamenilor pentru a-i ajuta sau pentru a-i prigoni, fără ca într-un caz sau în celălalt atitudinea să le fie îndreptățită de purtarea acestora din urmă. Succesul, reușita în orice întreprindere omenească, nu depind în ultimă instanță de valoarea individuală, ci de sprijinul acordat de nemuritori după îndemnuri ce nu cunosc justificare. Mai cu seamă Zeus ne e înfățișat ca întruparea unei voințe atotputernice, dar arbitrare, ale cărei manifestări nu pot fi prevăzute, nici evitate. Partea de bine și de rău a fiecăruia e fixată de el după criterii ce n-au a face cu virtutea sau cu dreptatea, și aceasta chiar din clipa nașterii, înainte ca bărbatul ori femeia să fi avut răgazul să-și manifeste însușirile bune sau rele"[1].

Concepții asemănătoare își fac loc în cele mai multe cînturi ale *Odiseii*, și încercarea de a stabili din acest punct de vedere o demarcație între cele două opere se lovește de mărturia irecuzabilă a textelor: *Nimic mai șubred pe pămînt ca omul*, proclamă eroul întors la cămin, în cuvintele pe care le adresează lui Amfinomos:

Nu crede el c-are să dea vr-odată
De rău pînă ce zeii-i dau norocul
Să-i meargă toate-n plin și-i pot genunchii.
Iar cînd trimit răstrișți asupră-i zeii,
Le rabdă el pe vrute, pe nevrute,
Căci mintea-i se tot schimbă după ziua
Ce-o luminează cel-de-sus.[2]

[1] Homer, *Iliada* (E.L.U., 1967).
[2] XVIII, 175—181.

În termeni mai puțin metaforici, concepția despre raporturile cu divinitatea profesată de Odiseu nu-i alta decît cea exprimată de Ahile în întîlnirea cu Priam, venit să răscumpere leșul lui Hector:

Asta e soarta ce zeii croiră sărmanilor oameni,
Viața să-și ducă-n durere, iar lor de nimic nu le pasă.
Două butoaie se află-n Olimp pe podeala lui Zeus:
Unu-i butoiul cu rele, celalt e butoiul de bunuri.
Cînd un amestec din ele cuiva între oameni dă Zeus,
Nenorocirea-l așteaptă, dar are și parte de bine.
Dacă-i dă însă necazuri, îl face batjocura lumii,
Foamea pe sfîntul pămînt îl adulmecă fără de milă
Și-umblă săracul pribeag, oropsit de zei și de oameni.[1]

Aceeași melancolică judecată asupra fragilității fericirii, pornind de la constatarea nenumăratelor primejdii ce-o pîndesc, culminează în aceeași proclamare a atotputerniciei divine, în afara căreia nimic nu se îndeplinește:

Ca unul care poate toate cele,
Dă Joe bun și rău pe lumea asta...[2]

Sau, în alt loc:

Căci Dumnezeu ne dă, ori nu, de-a pururi
Așa cum vrea, fiind atotputernic.[3]

Ideea însăși că Zeus distribuie singur partea de bine și de rău a fiecărui muritor, atît de plastic formulată în cîntul XXIV al *Iliadei*, se întîlnește în termeni asemănători în cuvintele de îmbărbătare adresate lui Odiseu de Nausicaa, în frumoasa scenă a întîlnirii:

Nu pari om rău și nici lipsit de minte,
Dar singur Joe bunurile-mparte,
Cum vrea, fieștecărui om pe lume,
Ori bun ori rău, și el îți dete aceste
Nenorociri — și cată să le suferi.[4]

---

[1] *Iliada*, XXIV, 519—525.
[2] IV, 331—332.
[3] XIV, 609—610.
[4] VI, 256—260.

Aci și în alte locuri ale *Odiseii* ultimul cuvînt al înțelepciunii e resemnarea — în afară de cazul cînd spectacolul unei nedreptăți se întîmplă să smulgă chiar celui mai pios un strigăt de revoltă:

...Doamne tată Joe,...
Nu-i altul între zei mai crud ca tine!
Tu nu te-nduri de oameni și ești totuși
Părinte-al lor! Tu-i lași de-a pururi pradă
Nevoii și durerilor amare.[1]

Atitudinea e caracteristică pentru teodiceea *Odiseii* și a *Iliadei* deopotrivă, și semnificativă e încă împrejurarea că în fiecare din aceste epopei, alături de concepția care atribuie lui Zeus răspunderea sorții muritorilor, se întîlnește alta, potrivit căreia lotul de fericire sau nefericire al fiecărui individ ar fi hotărît nu de un zeu anume, ci de o divinitate concepută colectiv, de totalitatea forțelor în a căror grijă stă mersul lumii.[2]

O idee mai puțin banală își face drum într-un pasaj al *Odiseii* unde e menționată ceea ce poetul numește „Ursita zeilor" — forță anonimă și încă vagă în care sîntem înclinați să recunoaștem prefigurarea unei ordini cosmice, manifestată ca justiție divină. Îndată după răpunerea peților, în casa-i regăsită, Odiseu potolește exaltarea bătrînei Euriclea, transportată de beția răzbunării:

Taci, doică, și te bucură în tine,
Dar nu mai chiui, că nu-i a bine
Să te mîndrești cu moartea unor oameni.
Că lor le puse capăt doar ursita
Ce-a fost de sus și-a lor nelegiuire...[3]

Moartea tinerilor, răpunerea lor de către erou sînt aci explicate ca urmări ale unei hotărîri a zeilor — *moira theon* — determinată de faptele lor ticăloase — *schetlia erga*. Sub o formă timidă, ceea ce mijește în ultimele versuri e ideea unei răspunderi morale, atît de puțin familiară lumii cîntate de poet încît, într-un faimos pasaj al *Iliadei*, acuzat de greci de a le fi pricinuit suferințe fără număr prin purtarea-i jignitoare față de Ahile, Agamemnon răspunde:

Mă-nvinuiră de multe ori și mă mustrară danaii
Că de la mine-i tot răul. Nu sînt eu de vină, ci numai

[1] XX, 257—261.
[2] *Odiseea*, III, 370—375. Cf. *Iliada*, XVI, 424—427.
[3] XXII, 499—503.

Zeus, Ursita și Furia, iasma hoinară prin umbră,
Care-n sobor mă făcură din minte să-mi ies ca nebunii
Și să răpesc lui Ahile răsplata ce obștea-i dăduse.
Ce puteam eu împotrivă? O zînă le puse la cale
Toate, fiica mai mare a lui Zeus, Orbirea dușmană,
Care smintește pe toți...[1]

Față de aceste declarații și de altele exprimînd idei asemănătoare[2], versurile din *Odiseea* unde omorul candidaților la mîna Penelopei e justificat prin crimele de care aceștia se făcuseră vinovați reprezintă, fără îndoială, un pas înainte. S-a văzut deci în ele reflexul unei epoci mai noi decît vremea cînd a fost compusă *Iliada*, și acestui prim indiciu i s-au adăugat în ultima vreme argumentele scoase din examenul unui pasaj al celui dintîi cînt al poemului.

Îndată după prologul în care sînt expuse liniile mari ale cuprinsului și se dau amănunte în legătură cu soarta tovarășilor eroului, pe punctul de a ni-l înfățișa pe acesta întreprinzînd întoarcerea din insula unde zăbovește, un sfat al zeilor examinează oportunitatea de a pune capăt lungilor lui rătăciri. În această împrejurare, cu gîndul la lipsa de măsură a oamenilor, mai-marele soborului ceresc denunță deprinderea acestora de a arunca asupra olimpienilor răspunderea propriilor lor fărădelegi:

Întîi și-ntîi părintele-omenirii
Și-al zeilor luă între ei cuvîntul
Gîndind la soarta lui Egist, măritul,
Ucis de tînărul Orest, vestitul
Lui Agamemnon fiu, și zise: „Doamne,
Cum oamenii pe zei îi tot defaimă!"
Și-nchipuie că de la noi vin toate
Necazurile lor, ci dînșii singuri
Cu-a lor păcate și-nrăiesc ursita.
Așa Egist acum, în ciuda soartei,
Luă-n căsătorie pe femeia
Lui Agamemnon și-i ucise soțul
La-ntoarcerea din Troia, și el totuși
Știa năprazna ce urma să fie,
Căci noi îi trimisesem pe-al lui Argus
Ucigător pîndeț, pe zeul Hermes,

[1] XIX, 83—90.
[2] Cf., cu titlu de exemplu, *Iliada*, III, 163—164.

Şi-l prevestise el să nu-l omoare
Şi nici să-i ia soţia, căci Oreste
Pe-Atrid va răzbuna, cînd va fi mare
Şi jindui-va ţara lui pierdută.
Dar sfatul bun el nu vru să-i asculte
Şi toate acum şi le plăti grămadă.[1]

În originalul grec, ideea redată de traducătorul român o dată prin „şi-nrăiesc ursita", a doua oară prin „în ciuda soartei" e exprimată de adverbul *hypermoron*, al cărui înţeles e dublu şi de a cărui interpretare depinde în ultimă instanţă semnificaţia etică a întregului pasaj. După sensul atribuit prepoziţiei cu care începe şi care înseamnă „peste", am avea, într-un caz, libertatea pentru om de a-şi mări partea de bine ori de rău hărăzită de zei, de a adăuga la vicisitudinile normale ale fiecărei vieţi vicisitudini noi, decurgînd din propria-i voinţă; în cel de-al doilea, o libertate mai larg înţeleasă, putinţa pentru fiecare din noi de a încălca rînduiala dinainte stabilită, fie şi cu preţul unei pedepse de care nu vom scăpa şi care ne va face să reflectăm — prea tîrziu — la binefacerile înfrînării.

Între istoricii culturii greceşti, ca şi între specialiştii problemelor homerice, părerile sînt împărţite. Cu treizeci de ani în urmă, un mare elenist a încercat să acrediteze opinia după care în cuvintele atribuite de poet lui Zeus şi-ar găsi expresie un moment hotărîtor din dezvoltarea unei conştiinţe etice greceşti.[2] Esenţială în această interpretare apare intenţia lui Egist, acţiunea nelegiuită săvîrşită în cunoştinţă de cauză. În apelul la cumpăna lăuntrică, la o voinţă slobozită din cătuşele fatalităţii, ar sta interesul neobişnuit al textului, şi aceasta a făcut să se scrie despre el că ar reprezenta „...cea dintîi afirmare a liberului-arbitru în istoria spiritului occidental".[3]

Pentru învăţatul căruia îi împrumutăm această judecată şi în ochii căruia ionianul care a compus pasajul în chestiune s-ar dovedi un gînditor „mai modern decît Socrate" (în măsura în care, pentru acesta din urmă, „a cunoaşte binele şi a-l săvîrşi e totuna"), e de la sine înţeles că autorul primului cînt al *Odiseii* n-are nimic comun cu autorul celorlalte cînturi, şi încă şi mai puţin cu autorul *Iliadei*. Ne-am găsi, după modul său de a vedea, înaintea unui adaos, şi singurul lucru ce se poate spune despre vremea în care a fost introdus în economia poemului e că, în jurul anului 600, cînd Solon îşi

[1] I, 45—66.
[2] W. Jaeger, *Sitzungsberichte der Akademie Berlin*, 1926, pag. 69 şi urm.
[3] G. Pasquali, *Pagine meno stravaganti*, Firenze, 1935, pag. 76.

scria elegia intitulată *Eunomia*, *Odiseea* trebuie să fi avut înfățișarea pe care i-o cunoaștem astăzi.

Se înțelege că nu poate fi vorba să discutăm în acest loc problema raporturilor dintre cîntul I și cînturile II—XXIV[1], după cum nu putem discuta nici chestiunea, strîns legată de ea, a cronologiei. Ceea ce nu ne putem dispensa de a releva totuși e metoda defectuoasă care întemeiază concluzii de o atît de mare însemnătate pe examenul unui text izolat; în al doilea rînd, împrejurarea că, pentru majoritatea cercetătorilor, între ideile primului cînt al *Odiseii* și concepția despre păcat, dominantă în restul poemelor homerice, nu-i nici o deosebire. E ușor de văzut, susțin părtașii acestei teze, că în cuvîntarea abia reprodusă Zeus nu tăgăduiește partea de rele ce le-ar veni oamenilor de la zei. Ceea ce ține să sublinieze e numai că, la acestea, muritorii se încăpățînează să adauge „cu-a lor păcate", cum traduce G. Murnu, sau „prin nestăpînirea lor", cum s-ar putea încă reda dativul *atasthaliesin*.[2]

Într-o ordine de idei înrudită, s-a făcut observația că sarcina de împărțitor al dreptății a celui mai mare dintre zei e proclamată de *Iliada* în termeni nu mai puțin categorici decît în versurile *Odiseii*, unde pieirea peților era justificată prin „faptele lor urîcioase":

Nu e-n zadar jurămîntul, nici strînsul de mîni laolaltă,
Sîngele mieilor și închinatele vinuri, chezașii credinței.
Dacă de asta nu-i bate pe loc împăratul olimpic,
Fi-vor bătuți mai tîrziu și scump vor plăti-o troienii:
Toți au să piară, și ei și nevestele lor și copiii.[3]

În aceste condiții, hotărîrea e anevoioasă și discuția ar putea continua, dacă, pentru a dezlega spinoasa problemă a raporturilor dintre cele două epopei, criticul n-ar avea la dispoziție incontestabile afinități de plan și de tehnică narativă, a căror mărturie ni se pare decisivă și asupra cărora socotim necesar să ne oprim.

*

Din acest punct de vedere, ceea ce trebuie pus în primul rînd în lumină e modul cum *Odiseea* se leagă de ciclul epic prin subiect și prin chipul cum e exploatat subiectul. A spune că, la fel cu *Iliada*,

---

[1] Cîte ceva, în această privință, se va spune mai departe.

[2] U. von Wilamowitz-Moellendorff, *Der Glaube der Hellenen*, II (Berlin, 1932), pp. 118—119. Cf. M.P. Nilsson, *Geschichte der griechischen Religion*, I (München, 1941), pag. 339.

[3] IV, 153—157.

poemul rătăcirilor lui Odiseu reprezintă un crîmpei din legendele prilejuite de războiul Troiei, ar fi exact numai în parte. Fără îndoială, în fiecare din aceste epopei își găsește expresia un episod al acțiunii care, începută cu preliminariile expediției, expuse în *Cyprii*, se sfîrșea cu moartea lui Odiseu, povestită în *Telegonia*. Cîtă vreme însă în orice alt poem din ciclu despre care se întîmplă să avem știri narațiunea evenimentelor se desfășura simplu, de la un anumit punct al acțiunii de ansamblu la punctul unde începea acțiunea poemului următor, în *Iliada* și în *Odiseea*, și numai în ele, acțiunile particulare sînt proiectate pe fondul acțiunii generale așa fel că — fără să ni se dea amănuntele și fără să se insiste cîtuși de puțin — sîntem făcuți să cunoaștem nu numai antecedentele, dar și urmările depărtate ale întîmplărilor cîntate.

Orice cititor al *Iliadei* a putut face observația că, în ciuda restrîngerii subiectului la desfășurările cîtorva zile din cel de-al zecelea an al asediului Troiei, în cursul narațiunii, și oarecum pe nesimțite, poetul găsește mijlocul de a ne informa despre pricinile sîngerosului război — judecata lui Paris, urmată de răpirea Elenei — și despre împrejurările încheierii lui multă vreme după sfîrșitul epopeii. Același lucru se poate spune despre *Odiseea*, cu precizarea importantă că, o dată cu inserarea poemului în cadrul ciclului întreg, asistăm la o neîntreruptă raportare a acțiunii la acțiunea *Iliadei*, ale cărei episoade sînt nu numai presupuse cunoscute, dar oarecum continuate și adîncite. E de ajuns să relevăm în această ordine de idei deslușirile din cînturile III și IV în legătură cu numeroase personaje despre a căror soartă cîntărețul rătăcirilor lui Odiseu nu era obligat să vorbească[1], sau locurile unde eroul se referă la împrejurări și situații abia menționate în *Iliada* și în legătură cu care ni se dau amănunte neașteptate.[2]

Încă și mai semnificativ e faptul că portretul moral al lui Odiseu — identic în cele două epopei — e împletit din aceleași trăsături de caracter și că aceste trăsături sînt puse în lumină de-a lungul întregului poem, în ciuda diversității de situații la care eroul e adus să ia parte. În măsura în care pledează pentru unitatea *Odiseii*, particularitatea de care vorbim pledează pentru unitatea de autor a celor două opere, a căror asemănare de tehnică și de structură găsește în felul acesta explicația cea mai mulțumitoare.

---

[1] IV, 8—10, 260—265, 374—399; XI, 647—652, 732—763.
[2] V, 409—413; VIII, 682 și urm.; XIV, 643—690.

Sub raportul tehnicii povestirii, bunăoară, trebuie remarcat că, în loc să expună desfăşurarea faptelor în ordine cronologică, de la izbucnirea ostilităţilor pînă la căderea Troiei, *Iliada* ne introduce în mijlocul acţiunii, mulţumindu-se să ne pună sub ochi un număr restrîns de peripeţii grupate în jurul acţiunii centrale, care e cearta lui Ahile cu Agamemnon. Acest mod de a proceda — a cărui eficacitate artistică a fost lăudată în Antichitate de Horaţiu[1], dar care nu e cel natural — nu se întîlneşte, cum am avut prilejul s-o relevăm, la nici unul din poeţii ciclului epic, al căror fel de a nara evenimentele, mai puţin rafinat, începea relatarea conflictului dintre greci şi troieni cu antecedentele lui cele mai depărtate. Astfel concentrată, acţiunea propriu-zisă nu durează decît un număr restrîns de zile — 49 în totul — şi e o manifestare a abilităţii autorului faptul că, prin prelungirile-i spre trecut şi viitor, acţiunea, în realitate modestă, se amplifică pînă la proporţiile unei drame angajînd destinele întregii lumi cunoscute.

Trăsături ca cele puse în lumină se întîlnesc întocmai în *Odiseea*, cu adaosul că unele din ele ni se înfăţişează parcă şi mai perfecţionate, duse la un nivel de mai mare desăvîrşire de arta unui poet stăpîn pe mijloacele sale. Abia dacă mai e nevoie să amintim, de pildă, că naraţiunea suferinţelor lui Odiseu începe şi ea în al zecelea an al rătăcirilor eroului şi că se concentrează într-un număr de zile aproape egal cu acel al *Iliadei*.[2] Relatarea acestor suferinţe nu se desfăşoară însă într-un singur sens, în succesiunea lor firească. Printr-un artificiu impresionant, şi care avea să fie imitat de Vergiliu în *Eneida*, păţaniile eroului pînă în momentul începerii poemului ne sînt aduse la cunoştinţă abia mai tîrziu, în cînturile IX—XII, printr-o întoarcere în urmă care opreşte un timp desfăşurarea acţiunii şi care prilejuieşte — în condiţiile în care are loc, la curtea lui Alcinoos, în atmosfera sărbătorească a ospăţului — o emoţie abia stăpînită a ascultătorilor şi a povestitorului. Pe această cale, amploarea subiectului e, firește, sporită[3], dar mai ales se creează un centru de interese al poemului întreg, în raport cu care cuprinsul cînturilor

[1] *Epistola către Pisoni*, versurile 148 şi urm.

[2] Patruzeci, după calculul minuţios făcut în mai multe rînduri de filologi.

[3] „Subiectul *Odiseii*, observă Aristotel, nu-i de loc lung. Un om rătăceşte prin străini ani îndelungaţi, singur şi pîndit de Poseidon. La el acasă treburile merg aşa fel că peţitorii îi prăpădesc avutul şi feciorul îşi vede zilele ameninţate. Bătut de toate vînturile, ajunge la capăt: se lasă recunoscut de oiţiva credincioşi, cade asupra vrăjmaşilor, se mîntuie, şi pe ei îi nimiceşte. Subiectul propriu-zis e acesta: restul sînt episoade." (*Poetica*, XVII, 1455 b, 16 şi urm.)

I—VIII slujește ca o pregătire, iar al cîntur ilor XIII—XXIV ca încheiere. A vorbi, în aceste condiții, de o *Odisee* rezultată la întîmplare din punerea laolaltă a mai multor poeme fără legătură între ele înseamnă a închide ochii asupra uneia din particularitățile cele mai izbitoare ale artei lui Homer: suverana măiestrie cu care conduce firele unei acțiuni complexe, desfășurîndu-se pe mai multe planuri pînă la împlinirea fiecăreia din ele.

Multiplicitatea acestor desfășurări de fapte, „sfîrșind în chip potrivnic pentru cei răi și pentru cei buni"[1], e realizată, de altă parte, cu o remarcabilă sobrietate de mijloace. În ciuda împrejurării că *Odiseea* e cîntarea întîmplărilor lui Odiseu, acestea nu ne sînt povestite toate, fără discernămînt, așa cum nici în *Iliada* războiul pentru Ilion nu-i relatat întreg. Cum nota cu ascuțime încă din Antichitate autorul *Poeticii*, „subiectul nu-i unul, cum își închipuie unii, întrucît privește un singur personaj. Doar multe și nenumărate sînt întîmplările putînd să se ivească în viața cuiva, fără ca din ele să reiasă o unitate; și tot astfel faptele unui om sînt multe, fără ca laolaltă să alcătuiască o singură acțiune. De aceea greșit mi se pare a fi procedat poeții cînd s-au apucat să scrie care o *Heracleidă*, care o *Theseidă*, ori alte poeme de soiul acesta, cu gîndul că, dacă Heracles a fost unul, o operă despre el va fi și ea neapărat unitară. Homer, în schimb, care excelează în atîtea alte privințe, pare a fi văzut bine și aci, ajutat fie de o practică artistică deosebită, fie de talentul lui firesc. Într-adevăr, compunînd *Odiseea*, nu s-a gîndit să cuprindă în ea toate pățaniile eroului — faptul de a fi fost rănit pe muntele Parnas, bunăoară, ori simularea nebuniei la adunarea oștilor, întîmplări a căror legătură nu era de ajuns de strînsă pentru ca una să urmeze celeilalte în chip necesar ori numai verosimil — ci a compus-o în jurul unei singure acțiuni, în înțelesul dat de noi cuvîntului, și așijderea și *Iliada*[2]."

Această unică acțiune de care vorbește Aristotel e întoarcerea eroului la cămin și răzbunarea asupra acelora ce-n lipsa lui îi prădăduiau avutul. Realizată de-a lungul a nenumărate peripeții, înfrîngînd numeroase piedici, năzuința spre patria regăsită nu e numai firul ce leagă episoadele *Odiseii* într-o indisolubilă unitate, dar, mai presus de orice, motivul ce imprimă epopeii atmosfera-i particulară:

Dar el ar vrea măcar și fum să vadă
Ieșind din țara lui, și-apoi să moară!

---

[1] Sînt cuvintele lui Aristotel, *Poetica*, XIII, 1453 a, 32.
[2] VIII, 1451 a. 16—29.

Aplicate lui Odiseu, la începutul primului cînt[1], cuvintele Athenei definesc o stare de spirit ce nu se mai schimbă. Ispite ori plăceri, osteneli și primejdii — nimic nu izbutește să covîrșească acest dor de-acasă în care se împletesc poezia peisajului natal, dragostea de părinte și amintirea soației credincioase:

Eu locuiesc Itaca, limpezitul
Ostrov, pe unde-i muntele Neritul
Cu freamăt de păduri, la-nfățișare
Măreț, și unde împrejur sînt multe
Și-apropiate insule, precum e
Zachintul păduros, Dulichiu, Same.
Itaca-i cea mai delungată-n mare
Și scundă spre apus, iar celelalte
Sînt mai spre răsărit. Pietroasă, aspră-i
Itaca, dar ca bună mamă crește
Feciori voinici. Și-apoi nimic mai dulce
Ca țara ei nu pot vedea pe lume.[2]

Iar în alt loc:

Nu-mi bănui, zeiță preacinstită,
Că știu și eu deplin că nu-i ca tine
Cumintea mea nevastă Penelopa
De mîndră la privit și de-arătoasă,
Căci ea e o femeie muritoare,
Iar tu ești o zeiță fără moarte
Și fără bătrînețe. Dar eu totuși
Mereu doresc și năzuiesc o dată
S-ajung la mine, să mă văd în țară.[3]

Anii de rătăciri în parte impuse, în parte căutate dintr-o sete de necunoscut ce nu lipsește cu totul din sufletul lui Odiseu[4], cum nu-i lipsește nici voința de a agonisi printre străini averea cu care se mîndrește într-un faimos pasaj al cîntului al XIX-lea[5], sfîrșesc cu îndemnul de a gusta în tihnă bunăstarea oferită de o soartă pînă la urmă binevoitoare. Tensiunii violente, atmosferei saturate de sublim a *Iliadei* i se substituie în *Odiseea* o atmosferă mai puțin

[1] I, 87—88.
[2] IX, 27—38.
[3] V, 282—290.
[4] Cf. IX, 297—299.
[5] Versurile 385—389.

furtunoasă, idealului de viață eroic un altul, orientat spre bucuriile simple ale existenței. S-ar zice că în primul poem conștiința dureroasă a precarității lucrurilor, a caducității vieții, împiedică pe poet să se oprească cu luare-aminte asupra atîtor bunuri pe care astăzi le stăpînim, dar de care moartea ne va despărți mîine. În *Odiseea* viziunea e mai calmă: melancolică, dar nu sfîșietoare. Își face drum în ea un soi de înțelepciune practică întrupată nu numai de eroul „pățit" care-i dă numele, dar, în măsuri diferite, de aproape toate personajele făcute să vorbească. Însuși Ahile, cel care se jertfise fără șovăire pentru a dobîndi slava, e pus să proclame prețul vieții în cuvintele de atîtea ori citate:

.....De moarte
Să nu-mi dai mîngîiere, tu slăvite.
Mai bine-aș vrea să fiu argat la țară,
La un sărac cu prea puțină stare
Decît aci în iad să fiu mai mare.[1]

Existența spre care năzuiesc protagoniștii — în Itaca sau la feaci, la Sparta ori în Pylos — e o existență de decență exterioară și lăuntrică, de purtări alese și de căutare în îmbrăcămintea și-n locuințele confortabile, cînd nu luxoase.

În cîntul al IV-lea, la curtea lui Menelau, Telemah își mărturisește entuziasmul:

Ian uite, dragul meu, tu Nestorene,
Prin sala asta ce frumos răsună!
Ce strălucire de argint, de aur,
De-aramă și de chihlimbar și fildeș!
Doar în Olimp de-o fi cumva la Joe
Așa palat. Ce frumuseți nespuse
Și ce minuni! Uimirea mă cuprinde![2]

În cîntul al VI-lea, lepădat de furtună pe malul ospitalier al Scheriei, Odiseu adresează copilei care-l întîmpină o rugă în care se îmbină un mare rafinament de expresie și de simțire:

Te rog, domniță, în genunchi. Ești zînă
Ori muritoare? Dacă tu ești una
Din cele care locuiesc Olimpul,
Eu după stat și față și făptură

[1] XI, 652—656.
[2] IV, 98—104.

Te-asemăn foarte cu-a lui Joe fiică
Diana. Iar de ești o muritoare
De pe pămînt, ferice sînt de trei ori
Părintele-ți și maica ta și frații!
. . . . . .
Privindu-te, uimirea mă cuprinde.
În Delos doar văzui așa un lujer
De finic care fraged răsărise
Pe lîng-altarul zeului Apollon,
. . . . . *Cum văzut-am*
Mlădiul copăcel, uimit în față-i
Am stat eu îndelung, că n-a fost altul
Mai gingaș din pămînt crescut ca dînsul.
Așa uimit și-nmărmurit, femeie,
Privesc și-n fața ta, și mă cutremur
De tine să m-ating la rugăminte:
Dar mare, ba nespusă mi-e durerea![1]

Aiurea — în descrieri de locuri sau de petreceri, în ceremonialul ospeților sau în complimentele pe care și le adresează mesenii, în înșirarea comorilor de care-i plin celarul (descrise cu grijă și cu atît mai iubite cu cît au fost dobîndite cu mai multă trudă) — privirea poetului zăbovește de preferință asupra aspectelor cotidiene ale existenței, în prima parte a poemului transfigurate de dorul întreținut de depărtare, în cea de-a doua, de bucuria regăsirii.

În *Iliada*, prins de vîrtejul acțiunii, cititorul — ca și poetul — n-are parcă răgazul să gîndească; în *Odiseea*, poezia însăși e o poezie a reflexiunii, izvorîtă din frumusețea pe care aceasta știe s-o descopere în lucrurile cele mai umile. „Așa fiind — s-a observat cu dreptate într-un studiu închinat lui Homer, căruia-i împrumutăm cîteva din trăsăturile puse în lumină în paginile precedente — *Iliada* e ceva unic în felul ei; ...în ea răsună ecourile unor vremi străvechi și necunoscute... Monotona ei măreție, încordarea de care e plină, cruzimea și acea elementară tristețe... sînt caracteristici ce fac din ea o operă ce nu poate fi comparată cu nici o alta... *Odiseea*, în schimb, e asemenea multor poeme în care spiritul se înalță la nivelul unei contemplații care e eliberare și uitare."[2]

---

[1] VI, 202—231.

[2] E. Turolla, *Saggio su la poesia di Omero*, Bari, 1930, pag. 93.

Însemnează cumva, așa cum s-a spus și s-a repetat pînă într-o vreme recentă[1], că cele două epopei ar aparține unor vremi diferite, că în fiecare din ele s-ar oglindi însușirile unor poeți osebiți ca mentalitate? Expunerea de pînă aci a înfățișat răspunsul socotit de noi plauzibil, care e tot mai mult al criticii homerice din zilele noastre și în care filologii contemporani au fost de altminteri precedați de autorul tratatului *Despre sublim*. „*Iliada* fiind compusă într-o vreme cînd spiritul lui Homer se găsea în culmea puterii — scria Necunoscutul — toată această operă a căpătat un caracter dramatic și furtunos, cîtă vreme în cea mai mare parte a *Odiseii* se vădește un caracter narativ,[2] care e acel al bătrîneții. Astfel, în *Odiseea* l-am putea compara pe Homer cu soarele la asfințit, care-și păstrează măreția, dar e fără putere. Într-adevăr, el nu mai folosește aci un ton ca acel din poemul despre Ilion, nici înălțimea de stil mereu susținută și fără căderi, nici aceeași mulțime de pasiuni ce se revarsă unele după altele, nici vioiciunea și vigoarea ca-n discursurile ce îndeamnă la fapte, nici belșugul de imagini luate din lumea lucrurilor adevărate, ci în *Odiseea*, totul reducîndu-se la basm și la povestirea unor rătăciri de necrezut, vedem că măreția scade, întocmai cum oceanul se retrage în sine lăsîndu-și țărmurile goale. Spunînd acestea, n-am uitat furtunile din *Odiseea*, nici întîmplările cu ciclopul și alte cîteva locuri: vorbesc de bătrînețe, dar de bătrînețea lui Homer..."[2]

*

Despre răsunetul *Odiseii* în Antichitate și în cultura veacurilor următoare esențialul a fost spus în introducerea la *Iliada*, unde s-au dat amănuntele necesare în legătură cu dăinuirea în conștiința europeană a aceluia pe care Dante îl numește undeva „poetul suveran":

...signor de l'altissimo canto
che sovra gli altri com'aquila vola.[3]

Mai interesantă ni se pare precizarea că, într-o măsură mai mare decît eroii *Iliadei*, protagoniștii *Odiseii* se regăsesc într-o serie de opere ale literaturilor mai noi, cărora le-au împrumutat — dacă nu spiritul homeric, de care era inevitabil să rămînă străine vlăstarele

---

[1] F. Jacoby, *Die Antike*, IX, 1933, pp. 159 și urm. În același sens, vezi acum și M.I. Finley, *Lumea lui Odiseu* (trad. rom. de Liliana și D.M. Pippidi), București, Ed. Științifică, 1968.

[2] Tratatul *Despre sublim*, cap. IX (trad. C. Balmuș, ușor modificată).

[3] *Infernul*, IV, 95—96: „...domn al cîntării dulci de liră, ce stă vultur deasupra tuturor" (trad. Coșbuc).

unei lumi atît de depărtate de lumea Cîntăreţului orb — o varietate de tipuri ce n-aşteptau decît chemarea fantaziei pentru a reînvia sub privirile noastre desfătate. Din galeria acestor personaje fac parte Telemah şi Penelopa, Polifem şi Calipso, Circe şi Elpenor, Tiresias — mai presus de toţi şi de toate Odiseu, cu privire la ale cărui variate întrupări, de la Dante la Joyce, trecînd peste Tennyson şi Giraudoux, s-ar putea scrie un amplu studiu de literatură comparată. Caracteristică pentru toate aceste reelaborări ale mitului străvechi e o fundamentală alterare a figurii eroului, ale cărui întîmplări — pe mare şi pe uscat — ne sînt înfăţişate ca urmarea unui incoercibil impuls spre necunoscut:

nici dor de fiu, nici mila de-un părinte
bătrîn, pe-atunci, nici dragostea datoare
să curme-al Penelopei plîns fierbinte
n-au fost în stare-a-nvinge a mea ardoare
să plec în lume ca să ştiu şi eu
şi-a altor neamuri vicii şi valoare.[1]

Acolo unde stînca Gibraltarului a însemnat pentru milenii sfîrşitul lumii cunoscute, poarta spre noianul fără margini şi fără nume, în loc să-şi întoarcă prora spre mări umblate, eroul şi-ndeamnă tovarăşii să-l însoţească într-o aventură fără precedent:

O, fraţi — am zis — prin mii de mii de grele
sosiţi şi-n cel din urm-Apus acum,
cu slabul rest al vieţii puţintele
ce licură de-abia pierdută-n scrum,
ce-ar fi, ca-n lumea cea făr' de fiinţe
noi dincolo de soare-am face-un drum?
Voi fii sînteţi ai nobilei seminţe
şi nu născuţi spre trai de dobitoc
ci-onoare să căutaţi şi cunoştinţe![2]

Martir al setei de a cunoaşte, neostenit căutător de orizonturi noi, Odiseu prefigurează pentru autorul *Divinei Comedii* unul din aspectele cele mai izbitoare ale sufletului uman, neastîmpărul ce nu se satisface şi nu se istoveşte. Aceeaşi trăsătură e atribuită fiului lui Laerte de Tennyson în poemul *Ulysses* — cu cît de puţină aderenţă la textul homeric abia dacă trebuie s-o subliniem, după cele

[1] *Infernul*, XXVI, 94—99.
[2] *Infernul*, XXVI, 112—120.

scrise înainte cu privire la strădania eroului de a-şi găsi căminul, de care e ţinut departe nu de setea-i de aventură, ci de puterea necruţătoare a unei divinităţi vrăjmaşe.

Pentru modernii cîntăreţi ai lui Odiseu, acesta se înfăţişează ca întruparea unei îndrăzneli ce nu cunoaşte piedici. Emul al lui Sindbad — cu care a fost nu o dată comparat, dar al cărui gust pentru risc în realitate nu-l împărtăşeşte; precursor al exploratorilor globului — de la Magellan ori Cook pînă la Scott şi Amundsen — eroul grec ar simboliza, în aceste condiţii, voinţa de autodepăşire a omului din zilele noastre. Atît doar că interpretarea pe care-o amintim presupune atracţia unui neştiut de a cărui vrajă sufletul grec a rămas străin, aşa cum a rămas străin de ideea infinitului, dragă naturilor romantice. Pe ţărmuri inospitaliere ori pe marea plină de primejdii, între lestrigoni şi lotofagi, ceea ce doreşte Odiseu e întoarcerea între ai săi, acel „răgaz în bunăstare", care va rămîne pînă la sfîrşitul lumii vechi idealul omului clasic. Întreprinzător, pentru că nu poate altfel; viteaz, pentru că de vitejia lui depinde mîntuirea tovarăşilor ce-l însoţesc; mai presus de toate iscusit la vorbă şi capabil a face faţă celor mai neprevăzute situaţii — bărbatul răbduriu căruia-i era dat să cunoască în lungu-i drum „mulţime de oameni, de cetăţi şi de datini" nu-i totuşi mai puţin un remarcabil exemplar de umanitate, întruparea unui neam care s-a complăcut a vedea în el propria-i imagine înfrumuseţată.

*

În cultura românească, *Odiseea* s-a bucurat din partea traducătorilor de un mai susţinut interes decît cel arătat *Iliadei*, a cărei primă tălmăcire demnă de acest nume e a lui G. Murnu, tipărită la Budapesta în 1906. Poate pentru că destinată unei mai lesnicioase răspîndiri, poate pentru că mai puţin întinsă, *Odiseea* a ispitit în schimb un mai mare număr de interpreţi, începînd cu vornicul Alecu Beldiman la începutul veacului al XIX-lea şi sfîrşind cu Eugen Lovinescu, a cărui versiune — reeditată în mai multe rînduri — a apărut în primă ediţie în 1935. Între aceste două limite de timp se situează — în ordine cronologică — traducerea în proză a lui Ion Caragiani, adaptarea versificată a lui Simeon P. Simon, traducerea în endecasilabi a lui G. Murnu şi traducerea în hexametri a primelor 12 cînturi de Cezar Papacostea.

Fără să fi fost tipărită, traducerea în proză a vornicului Beldiman pare să se fi bucurat de o destul de mare preţuire printre contemporani, judecînd după faptul că ni s-a păstrat în mai multe manu-

scrise, risipite între diferite biblioteci din țară.[1] Ținînd seamă de împrejurări, această prețuire nu e nejustificată, traducerea impunîndu-se atenției prin exactitate și printr-o preocupare de formă remarcabilă pentru vremea cînd a fost făcută.[2]

Calități asemănătoare nu pot fi tăgăduite nici traducerii Caragiani[3], în ciuda faptului că — pentru un contemporan al lui Eminescu și al lui Creangă — „bine-nutritul" junimist scrie o limbă încă săracă. Suficiența cu care vestește cititorilor epopeea „pentru întîia dată tradusă în românește" apare, de altă parte, nelalocul ei, dacă ne gîndim că versiunea vornicului Beldiman n-a putut să-i rămînă necunoscută.[4]

Patru ani după traducerea Caragiani, apărea la Blaj broșura intitulată *Ratecirile lui Odysseu, poema epico-traditionaria în 15 canturi după Homer*[5]. Traducătorul — mai degrabă autorul acestei adaptări a originalului grec — era Simeon P. Simon, „studinte gimnasiale". Homer — „după care mai cu seamă e tradusă această poema epica", cum se poate citi în „prefacia" — are foarte puțin a face cu opera studintelui ardelean, a cărui dorință de a-și instrui cititorii merge pînă la întocmirea unei „biografii" a lui Odiseu, publicată în chip de introducere, și în care se dezbate chestiunea dacă fiul lui

[1] Un studiu al lor comparativ, cu concluzii neîndoielnice privind paternitatea lui Beldiman, a fost publicat de N. Lascu, *Studii literare*, I, 1942, pp. 94 și urm.

[2] Cu titlu de exemplu, reproducem aci (după Lascu, pag. 109) cuvintele lui Odiseu în faimoasa scenă a întîlnirii cu Nausicaa (cîntul VI, versurile 160—171): „...căci mie nu mi s-a întîmplat a vedea un chip așa de minunat, care mă pătrunde cu mirare; îmi pare că văd o frumoasă odraslă ce am văzut la Delos aproape de jărtăvnicul lui Apollo, care din adîncimea pămîntului deodată a odrăslit. Căci întru nenorocita mea călătorie, care pentru mine a fost izvorul nenorocirilor, am trecut o dată prin ostrovul acela, avînd împreună cu mine armia pe care eu o povățuiesc. Văzînd această frumoasă odraslă, întru adevăr m-am pătruns de mirare. Mirarea ce-mi pricinuiește vederea ta nu este mai mică; rușinea și frica m-au oprit a mă apropia și a îmbrățișa genunchile tale. Tu vezi pre un om cuprins de dureri, pătruns de mîhniciune; ieri scăpat de primejdia mării, după ce douăzeci de zile am fost întru țbatjocură vînturilor și valurilor..."

[3] *Odyssea și Batrachomyomachia*. Traducere în proză de I. Caragiani, Jassy, Tipo-litografia H. Goldner, 1876.

[4] Pentru moravurile literare ale vremii, nu-i lipsit de interes să semnalăm că, în aceleași pagini „Către cititori", Caragiani anunță tipărirea iminentă a unei traduceri a *Iliadei*, care n-a apărut niciodată: „Fiindcă Iliada, care era proiectată să iasă mai nainte, *este încă subt presă* (sublinierea e a noastră) și în ea expunem tot ce avem de zis în privința chestiunei omerice, cît și în privința traducerei, ne abținem pînă la ieșirea ei de a vorbi aici ceea ce pe larg spunem acolo".

[5] Blasiu, Tipografia Seminariului gr.-cat., 1880.

Laerte descindea din Poseidon sau din Hermes, „domnedieulu lotriloru". Caracteristic e şi sfîrşitul compunerii „epico-traditionarii", în care, după pilda oferită de numeroase basme, se proclamă:

S-au telnitu cu Penelope, Odysseu domnedieescu
Şi de n-au muritu, şi astadi, la olalta ei traescu!

Din cele trei versiuni publicate aproape simultan în ultimele decenii, cea mai largă răspîndire a avut-o desigur a lui Lovinescu, retipărită de trei ori sub îngrijirea traducătorului şi, acum în urmă, de Editura Tineretului, cu o prefaţă de Tudor Vianu.[1] Chiar traducerea Papacostea, deşi redusă la primele 12 cînturi şi rămasă pentru totdeauna trunchiată prin moartea prematură a autorului, s-a bucurat de două ediţii, cea dintîi din 1929, a doua, postumă, din 1946.

Printr-o curioasă întîmplare, vreme de treizeci de ani traducerea Murnu n-a cunoscut un răsunet pe măsura *Iliadei*, tradusă de acelaşi cărturar[2], în ciuda indiscutabilelor ei calităţi şi în ciuda împrejurării că — pînă în acest moment — e unica versiune românească în versuri *completă*. Faptul de a fi adoptat endecasilabul, renunţînd la hexametru, nu constituie desigur o explicaţie, dat fiind că tocmai preferinţa acordată unui vers familiar cititorului modern a fost salutată de mulţi ca un exemplu vrednic de urmat şi ca o realizare marcînd izbînda literară cea mai valabilă a traducătorului.[3] Oricare ar fi adevărul, prezenta reeditare, urmînd la un scurt interval după apariţia în aceeaşi colecţie a ediţiei definitive a *Iliadei*[4], va contribui, sîntem convinşi, la desfătarea celor în ochii cărora poemele homerice reprezintă nu numai creaţii excepţionale ale unei literaturi bogate ca puţine altele, dar operele între toate reprezentative ale simţirii grecilor, primul lor aport la patrimoniul cultural al lumii.

D.M. PIPPIDI

---

[1] Bucureşti, 1955. Cele trei ediţii anterioare sînt din 1935, 1936 şi 1946. O a cincea ediţie, îngrijită de Tr. Costa, a fost publicată de aceeaşi editură în 1966.

[2] În afara admirabilei ediţii prime (Bucureşti, „Cultura Naţională", 1924), nu cunoaştem decît o singură retipărire, a editurii „Cugetarea" (Bucureşti, 1940).

[3] E. Lovinescu, în prefaţa la traducerea *Odiseii* (Bucureşti, 1946), pag. 9.

[4] Bucureşti, E.L.U., 1967.

CUVÎNTUL TRADUCĂTORULUI

Poetul suveran, patriarhul poeților, rapsodul nemuritor Homer! Zorile de neîntunecată strălucire a poeziei europene, nu numai căpătîiul și eterna mîndrie a Eladei, ci și piatra unghiulară a templului culturii literare universale.

Voim să-i cuprindem dintr-o ochire întinsoarea-i epică și ne găsim în fața unei mări nețărmurite.

Dar, firește, aici nu e vorba despre el, despre rostul lui individual. Din nenorocire (sau din fericire?) Homer n-are stare civilă. E impersonal, necunoscut, invizibil. Tradiția antică ne-a împărtășit unele date biografice, dar puține, nesigure, potrivnice între ele, vădit din cuprinsul fantaziei și legendei. Homer se confundă cu opera-i monumentală, cele două poeme neasemuite *Iliada* și *Odiseea*. El nu are numai adoratori, ci și atei. A fost negată chiar existența lui proprie. A avut detractori și-i poate avea oricînd. Puzderii de elucubrații cărturărești au căutat să-i reducă personalitatea pînă la pulverizare. Au ticluit teorii mai mult formaliste, tangențiale și periferice, care de care mai mioape și arbitrare, pentru a mărunți colosul, pentru a irosi minunat iscusita încheietură și măestritură a acestor clădiri fruntașe, a acestor piramide de granit, care rămîn ca două minuni ale geniului constructiv poetic al omenirii.

Unii au socotit că ele s-au alcătuit ca o împreunare de petice, o cîrpitură de bucăți disparate — și nu ca o lucrare unitar plămădită, bine chibzuită și turnată pe de-a-ntregul de un singur gigantic demiurg.

Cîntece bătrînești populare, anonime, împrăștiate în popor, ar fi fost culese și îmbinate astfel încît să însăileze o unitate de aparență viabilă.

Alții au crezut că numai nucleul sau scheletul, tema fundamentală a poemelor, se datorește unui genial creator și că restul ar fi umplutură sau înnăditurâ, lucrul și adaosul altora.

Prin urmare, în totul, un conglomerat, un bazin în care s-ar fi scurs pîraiele dimprejur, sau un stalactit înfiripat și crescut dintr-o îndelungată filtrare de ape felurite.

Dacă e aici și un sîmbure de adevăr, ba chiar mai mult decît un sîmbure, în genere însă amîndouă creațiile — lăsînd la o parte unele excrescențe datorite, cum s-ar putea crede, unor aluviuni ulterioare — se prezintă așa de omogen încheiate, ziduite și rostuite, arată o structură așa de vie și organică, autorul lor e așa de dumirit de ținta și de efectele urmărite, încît operația aceasta de dezagregare, de dezmădulare sau dumicare a poemelor ne pare un atentat, dacă nu un sacrilegiu, săvîrșit de un spirit pospăitor sau exoteric, în orice caz lipsit de experiența și intuiția ce se cere pentru a-ți da seama de amploarea și complexitatea procesului de cristalizare artistică.

Epopeea homerică nu e o operă naivă și populară, nu e folclor. Ea înfățișează o viață destul de înaintată, o mentalitate serioasă și civilizată, care nu arareori trece peste starea mijlocie a zilelor noastre. Îndeosebi se adresa unei elite sociale, clasei domnitoare, curților princiare și regale ale unei epoci de cavalerism asemănător cu acela al evului mediu. Mai presus de toate e artă, dar nu artă anarhic individuală sau eterată, meteorică, abstractă, așa-zisă artă pentru artă, menită a satisface o minoritate disparentă de esteți și ultrarafinați, ci o estetică complexă sau integrală, caracteristic clasică, adică destinată pentru mulțime, pentru lumea vie și frămîntată de toate nevoile vieții, pentru desfătarea și alimentarea spirituală a acelei colectivități conștiente sau instinctive a cărei înlănțuire de solidaritate și sănătate sufletească îi legitimează numele generic de națiune. Homer — ca și oricare distinsă individualitate literară exponentă a unei pături mari de popor — e și recreație estetică, dar totodată și o pedagogie indirectă, justificată printr-o singură psihologie de ordin artistic, prin urmare

educație, școală, în sensul cel mai larg, mai uman și mai frumos al cuvîntului. De aici, trîmbițata-i putere de înălțătoare și edificatoare inspirație, acea însemnătate națională a poeziei lui, de care toată antichitatea eleno-romană nu s-a îndoit niciodată; de aici, ridicarea lui pînă la ipostază de divinitate, pînă la apoteozare, mai ales în epoca elenistică.

Fantazia elină, izvor neistovit de mituri, a văzut în Homer o personalitate reală, cum vedea în toți eroii ei legendari. A înțeles perfect și intuitiv că o asemenea operă măreață și covîrșitor de impunătoare nu poate izvorî decît din creierul unei mari individualități temperamentale, apariție așa de rară în viața popoarelor. De aceea corifeii literari din toate timpurile au conceput pe Homer ca o personalitate unică, reală, nu gregară și colectivă. Dovada aceasta absolut valabilă, peremptorie chiar, despre existența pozitivă a nemuritorului aed, constituie cea mai autorizată și categorică dezmințire a negațiunii filologice, a pedantismului și criticismului scolastic.

Toți marii inspirați ai muzelor, Vergiliu, Dante, Milton, Goethe, Mistral, au salutat în Homer pe părintele lor și au fost mîndri și fericiți de a fi urmașii lui, „homerizi", după Goethe, sau „*umble escoulan dou grand Oumero*"[1], după Mistral.

Personalitatea și genialitatea lui n-a dezis-o nici un talent de frunte, nici o forță conștientă de poezie.

Nici unul dintre cei care fac onoarea și gloria culturală a națiunilor n-a trecut ușor peste Homer și nu l-a nesocotit.

De altfel, adevăratele măriri ale trecutului nu le scad și nu le depreciază decît numai profanii, spiritele înguste și pătimașe, talentele mărunte, sufletele tăvalnice, zoilii. Generozitatea, respectul și admirația față de tot ce a ilustrat istoria culturii omenești, omul răspunzător și cuminte, omul pătruns de valoarea și demnitatea umană ca și de tot ce-i mare și frumos, le concepe ca atitudini sau manifestări elementare impuse de imperativul etic pentru continuarea și promovarea progresului, a ascensiunii noastre spre înălțimile năzuite ale idealului unei umanități superioare. Cu atît mai mult cînd aceste măriri sînt și rămîn potențe permanent actuale, cum e cazul cu Homer — îndeosebi pentru

[1] „Modești ucenici ai marelui Homer" (lb. provansală).

școală și scriitorii artiști. O teorie curentă de o miopie și mentalitate de miriapod consideră produsele geniului omenesc din vremile apuse ca dezafectate, dezactualizate sau perimate, întrucît ar reprezenta o sensibilitate străină sau înstrăinată, și că, pentru înțelegerea și retrăirea lor intensă, ne-ar trebui o prealabilă și anevoioasă propedeutică, o specială aprofundare preliminară a stărilor și împrejurărilor sociale din epoca realizării. Dar noi citim literaturile actuale și din trecut, chiar din cele mai exotice, cum e bunăoară cea japoneză și chineză, și totuși le înțelegem și le apreciem nemijlocit, trăim fiorul lor.

Din fericire, de o bucată de timp începe a pătrunde și a se potența o reacție sănătoasă, o vedere mai incisivă, mai largă și mai clară, întemeiată nu pe abstracte speculațiuni istorice sau pe o deplasată aplicare a datelor de evoluție biologică, ci pe considerații și virtualități de ordin pur estetic.

Astfel, criteriile noi actualizează toată arta universală; valorile, simțite și proclamate ca atare, rămîn valori de circulație curentă și continuă indiferent de reflexele locale și etnice, ca și de distanțele temporale și spațiale.

E drept că o generație are sau poate avea criterii diferite și preferințe în materie de artă, deosebindu-se astfel în concepția generațiilor anterioare. Altminteri vede și judecă ea produsele predecesorilor. În genere însă, operele cu adevărat umane și mai ales cele de primul rang sînt refractare și rezistă fluctuațiilor prin care trece spiritul public al vremii.

Homer face parte din acele creații caleidoscopice sau proteice în care retina noastră, cu ajutorul oricărui nou criteriu de estimare estetică, descoperă cîte o nouă fațetă de fulgurare a geniului divinator.

Și astfel, Homer trăiește, disciplinează, fecundează și poate primeni pînă și astăzi productivitatea puterilor noastre creatoare.

Eficacitatea lui artistică rămîne în vigoare, mereu activ potențială, de o vitalitate multilaterală, fiind în cea mai mare parte bazată pe afectele native fundamentale ale sufletului universal omenesc.

Familiarizat cu poezia textelor homerice aproape din copilărie și adîncind-o tot mai mult în decursul vremii,

am ajuns să fiu convins de excepționala ei viabilitate — și astfel a încoltit în mine foarte de timpuriu gîndul neabătut de a o răspica în graiul nostru și de a o interpreta pe cît e cu putință în cultura noastră literară. Încercarea mea a fost sprijinită și de alte considerente. Mai țineam să umplu un gol în literatura noastră, întrucît ea e lipsită de o mare epopee națională.

Un alt cuvînt nu mai puțin hotărîtor care mă silea să îmbrățișez cu preferință ideea de a româniza poemele homerice era prilejul binevenit ce aveam de a contribui astfel din răsputeri la îmbogățirea și lărgirea expresivității limbii românești.

Această voință și dorință a mea, desfășurată în timp, o poate constata oricine, urmărind fazele multiple prin care a trecut această întreprindere literară în diferitele reviste și volumuri tipărite și retipărite.

Crezusem că ultimul cuvînt mi l-am spus, după o amănunțită și stăruitoare cizelare și punere la punct a versului, în fastuoasa ediție monumentală a *Iliadei* și a *Odiseii* apărute la „Cultura Națională". Dar nici ediția aceasta pînă la urmă nu mi s-a părut definitiv încheiată; am revizuit-o în întregime și, folosindu-mă de o mai bogată experiență ulterioară, am putut s-o cristalizez în forme românești care mi se par astăzi un maximum al concepției și puterii mele interpretative.

Și în adevăr, aceste două poeme constituie cele două mai grandioase monumente în care s-au manifestat pentru întîia dată, prin contopirea diferitelor idiome, mirifica putere sintetic expresivă și neîntrecuta bogăție dialectală în cea mai armonioasă, gravă și nobilă tonalitate epică a lexicului elin. Mi-am dat prin urmare îndestul seama că transpunerea lor conștiincioasă și adecvată în limba noastră cea mai neaoșă și mai curată cu putință era o întreprindere dintre cele mai anevoioase și îndrăznețe. De aceea am studiat vreme îndelungată izvoarele limbii românești, din prezent și din trecut, ca și din toate ținuturile locuite de români, și chiar din cele mai depărtate, unde am găsit un tezaur de vocabule noi și, adăugînd la aceasta propria mea putere de creație, am întocmit un vocabular care, judecînd după părerea multora, e poate cel mai variat la care a ajuns verbul românesc; și astfel aprovizionat și deplin încrezător în virtuțile lui

miraculoase, am continuat munca mea, am lucrat zi și noapte cu o bucurie și plăcere unică. N-am cruțat nici o sforțare, nici o jertfă de timp și nici o osteneală pentru ca, făcînd tot ce-i omenește cu putință, să înfățișez un Homer transfigurat așa încît să fie al nostru, al poporului nostru, și care, dacă se poate, să fie mai bine actualizat decît în orice altă limbă străină.

GEORGE MURNU

CÎNTUL I

O, muză, cîntă-mi mie pe bărbatul
Viteaz și iscusit, care-ntr-o vreme,
Cînd el cu măestria lui făcuse
Pustiu din ziduri sfinte de la Troia,
Nemernici amar de ani pe lume
Și cunoscu pe drumul lui tot felul
De oameni, de orașe și de datini,
Și pătimi așa de mult pe mare
Silindu-se să scape de primejdii
Și înapoi să-și ducă pe tovarăși.
Dar tot la urmă nu putu pe-aceia
Să-i mîntuie, oricît se străduise;
Pieriră din păcatul lor cu toții,
C-au lăcomit a ospăta, netoții,
Din boii sacri ai Soarelui, și-acesta

[1] Nelipsită din nici un poem al antichității, invocarea muzei sau a muzelor oglindește convingerea cîntărețului homeric despre natura tainică a inspirației poetice. Cf., mai departe, VIII, 657—658 și Hesiod, *Theogonia*, 22—34.

[2] În originalul grec, singurul epitet aplicat lui Odiseu: *polytropos* („cel cu multe aspecte", „cel în stare să se adapteze la felurite situații") exprimă trăsătura de căpetenie a eroului care folosește nenumărate șiretlicuri, prototip al inteligenței mai curînd decît al forței.

[10] Cum s-a observat deseori, această sumară evocare a cuprinsului *Odiseii* lasă la o parte lungi episoade ale poemului, așa cum îl citim azi: călătoria lui Telemah (cînturile I—IV) și întîmplările lui Odiseu în Itaca (cînturile XIII—XXIV).

Deșert făcu întorsul lor acasă.
Din toate aceste spune-ne și nouă
Ceva, o, muză, fiică de-a lui Joe.
Vitejii toți ceilalți care scăpară
Pe mare și-n război de cruda moarte
Acum erau acasă. Doar Ulise,
Deși cu dor de țară și soție,
Oprit era-ntr-o peșteră-adîncată
De a zînelor fruntașă, închinată,
Calipso care-a vrut bărbat să-i fie.
Dar cînd rotirea vremilor aduse
Și ziua-n care zeii sorociră
Întorsul lui la insula Itaca,
El nici atunci nu fu scutit de lupte
Și chiar între ai lui. De-aceea zeii
Se îndurară toți, afară numai
De-al mării domn Neptun, care pe dînsul
Grozav fu îndîrjit pîn' la sositul
În țara lui. Ci-n vremea asta zeul
Era plecat departe, la poporul
Etiopean ce stă la capul lumii
Și e-mpărțit în două, într-o parte

---

[17] Aluzie, poate, la faptul că înaintea lui Homer alți poeți populari sau culți cîntaseră suferințele fiului lui Laerte.

[21] Numele *Ulise* derivă din *Ulixes*: forma latină a numelui *Odiseu*. Pățaniile învingătorilor Troiei în drumul lor spre casă formau în antichitate subiectul unei epopei cunoscute sub numele de *Nostoi (Întoarcerile)*, atribuit lui Hagias din Trezene.

[27] În traducere exactă, expresia folosită de poet e „toarseră" *(epehlosanto)*, ceea ce presupune credința după care „firul" fiecărei vieți ar fi tors de zeițele „torcătoare" — *Moirele*, mai cunoscute sub numele latin de *Parce*.

[28] Identificarea insulei astăzi numită Thiaki cu patria lui Odiseu, admisă în virtutea unei tradiții milenare și abia în veacul nostru pusă la îndoială de unii specialiști ai problemelor homerice, poate fi acum socotită sigură, în urma săpăturilor arheologice executate în insulă începînd din anul 1930.

[34] „Zeul" — e vorba de Poseidon, pomenit cu puțin înainte. Neptun e numele latin al divinității.

[36] „Poporul etiopean" — în original *Aithi-opes* („Fețe-arse"): populații africane de localizare anevoioasă, numite astfel din pricina înfățișării lor neobișnuite pentru grecii coborîți din nord.

Locuitori spre răsărit și de alta
Spre-apus de soare. Acolo zeul
Se duse să ia parte la un praznic
De-o sută de berbeci și boi. Și-n vreme
Ce-acolo petrecea în ospeție
Ceilalți nemuritori la Joe-n sală
Se strînseră-n Olimp, la sfat cu toții.
Întîi și-ntîi Părintele-omenirii
Și-al zeilor luă-ntre ei cuvîntul
Gîndind la soarta lui Egist măritul,
Ucis de tînărul Orest, vestitul
Lui Agamemnon fiu, și zise: „Vai mie,
Cum oamenii mereu pe zei defaimă!
Și-nchipuie că de la noi vin toate
Necazurile lor, ci dînșii singuri
Cu-a lor păcate și-nrăiesc ursita.
Așa Egist acum, în ciuda soartei,
Luă-n căsătorie pe femeia
Lui Agamemnon și-i ucise soțul
La-ntoarcerea din Troia, și el totuși
Știa năprasna ce urma să fie,
Căci noi îi trimisesem pe-al lui Argus

---

[43] „Joe" — Zeus, divinitatea supremă a panteonului homeric.

[44] Munte înalt în nordul Greciei; în Homer și în mitologia greacă îndeobște era socotit reședința obișnuită a zeilor.

[52] Părerea după care zeii ar fi singurii care împart binele și răul, în chipul cel mai arbitrar, e afirmată cu tărie în *Iliada*, XXIV, 527—533 și în numeroase alte locuri ale poemelor homerice. Sub acest raport, pasajul pe care-l comentăm oglindește o concepție mai nuanțată, ceea ce a îndemnat pe unii cercetători să vadă în el „cea dintîi afirmare a liberului arbitru din istoria eticii europene". (Cf. Introducerea pag. 14.)

[54] „În ciuda soartei": adverbul *hypermoron* implică nesocotirea rînduielii din totdeauna stabilite, exprimată de poet prin termenul *moira*, din a cărui accepție nu lipsește ideea unei ordini superioare voinței arbitrare a zeilor antropomorfi.

[56] După legendă, Agamemnon, regele Micenei, a fost ucis, în ziua întoarcerii victorioase de la Troia, de Egist și de propria-i soție Clitemnestra; episodul formează subiectul primei drame din trilogia lui Eshyl, *Orestia*.

[59] În mitologia greacă, Argus este paznicul cu o sută de ochi al tinerei Io, transformată în juncă de gelozia Herei, soția lui Zeus.

Ucigător pîndeț, pe zeul Hermes,
Și-l prevestise el să nu-l omoare
Și nici să-i ia soția, căci Oreste
Pe-Atrid va răzbuna, cînd va fi mare
Și jindui-va țara lui pierdută.
Dar sfatul bun el nu vru să-i asculte
Și toate acum și le plăti grămadă."
Grăi Minerva cea cu ochi albaștri:
„Părinte al nostru, tu, Saturniene,
Mai mare peste domnitorii lumii
Egist încalte-avu o moarte dreaptă;
Așa să piară păcătoși ca dînsul!
Dar pieptul mi se sfîșie de jale
Gîndindu-mă la bietul, înțeleptul
Ulise, care-acum de multă vreme
Tot suferă nenorociri departe
De dragii lui, pe la mijlocul mării,
Într-un ostrov silhui, bătut de valuri,
Pe unde șade zîna cea născută
Din Atlas cel avan, care cunoaște
Adîncurile mărilor și singur
Proptește stîlpii nalți ce poartă cerul
De la pămînt. Copila-acestui Atlas
Cu sila-l ține-acasă de tot plînge
Nenorocitul, și-l descîntă-ntr-una
Cu vorbe blînde, dulci și mîngîioase

---

[61] Îndepărtat din Argos de sora-i Electra în momentul uciderii lui Agamemnon, Oreste, unicul fiu al regelui asasinat, avea să revină în patrie pentru a-și răzbuna părintele, ucigînd la rîndu-i pe Egist și pe Clitemnestra. Episodul constituie cel de-al doilea moment al trilogiei lui Eshyl: *Choephoroi (Prinosul la mormînt)*.

[67] Numele latin al zeiței *Pallas Athena*. Interpreții mai vechi redau adjectivul *glaukopis* prin „cea cu ochi de buhă" sau „de cucuveioă" (cum traducea Ion Caragiani), văzîndu-se în acest epitet supraviețuirea unui stadiu primitiv al religiei grecești, cînd Athena era adorată sub înfățișarea unei bufnițe.

[68] După legendă, fiu al lui Saturn, străveche divinitate italică, identificat cu Cronos, numele grec al tatălui lui Zeus.

[79] Se credea că Atlas, fiul lui Iapet și al Climenei, frate al lui Prometeu, ar sprijini coloanele pe care se înalță cerul, sau, după o altă tradiție, cerul și pămîntul.

Doar va putea să-şi uite de Itaca.
Dar el ar vrea măcar şi fum să vadă
Ieşind din vatra lui, şi-apoi să moară.
Tu însă stai cu inima-mpietrită,
Olimpiene. Nu-ţi făcea pe voie
Cu jertfele-i Ulise-n larga Troie
La tabără-ntre-ahei lîngă corăbii?
De ce l-ai urgisit aşa pe dînsul?"
Dar Joe furtunosul îi răspunse:
„Ce vorbă ţi-a scăpat din paza gurii,
Copila mea? Cum pot uita vreodată
Pe acel dumnezeiesc Ulise care
E omul cel mai chibzuit şi-aduse
Prisos de jertfe zeilor din slavă?
Neptun, el singur, cutremurătorul,
I-amar pornit asupra lui; nu-l iartă
Că de-al lui ochi orbi pe uriaşul
Ciclop, pe Polifem, cel mai puternic
Din toţi ciclopii, odrăslit din fiica
Lui Forchis, domn al mării, de zeiţa
Toosa, care-n fundul unei peşteri
Trăise cu Neptun împreunată.
De-atunci Neptun nu-l pierde pe Ulise,
Ci-l poartă-n veci departe de-a lui ţară.
Dar noi să chibzuim aici cu toţii,
Să mijlocim întorsul lui Ulise.
Se va dezmînia Neptun la urmă,
Doar nu va cuteza el, unul singur,
Să deie piept cu toţi nemuritorii."
Adaose sclipind din ochi Minerva:
„Părinte-al nostru, tu, Saturniene,
Mai mare peste domnitorii lumii,
E bine, dacă zeilor le place
Întoarcerea napoi a lui Ulise,
Pe vestitorul Hermes să-l trimitem
Să spună zînei cea cu mîndre plete
Nenfrînta noastră vrere, ca Ulise
Prea-mult-păţitul să se întoarne-acasă.
Eu mă răped la insula Itaca

[103] Episodul e povestit mai departe, IX, 238 şi urm.

Spre a-ndemna și-mbărbăta mai tare
Pe Telemah, feciorul lui Ulise,
Să cheme pe ahei la adunare,
S-alunge el pe toți ai Penelopei
Obraznici pețitori cari avuția-i
Părăduie și cu nemiluita
Înjunghe oi și boi cornaci și dugleși,
Benchetuind mereu. Apoi pe dînsul
La Sparta-l voi petrece și la Pilos,
Orașul nisipos, să-ntrebe acolo;
Poate-ar afla ceva despre întorsul
Iubitului său tată, și-ntre oameni
Umblînd ar dobîndi el bună vază."
Așa vorbește Palas și încalță
Sandale dalbe veșnice de aur,
Cu care ea se poartă tot ca vîntul
Pe apă, pe uscat fără hotare.
Și-apucă arma-i cea cu bold de-aramă
O suliță vîrtoasă, grea și mare,
Cu care cete de voinici doboară
Cînd ea, născuta din puternic tată,
S-avîntă-asupra lor înverșunată.
Și năvălind de pe Olimp se duse
Și la Itaca se opri-n cetate,
Pe prag la poarta curții lui Ulise.
Cu lancea-n mînă ea părea că-i Mentes,
Al casei vechi prieten, domnitorul

---

[127] În lumea zugrăvită de *Iliada* și de *Odiseea* aheii reprezintă semințiа cea mai numeroasă din Grecia Centrală și Pelopones. În schimb, numele *Hellenes*, sub care totalitatea triburilor grecești aveau să rămînă cunoscute în istorie, la Homer servește să indice pe locuitorii unui restrîns teritoriu din Tessalia, *Hellas*.

[134] Situat în regiunea de nord-vest a Peloponesului, între gurile rîurilor Alfeu și Neda, Pilos-ul lui Nestor prezenta particularitatea de a se găsi în singurul punct al peninsulei unde țărmul stîncos face loc unor dune de nisip: de unde epitetul locului.

[140–146] Versurile erau înlăturate în antichitate de criticul Aristarch, care sublinia puțina lor legătură cu contextul unde se citesc. Fiecare în parte figurează de altminteri în locuri felurite ale *Iliadei* sau ale *Odiseii*.

Poporului din Tafos. Dete-acolo
De petitorii cei trufaşi. Pe prispă
Cu toţii petreceau la joc cu zarul
Şezînd pe piei de boi ucişi de dînşii.
În jurul lor stăteau, slujindu-i, crainici
Şi harnici slujitori; de o parte unii
Amestecau cu apă-n oluri vinul,
Ceilalţi spălau la mese cu bureţii
Şi le-aşezau naintea lor în pripă
Şi împărţeau la toţi belşug de carne.
Pe oaspe-l vede Telemah întîiul
De unde sta-ntre petitori, cu suflet
Îndurerat, gîndind de-ar fi să-i vie
Cumva viteazul tată, din palatu-i
Să-mprăştie pe petitori, să-şi ieie
Din nou domnia şi stăpîn să fie
Pe-averea lui. Şi cum sta el pe gînduri
Aşa-ntre petitori, zări pe zîna
Şi-ntins la poartă merse plin de ciudă,
Că mult stătuse nepoftit străinul,
S-apropie şi-l apucă de mînă
Şi sulița-i primind, îi zise astfel:
„Noroc şi bun sosit la noi, străine!
Poftim la masă-ntîi şi-apoi vei spune
Nevoia ce te-aduse.“ Aşa grăindu-i,
Porni-nainte şi-l urmă Minerva.
Cînd amîndoi intrară-n casa mare,
La stîlpu-nalt se duse el şi lancea
O strînse-n toc frumos cioplit, pe unde

---

[152] Tafos, insulă lîngă ţărmul vestic al Greciei Centrale, la vărsarea în Marea Ionică a rîului Acheloos. Corăbieri şi negustori, ca toţi vecinii lor din aceste părţi, tafienii şi-au cîştigat în lumea veche faima de piraţi cutezători.

[154] Textual: „cu pietre“, folosite ca jetoane într-un joc al cărui caracter exact nu-l cunoaştem. Zarurile ajunse pînă la noi din antichitate datează dintr-o vreme mai nouă.

[178] Încăperea centrală a palatului homeric, aşa cum e descris de poet şi ni l-au pus sub ochi săpăturile arheologice, e o sală mare lipsită de ferestre, avînd în mijloc vatra şi slujind ca loc de petrecere pentru oaspeţii stăpînului. Femeile îşi aveau iatacul lor retras, de care va fi vorba în alt loc al poemului.

Erau şi alte suliţi, o grămadă,
Lăsate de Ulise, şi pe zîna
O duse şi-o pofti aci să şadă
Pe scaun învelit c-o frumuseţe
De lăicer cu feluri de podoabe,
Cu scăunaş de răzimat picioare,
Şi-apropie de dînsa pentru sine
Un scaun împestrit. Stătu departe
De peţitori, ca nu cumva străinul,
De zarvă supărat între obraznici,
La masa lui nemulţumit să fie
Şi mai deoparte dînsul pe-ndelete
Să-ntrebe despre dusul său părinte.
Aduse apă de spălat pe mînă
O fată, în frumos ibric de aur,
Pe un lighean de-argint, ca să se spele
Şi-ntinse-o masă bine geluită.
Apoi cinstita chelăriţă-aduse
Şi-i dete pîne şi bucate multe
Şi-l omeni cu tot ce-aveau păstrate.
Şi-un bucătar aduse-apoi friptura
De carne felurită şi mai puse
Pe lîngă ei cîte-un pocal de aur
Şi un paharnic se purta pe-aproape
Şi vin le mai turna amîndurora.
Intrară-apoi şi peţitorii mîndri,
Pe rînd şezură-n scaune şi-n jeţuri,
Iar slujitorii apă le turnară
Pe mîini ca să se spele; în panere
Ticsiră pîne roabele, feciorii
Ulcioarele cu vin încununară.
Cu mînile-ncepură-apoi mesenii
Să umble la gătitele bucate,
Iar cînd de-ajuns mîncară şi băură
Ei mai avură grijă şi de alta,
De cîntec şi de joc, dichisul mesei.
O strălucită liră puse-un crainic

[217] „Liră“, în greceşte *kitharis* sau *phorminx*: instrument muzical cu şapte coarde de lungimi egale şi cutie de rezonanţă, folosit de cele mai multe ori pentru a acompania cînturi monodice sau corale.

În mînile lui Femiu, care bietul
Cînta silit de peţitori la mese,
Şi el frumos din strune sta să cînte.
Iar Telemah s-apropie cu capul,
Ca nu cumva vrun altul să-l audă,
Şi zise-aşa Minervei: „Dragă oaspe,
Te-ai supăra de ce-am să-ţi spun eu ţie?
Aceşti netrebnici au numai o grijă,
Să cînte şi să joace; nu le pasă
Căci din avutul altuia se-mbuibă
Nepedepsiţi, avutul celui care
Va fi pierit, iar oasele-i albite
Zac putrezind pe undeva-ntr-o ţară
Sau sînt rostogolite de talazuri.
De l-ar vedea-n Itaca-ntors pe dînsul,
Cum ar dori ei toţi să fie-ndată,
În groaza lor, mai sprinteni de picioare
Decît bogaţi în aur şi-n veşminte!
Dar el muri acum de moarte crudă
Şi nu mai tragem noi nici o nădejde,
Să spuie-oricine-ar fi că el se-ntoarnă.
E dus de pe pămînt şi nu mai vine.
Dar spune-mi drept, răspunde-mi la-ntrebare:
De unde, cine eşti? Şi cum se cheamă
Oraşul şi părinţii tăi? În care
Corabie-ai sosit? Şi cum vîslaşii
Te-aduseră-n Itaca? Cine-s dînşii?
Că n-ai venit pe jos, de bună seamă.
Mai spune-mi una drept şi fără-nconjur,
Căci voi să ştiu de vii întîia oară
Ori eşti prieten părintesc? Şi alţii
Prea mulţi se perindară-n casa noastră,
Căci tata-a fost un om umblat prin lume."
Răspunse zîna cea cu ochi albaştri:
„Adevărat îţi voi grăi. Sînt Mentes,
Şi înţeleptul Anhial mi-e tată.

---

[218] Numele revine şi în cîntul XXII, 402 şi urm.

[248] Într-o vreme cînd drumurile în afara propriului teritoriu puneau în primejdie libertatea şi avutul călătorului, asemenea legături de ospeţie ofereau unica posibilitate de întreţinere a unor relaţii paşnice de schimb.

Sînt domnul tafienilor, poporul
Călătoreț pe ape. Aici cu soții
Corabia mi-am abătut acuma
Călătorind pe-ntunecata mare
Spre alte seminții, după aramă
De la Temesa și duc fier cu mine.
Corabia mi-e lîngă mal oprită,
Departe de oraș, în schela Reitron
Sub pădurosul Neion. Noi prieteni
De mult sîntem, de la părinții noștri.
Ți-ar spune dacă-ntrebi pe moș Laerte,
Bunicul tău viteazul, despre care
Aud că nu mai calcă prin cetate,
Ci stă departe tot jălind la țară,
C-o slujnică bătrînă ce-i dă hrană
Și de băut, cînd bietul nu mai poate
De ostenit, după ce-abia se trage
Prin țarină și-n vie. Venii acuma,
Căci auzii că tatăl tău e-n țară.
Dar văd că zeii calea i-o curmară,
Căci nu e dus de pe pămînt Ulise,
Ci-i viu, împiedicat pe largul mării,
Într-un ostrov. Bărbați haini, sălbatici
Acolo-l țin pe undeva cu sila.
Eu nu sînt ghicitor și nici de semne
Tîlcuitor, dar iată-ți dau de veste
De mai nainte cum mă-nvață zeii
Și cum socot că trebuie să fie.
El n-o să mai rămînă multă vreme
Răznit de țară. Chiar de-o fi cu lanțuri

258-259 Localizarea Temesei a prilejuit discuții încă din antichitate: Tamassos în Cypru sau Tempsa în Italia de Sud, e vorba oricum de un loc bogat în aramă, deosebit de prețioasă într-o vreme cînd majoritatea armelor și a uneltelor era încă de bronz. Pasajul presupune o mai mare răspîndire în lumea greacă a fierului decît se putea crede după celelalte date ale epopeii, ceea ce a fost interpretat ca un indiciu de noutate a întregului cînt.

261-262 Pomenite în acest unic text, nici Reitron, nici Neion nu pot fi localizate cu exactitate.

278-279 Aluzie la cunoașterea viitorului prin interpretarea zborului păsărilor, practicată de-a lungul întregii antichități.

De fier legat, va născoci un mijloc
De-ntoarcere, că prea-i dibaci și vrednic.
Dar spune-mi tu adevărat și mie
De ești cumva chiar fiul lui Ulise.
Grozav îi semeni după ochi și față,
Că-l știu pe el, ne întîlneam adese
Nainte de plecarea lui la Troia
Cu alți viteji din Argos pe corăbii;
De-atunci eu nu-l văzui, nici el pe mine."
Iar Telemah cuminte-așa-i răspunde:
„Ți-oi spune-adevărat, cinstite oaspe.
Sînt fiul lui, c-așa îmi spune mama,
Dar știu și eu? Că nimeni de la sine
Pe tatăl său nu-l poate ști vreodată.
Mai bine însă mă năștea pe mine
Un om mai norocos, rămas acasă,
Stăpîn pe-avere pîn'la bătrînețe.
Dar vai, cel mai de plîns din toată lumea
Se zice-a fi părinte-al meu, că asta
Voiai să știi." Grăi atunci Minerva:
„Dar zeii au făcut ca neamul vostru
Și-n viitor să aibă tot un nume,
Căci are Penelopa fiu cuminte.
Ci lămurește-mi mie încă una
Și spune-mi drept. Ce-nseamnă lumea asta
Și-acest ospăț? Ce caută la tine?
E praznic ori e nuntă? Căci desigur
Nu-i cislă-aici. Cum ei petrec în sală
Benchetuind, îmi par de tot obraznici.
S-ar mînia oricare om de treabă,
Venind pe-aici, cînd ar vedea atîta
Neobrăzare." Telemah răspunse:
„Fiindcă-ntrebi și mă descoși, străine,
Să-ți spun. Bogată, binecuvîntată
Fusese casa asta cîtă vreme
Bărbatul cel vestit trăia în țară.
Dar altfel vrură-acum nemuritorii

---

[306] Menționată aci pentru întîia oară, soața lui Odiseu, **al cărei** nume era sortit să rămînă simbolul credinței **conjugale**, nu va avea un rol activ decît în ultimele cînturi ale **poemului.**

Cei scornitori de rele, că pe dînsul
Necunoscut cu totul îl făcură,
Mai mult decît pe-oricare om din lume,
Căci nu l-aş fi jălit aşa de tare,
De-ar fi pierit alături de tovarăşi
Pe cîmpul de la Troia sau la sînul
Prietenilor lui, după ce dînsul
Ar fi gătat războiul. Toţi aheii
Aveau să-i nalţe un mormînt şi însuşi
Lăsa un nume bun ca moştenire
La fiul său. Dar azi fără mărire
Vîntoasele-l răpiră şi se duse
Necunoscut şi neştiut de nimeni,
Lăsîndu-mi mie numai dor şi jale.
Dar nu-l jălesc, nu-l plîng numai pe dînsul,
Că şi-alt blăstem mi-au pus la cale zeii.
Toţi tinerii fruntaşi de prin ostroave
Din Same, din Dulichion, din Zachintos
Cel păduros, precum şi toţi mai-marii
Din ţară, din Itaca cea pietroasă,
Pe maica mi-o peţesc şi-mi toac-averea.
De teamă, ea nu poate să-i respingă
Şi nici să-ncheie-aşa căsătorie
Şi ei îmi risipesc avutul casei,
Ba în curînd m-or pierde şi pe mine."
Se mînie Minerva-atunci şi zise:
„Vai, cum ţi-ar trebui acum Ulise
Cel dus, ca el să puie-o dată mîna
Pe-aceşti sfruntaţi de peţitori! Dă, Doamne,
Pe loc să vie şi să stea la uşă
Cu chivăra, cu scut, cu două suliţi,

---

328 Ca în *Iliada*, numele *Panachaioi* slujeşte să indice totalitatea seminţiilor greceşti asociate în expediţia împotriva Troiei.

332 Personificări monstruoase ale mişcărilor din atmosferă; în greceşte: *Harpyiai*.

338 Împreună cu Itaca-Thiaki, ostroavele pomenite în text (toate mai întinse şi mai rodnice decît patria eroului) alcătuiau probabil o uniune asupra căreia domnise Odiseu înainte ca prelungita-i lipsă să fi slăbit legăturile ce uneau cele patru insule. Zachintos e Zante de astăzi; Same e Chefalonia; localizarea insulei Dulichion e mai puţin sigură.

Aşa cum îl văzui întîia oară
Cînd bea şi petrecea în casa noastră.
Pe vremea cînd veneа de la Efira,
De-acasă de la Ilos Mermeridul,
Căci şi acolo merse el cu vasul
Umblînd după otravă pierzătoare
De uns săgeţi pe boldul de-aramă.
Dar Ilos nu-i dădu, fiindu-i teamă
De cei-de-sus, doar tatăl meu îi dete,
Căci prea-l iubea pe el. Aşa Ulise,
De s-ar ivi-ntre peţitori acuma,
Ce moarte grabnică şi nuntă-amară
Le-ar da el tuturor! Dar stă în mîna
Celor-de-sus ca el să vie-n ţară
Spre-a-i pedepsi. Deci te îndemn pe tine
Să chibzuieşti cum ai putea din casă
Pe peţitori s-alungi. Ascultă dară
Şi ia aminte sfaturile mele.
Pe-aheii cei viteji poftеşte-i mîne
La sfat şi spune-ţi în vileag cuvîntul
Luînd pe zei ca martori. Sfătuieşte
Pe peţitori la casa lor să plece
Împrăştiindu-se. Iar dacă mama
Rîvneşte-a se nunti, să se întoarcă
La tatăl ei cel mare şi puternic.
Părinţii ei au s-o mărite-acasă
Şi au să-i deie-aşa de multă zestre

---

354 Homer cunoaşte cel puţin două aşezări cu acest **nume**: una în ţinutul thesproţilor (Epirul de astăzi), alta în Argolida — Corintul de mai tîrziu.

358 În ciuda faptului că în *Iliada* şi în *Odiseea* nu se folosesc săgeţi otrăvite, tradiţii pomenite întîmplător sau etimologia anumitor termeni dovedesc că într-o epocă mai veche otrăvirea vîrfurilor de săgeată era practicată în chip obişnuit. Numele grec al otrăvii — *toxikon* — e un adjectiv format de la substantivul *toxon*, care înseamnă „arc".

364–365 Textual: „pe genunchii zeilor", expresie a stilului formular, epic.

378 Riguros vorbind, *eedna*, cuvîntul aci tradus prin „zestre", înseamnă darul făcut de ginere socrului în schimbul miresei, obicei curent în lumea descrisă de Homer (mai departe XVIII, 354—360; cf. *Iliada*, IX, 146; XI, 242—244). Instituţia zestrei propriu-zise *(pherne, proix)* e mai recentă

Cum i se cade fetei lor iubite.
Iar pentru tine am un sfat temeinic,
De vrei s-asculți. Alege-ți cea mai bună
Corabie cu douăzeci de oameni
Și pleacă-n lume,-ntreabă și pe alții
De tatăl tău cel dus de mult, că poate
Ți-or spune ei ceva ori auzi-vei
Vrun zvon purces din slavă, care face
Pe oameni și mai lăudați să fie.
Întîi te du la Pilos și întreabă
Pe luminatul Nestor și de-acolo
La Sparta, la bălanul Menelaos.
Căci el din toți oștenii din Ahaia
Sosi cel mai din urmă de la Troia.
De-auzi că-n viață-i tatăl tău și vine,
Mai poți s-aștepți un an, cu tot necazul;
Dar dac-auzi că-i mort și nu mai este,
Venind napoi, să-i-nalți mormînt în țară,
Să-i faci o strălucită-nmormîntare,
Cum ești dator, și să măriți pe mama.
Cînd isprăvești și pui la cale asta,
Gîndește-atunci cum vei putea mai bine
Pe-acești nemernici să-i omori în casă
Pe față sau cu vicleșug. Nu-ți șade
Să fii copil, cînd ești așa de mare.
N-auzi tu ce vestit ajunse-Oreste
În toată lumea, după ce răpuse

în societatea greacă, și această confuzie de termeni îndreptățește presupunerea că versurile 377—379 ar fi interpolate.

389 Domn în Pilos, cel mai bătrîn dintre capii de oști porniți împotriva Troiei, Nestor e o figură neuitată în galeria de eroi ai *Iliadei*. În *Odiseea* rolul lui e redus, dar nu mai puțin simpatic, cum se va învedera în cîntul al III-lea.

390 Al doilea fecior al lui Atreu, fratele lui Agamemnon și soțul Elenei, a cărei răpire de către Paris dăduse naștere, după legendă, războiului troian.

396 Firește, un mormînt gol *(kenotaphion)*, așa cum obișnuiau grecii să ridice celor căzuți printre străini, multă vreme după ce credința care dăduse naștere acestui rit încetase de a mai avea rădăcini în sufletele lor.

399–410 Autenticitatea acestor versuri, care prelungesc în chip nefiresc sfaturile Athenei, contrazicînd îndemnul din versurile 369 și urm., a fost cu drept cuvînt pusă la îndoială.

Pe-acel viclean Egist care-ucisese
Pe tatăl său? Şi tu dup-arătare,
Prietene, eşti prea frumos şi mare
Şi deci destul de tare ca urmaşii
De bine să vorbească şi de tine.
Dar eu te las şi mă cobor la mare,
La vasul meu, căci oamenii m-adastă
Cu nerăbdare-acolo. Tu ai grijă
Şi ţine minte sfaturile mele."
Iar Telemah la rîndu-i zise: „Oaspe,
Cu drag mi-ai cuvîntat ca un părinte
Şi vorbele-ţi eu nu mai scot din minte,
Mai stai însă puţin, cu toată graba
Plecării tale, pînă faci o baie
Să-ţi răcoreşti şi inima şi trupul,
Şi-n urmă la plecare să te bucuri
Primind un dar de preţ şi foarte mîndru,
Odor de amintire de la mine
Cum se cinstesc prietenii-ndesine."
Minerva cea cu lucii ochi răspunse:
„Nu mă sili să stau, că-i zor de ducă.
Iar darul care-ţi place să mi-l dărui,
Mi-l dai la-ntors să-l duc la mine-acasă,
De este-aşa frumos, şi eu pe urmă
Să mă plătesc precum ţi se cuvine."
Aşa vorbi Minerva şi se duse,
Ca pasărea zburînd pe nevăzute.
Ea-i dete lui curaj şi bărbăţie
Şi-n suflet îi trezi un dor şi-o jale
De tatăl său mai tare ca-nainte.
Şi-n sine socotind, uimit rămase;
Simţi că fuse-un zeu şi-ndată merse
La peţitori el arătos ca zeii.
Iar între peţitori cînta cu lira-i
Faimosul cîntăreţ. Ei stau în juru-i
Şi-i ascultau cîntarea despre soarta
Cea jalnică ce le ursi Minerva

---

[425] Vezi mai înainte nota la versul 67.

Aheilor la-ntoarcerea din Troia.
Din casa ei de sus luînd aminte
Dumnezeiescul cîntec Penelopa,
Copila preacuminte-a lui Icariu,
Înduioşată iese din odaie
Şi se coboară jos pe nalta scară,
Nu singură, ci întovărăşită
De două slujitoare. Cum ajunse
La peţitori mîndreţea de femeie,
Stătu pe pragul sălii măiestrite,
C-un luciu văl acoperindu-şi faţa.
Alături stau femeile-i cinstite,
Şi zise-atunci de lacrimi podidită
La înzeitul cîntăreţ: „Tu, Femiu,
Mai ştii şi alte cîntece vrăjite,
Isprăvi de oameni şi de zei, slăvite
De cîntăreţi. Din ele cîntă unul
La cei de faţă stîndu-le aproape,
Iar ei să-şi beie vinul pe tăcute,
Dar mîntuie-acest cîntec de durere,
Căci nu mai pot de jalea ce m-ajunse.
Mi-e dor în veci şi tot mi-aduc aminte
De sufletul acela, de bărbatul
A cărui veste merse pretutindeni
Şi-i răspîndită-n Argos şi-n Helada."
Dar chibzuitul Telemah răspunse:
„De ce tu, mamă, nu laşi după voie
Iubitul cîntăreţ să ne desfete.
De-nvinuit doar nu sînt cîntăreţii,
Ci Joe care-aşa cum vrea şi-i place

---

443 Episoadele răzlețe ale acestor suferințe, în antichitate cîntate în lungul poem al *Întoarcerilor*, atribuit lui Hagias din Trezene, se citesc în cînturile III și IV ale *Odiseii*.

444 Iatacul femeilor *(thalamos)* face parte din planul obișnuit al oricărei locuințe nobile din epoca homerică; el era situat deasupra sălii bărbaților *(megaron)*, cu care comunica prin scara pomenită în versul 448.

457 În credința poetului, plăcerea procurată de poezie nu-i străină de oarecare vrajă *(thelxis)*. La fel se exprimă Hesiod în versurile 96—103 ale *Theogoniei*.

În lume fiecărui parte-i face.
Să nu ne fie cu bănat că Femiu
Ne viersuie-a danailor răstrişte,
Căci oamenii mai bucuros ascultă
Cîntarea cea mai nouă ce s-aude.
Îndură-te şi-ascultă şi tu, mamă,
Că nu numai Ulise, ci şi alţii
Aşa de mulţi au mai pierit la Troia.
Dar du-te tu-n cămara ta şi vezi-ţi
De stative, de furcă, şi silește
Pe roabe ca să deie zor la lucru.
De cuvîntări vor îngriji bărbaţii
Şi mai cu seamă eu, stăpînul casei."
Uimită ea se napoie-n odaie;
Luase-aminte cu ce rost vorbise
Băiatul ei. Suindu-se pe urmă
Cu roabele-mpreună ea în catul
De sus al casei, îşi plîngea bărbatul
Cel dus de mult, pînă ce somn prielnic
Pe pleoape lin îi picură Minerva.
Făcură larmă-atunci şi gură multă
În sala cea umbroasă peţitorii
Cu toţii ahtiaţi după femeie.
Dar Telemah aşa le zise-ntîiul:
„Voi, peţitori ai mamei mele, care
Vă bateţi joc de noi din cale-afară,
Să stăm acum la masă să petrecem
În liniște şi zarva să-nceteze,
Că-i bine s-auzim pe cîntăreţul
Dumnezeiesc cu viersu-i plin de farmec.
Iar mîne toţi să ţinem adunare
Ca să vă spun cuvîntul meu pe faţă
Şi fără-nconjur să ieşiţi de-aicea,
Din casa mea. Vă pregătiţi aiurea
Ospeţele, mîncaţi avutul vostru
Poftindu-vă pe rînd unii pe alţii,
Iar de vă pare vouă mai cu cale
Şi cu folos să irosiţi averea

---

[473] E concepţia îndelung expusă de Ahile în *Iliada*, XXIV, 527 şi urm.

De la un singur om, daţi iama-ntr-însa.
Dar eu într-ajutor chema-voi zeii,
Ca dînşii să vă dea răsplată dreaptă,
La mine-n casă moartea să v-ajungă
Şi nimenea să nu vă mai răzbune."
Aşa el se răsti, iar ei cu toţii,
Muşcînd de ciudă buzele cu dinţii,
Se minunau cum Telemah rostise
Cuvintele-ndrăzneţe. Dar îndată
Răspunse Antinou Eupitianul:
„De bună seamă, Telemah, chiar zeii
Te-nvaţă să ne iei de sus şi-obraznic
Aşa să cuvîntezi. Să nu dea Joe
Vreodată să fii domn peste Itaca,
Cu toate că ai drept la moştenire."
Dar Telemah lui Antinou îi zise:
„Ţi-oi spune verde, chiar dacă te mînii:
Aş vrea să-mi deie Cel-de-sus domnia.
Socoţi că ăsta-i răul cel mai mare
Ce pot să-l aibă oamenii pe lume?
Dar nu e rău să cîrmuieşti poporul,
Că-ndată ţi se-mbogăţeşte casa
Şi eşti mai preţuit de lumea toată.
Ci domni mai sînt şi alţii în Itaca,
Bătrîni şi tineri. Dintre dînşii unul
Domnească, dacă-i mort acum Ulise.
Eu vreau să fiu aici stăpînul casei
Şi-al robilor ce tata-i dobîndise."
Iar Evrimah, feciorul lui Polibos,
Grăi-mpotrivă: „Telemah, se ţine
De zei cine să fie domn în ţară.

---

525 Propriu vorbind, regalitatea homerică nu e ereditară, ci electivă, deşi — în cele mai multe cazuri — între membrii aceleiaşi familii. Cf. mai departe versurile 534—536.

531 În regimul de democraţie militară descris în *Iliada* şi în *Odiseea* „regele" *(basileus)* nu e un monarh: puterile şi iniţiativa lui sînt mărginite de autoritatea unei adunări obşteşti şi a unui sfat compus din capii unor grupe sociale în subordine. Cf. situaţia din Scheria, descrisă în cîntul VIII, 536 şi urm.

540-541 Nu în înţelesul că regalitatea ar fi de drept divin, ci în acela că singuri zeii pot şti cine va ocupa locul lui Odiseu.

Tu stăpînește-ți casa ta și-averea.
Păzească Dumnezeu pe cine silnic
Te va prăda de-avere, cîtă vreme
Itaca-i locuită! Dar din parte-mi,
Preabunule, vreau să te-ntreb de **oaspe,**
De unde veni el, din care țară
Și unde-i s-află neamul și moșia?
Ți-aduse știre de sosirea tatii?
Sau vine după treburi de-ale sale?
Cum se sculă și repede o șterse
Și n-așteptă o clipă să-l cunoaștem!
Părea că-i om de seamă după față."
Iar socotitul Telemah răspunse:
„E dus pe veci și nu se mai întoarce
Părintele-mi, o, Evrimah. De-acuma
Nu cred în știri, să vie de oriunde,
Și nici nu iau în seamă prevestirea
Prorocului la noi chemat de mama
Și întrebat anume. Dusul oaspe
E Mentes, are tată pe-Anhialos
Cel ortoman și-i domn peste poporul
Din Tafos cel călătoreț pe mare."
Așa vorbi, măcar că el știuse
Că-n oaspe a fost zeița întrupată
Iar peținorii iarăși se porniră
La chef nebun, la cîntec și la jocuri,
Și petrecură pînă pe-nserate.
Dar cum îi apucă la chef amurgul,
Plecară toți acasă să se culce.
Căzut pe gînduri, Telemah se duse
Să doarmă în iatacu-i nalt, deoparte
Clădit anume,-mprejmuit de-o curte
De toată frumusețea. După dînsul
Pași cu facle-aprinse Evriclea,

---

[573] Aluzii izolate lasă să se înțeleagă că „palatul" **lui Odiseu,** înconjurat de o vastă incintă, cuprindea mai **multe clădiri** de locuit și cel puțin un „celar", destinat **păstrării avuțiilor** stăpînului (cf. II, 454—469). „Iatacul" lui **Telemah e una** din clădirile risipite în curtea palatului, **în legătură cu** care săpăturile arheologice efectuate în **Itaca n-au adus nici** o lumină.

O roabă-a lui de treabă ce-a fost fiica
Lui Op, odrasla lui Pisènor, şi pe care
Odată, cînd era în floarea vîrstei,
Cu-averea sa Laerte-o cumpărase
Cu preţ de douăzeci de boi, şi-n casă
O preţuia la fel cu-a lui soţie;
Dar nu s-apropiè nicicînd de dînsa,
De teamă să nu-şi supere femeia.
Cu Telemah a mers atunci bătrîna
Cu facle aprinse-n mînă; dintre roabe
Doar ea-l iubea mai mult, că din pruncie
Pe Telemah la sînu-i îl crescuse.
Deschise uşa la iatacul trainic,
Pe dăltuitul pat şezu flăcăul,
Îşi scoase straiul moale şi-l întinse
În mînile bătrînei pricepute.
Ea straiu-mpături şi, netezindu-l,
În cui pe lîngă patul lui îl prinse.
Ieşi pe urmă din iatac şi uşa
De o verigă de argint o trase
Şi de curea împinse-apoi zăvorul.
Iar Telemah acolo peste noapte,
Culcat sub cerga-i moale de ţigaie,
Visa la drumul ce-i croise zîna.

---

580 Valoare considerabilă, dacă ne gîndim că în *Iliada* o sclavă dată ca premiu şi lăudată pentru iscusinţa ei în tot soiul de munci e preţuită patru boi (XXIII, 705).

CÎNTUL II

A doua zi, cînd se iviră zorii
Trandafirii, feciorul lui Ulise
Din patu-i se sculă, își puse haina,
Cu sabia-ascuțită se încinse,
Și după ce pe dalbele-i picioare
Legă frumoase tălpi, ieși din casă
Întocmai ca un zeu la-nfățișare.
Și porunci la crainicii cu glasul
Răsunător să strige și să cheme
Pe aheii cei pletoși la adunare.
Crăiniră ei și-aheii s-adunară.
Iar cînd apoi era în păr soborul,
Veni și el la sfat cu lancea-n mînă,
Nu singur, că era-nsoțit în urmă
De doi ogari fugaci. În vremea asta
Minerva-asupra-i revărsa din slavă
Un har dumnezeiesc. Și toată lumea,
Cînd el s-apropia, privea uimită.
În jețul părintesc șezu voinicul,
Bătrînii îi făcură loc. Egiptiu

[10] Cum s-a relevat în nota la I, 531, în regimul de **democrație** militară, care e forma de organizare politică a lumii **homerice**, adunarea poporului are căderea de a lua hotărîri **în toate** problemele interesînd obștea.

[20] Capii grupelor sociale subordonate autorității **lui Odiseu**, în unele cazuri și ei purtători ai titlului de *basileus*. **Numele** *Aigyptios* („Egipteanul") lasă să se bănuiască **legături între**

Deschise vorba cel dintîi, moșneagul
Îngheboșat, de-multe-știutorul.
Căci fiul său plecase în corăbii
La Troia sub povața lui Ulise,
Războinicul Antif, pe care-n urmă
Ciclopul cel sălbatic îl ucise
În peșteră și-l pregăti de cină
În urma celorlalți ai lui tovarăși.
Ci mai avea trei fii, pe Evrinomos,
Un pețitor și el; ceilalți acasă
Vedeau numai de-a tatălui moșie.
Dar tot pe-acela nu-l uita moșneagul,
Ci-l tînguia și-l căină de-a pururi.
De-aceea-nlăcrimat luă cuvîntul:
„Itacieni, voi dați-mi ascultare.
De cînd plecă măritul crai Ulise
Cu armia-n corăbii, niciodată
Noi n-am avut nici sfat, nici adunare.
Și cine-acum ne strînse? Ce nevoie
Așa-l sili pe el, bătrîn sau tînăr,
Ca să ne-adune? Auzi el oare
Vreo veste că oștirea noastră vine
Și răspicat vrea nouă să ne-o spuie
Ca unul care-o știe de nainte?
Sau despre alte treburi de-ale obștii
Va-nștiința și va întinde vorba?
Un om de preț îmi pare cine-aduce
Mulțimii un folos. Să deie Domnul
Să fie după gîndul bun ce-l are!"
Așa vorbi, iar fiul lui Ulise
Se bucură că i-a menit a bine.
Deci scoală-se voind să cuvînteze
Și merge în mijlocul adunării

---

familia acestui fruntaș itacian[19] și Valea Nilului, a cărei legendară bogăție atrăgea — în a doua jumătate a mileniului al II-lea î.e.n. — nu numai pe negustorii, dar și pe pirații din întreaga lume egeeană. Cf., mai departe, XIV, 328 și urm.

[20] Cf. IX, 370 și urm.
„Sfatul" — *thokos*, de cele mai multe ori *boulé* — format din „bătrînii" pomeniți în versul 20; pentru „adunare" *(agora)*, vezi nota la versul 10.

Şi stă-n picioare. Crainicul Pisenor,
Chitit la minte-i pune sceptru-n mînă,
Iar el întîi moşneagului răspunse:
„Bătrîne, aci-i şi-l poţi cunoaşte-ndată
Pe cine-a strîns poporul; eu sînt doară,
Căci prea mă doare jalea ce m-ajunse.
N-am nici o ştire despre-ntorsul oastei
S-o spun curat aici ca unul care
Ar şti-o de nainte, nici mi-e gîndul
Să cuvîntez de treburile obştii,
Ci numai de nevoia mea, de răul
Ce-n casă mă lovi în două chipuri.
Pierdui un tată bun, cîrmuitorul
De-odinioară-al vostru, cel de-a pururi
Ca un părinte blînd cu toţi supuşii.
Şi iat-acum un rău cu mult mai mare
Stă casa să mi-o năruie şi-avutul
Să-mi spulbere cu totul. Năvăliră
Ca peţitori asupra maicii mele
Şi-n ciuda ei o tot peţesc feciorii
Fruntaşilor de-aici, din toată ţara.
Ei nu-ndrăznesc să meargă la Icariu,
La tatăl ei ce singur poate fiica
Să şi-o-nzestreze el şi s-o mărite
Cu cine-ar vrea şi i-ar veni mai bine,
Ci-mi tabără la noi în toată ziua
Şi-mi taie oi şi boi şi capre grase,
Benchetuiesc şi beau fără măsură
Şi-n mare parte-averea-i risipită,
Căci nu-i un om precum a fost Ulise
Să-ndepărtèze de la noi blăstemul.
Să ne-apărăm noi nu sîntem în stare

---

[55] În alte împrejurări simbol al autorităţii de **conducător**, sceptrul serveşte aci să exprime caracterul **solemn al inter**venţiei în discuţie. La fel, în Atena secolelor V—IV **î.e.n.**, vorbitorul chemat la tribună îşi va pune pe cap **o cunună** de mirt.

[75] Frate al lui Tyndareus, personaj altminteri **necunoscut**. Cf. XV, 22.

[77] Originalul grec spune: „să hotărască darurile" (**pe care cel** ales ca ginere era ţinut să le ofere socrului). **În legătură cu** această deprindere, vezi nota la I, 378.

Şi dac-am face-o, vai de noi, căci bieţii
Sîntem cu totul nedeprinşi la arme.
M-aş apăra, dacă mi-ar sta-n putere,
Căci prea-i nesuferită starea asta;
În chip înjositor îmi piere casa.
Să vă-nciudaţi şi voi, s-aveţi ruşine,
Că vede lumea de prin ţări vecine.
Vă temeţi şi de-a zeilor mînie,
Ca nu cumva,-ndîrjiţi de-aşa păcate,
Pe voi acum să prindă duşmănie.
În numele lui Joe şi-al dreptăţii
Ce întruneşte oameni şi-i desparte,
Curmaţi, prieteni, jaful şi-n cumplita-mi
Durere mă lăsaţi să sufăr singur,
Că nu vă duşmăni preabunu-mi tată
Şi nici un rău nu vă făcu vreodată,
Ca voi acum să vă răstoarceţi răul
Şi să mă duşmăniţi lăsînd în voie
Şi păsuind aşa pe-acei nemernici.
Mai folosit aş fi eu dac-avutul
Şi turmele de voi mi-ar fi mîncate,
Căci poate m-aş alege-apoi c-o plată.
Doar m-aş ţinea de voi prin tot oraşul
Şi tot aş stărui pînă ce-averea
De-a binelea mi-ar fi înapoiată.
Dar astăzi mi-e zadarnică durerea,
De voi, de nepăsarea voastră dată."
Aşa vorbi răstit cu ochii-n lacrimi
Şi la pămînt apoi trînti toiagul,
Şi-a fost cuprins de milă tot poporul.
Tăcură molcom toţi; cu graiuri aspre
Nu cuteză nici unul să-i răspundă,
Doar Antinou aşa-l primi din gură:
„Hei, tinere, care vorbeşti cu ifos,
Tu, nenfrînate, ce ne spui palavre
Ca să ne faci de rîs şi de ocară?
De loc nu ţi-s de vină peţitorii,
Ci maică-ta, mehenghe nentrecută.
Căci iată sînt trei ani şi-acuma patru
De cînd cu şiretenie ne înşală,
Dă tuturor nădejde şi trimite

La fiecare vorbă și momeală,
Pe cînd ea are gînduri osebite.
Mai născoci și-o altă-nșelătură:
La stativele-n casă-i așezate
Ea începu a țese-o pînzetură
Subțire și prelungă,-apoi ne zise:
«Voi tineri peținori ai mei, acuma
Cînd răposat e soțul meu Ulise,
Mai așteptați și nu grăbiți cu nunta,
Să isprăvesc întîi această pînză,
Să nu mi se destrame urzitura,
Că vreau să fie giulgiul lui Laerte,
Cînd nemiloasa moarte o să-l culce,
Ca nu cumva femeile-aheene
Să aib-alean pe mine, că din parte-mi
Fu socrul meu negiulgiuit la moarte,
Cînd el agonisise-atîta-avere».
Așa ne spuse și-o crezurăm, proștii,
Ea ziua tot lucra la pînza mare,
Dar peste noapte la lumini de torțe
Ea deșira tot ce lucrase ziua.
Așa ne tot prosti trei ani de-a rîndul
Și o crezurăm noi, dar iat-acuma,
În anul cel de-al patrulea ne-o spuse
Femeia care bine o știuse,
Și noi am apucat-o și-am văzut-o
Cum dînsa deșira frumoasa-i pînză.
De-aceea și silită de nevoie
Țesutul și-l găti pînă la urmă.
Dar ca s-o știi și tu și tot poporul,
Așa-ți răspund prin mine peținorii:
Dă drumul mamei tale și-o zorește
Să ia de soț pe cine-o sfătuiește
Părintele-i și-i place ei mai bine.
Iar dacă mult așa ne va mai fierbe
Cu darurile ei și cu știința
Ce cu prisos îi dărui Minerva —,

---

[129] Motivul „pînzei destrămate", foarte popular de-a lungul întregii antichități, revine în alte două locuri în *Odiseea*: XIX, 177—203 și XXIV, 171—200.

De știe lucru minunat de mînă
Și-o taie capul și-i așa măiastră
Cum n-auzim c-au fost odinioară
Frumoasele aheilor, Alcmena
Și Tiro și Micena cea-nstemată,
Că n-aveau ele mintea Penelopei —,
Ea n-a brodit-o bine de-astă dată,
Că pețitorii n-or să cruțe rostul
Și bunurile tale cîtă vreme
Va face ea cum azi o-nvață zeii.
Cu asta dobîndește mare vază,
Dar tu pierzi o grămadă de-avuție.
Noi nu plecăm la țară, la moșie,
Și nici aiurea pînă ce cu unul
Din noi, cu cine vrea, nu se mărită."
Iar chibzuitul Telemah îi zise:
„Cum pot din casa mea să scot cu sila
Pe-aceea care m-a născut pe mine
Și m-a crescut, o, Antinou! Pe urmă
Știm noi că tata-i mort și nu trăiește
Pe undeva? Și greu e pentru mine
Să dau despăgubire-așa de mare
Bunicului, de-i voi trimite-acasă
Cu vrerea mea pe mama. Apoi și tata
M-ar pedepsi și Dumnezeu m-ar bate,
Căci mama, la plecarea ei de-acasă,
Se va ruga de-amarnicele Furii,
Și oamenii mă vor huli pe mine.
Nu pot haîn să fiu așa cu mama.
Și dacă vouă vi-i necaz de asta,
Plecați din casă, pregătiți aiurea
Ospețele, mîncați avutul vostru

---

[167] Soția lui Amfitrion din Teba, mama eroului legendar Heracles.

[168] Pentru Tiro, cf. XI, 304 și urm. Legenda spunea că Micena e o zînă, fiica rîului Inachos, principalul curs de apă din „însetatul" Argos.

[185] Telemah se gîndește, probabil, la restituirea bunurilor dăruite de Icarios Penelopei, cu prilejul căsătoriei ei cu Odiseu.

[190] În grecește *Erinnyi* — erau în mitologia elină divinități răzbunătoare ale vărsărilor de sînge și, îndeobște, ale încălcărilor dreptului familial.

Poftindu-vă pe rînd unii pe alţii.
Iar de vă pare vouă mai cu cale
Şi cu folos să spulberaţi averea
De la un singur om, daţi iama-ntr-însa.
Dar eu într-ajutor chema-voi zeii
Ca să vă dea răsplata cuvenită
Şi-n casa noastră să v-ajungă moarte
Nerăzbunată." Aşa vorbi voinicul,
Iar Joe cel cu ochii mari trimite
Doi vulturi care zboară de pe munte.
Ei zboară un răstimp cum bate vîntul,
Alăturaţi, cu àripile-ntinse,
Dar cînd ei pe la mijloc se-arătară,
Deasupra adunării zgomotoase
Rotindu-se, din àripi ei bătură,
În ochii peţitorilor priviră
Pieirea lor vestind, şi sfîşiindu-şi
Cu ghearele grumajii şi obrajii,
La dreapta o zbughiră prin oraşul
Itacian. Şi cînd văzură-aheii
Aceste zburătoare, se ciudiră
Şi nu se dumireau ce o să fie.
Dar al lui Mastor fiu, moş Aliterse,
Viteazul care printre cei de-o seamă
Era mai bun tîlcuitor de semne
Şi la ştiinţa zilelor de mîne,
Cu bun temei aşa-ncepu vorbirea:
„Itacieni, voi daţi-mi ascultare
Să cuvîntez şi să vă spun anume
Părerea-mi despre peţitori, căci mare
E pacostea ce-i paşte-acum pe dînşii,
Doar nu va zăbovi prea mult Ulise
Departe de iubiţii lui. Aproape
Fiind el undeva, le unelteşte
Acestor procleţi tuturor pieirea,
Ba vom păţi-o şi-alţii mulţi din ţară,
De prin ostrovul limpede Itaca.
Deci noi să chibzuim cu mult nainte

---

[220] Interpret al zborului păsărilor. Cf., mai departe, versurile 253—255 şi XV, 698.

Cum s-ar putea să-i înfrînăm odată
Ori ei să-şi curme jaful de la sine
Şi asta le-ar fi lor pe loc mai bine.
Eu nu sînt ghicitor pe apucate,
Ci ştiutor deplin precum arată
Ce-i prevestisem lui Ulise-odată
De-a fir-a păr cum are să-i se-ntîmple,
Cînd el cu oastea-i a plecat la Troia.
I-am spus că după multele-i păţanii
Şi după ce-şi va pierde pe tovarăşi,
În douăzeci de ani se va întoarce
La el acasă neştiut de nimeni.
Şi toate acestea se-mplinesc acuma."
Dar Evrimah, feciorul lui Polibos,
Aşa se năpusti la el: „Moşnege,
Mai bine du-te-acasă şi ghiceşte
La fiii tăi, ca nu cumva vreodată
Să li se-ntîmple vrun necaz, şi lasă
Pe mine-aici, că sînt cu mult mai meşter
Ca tine-n prorocire. Cîte păsări
Nu zboară-n veci sub soare! Dar nu toate
Sînt oamenilor piază-rea sau bună.
Ulise-acum o fi pierit departe
Cum trebuia să pieri şi tu cu dînsul,
Că n-ai mai fi putut cobi atîta
Şi nu l-ai fi-nteţit aşa cu gura
Pe îndîrjitul Telemah, că doară
Vei căpăta vrun dar la tine-acasă
Din partea lui. Dar eu ţi-oi spune una,
Şi spusa mea va fi îndeplinită:
De-l mai smomeşti şi-l mai întarţi pe tînăr,
Tu hîtru vechi şi ştiutor de multe,
Chiar el întîi va pătimi mai tare
Şi tot nu va putea să-şi facă voia.
Apoi pe tine te-om globi, bătrîne,
Aşa de greu ca-n suflet să te doară
Ba chiar să-ţi fie toată-amărăciunea.
Dar eu pe Telemah în faţa lumii

---

[244] Din aceştia, zece reprezintă durata războiului troian, alţi zece, rătăcirile pe drumul întoarcerii.

Îl sfătuiesc pe mama s-o îndemne
Să meargă ea la tatăl ei acasă.
Părinții ei au s-o mărite-acolo
Și au să-i deie-așa de multă zestre
Cum i se cade fetei lor iubite.
Căci nu se vor lăsa de loc aheii
De greul lor petit. Doar nu ne temem
De nime, nici de Telemah cel gureș,
Nici vrem să știm cumva de prorocia
Zadarnică ce tu ne-o-ndrugi, bătrîne,
Ca astfel să te dușmănim mai tare.
Averea-i vom mînca-o fără milă
Și ea va tot scădea pînă ce-amînă
Nuntirea-i cu aheii Penelopa.
De dragul ei noi așteptăm de-a pururi,
Ne tot sfădim rîvnindu-i frumusețea
Și nu umblăm la altele, cu care
Ni-i dat să ne-nsoțim fiștecare."
Iar socotitul Telemah răspunse:
„Voi, petitori măriți, în treaba asta
Eu nu vă rog și nici mai stau de vorbă;
O știu doar cei-de-sus și toți aheii.
Dar dați-mi mie-un vas să plec pe mare
Și douăzeci de oameni să iau drumul
Încoace-ncolo, să mă duc la Sparta
Și la orașul nisipos, la Pilos.
Să-ntreb de vine tatăl meu, că poate
Mi-ar spune-un om ceva ori auzi-voi
Vrun zvon purces din slavă, care face
Pe oameni și mai lăudați să fie.
De-oi ști că el viază și-o să vie,
Mai pot s-aștept un an, cu tot necazul.
Dar dac-aud că-i mort și nu mai este,
Napoi venind, îi-nalț mormînt în țară
Și-i fac o-nmormîntare strălucită,
Cum sînt dator, și-apoi mărit pe mama."
Așa grăind, el șade jos pe scaun.
Atunci se scoală Mentor, un prieten
Al lui Ulise, care casa-i toată
I-o-ncredințase cînd pleca la Troia
Și-orînduise de bătrîn s-asculte,

Ca el să ţie toate-n stare bună.
Şi, om cu cap, aşa vorbi bătrînul:
„Itacieni, voi daţi-mi ascultare
Să cuvîntez. De-acum să nu mai fie
Vrun domn stăpînitor pornit spre bine
Şi cruţător şi blînd şi cu dreptate,
Ci veşnic rău, tiran şi făr-de-lege,
Căci iată cum a fost uitat Ulise
De toţi supuşii lui, cu care dînsul
A fost aşa de bun ca un părinte!
Dar nu mi-e chiar de peţitorii mîndri,
Că ei, mînaţi de cugete viclene,
Fac silnicii, ei doar îşi pun viaţa
Cînd zilnic storc averea lui Ulise
Gîndind că el e dus şi nu mai vine.
Ci mi-e de voi ceilalţi, de tot poporul,
Că staţi aşa-mpietriţi, nu faceţi gură
Şi nu-nfrînaţi odată pe nemernici,
Măcar că sînteţi mulţi, iar ei o mînă."
Dar Leocrit al lui Evènor zise:
„Hainule, bezmeticule Mentor,
Ce vorbă spui şi-ndemni să ne-nfrîneze?
Să fie şi mai numeroşi bărbaţii,
Cu greu ne-or bate şi ne-or da în lături
De la ospăţ. Să vie chiar Ulise
Pe mîndrii peţitori să-i afle-acasă
Benchetuind şi să poftească dînsul
Din sală să ne-nlăture; nevasta-i
De loc n-o să se bucure de-ntorsu-i,
Oricît e dorul ei de mare; el acolo
Pieri-va mişeleşte, dacă luptă
Cu noi care sîntem mai mulţi la număr.
Deci vorba ta-i prostie. Hai dar, oameni,
Vă-mprăştiaţi la treburi fiecare.
La drum pe Telemah grăbească-l Mentor
Şi Aliters, ei care sînt prieteni
Cu tatăl său de mult. Dar cred că dînsul,
Chiar locului de-ar sta, şi din Itaca
Mai află ştiri şi n-ar mai bate drumul."
El zise şi pe loc se sparse sfatul.
Poporul tot se răspîndi pe-acasă,

Iar peţitorii spre palat porniră.
Dar Telemah s-a dus pe mal departe
Şi mînile spălînd în mare-albastră,
Minervei s-a rugat: „Ascultă, doamnă,
Tu care ieri venitu-mi-ai acasă
Şi m-ai povăţuit pe neagra mare
Să mă pornesc, să-ntreb de vine tata
Cel dus de mult, ci nu mă las-aheii
Să fac cum vrei, şi mai ales mişeii,
Trufaşii peţitori". Aşa se roagă.
Minerva-atunci asemenea lui Mentor
La glas şi la făptură-i se năzare
Pe lîngă el şi-i cuvîntează astfel:
„Tu n-ai să fii nevrednic, slab de minte,
O, Telemah, dacă bărbata fire
A lui Ulise e sădită-n tine
Spre-a fi şi tu ca el îndemînatic
La faptă şi la grai, călătoria
Nu-ţi poate fi-n deşert şi fără ţintă.
Dar dacă nu eşti fiul Penelopei
Şi-al lui Ulise, atunci mă tem că poate
Tu nu vei izbîndi după dorinţă.
Puţini copii s-aseamănă cu tatăl,
Ba cei mai mulţi sînt mai prejos de dînsul,
Puţini şi cei mai buni. Dar cum în viaţă
Tu nu vei fi nici prost şi nici nevolnic,
Eu cuget c-ai să duci la capăt lucrul.
Deci nu te mai uita ce pun la cale
Şi chibzuie să facă peţitorii
Nesocotiţi, că n-au ei cap, nici umblă
Pe drumul drept, nici bănuiesc c-aproape
Li-i moartea şi-n aceeaşi zi cu toţii
Vor fi răpuşi. De loc n-o să-ntîrzie
Plecarea ta pe calea cea croită.
Căci eu ca părintesc al tău prieten
Voi pregăti corabie şi însumi
Te-oi însoţi la drum. Deci du-te-acasă

[353] Cf. Hesiod, *Munci şi zile*, 724—725: „Nicicînd, în zorii zilei, să nu oferi lui Zeus prinos de vin înainte de a-ţi fi spălat mîinile; la fel şi celorlalţi zei: altminteri nu te-ascultă şi nu-ţi împlinesc rugile".

La petitori, fă rostul de merinde
Și-n vase-orînduiește-ți-le toate.
Ia-n chiupuri vin și-n tari burdufuri toarnă
Făină care-i mana și puterea
Bărbaților. Eu strînge-voi din gloată
Ortaci de drum tocmiți de bunăvoie.
Și cum în schelă sînt atîtea vase
Și vechi și noi, voi căuta-ntre ele
Să văd care-i mai bun și pregătindu-l,
Noi repede-o pornim pe largul mării."
Așa-i vorbi Minerva, iar voinicul,
Cum auzi al zînei grai, nu stete,
Ci se grăbi spre-acasă cu mîhnire.
Găsi pe mîndrii petitori în sală.
Pîrleau în curte vieri, jupeau la capre,
Iar Antinou ieși nainte-i vesel,
De mînă-l strînse și-ncepu el astfel:
„Mai las-o moale, Telemah băiete,
Și nu mai face gură, nu fi aprig,
Nu-ți pune-n minte vorbă rea, nici lucru,
Ci bea și ospătează ca nainte.
Ți-om pune la-ndemînă noi de toate,
Corabie și vîslitori pe-alese,
Ca mai curînd s-ajungi la sfîntul Pilos,
Să-ntrebi de luminatul tău părinte."
Iar Telemah lui Antinou răspunse:
„Dar nu mai pot să stau cu voi trufașii
Și să petrec în tihnă la ospețe
Și tot cu gura-nchisă. Nu vi-i vouă
De-ajuns, o, petitori, că-mi risipirăți
Atît-avere dalbă pîn-acuma
Cît eu am fost încă un prunc? Dar astăzi,
Cînd eu sînt mare și-nțeleg prea bine
Cuvîntul celorlalți și crește-n mine
Și vlaga și priceperea,-am să caut
Asupra-vă să fulger moarte-amară,
Ori plec la Pilos, ori rămîn în țară.
Pleca-voi în corabie străină
Și tot zadarnic n-o să-mi fie drumul,
De n-am un vas al meu, de nu-mi dați oameni
C-așa vă vine vouă mai cu cale."

Grăind smunci el mîna sa din mîna
Lui Antinou. Şi-n vreme ce de masă
Se îngrijeau prin casă, peţitorii
Cu vorbe-nfruntătoare, cu batjocuri
Îl împroşcau. Şi-aşa zicea cutare
Din tinerii semeţi: „De bună seamă
Gîndeşte Telemah să ne omoare.
Deci vrea s-aducă dînsul ajutoare
Din Sparta sau din Pilos nisiposul,
Căci prea de tot se zbate după asta.
Ori vrea s-apuce calea spre Efira,
Ca el de-acolo, din mănoasa ţară
S-aduc-aici otrăvuri pierzătoare
Şi-n vin să le strecoare şi cu ele
Pe toţi să ne răpuie." Altul zise:
„Dar cine ştie dacă el pe mare
Călătorind şi lăinicind departe
De-ai lui nu va pieri ca şi Ulise.
Şi ne-ar prii aşa mai bine nouă,
Ne-am împărţi avutu-i tot şi casa-i
Am da-o mamei lui şi celui care
I-ar fi bărbat." Aşa vorbeau flăcăii,
Iar Telemah se coborî-n celarul
Înalt şi-ncăpător pe unde tata-i
Avea grămezi de aur şi de-aramă
Şi lăzi cu haine şi de-ajuns în vase
Ulei mirositor. Steteau-năuntru
Înşiruite la perete chiupuri
Cu vin curat şi vechi, o băutură
Cu gust plăcut, dumnezeiesc, păstrată
De dragul lui Ulise ca să beie
Cînd el acasă s-ar întoarce-odată
Sleit de-atîtea suferinţi. Celarul
Avea închisă poarta cu canaturi
De scînduri groase, ţapăn încheiate,
Pe unde zi şi noapte sta de pază

---

444 Cf., mai sus, nota la I, 358.

456 Sub formă de lingouri, de felul celor descoperite de arheologi cu prilejul săpăturilor din Creta şi din alte locuri ale bazinului egeean.

Și-avea de toate grijă chelărița,
Bătrîna cea sfătoasă Evriclèa.
Pe ea chemînd-o, Telemah îi zise:
„Măicuță, hai și scoate-mi în ulcioare
Din vinul cel mai bun păstrat de tine,
Gîndind că poate va veni vrodată
Nenorocitul, vrednicul meu tată,
De va putea să scape de la moarte.
Vreo douăsprezece umple-mi și cu dopuri
Astupă-le vîrtos și în burdufuri
Cusute bine toarnă tu făină
La moară măcinată și să fie
De douăzeci măsuri făina toată.
Tu singură să știi de treaba asta.
Să fie strînse toate la o parte,
Căci eu de-acolo le ridic diseară
Cînd mama în iatac o să se suie
Și are să se culce. Eu plec mîne
La Sparta și la Pilos nisiposul
Să-ntreb de tata, s-aflu dacă vine."
Așa-i vorbi, iar maica Evriclèa
De groază prinse-a se boci și astfel,
Cu jale tînguindu-se,-i răspunse:
„Cum te-ai gîndit, tu, fătul meu, la asta?
Și unde vrei să mergi în largul lumii,
Tu singur, fiu iubit? Mărîtu-ți tată
Pieri-n străinătate depărtată.
Și cum te-i duce,-ndată peținorii
Din urmă vor pîndi să te omoare
Cu vicleșug și-or împărți-ndesine
Întreagă-averea ta. Rămîi tu dară
Și bucură-te-n pace de-ale tale.
Nu trebuie să suferi tu necazuri
Nemernicind pe marea cea pustie."
Dar socotitul Telemah îi zise:
„N-ai grijă, maică, nu voi face asta
De capul meu, un zeu îmi dete sfatul.

---

[479] Mai exact: „trecută prin rîșniță", făină de o calitate superioară celei obținute prin simpla zdrobire a grăunțelor în piuă.

Ci jură-te că nu vei spune mamei
Nainte de vreo unsprezece zile
Și chiar mai bine pînă ce n-aude
Că eu sînt dus și n-o apucă jalea,
Ca nu cumva de plîns să-și strice fața."
Așa el zise, iar bătrîna face
Un strașnic jurămînt că nu-l va spune.
Și după ce se jură pe toți zeii,
Ea scoate în ulcioare vin și toarnă
Făină în cusutele burdufuri.
Iar Telemah apoi se-ntoarce-n sală,
S-amestecă-ntre pețitori. Într-asta
La altceva se mai gîndi Minerva:
Asemenea lui Telemah la față
Schimbîndu-se, ea colinda orașul,
Oprea pe oameni și le da de știre
Și-i îndemna spre seară să s-adune
La vasul iute-plutitor, pe care
De la feciorul falnic al lui Froniu,
De la Noèmon îl ceru, și dînsul
Cu drag îl jurui. Iar mai în urmă,
Cînd soarele-asfințise și amurgul
Întunecase drumurile toate,
Împinse atunci corabia pe mare
Și-o pregăti cu feluri de dichisuri
Purtate de un vas și pe la capul
Limanului o-nțepeni, și-ntr-însul
Corăbieri se strînseră-mpreună,
Iar zîna-nsufleți pe fiecare.
Atunci și alte mai făcu Minerva:
Se furișă în casa lui Ulise
La pețitori, le picură pe gene
Somn dulce-ademenindu-i, cînd beau vinul
Și cupele luîndu-le din mînă.
Deci ei plecară prin oraș să doarmă,
Căzeau de somn și nu mai stau la masă.
Apoi Minerva cea cu ochi albaștri,
Din nou la chip și-n glas leită Mentor,
Pofti pe Telemah afară-n fața
Palatului: „Voinice,-i zise, iată
Stau gata-acuma soții tăi la vîsle,

Aşteaptă să porniţi. Deci haidem iute,
Să nu mai zăbovim călătoria."
Aşa vorbi şi grabnică zeiţa
Porni nainte, el mergea în urmă.
Iar cînd spre vas se coborau la mare
Pe prund, găsiră-acolo pe tovarăşi
Cu plete lungi. Şi Telemah le zise:
„Haidem, fîrtaţi, merindele s-aducem,
Căci ele stau grămadă strînse-acasă.
Nimic nu ştie mama de plecare,
Nici roabele, afară doar de una."
Aşa grăi şi el purcese-ntîiul,
Iar ei din urmă. Toate le cărară
Şi-n vasul plutitor le-adăpostiră
Cum poruncise fiul lui Ulise.
El se sui la urmă-n vas, Minerva
Naintea lui şezu pe după cîrma
Corăbiei şi Telemah alături.
Corăbierii dezlegară vasul,
Apoi intrară şi pe bănci şezură.
Minerva le stîrni un vînt prielnic,
Munteanul ce pe-ntunecata mare
Sufla şi şuiera cu-nverşunare.
Iar Telemah, zorind pe-ai lui tovarăşi,
Le-orîndui să puie-acum dichisul;
Ei ascultau de vorba lui şi-ndată
Catargul cel de brad îl ridicară
Şi-l împlîntară-n grinda cea scobită
Şi bine-l arcăniră-n două laturi
Şi-ntinseră pe el vintrele albe
Cu bine răsucitele curele.
Iar pînza se umfla, de vînt bătută,
Şi valu-ntunecat vuia în jurul
Grindeiului corăbiei pornite;
Ea alerga şi drum tăia pe ape.
Iar cînd aşa ei puseră dichisul

---

[567] Vîntul de apus, austrul. Din Itaca spre Pilos direcţia exactă e NNV—SSE.

Corăbiei lor repezi și smolite,
Turnară vin și cu ulcioare pline
Făcură paos zeilor cei pururi
Și mai ales Minervei cea cu ochii
Strălucitori. Iar zîna peste noapte
Și pînă-n zori călători cu dînșii.

CÎNTUL III

Cînd soarele din strălucinda mare
Ieşi pe bolta cerului de-aramă
Spre-a lumina pe zei şi-orice suflare
De pe pămînul darnic în bucate,
Sosiră ei cu vasul lor la Pilos,
A lui Neleu temeinică cetate.
Pe mal aveau pilenii sărbătoare
Cinstind pe-al mării zeu albastru-n plete.
Buhai murgani jertfeau pe-a lui altare

---

[2] În concepţia despre univers a poetului homeric, cerul e un coviltir rigid, construit din aramă (cf. *Iliada*, V, 504 şi XVII, 404). Izolată apare afirmaţia din *Odiseea*, XV, 437 (cf. XVII, 755), după care cerul ar fi de fier.

[6] Regiunea din Pelopones peste care domnea Nestor fiind în plină epocă clasică un ţinut rural, lipsit de centre orăşeneşti, aluzia la „temeinica-i cetate" a fost îndeobşte socotită ca o invenţie poetică. Abia în zilele noastre, cercetări arheologice pe locul presupusei reşedinţe a fiului lui Neleu au scos la iveală ruinele unui vast palat şi, într-una din încăperile acestuia, un mare număr de tablete scrise într-o limbă abia acum în urmă descifrată, greaca vorbită de strămoşii elenilor cîteva veacuri după pătrunderea în Peninsula Balcanică. Cf. introducerea la *Iliada*, ed. a II-a, pag. 8—10, şi mai sus pag. 10, n. 3.

[8] Epitetul *kyanochaites* înseamnă în greceşte „cel cu plete de *kyanos*" (sau asemănătoare acestui soi de pastă sticloasă, colorată în albastru). Despre *kyanos* şi utilizarea lui în lumea homerică, vezi şi nota la *Iliada*, XI, 24.

În nouă şezători. La fiecare
Şedeau bărbaţii stol cîte cinci sute
Şi vite aveau în faţă cîte nouă.
Gustau cu toţii fripte măruntaie
Şi zeului ardeau alese buturi.
Iar călătorii traseră de-a dreptul
Şi strînseră vintrelele,-odgoniră
Corabia-n liman, apoi ieşiră,
Minerva-ntîi, iar Telemah din urmă,
Şi ea cu graiul i-apucă nainte:
„Tu, Telemah, să n-ai acum sfială
Cît de puţin. De-aceea doar pe mare
Călătorişi, ca tu să-ntrebi de tata,
Ce soart-avu şi ce pămînt l-ascunse.
Să mergi întins la călăreţul Nestor,
Ca să vedem ce-o fi ştiind de dînsul.
Tu roagă-te de el să-ţi spuie verde,
Doar nu te va minţi, că-i prea cuminte."
Iar chibzuitul Telemah răspunde:
„Dar cum să merg şi să mă port cu dînsul?
La grai cu rost nu sînt deprins, o, Mentor,
Ruşine-i ca un tînăr să întrebe
Pe un bătrîn." Dar zîna-aşa-l învaţă:
„La unele o să te-ajute mintea,
La altele vrun zeu, căci nu-mi închipui
Că te-ai născut şi ai crescut pe lume
Neocrotit de zei". Aşa vorbindu-i,
Porni nainte repede Minerva,

---

[10] După unii interpreţi, ar fi vorba de nouă rînduri de bănci, fiecare cu cîte 500 de locuri; după alţii, de nouă locuri de adunare distincte, fiecare cu mai multe rînduri de bănci. Mai important de reţinut e corespondenţa dintre aceste nouă „şezători" şi cele nouă *poleis* asupra cărora — după *Iliada*, II, 591—602 — ar fi domnit Nestor. Tot aşa, amănuntul că la expediţia troiană pilenii participaseră cu 90 de corăbii, fiecare purtînd un echipaj de 50 de bărbaţi *(Iliada*, II, 602; cf. XVI, 170).

[24] Poemele homerice nu cunosc încă o cavalerie în înţelesul de mai tîrziu al termenului, ci numai care de luptă asemenea carelor folosite de regii hittiţi şi de faraonii egipteni (cf., mai departe, XIV, 373). „Călăreţul" Nestor e deci numai „strunitorul de cai" Nestor, deprins să lupte din car, ca toţi ceilalţi conducători ahei şi troieni.

Iar el păşi pe urmele zeiţei.
Sosiră ei în toiul sărbătorii
Pilenilor, pe unde sta moş Nestor
Cu fiii lui. Tovarăşii alături
Ospăţul pregăteau, frigeau la cărnuri
Şi în frigări înfeliau o parte.
Dar cum văzură pe străini, grămadă
Veniră toţi, îi strînseră de mînă,
Şi-i îmbiară-n rînd cu ei să şadă.
Întîi dar Pisistrat Nestorianul
S-apropie şi pe-amîndoi de mînă
Cu drag luîndu-i, i-aşează la praznic
Pe blănuri moi peste prundişul mării,
Pe-aproape de-a lui frate Trasimede,
De tatăl lui. Le împărţi friptură,
Şi vin turnă într-un potir de aur.
Direse-apoi potirul spre Minerva
Şi zise-aşa: „Închin-acum, străine,
Stăpînitorului Neptun, căci tocmai
La praznicul acestui zeu veniraţi.
Închină-te şi-urează cum e data
Şi-ntinde apoi şi soţului paharul
Cu vin mieros; s-o fi-nchinînd şi dînsul
La zei, de care toţi avem nevoie.
El e mai mic, de-o seamă-ar fi cu mine,
De-aceea-ntîi ţi-l dau potirul ţie."
Aşa vorbi, şi i-a-nmînat paharul.
Se bucură Minerva de purtarea-i
Cuminte şi la locul ei, că-i dete
Chiar ei întîi potirul cel de aur,
Şi-ndată pe Neptun rugà fierbinte:
„Ascultă-mă, Neptun, zguduitorul
Pămîntului, şi nu te pune-n poară
Cu noi cei rugători la-ndeplinirea
Urărilor. Dar mai întîi de toate
Pe Nestor şi pe fiii lui măreşte-i
Şi pentru marea sărbătoare-a jerfei
Frumos pe toţi pilenii răsplăteşte-i.
Şi fă ca Telemah, cînd ne-om întoarce,

[47] Fiul lui Nestor.

Să fi-mplinit chemarea pentru care
Venirăm pe corabia cea iute."
Așa ură și-ndeplinea ea însăși;
Dădu apoi lui Telemah potirul
Frumos îngemănat, cu care dînsul
De-asemenea-nchină dumnezeirii.
Pilenii rumeniră carnea toată,
O traseră din foc, o împărțiră
Și s-apucară de slăvitul praznic.
Iar cînd de-ajuns mîncară și băură,
Deschise vorba călărețul Nestor:
„Mai bine acum cînd toți se săturară,
Să întrebăm noi cine sînt străinii.
Voi, oaspeți, cine sînteți și de unde
Călătoriți pe-al apei drum? Cu treabă
Veniți la noi sau hoinăriți pe mare
Ca lotri care umblă în poghiazuri
Și-și pun viața pustiind pe alții?"
Iar chibzuitul Telemah răspunse
Cutezător, că-l sprijini Minerva
Să-ntrebe despre dusul lui părinte.
Și nume bun să-și capete-ntre oameni.
Și zise-așa: „Tu, Nestor Neleiene,
Mîndria mare-a neamului ahaic,
Mă-ntrebi cine sîntem; eu ți-o voi spune.
Venirăm din Itaca de sub Neion
Și nu e vorba de vro treab-a obștii,
Ci de nevoia casei mele. Umblu
Să aflu știri despre vestitu-mi tată,
Ulise multpățitul, despre care

---

[81] Cu două toarte, după interpretarea plauzibilă a celor vechi. Cf. *Iliada*, VI, 220 și XI, 617 (cu nota la acest din urmă vers).

[93] „De demult — scria, în al V-lea secol î.e.n., Thucydide — elenii și barbarii care locuiau pe coaste și în insule, cum au început a călători pe corăbii unii la alții, s-au apucat de piraterie. Căzînd peste orașele neîmprejmuite cu ziduri... le prădau... Treaba aceasta nu era socotită pe atunci ca o rușine, dimpotrivă, făcea mai degrabă cinste. Dovadă unele triburi continentale, care și acum socot ca o fală să fii tîlhar vrednic" (I, 5; cf. Herodot, V, 6 și Xenofon, *Anabasis* VII, 2).

Se zice că-n război, de tine alături,
Luase Troia. Despre toți vitejii
Ceilalți care luptară cu troienii,
Din auzite știm unde-și aflară
O moarte-amară. Numai el de Joe
Menit a fost necunoscut să piară.
Nu poate apriat să spuie nimeni
Unde-a murit. L-or fi răpus pe dînsul
Dușmanii pe uscat, sau chiar pe mare
O fi-nghițit de undele Amfitritei.
De-aceea vin și-ți cad eu la picioare
Să-mi spui ce știi de jalnica-i sfîrșire,
De s-a-ntîmplat s-o vezi cumva cu ochii.
Ori auzit-ai povestind-o altul
Rătăcitor cu el, căci n-a fost nimeni
Născut pe lume mai de plîns ca dînsul.
Să nu mă cruți de milă sau rușine,
Ci spune-aievea ce-ai văzut ca martor.
Eu rogu-te, de ți-a făcut vrun bine
Vorbind sau făptuind viteazu-mi tată
Și s-a ținut așa de vorba-i dată
Odinioară-n Troia cînd nevoia
Vă copleșea pe toți aheii — adu-ți
Aminte acum și spune-mi adevărul."
Iar călărețul Nestor îi răspunde:
„Iubitul meu, tu-mi pomenești de greul
Și caznele ce-avurăm noi aheii,
Amarnici luptători, în țar-aceea.
Vai, cîte-am pătimit pe murga mare
Cînd rătăceam pe vase după pradă
Mînați fiind de-Ahile, cîte iară
Prin harțele din jur de sub cetatea
Cea mare-a craiului Priam, pe unde
Căzură-apoi vitejii cei de frunte!

---

116 Simplă personificare a mării la Homer. Amfitrita va deveni la poeții mai noi tovarășa și soția lui Poseidon, stăpînul apelor.

137 După legendă, fiul lui Peleu și al zeiței Tetis, principalul erou al *Iliadei*.

Acolo zace Aias cel războinic,
Și-Ahile, și Patroclu cel de-o seamă
Cu zeii de șoiman. Acolo zace
Și Antiloh, voinicul și alesul
Fecior al meu, neîntrecut în arme
Și-n repejunea lui. Și alte multe
Pățirăm noi atunci. Dar cine poate
De-a fir-a-păr să le înșire toate?
Să stai și cinci și șase ani de-a rîndul
Să-ntrebi de toate cîte suferiră
Săracii căpitani ahei la Troia,
Că tot nainte de-a-ncheia povestea
Ți s-ar urî și ai pleca în țară,
Căci nouă ani într-una fără preget
Cercam noi fel și chip să-i dăm de capăt
Războiului, și Dumnezeu la urmă,
Cu chiu, cu vai, abia ne-a dat izbînda.
Pe vremea-aceea-n tabără nici unul
Nu sta să se măsoare cu Ulise
În agerimea minții; pe oricine
Grozav îl dovedea cu istețimea
Măritul tău părinte, că pesemne
Ești fiul lui. Uimit mă uit la tine
Cum după vorbă-i semeni. Nici n-ai crede
C-ar semăna un tînăr la vorbire
Așa cu el. Cît a ținut războiul,
Eu și Ulise nu ne dezbinarăm
Vreodată-n adunare și la sfatul
Bătrînilor, ci tot uniți, cu mintea
Și chibzuirea ne trudeam s-aducem
Oștirii noastre cel mai mare bine.
Dar cînd cetatea lui Priam luarăm,
Purceserăm pe mare, însă zeii

---

[141] Fiul lui Telamon, craiul Salaminei, după legendă cel mai viteaz dintre greci după Ahile.

[142] Prietenul nedespărțit al lui Ahile, ucis de Hector pe cînd încerca să oprească înaintarea troienilor. Cf. *Iliada*, XVI, 777.

[144] În *Iliada*, XV, 569—571. Antiloh e lăudat de Menelau pentru vitejia și sprinteneala lui; în *Odiseea*, IV, 264 se dă amănuntul că ar fi fost ucis de Memnon.

Ne-mpărăştiară şi ne-a fost întorsul
Nenorocit, ursit aşa de Joe,
Că n-am fost drepţi şi-ntregi la cap cu toţii.
De-aceea mulţi avură soartă tristă,
Că-i urmări urgia pierzătoare
A zînei cea cu ochi albaştri, fiica
Puternicului tată, care puse
La sfadă-atunci pe amîndoi Atrizii.
Chemară ei la sfat pe toţi aheii,
Pe negîndite, aşa cum le-abătuse,
Şi-aheii beţi veniră-n adunare.
Iar ei le-au spus cuvîntul pentru care
Fu oastea-ntrulocată. Menelaos
Povăţuia pe-ahei s-apuce calea
Pe largul spate-al mării; Agamemnon
Nicicum nu se-nvoia, dorind mai bine
În loc să ţie oastea ca să-nchine
Jerfiri de-o sută de juncani, s-aline
Mînia cea urgelnic-a Minervei.
Dar nu ştia că n-avea el s-o-mbune
Nesocotitul; nu aşa de iute
Se mută gîndul zeilor. Şi astfel
Rămase pe a lor şi se ciocniră
Cu vorbe grele-Atrizii, şi aheii
Se ridicară din sobor cu zarvă
De negrăit şi se-mpărţiră-n două.
Şi noaptea învrăjbiţi o petrecurăm,
Că Cel-de-sus ne-a dat răstriştе mare.
Iar dimineaţa traserăm pe mare
Corăbiile unii şi-nluntrarăm
Avutul şi femei frumos încinse.
Cealaltă jumătate din oştire,
Fiind ţinută-n loc, rămase-acolo
Pe lîngă-Atride Agamemnon craiul.
Iar noi suind în vase-atunci plecarăm
Şi vasele pluteau aşa de iute!
Noianu-ntins un zeu îl netezise.
Cînd noi sosirăm în Tenèdos, dornici
De casa noastră, zeilor jerfirăm.

---

[161] Cei doi fii ai lui Atreu, Agamemnon şi Menelau.

Dar încă nu vru Joe să ne-ntoarcem,
Nemilostivul, și aprinse iară
A certei pară. Dintre noi o parte
Sub iscusitul, vrednicul Ulise
Se-ntoarseră napoi cu-a lor corăbii
Spre-a mulțumi pe craiul Agamemnon,
Iar eu, luîndu-mi stolul meu de vase,
Pornii la drum, simțind că nu-i a bine.
Plecă și bătăiosul Diomede
Zorind pe-ai lui. Tîrziu în urma noastră
Plecă și el, bălanul Menelaos,
Și ne-ntîlni la Lesbos în răstimpul
Cînd stam la chibzuri încotro-i mai bine
S-o apucăm în lunga noastră cale:
Mai sus de Chios cel stîncos, de-a dreptul
Spre Psiria ostrovul, și pe-acesta
La stînga să-l avem, ori mai la vale
De Chios să cotim Mimant vîntosul?
Ceream de sus un semn să ni s-arate,
Și semnul ni se-nvederă și spuse
La mijloc să răzbatem largul mării
De-a dreptul către insula Eubea
Spre-a ne feri mai iute de năpastă.
Porni un vînt șuierător să sufle
Și repede mînam pe căi pescoase
Și peste noapte la Gerest sosirăm,
Și lui Neptun jerfirăm multe buturi
De tauri dup-atîta mers pe ape.
În ziua cea de-a patra-au fost în Argos
Corăbiile ce vîsliră soții
Viteazului, de cai domolitorul
Tidide Diomed. Iar eu spre Pilos
Mă îndrumai, că nu slăbi vreodată

---

221 Fiul lui Tideu, unul din eroii ciclului teban (cf. *Iliada*, IV, 365 și urm.). În expediția împotriva Troiei, rolul lui Diomede e de prim-plan; vitejia lui e exaltată îndeosebi în cîntul al V-lea al *Iliadei*.

228 Mai tîrziu Psira, situată la nord-vest de insula mai mare Chios.

230 Mimant: promontoriu pe țărmul vestic al Asiei Mici, în dreptul insulei Chios.

238 Promontoriu la extremitatea sud-estică a insulei Eubea.

Prielnic-adiere ce-o pornise
De la-nceput un zeu pe-a noastră cale.
Așa venii și n-auzii nimica,
Tu, fătul meu; de-aceea nu știu care
Dintre ahei pieri sau mai viază.
Iar tot ce-am auzit, de cînd mă aflu
În casa mea, poți ști-o de la mine.
Ți-oi spune-o drept, așa cum se cuvine.
Se zice c-a fost cu noroc întorsul
Lăncerilor destoinici, mirmidonii,
Mînați de fiul cel slăvit și falnic
Al marelui, viteazului Ahile.
Asemenea și Filoctet, feciorul
Măreț al lui Peant. Idomeneus
Napoi și-aduse-n Creta oastea toată
Cît a putut scăpa nevătămată,
Căci nu-nghițise marea pe nici unul.
Iar despre Agamemnon auziră[ți]
Și voi, măcar că locuiți departe,
Că el s-a-ntors și ce haină moarte
I-a dat Egist vicleanul, care însă
Amar o mai plăti. De-aceea-i bine
Ca omul după moarte-un fiu să lase
Ca să-l răzbune, cum a fost Oreste,
Că el ucise pe omorîtorul
Vestitului său tată. Cum se vede,
Și tu ești, dragul meu, frumos și mare
Și deci destul de tare, ca urmașii
De bine să vorbească și de tine."
Chititul Telemah răspunse: „Nestor,

---

255 Mirmidonii: semințe aheană din ținutul Ftiei, în părțile Tessaliei (cf. *Iliada*, II, 681—685).

256 Neoptolemos, alteori numit și Pyrros. Cf., mai departe, IV, 7—15 și XI, 679—725.

258 Arcaș faimos, domnitor peste patru cetăți din Tessalia (*Iliada*, II 716—725). Legenda spune că, mușcat de un scorpion și părăsit de ahei pe insula Lemnos, Filoctet — fără de al cărui arc era scris ca Troia să nu poată fi luată — avea să fie în cele din urmă readus printre ai săi de feciorul lui Ahile.

259 Despre Idomeneu și cele optzeci de corăbii ale lui, cf. *Iliada*, II, 645—652 și, mai departe, XIV, 316—322.

Tu marea fal-a neamului ahaic,
Prea bine-şi răzbună Orest pe dînsul,
Că n-au să-l uite niciodată-aheii
Şi mare slavă-i vor cînta urmaşii.
Să-mi dea şi mie-aşa putere zeii
Să mă răzbun pe peţitorii mamei,
Că prea mă doare-a lor nelegiuire.
Cum rîs de mine-şi fac şi pun la cale
Blestemăţii! Dar nu ursiră zeii
Ca astfel de noroc s-am eu şi tata.
Deci trebuie să mă supun nevoii."
La asta-i zice călăreţul Nestor:
„Iubitul meu, dă-mi voie de-o-ntrebare;
Fiindcă mi-aminteşti şi spui acestea
Şi-aud că-n ciuda ta la tine-acasă
Ca nişte hoţi se poartă peţitorii
Cei mulţi ai mamei tale, spune-mi mie:
Te laşi batjocorit de bunăvoie?
Sau te urăsc locuitorii ţării
Şi-ascultă spusa vrunui zeu? Dar ce ştii
De nu se-ntoarce tatăl tău vrodată
Şi nu le va plăti nemernicia
Sau singur, sau urmat de toţi aheii!
Să fii tu drag Minervei cea cu ochii
Strălucitoşi, precum a fost Ulise,
Slăvitu-ţi tată, de-ngrijea de dînsul
La Troia, ţara patimilor noastre,
Că n-am văzut ţiind pe faţă zeii
Nicicînd aşa cum ajuta Minerva
Făţiş pe tatăl tău. De-ar vrea tot astfel
Să ţie şi la tine, să te-ajute,
Cum şi-ar uita de nuntă peţitorii!"
Iar socotitul Telemah îi zise:
„Eu nu mai cred, mărite doamne Nestor,
Să văd de-acum urarea ta-mplinită,
Căci prea e mare vorba ce-ai rostit-o;
Ea mă uimeşte. Nu pot să-mi închipui

---

[279] Dobîndirea unui nume bun prin isprăvi răsunătoare sau prin înfruntarea unui destin excepţional apărea grecilor ca o formă rîvnită de nemurire. Cf. *Iliada*, VI, 357.

Îndeplinirea ei nici dacă zeii
Ar vrea cu dinadins așa să fie."
Grăi Minerva cea cu ochi albaștri:
„Ce vorbă ți-a scăpat din rostul gurii,
Tu, Telemah? Să vrea un zeu, că lesne
L-ar izbăvi pe om și din departe.
Dar eu aș vrea, chiar după multe-amaruri,
Mai bine să mă-ntorc la mine-n țară
Să văd sosită ziua înturnării,
Decît să pier la-ntorsul meu acasă,
Cum a pierit sărmanul Agamemnon
În cursa lui Egist și-a Clitemnestrei,
Soția lui. Ci-i drept că nici chiar zeii
Nu pot scuti de moartea cea firească
Pe cine lor li-i drag, dacă-l doboară
Neîndurata soartă, mîna morții."
Dar socotitul Telemah răspunse:
„Să nu vorbim, o, Mentor, despre asta,
Deși ne doare. Nu-i nimica sigur
De-ntorsul lui Ulise. Pîn-acuma
Pieirea i-au voit nemuritorii.
Dar voi să-l mai întreb acum pe Nestor,
Căci el cu-nțelepciunea și dreptatea
Întrece pe ceilalți; împărățit-a,
Precum se zice, vîrste trei de oameni
Și-n față-mi pare asemenea cu zeii.
O, Nestor Neleiene, spune-mi mie,
Te rog, tot adevărul. Cum se stinse
Al țării domn mai mare Agamemnon
Și unde-i fuse-atuncea Menelaos?
Ce moarte i-a urzit lui Agamemnon
Egist vicleanul, de-a putut răpune
Pe unul mai bărbat ca el? Ori poate

---

328 În concepția poetului, soarta *(Moira)* reprezintă o forță ineluctabilă și irezistibilă, în fața căreia trebuie să cedeze arbitrariul divinităților antropomorfe. Zeus însuși nu i se poate opune, cum se vede limpede din episodul morții lui Sarpedon în *Iliada*, XVI, 433—443.

337 După *Iliada*, I, 250—252, în lunga-i viață Nestor ar fi văzut apunînd *două* generații de viteji. Pentru grecii din epoca clasică, o generație echivala cu o treime de veac.

Din Argosul ahaic Menelaos
Lipsea, căci el umbla pierdut în lume,
De-a cutezat Egist pe crai s-omoare?"
Iar călăreţul Nestor îi răspunse:
„Ţi-oi spune toate, cum au fost aieve,
Copilul meu. Ţi-nchipui şi tu singur
Cum s-a-ntîmplat. Să-l fi găsit acasă
În viaţă pe Egist venind din Troia
Bălanul Menelaos, nu ţărîna
L-ar fi acoperit pe el la moarte,
Ci cîini şi corbi l-ar fi mîncat pe dînsul,
Zvîrlit pe cîmp departe de cetate
Şi nu l-ar fi jălit nici o femeie,
Căci fapta-i fuse prea nelegiuită.
Că-n timp ce noi ne războiam în Troia,
El huzurind în fundul ţării Argos
Cea cu păşuni de cai, umbla cu vorba
Stăruitor să-nşele pe soţia
Lui Agamemnon. La-nceput respinse
Mărita Clitemnestra mîrşăvia,
Căci ea era de treabă şi asupra-i
Veghea un cîntăreţ, pe care-Atride,
Plecînd la Troia, dinadins îl puse
Să-i străjuie nevasta. Dar la urmă,
Cînd cei-de-sus meniră-a ei cădere,
Atunci Egist pe cîntăreţ îl duce
Într-un ostrov pustiu şi-l lasă-acolo
Spre-a fi mîncat de păsări răpitoare.
Apoi voios că se-nvoi cu dînsa,
O ia cu el acasă. Multe buturi
Mai arse pe-ale zeilor altare
Şi închină la temple multe-odoare
De ţesături şi aur; lucru mare,
Neaşteptat de dînsul, isprăvise.
În vremea asta eu cu Menelaos
Ca buni prieteni am plecat din Troia
Şi amîndoi corăbiam pe mare.
Dar cînd eram la sfîntul Suniu, capul

---

383 Suniu: promontoriul Atticei, închinat Athenei şi lui Poseidon care-şi aveau aci templele, vizibile pînă departe.

Ţinutului Atenei, iată Febos,
Cu blîndele-i săgeţi ochind, ucise
Pe unul Frontis, fiul lui Onètor,
Cîrmaciul lui Atride Menelaos,
Cînd se ţinea cu mînele de cîrma
Corăbiei ce alerga pe valuri,
Pe Frontis care-n lume n-avea seamăn
La cîrmuit de vase pe furtună.
Se-nlimăni acolo Menelaos,
Cu toată graba lui, să-ngroape soţul,
Să-şi facă cea din urmă datorie.
Dar cînd şi el călătorind pe mare
Cu vasele-i în fuga lor ajunse
La muntele cel răsărit Malea,
Străvăzător departe Joe-i dete
Un drum nenorocit, stîrni asupra-i
Vijelioase vînturi şi cît munţii
Năprasnice talazuri, şi în două
Curmîndu-i flota, parte o împinse
Spre Creta, unde locuiau cidonii
Pe lîngă apa lui Iardan. Răsare
La capătul Gortinei, nalt şi neted,
Un stei de piatră-n mare, iar la stînga
Talazuri grele Austrul alungă
Spre limba de pămînt pe unde-i Festos,

---

385 n graiul figurat al poetului, „blîndele săgeţi" ale zeului exprimă ideea unei morţi neaşteptate, lipsită de chinuri.

388 Riguros vorbind, corăbiile epocii homerice n-aveau cîrmă; orientarea vasului se făcea cu ajutorul unei vîsle de mai mari dimensiuni, nefixată de pupă şi manevrată cu mîna.

397 Promontoriu la extremitatea sud-estică a Peloponesului, faimos pentru anevoinţa de a-l ocoli din pricina furtunilor violente.

403 Cidonii erau o populaţie din nord-vestul Cretei. O apă cu numele Iardanos era necunoscută grecilor din epoca clasică; e vorba, poate, de o reminiscenţă feniciană, limbă în care cuvîntul *iardan* are semnificaţia comună de rîu.

405 Oraş din Creta, la poalele muntelui Ida. În zilele noastre s-a descoperit aci o lungă inscripţie cu caracter juridic, unul din cele mai importante „coduri" din epoca arhaică a Greciei.

408 Una din capitalele Cretei preelenice, pe ţărmul de sud al insulei. Cercetările arheologice au scos aci la iveală ruinele impresionante ale unui palat datînd din mileniul al II-lea î.e.n.

Şi valuri mari iezeşte-o stană mică.
Aci sosiră vasele; vîslaşii
De cumpănă cu chiu, cu vai scăpară,
Dar vasele de stînci le sparse valul,
Iar alte cinci corăbii, negre-n ciocuri,
De apă şi de vînt fiind purtate,
Ajunseră-n Egipet. Şi pe vremea
Cînd Menelaos dup-averi şi hrană
Cu flota-i colinda străinătatea,
Egist în ţară săvîrşi urgia,
Ucise pe-Agamemnon şi supuse
Poporul. Şapte ani domni el peste
Micena cea cu aur mult. În anul
Al optulea-i veni de sus veleatul:
Întors Orest cel nobil din Atena
Ucise pe Egist care-omorîse
Cu vicleşug pe scumpul său părinte;
Şi dup-acest omor dădu un praznic
Argiilor, făcu înmormîntarea
Mişelului Egist şi-a urgisitei,
Nevrednicei lui mame Clitemnestra.
Şi tot atunci sosi şi Menelaos
Viteazul aducînd avere multă,
Pe cît putu să-ncapă în corăbii.
Şi tu, iubite, îndelung departe
Nu pribegi lăsînd acas-avutul
Şi oameni desfrînaţi să nu te prade
Averea ta-mpărţind şi drum zadarnic
Să baţi în lume. Doar la Menelaos
Te sfătuiesc şi zic să mergi. El singur
Venit-a de curînd de prea departe,
Din ţar-acelor oameni, de la care
Nu poate-avea nădejde de-a se-ntoarce

---

421 La fel ca în *Iliada* (VII, 180; XI, 46), cetatea de scaun a lui Agamemnon are în *Odiseea* faima unui oraş bogat, pe deplin confirmată de descoperirile arheologice făcute acolo în a doua jumătate a secolului trecut.

423 În mijlocul mai noi, Oreste nu va mai veni din Atena, ci din Crisa, oraş în Focida.

Tot omul care-i abătut de vifor
Pe marele noian pe unde doară
Nici pasări într-un an nu pot să zboare,
C-așa-i de mare,-ngrozitor noianul.
Deci du-te tu la el cu-ai tăi pe mare,
Ori, dacă vrei, pe jos. Tu ai teleagă
Și cai la îndemînă, ba te-ajută
Și fiii mei, căci ei te pot petrece
Pe calea ta spre sacrul Lacedèmon
Pe unde e bălanul Menelaos.
Tu roagă-te să-ți spună el ce știe,
Doar nu te va minți, că-i prea cuminte."
Așa vorbi. Iar soarele-asfințise
Și amurgi. Atunci Minerva zise:
„Frumos, ce-i drept, ai cuvîntat, bătrîne,
Dar hai, tăiați voi limbi de pe altare
Și vin amestecați spre închinare
Neptunului și altor zei, ca-n urmă
Să ne vedem de somn, că-i tocmai vremea.
Lumina-apuse acum, veni amurgul
Și la ospățul zeilor nu-i bine
Să-ntîrziem mai mult, ci să ne-ntoarcem."
Așa grăi, și dînșii ascultară.
Iar crainicii pe mîni le toarnă apă,
Cu vin feciorii vîrfuiesc ulcioare.
Ei gustă-ntîi și-mpart la toți potire,
Aruncă limbi pe foc, apoi se scoală
Și-nchină vin. Iar după ce-nchinară
Și-și mulcomiră pofta cu băutul,
Minerva-atunci și Telemah zoriră
Spre vasul albiat napoi să plece.
Dar îi ținu, așa luîndu-i, Nestor:
„Ferească Cel-de-sus ca voi să mergeți
La vasul vostru astfel de la mine
Ca de la un calic, sărac cu totul,
Ce n-are-un așternut, un țol în casă
Spre odihnirea lui și-a unui oaspe.
Ba niciodată n-are să se culce

---

[450] Sparta, în Laconia, pe malul rîului Eurotas.

Pe podu-unei corăbii tocmai fiul
Viteazului Ulise, cîtă vreme
Eu viețuiesc și am feciori acasă
Ce pot primi pe cei ce vin la mine."
Grăi Minerva cea cu ochi strălucii:
„Că bine-ai zis, tu, dragul meu moș Nestor;
Se cade Telemah să mi te-asculte,
C-așa e mai cu cale. El cu tine
Să meargă la palatul tău să doarmă,
Iar eu la vasul negru mă voi duce
Spre-a da curaj la oameni și-a le spune
Ce trebuie, căci între ei eu singur
Sînt mai bătrîn; ceilalți care-l urmează
Din dragoste, sînt tineri, toți de-o seamă
Cu inimosul Telemah. Acolo
Dormi-voi în corabie-astă-noapte,
Iar mîne dimineață mă voi duce
La cauconii cei viteji, la care
Mă cheamă grea și veche datorie,
Iar tu pe Telemah, fiindu-ți oaspe,
Trimite-l c-o teleagă și cu unul
Din fiii tăi; dă-i caii cei mai sprinteni
Și mai voinici." Așa vorbi Minerva
Și-apoi zbură deodată-n chip de vultur.
Uimiți văzură toți minunea asta
Și Nestor se miră văzînd cu ochii;
Luă de mînă pe fecior și-i zise:
„Iubitul meu, de bună seamă fi-vei
Bărbat ales și vrednic, dacă zeii
Te însoțesc așa din tinerețe.
Nu poate fi la mijloc decît unul
Din zeii din Olimp, și-acela-i fiica
Lui Joe, zîna cea biruitoare,

---

480 Textul grec nu vorbește de o *punte* („pod" în traducerea românească) pentru motivul că în epoca descrisă de poet corăbiile nu erau acoperite (cf. Thucydide, I, 10). Navigația fiind în cele mai multe cazuri o simplă plutire de-a lungul coastelor, în chip obișnuit echipajul își petrecea nopțile pe uscat.

497 Populație localizată de cei vechi pe țărmul vestic al Peloponesului, între Elida (la nord) și Messenia (la sud).

Minerva care printre-argii la Troia
Cinstea şi pe viteazul tău părinte.
Ajută-ne, stăpîno, şi dă-mi mie,
Iubiţilor mei fii, soţiei mele
Cea vrednică de cinste, slavă naltă.
Ţi-oi da prinos o juncă lată-n frunte,
Neîmblînzită şi neînjugată
Şi polei-voi coarnele cu aur."
Aşa ură, şi-l auzi Minerva.
Iar după asta călăreţul Nestor,
Urmat de gineri şi de fii, purcese
Spre casele lui mîndre. Cînd sosiră
Cu toţii la palat, acolo-n sală
Pe rînd şezură-n scaune şi-n jeţuri.
Şi cum veniră, în ulcior bătrînul
Amesteca cu apă un vin dulce
De unsprezece ani, ce-l deschisese
Şi-abia îl destupase chelăriţa.
Din el stropind, se tot ruga de fiica
Celui-de-sus ce-nvolbură furtuna,
Iar după ce-nchinară şi băură
Cît vrură ei, se duse fiecare
La el acasă să se culce. Numai
Pe Telemah, odrasla lui Ulise,
L-opri acolo Nestor ca să doarmă
Pe pat strujit în tinda cea cu boltă
Răsunătoare, şi cu el alături
Pe Pisistrat, lăncer destoinic,steagul
Voinicilor, fecioru-i care singur
Mai rămăsese nensurat acasă.
Iar Nestor însuşi se culcă în fundul
Înaltei curţi. Soţia lui, crăiasa,
Îi pregăti cu toate cele patul.
A doua zi cînd se iviră zorii
Trandafirii, Gerenianul Nestor
Din pat se scoală, iese şi s-aşază

---

[538] Cum s-a arătat în alt loc, „palatul" homeric neavînd încăperi destinate oaspeţilor, aceştia erau obişnuit puşi să doarmă în vestibulul (acoperit) al marii săli de ospăţ *(megaron)*.

[547] Astfel numit după un oraş din Messenia unde Nestor îşi petrecuse tinereţea. Cf. *Iliada*, II, 328.

Pe pietrele cioplite, netezite,
Strălucitoare marmură pe care
Şedea Neleu cel înţelept ca zeii.
Dar el murise, şi ca domn cu sceptrul
Şedea acuma Nestor, turn de veghe
Al neamului ahaic. Din iatace
Ieşind, s-au strîns în juru-i toţi feciorii,
Ehèfron, Stratiu şi Perseu şi-Aretos
Şi ca un zeu de chipeş Trasimede;
Al şaselea fu Pisistrat voinicul.
Aduseră şi-l aşezară-alături
Pe Telemah. Le zise-atunci bătrînul:
„Grăbiţi-vă, copii, să-mi faceţi voia
Ca să-mbunăm nainte pe Minerva,
Că ne-a venit făţiş la sărbătoare.
La cîmp să meargă unul cît mai iute
Să spună ca să mîne-ncoa văcarul
O juncă de jerfit, şi altul iară
Să meargă şi s-aducă de la vasul
Lui Telemah pe toţi ai lui tovarăşi,
Afară de vro doi. Şi-n urmă altul
Să cheme pe Laerches aurarul
Să poleiască coarnele la juncă.
Rămîneţi voi ceilalţi pe loc şi spuneţi
Femeilor din casă s-aibă grijă
De-a pregăti o masă-n toată sala,
Să care-apoi şi scaune şi lemne
Şi apă de spălat pe mîni curată."
El zise, iar ei toţi se sîrguiră.
Veni şi junca de la cîmp, veniră
Şi cei de la corabia cea iute,
Şi faurul cu sculele-i de-aramă,
Uneltele-i de meşteşug, ilăul

---

554 Aluzia la feciorii (mai departe, şi la ginerii) lui Nestor, strînşi în jurul părintelui şi socrului cu prilejul sacrificiului matinal, lasă să se înţeleagă că — la fel cu *genos*-ul lui Priam — *genos*-ul lui Nestor locuia într-o singură, vastă locuinţă (cf. *Iliada*, VI, 250 şi, mai sus, versurile 523—524).

580 Textual: bronzarul, după metalul cel mai frecvent întrebuinţat: în greaca epocii clasice acelaşi termen va indica pe „faur" în general, deci pe fierar.

Şi cleştele cel tare şi ciocanul
Cu care el putea să bată aur.
Veni şi Palas spre a fi de faţă
La jerfele ce-aveau să-i deie. Nestor
Dădu bucăţi de aur lui Laerches.
Tot el bătu şi coarnele junincii
Le polei cu ele, ca Minerva,
Privindu-şi darul, s-aibă bucurie.
De coarne duse junc-atunci Ehèfron
Şi Stratiu, iar din casă-aduse-agheasmă
Într-un lighean împodobit Aretos,
În stîng-avea un coş cu orz. Acolo
Veni şi Trasimede-oşteanul vrednic
Cu o secure ascuţită-n mînă
Să-njunghe vita; iar Perseu sta gata
Cu vasul pentru sînge. Călăreţul
Moş Nestor începu să facă slujba
Cu orzul, cu agheasma şi, zeiţei
Rostindu-i calde rugi, zvîrli în flăcări
Un smoc de păr tăiat din capul vitei,
Şi-ndat-apoi, cînd ei sfîrşiră ruga,
Şi presărară orzul, Trasimede
Cel neînfricoşat, venind aproape,
Izbi în ceafă vita cu toporul
Şi coardele răzbindu-i, el îi frînse
Virtutea vieţii. Chiuiră-ndată
Nurorile şi fetele lui Nestor
Şi-a lui nevastă Evridice, fiica
Mai mare-a lui Climenos. După asta
Ei junca ridicînd de pe pămîntul
Umblat pe multe căi, o sprijiniră,
Iar Pisistrat, podoaba tinerimii,
O înjunghè. Cînd sîngele-i cel negru
Se scurse tot şi n-avea viaţă-n oase,
Pe loc o şi tăiară-mbucăţind-o
Cum se cuvine, buturile toate
Şi le-nveliră-n prapuri îndoite

---

[591] Prin „agheasmă" nu se înţelege apă sfinţită, ci apă lustrală, destinată spălatului mîinilor înainte şi după sacrificiu. Cf. totuşi, mai departe, versurile 603—605.

Şi puseră deasupra carne crudă.
Ardea despicături atunci bătrînul
Şi peste ele picură vin negru,
Iar tinerii ţineau frigări în mînă.
Cînd coapsele-au fost arse şi gustară
Din măruntaie toţi, înfeliară
Şi-nfrigăriră carnea cea rămasă.
Ţiind apoi frigările-ascuţite,
Au început s-o frigă pe jăratic.
În vremea asta dalba Policaste,
Copila cea mai tînăr-a lui Nestor,
Pe Telemah îl duse să se scalde.
Şi-l îmbăie şi-l unse cu miresme,
Şi-l învăscu într-o manta şi-o haină,
Şi de la scaldă el ieşi ca zeii
La faţă de-arătos; apoi se duse
Şi s-aşeză pe-alăturea de Nestor,
Iar cînd fu carnea friptă şi luată
De peste foc, şezură ei la masă.
Trebăluiau în preajmă oameni harnici
Şi vin turnau în cupe mari de aur.
Cînd ei de-ajuns mîncară şi băură,
Luă cuvîntul şi-ncepu moş Nestor:
„Copiii mei, aduceţi telegarii
Şi înhămaţi-i, şi grăbiţi-i calea
Lui Telemah". Aşa grăi, iar dînşii
Cu drag îl ascultară. Caii repezi
În pripă la teleagă-i înhămară.
Iar chelăriţa puse vin şi pîne
Şi udătură ce o gustă domnii
Din neam de zei. Sui apoi în carul
Cel prea frumos băiatul lui Ulise,
Şi Pisistrat, alăturea de dînsul
Suindu-se, luă în mînă frîul
Şi telegarii şi-i sili cu biciul,
Iar ei voios zburară pe cîmpie,
Lăsară Pilos, nalta lor cetate,
Şi cît e ziua hamul clătinară.
Cînd soarele-asfinţi şi orice cale

Fu adumbrită, ajunseră la Fera,
La locuința lui Diocle, fiul
Lui Ortiloh, născutul din Alfeos.
Acolo dînșii-și petrecură noaptea,
Iar el le dete daruri de-ospeție.
A doua zi, cînd se iviră zorii
Trandafirii, ei înhămară caii
Și-n carul înflorat suind, plecară
Pe poarta cea cu bolți răsunătoare,
Plesniră roibii, care-o și zbughiră.
Trecură prin ogoarele cîmpiei
Și drumul pîn'la capăt și-l făcură,
Așa-i purtau de repezi telegarii.
În vremea asta soarele apuse
Și căile se-ntunecară toate.

---

[658] Localitate necunoscută, undeva în drumul dintre Pilos și Sparta, de-a lungul văii rîului Alfeu. Alt oraș, Ferai în Messenia, la poalele muntelui Taiget.

[659] După *Iliada*, V, 542 și urm., doi feciori ai acestuia, participanți la expediția troiană, ar fi fost uciși de Eneas.

[665] Împodobit cu incrustații, sau aplice de bronz, sau chiar de metale prețioase. Cf. *Iliada*, IV, 226 și XXIII, 503.

CÎNTUL IV

Sosiră ei în Lacedèmon, ţara
Cea cùncavă şi plină de ponoare,
Şi poposiră-acasă la slăvitul
Războinic Menelaos. Nemeriră
Cînd el cu oameni mulţi de-ai lui la curte
Benchetuia la o-ndoită nuntă:
Îşi mărita mîndreţe de copilă
Şi-o trimitea la fiul lui Ahile
Cel răzbitor de cete, după vorba
Ce-i dase şi-i jurase el la Troia,
Şi nunt-acum puneau la cale zeii.
El petrecea pe fata lui cu care,
Cu telegari departe, la oraşul
Vestit al mirmidonilor, pe unde
Era stăpîn feciorul lui Ahile.
Şi aducea pe faţa lui Alector,
Locuitor în Sparta, ca mireasă
Lui Mehapentes cel voinic, feciorul
Mezin al lui, mlădiţa unei roabe,
Căci n-avu parte de la zei Elena
Să aibă alt copil, de cînd născuse
Pe Hermiona, fiica-i drăgălaşă,
Sulegetă ca Venera de aur.
Aşa benchetuiau în casa mare

[7] Hermiona. Cf., mai jos, versurile 20—23.
[8] Neoptolemos. Cf. III, 256 şi, mai departe, XI, 679—725.

Și petreceau vecinii și tot neamul
Lui Menelaos. Într-aceia iată
Un cîntăreț dumnezeiesc cu lira-i
Cînta, și-n vreme ce ținea el hangul,
Doi călușeri se tot roteau la mijloc.
Atunci la poarta curții se opriră
Din cale Telemah și al lui Nestor
Fecior chipos, cu carul lor, cu caii.
Ieși nainte și-i văzu pe oaspeți,
Eteoneus, slujitorul harnic,
Mai-marele-ntre slugile domniei,
Și se grăbi a înștiința stăpînul.
S-apropie de el și-i zise astfel:
„Mărite doamne, doi străini veniră,
Doi oameni care par a fi din vița
Puternicului Joe. Orînduiește
Ce-i de făcut: să dezlegăm noi caii
De la teleaga lor, ori e mai bine
Să-i îndrumăm în gazdă la un altul?"
Dar se răsti bălanul Menelaos:
„Eteoneus, fiu al lui Boetos,
Tu nu erai așa tehui nainte,
Dar iat-acuma buiguiești ca pruncii
Nu fùrăm și noi ospătați de alții
De-atîtea ori pîn-am sosit în țară
Și ne-a scăpat apoi de cazne Joe?
Dar hai, sloboade caii lor mai iute
Și adu-i pe străini aici la masă."
Cum auzi, el prin conac se duse
Și porunci la slugi ca să-l urmeze.
Ei caii asudați îi deshămară
Și-n grajduri îi legară de căpestre
Și le-aruncară-apoi ovăz în iesle,
Ovăzul cu orz alb amestecară.
Și traseră teleaga și-o proptiră
De-al grajdului scînteietor părete,
Iar pe străini îi duseră-n palatul
Dumnezeiesc. Și ei privind la toate,
Se minunau de curtea-mpărăției.
Părea că strălucește-n tot palatul

Lumină ca de soare ori de lună.
Şi după ce şi-au desfătat privirea,
Ei fură duşi la baie, de intrară
Şi se-mbăiară-n scalde lustruite.
Cînd roabele-i lăură, i-oleiră
Şi-i învăscură-n straie moi de lînă,
Ei s-aşezară lîngă domn pe jeţuri.
Aduse apă de spălat pe mînă
O fată, în frumos ibric de aur,
Pe un lighean de-argint, ca să se spele
Şi le întinse-o masă geluită.
Apoi cinstita chelăriţă-aduse
Şi dete pîne şi bucate multe
Poftindu-le din tot ce-avea păstrate,
Şi-un bucătar aduse-apoi friptura
De carne felurită şi mai puse
Pe lîngă ei cîte-un potir de aur.
Cu mîna craiul îi pofti şi zise:
„Mîncaţi întîi, vă bucuraţi. Pe urmă,
Cînd voi veţi fi cinat cu noi la masă,
Vă întrebăm cine sînteţi, că nu vi-s
Părinţii dintr-un neam lipsit de vază.
De bună seamă sînteţi fii de oameni
Purceşi din zei, de domni ce poartă sceptru."
Aşa vorbi. Apoi luînd friptura,
Un spate gras de bou ce-i sta-nainte,
Ca parte-a lui de cinste, o puse-n faţă
Străinilor. Ei mîinile-ncepură
Să-ntindă la bucatele gătite.
Iar cînd de-ajuns mîncară şi băură,
Numaidecît feciorul lui Ulise,
De Pisistrat apropiindu-şi capul
Spre-a nu fi auzit de alţii, zise:
„Ian uite, dragul meu, tu, Nestorene,

[65] Răspîndită de mulţimea obiectelor preţioase din palatul lui Menelau, scînteierea ce reţine privirile celor doi tineri e explicată în versurile 100—104.

[88] Epitetul pompos, şi care revine cu regularitate ori de cîte ori e vorba de *basilei*, nu trebuie să ne înşele asupra faptului că regalitatea homerică nu e o monarhie de drept divin, ci o demnitate electivă. Cf. mai sus notele la I, 525 şi 531.

Prin sala asta ce frumos răsună!
Ce strălucire de argint, de aur,
De-aramă și de chihlimbar și fildeș!
Doar în Olimp de-o fi cumva la Joe
Palat la fel. Ce frumuseți nespuse
Și ce minuni! Uimirea mă cuprinde!"
Luă Atride seama cînd șoptiră
Și le rosti cuvinte zburătoare:
„Copiii mei, nu-i nici un om pe lume
De semuit cu Joe, căci palatul
Și-avutul lui n-au moarte niciodată.
Doar între oameni pot să fie unii
Mai mult sau mai puțin bogați ca mine.
Ci multe-am pătimit și multă vreme
Pe lume-am rătăcit pînă ce adus-am
Averea pe corăbii. Tocma-n anul
Al optulea venii din pribegia
Din Cipru, din Fenicia, din Egipet.
Fusei la etiopi, la cei din Sidon
Și la erembi, și-n Libia, pe unde
La miei le crește coarnele deodată
Și oile pe an de trei ori fată.
Acolo nici stăpînul, nici păstorul
Nu sînt lipsiți de brînză și de carne
Și lapte dulce, că mereu tot anul
Sînt alăptate oile și mulse.

---

[101] Interpreții șovăie în traducerea genetivului *elektrou*, care ar putea veni fie de la nominativul *elektron* (chihlimbar), fie de la *electros* („electru" — cunoscutul aliaj de aur și argint). În legătură cu chihlimbarul, vezi nota la XV, 608.

[117] Legăturile lumii egeene cu centrele meșteșugărești și negustorești ale Feniciei se oglindesc într-o serie de episoade ale poemelor homerice. În special Sidonul, cel mai prosper din aceste centre — cel mai renumit pentru dibăcia meșterilor lui — e pomenit în *Iliada* (VI, 289—291; XXIII, 740—745), ca și în *Odiseea*, IV, 821; XIII, 394 și XV, 564.

[118] Erembi, populație necunoscută, după toate probabilitățile din Asia Anterioară.

[119] Versul era felurit înțeles încă din antichitate. După Aristotel, *Historia animalium*, VIII, 28, mieii în chestiune s-ar fi născut cu coarne; după Herodot (IV, 29), căldura Libiei ar fi favorizat creșterea lor rapidă.

Ci-n vreme ce mi-agoniseam avere
Cutreierînd meleagurile-acele,
Pe frate-meu un altul îl ucise
Hoțiș, pe nevestite, prin trădarea
Soției lui cea pròcletă. De-aceea
Eu n-am plăcere-a stăpîni averea;
Veți fi știind și voi din auzite
De la părinți, oricare vor fi dînșii,
Că multe-am mai pățit; mi se prădase
Palatul meu cuprinzător de multe
Și mari comori. Mai bine-aveam acuma
A treia parte din avutul casei
Și-n viață să fi fost aceia care
Pierire-atunci cît a ținut războiul
Pe cîmpul de la Troia, așa departe
De Argos cel păscut de cai! Adese
Pe toți mă pun a-i tîngui și-a-i plînge
Cînd stau în casă singur; ba cu plînsul
Mă răcoresc, ba încetez, că iute
De vaietul cel fioros te saturi.
Pe toți îi plîng și după toți mă doare,
Dar nu așa ca după unul singur,
De-a cărui amintire mi-este somnul
Și masa de nesuferit, căci nimeni
Din toți ai noștri n-a răbdat mai multe
Și mai cumplite cazne ca Ulise.
Menit a fost să sufere sărmanul,
Iar eu în veci să tot oftez de doru-i,
Că-i dus de mult. Nici nu știm dacă dînsul
E viu sau mort. L-o fi jălind bătrînul
Laerte și-nțeleapta Penelopa
Și Telemah, pe care-l părăsise
Abia născut acasă." Asta zise,
Și Telemah, de dorul lui Ulise,
Fu-nduioșat și-l podidiră lacrimi
Din pleoape pe obraji, cînd auzise
De tatăl său. Și apucîndu-și haina
Cea porfirie o trase peste față.
Dar craiul îl ghici. Gîndi în sine
Să-l lase-a pomeni de-al lui părinte
Ori să-l întrebe și să-l cerceteze.

Şi tocmai cînd el cugeta la asta,
Din nalta-i, miresmata ei cămară
Veni Elena, asemenea Dianei
Cea cu săgeţi de aur. Iar Adrasta
Un scaun bine-făurit i-aduse,
Alcipa un chilim de lînă moale,
Iar Filo un paner de-argint ce-i dase
Alcandra, a lui Polib soţie, care
Sălăşluiau în Teba din Egipet
Şi-aveau în casă mare bogăţie.
Polib atunci în dar lui Menelaos
Îi dete două căzi de-argint şi două
Tripeduri şi talanţi de aur zece.
Deosebit îi dărui Elenei
Nevastă-sa nepreţuite daruri:
O furcă de-aur, un paner cu roate,
Întreg de-argint şi împletit deasupra
Pe margine cu aur. Scula asta,
Cu tort ticsită, i-o aduse-acuma
Şi-o puse-n faţă Filo cămăraşa,
Lungind deasupra-i furca cea de aur
Cu caier stînjeniu. Şezu Elena
Pe scaunul ce-avea pe sub picioare
Un scăunel şi începu deodată
Pe soţul ei să-ntrebe: „Ştim noi cine
Sînt oamenii care-au venit acasă
La noi, tu, preamărite-al meu bărbate?
Mă-nşel cumva? Ori adevăr voi spune?
Dar inima-mi dă ghes, că niciodată
Eu nu văzui atît-asemănare
La un bărbat şi nici la o femeie,
De stau crucită cînd mă uit! vezi colo
Cum el arată àidoma feciorul
Nenvinsului Ulise; îmi pare mie
Că-i Telemah, pe care el, vestitul
Între bărbaţi, îl părăsise-acasă

---

175 În a doua jumătate a mileniului II î.e.n., sub dinastiile a XVIII-a şi a XIX-a, Egiptul putea trece în ochii contemporanilor drept ţara cea mai plină de aur, prada lungilor campanii în Asia Anterioară, în Africa Orientală şi în Nubia.
177 Scăldători. Cf., mai sus, versul 68.

Abia născut, cînd voi v-aţi dus la Troia,
Setoşi de crunt război, ca să vă bateţi
De dragu-unei nemernice ca mine."
Bălanul Menelaos îi răspunse:
„La fel gîndisem chiar acum, femeie.
Aşa era întocmai şi Ulise,
Aceleaşi mîni, aceeaşi uitătură,
Acelaşi cap şi tot aceleaşi plete.
De el acum eu mi-adusei aminte
Şi povesteam ce-aleanuri, ce obidă
De dragul meu a suferit sărmanul,
Şi-un plîns amar purcese atunci din ochii
Flăcăului, şi faţa el de jale
Şi-acoperi cu haina porfirie."
Luă cuvîntul Pisistrat şi zise:
„Nălţate doamne, fiu al lui Atreus,
E drept ce spui, e fiul lui Ulise;
Ci-i cumpănit şi se sfieşte dînsul,
Venit aşa cum e de-ntîia oară,
Să nu rostească vorbe negîndite
În faţa ta, de-a cărui cuvîntare
Ca de un zeu ni se desfat-auzul.
Ca să-l petrec, pe mine mă trimise
Părintele meu Nestor călăreţul,
Căci prea dorea pe tine să te vadă,
Ca tu să-i dai un sfat la tot ce are
De spus sau de făcut, că multe rabdă
În casa lui un fiu al cărui tată
E dus, cînd n-are-apărători pe alţii
Şi-i singur cum e fiul lui Ulise,
Că tatăl său e dus, şi-acum nici unul
Nu-l apără de răutate-n ţară."
Grăi atunci bălanul Menelaos:
„La mine-n casă-i, doamne, chiar băiatul
Acelui scump prieten, care bietul,
De dragul meu, s-a canonit o viaţă
Şi care socoteam că între-ai noştri
Mai scump decît oricare-avea să-mi fie
De ne-ajuta pe noi stăpînitorul
De pe Olimp napoi să ne întoarcem
Pe mare în corăbiile noastre,

I-aş fi zidit în Argos o cetate
Şi un palat, şi-acolo din Itaca
L-aş fi adus pe el cu tot avutul,
Cu fiul lui, cu toţi locuitorii
Cetăţii lui, c-aş fi golit în Argos
Vreun oraş din prejurimi, din cele
Supuse mie. Aici fiind aproape,
Ne-am fi-ntîlnit adese şi nimica
Şi nimenea n-ar fi putut să curme
Iubirea dintre noi şi bucuria
Pîn' nu ne-ar fi acoperit viaţa
Al morţii nor cernit. Dar fericirea
Ne-o pizmui un zeu, care pe bietul
Ulise singur nu-l întoarse-n ţară."
Aşa vorbi. Şi toţi cuprinşi de jale
Se-nduioşară. Şi plîngea copila
Lui Joe-atunci, Elena argeiana,
Plîngea şi Telemah, chiar Menelaos
Cu ochii-nlăcrimaţi a fost şi fiul
Lui Nestor, Pisistrat, că-şi amintise
De Antiloh, de frate-său, viteazul
Neasemuit, ucis de Memnon, fiul
Făios al Aurorei. Şi la dînsul
Gîndind, rosti cuvinte-naripate:
„De cîte ori te aminteam pe tine
Şi stam de vorbă între noi acasă,
Moş Nestor ne spunea, că tu Atride,
Eşti omul dintre toţi cel mai cuminte.
Deci dacă-i chip, ascultă-acum la mine.
Nu-mi place mie bocetul la masă.
Doar o să vie ziua cea de mîne
Şi nu mă supăr dac-atunci jăli-veţi
Pe orice muritor care s-ar stinge.
Că pentru bieţii oameni numai una
E cinstea cea din urmă: să-ţi tai părul
Şi pe obraz să laşi să-ţi curgă lacrimi.
Doar a pierit şi frate-meu, şi n-a fost

[258] Fiind, după legendă, fiică a Ledei şi soră celor doi semizei Castor şi Pollux, Elena e pentru Homer odrasla lui Zeus *(Iliada*, III, 199, 238, 418, 426). Poeţii mai noi îi vor atribui o altă ascendenţă şi o legendă simţitor deosebită.

În oaste cel mai nebărbat din Argos.
Vei fi știind-o tu. Eu, niciodată
Nu fui cu el și nu-l văzui. Se zice
Că pe-Antiloh nu-l întrecea nici unul
În repejune și-n războinicie."
Bălanul Menelaos îi răspunse:
„Iubitul meu, grăit-ai tot ce poate
Grăi și face-un om cu cap și-n vîrstă
Mai naintat ca tine. Nu mă miră;
Ca fiu al unui tată cum e Nestor,
Tu cugeți sănătos. Se vede lesne
Vlăstarul unui om pe care Joe
L-a fericit ca soț și ca părinte,
Că-i dete necurmată bucurie,
Tihnit să-și ducă greul bătrîneții
În casa lui și feții lui să fie
Întregi la minte și-osebiți în arme.
Lăsăm dar la o parte tînguirea
Cu care-am început și să ne punem
Din nou la cină. Apă să ne toarne
Din nou pe mîni. De povestit e vreme
Și mîne între Telemah și mine."
Așa vorbi, iar harnica lui slugă
Asfalion pe mîni le toarnă apă,
Și dînșii la bucatele gătite
Încep să-ntindă mînile grăbite.
Atunci Elena-avu o altă grijă:
Pe loc prelinse-n vinul lor de masă
Un leac ce-alină orice dor și jale,
Un bàlsam uitător de orice rele.
Oricine înghițea din el cînd vinul
L-amesteca cu apă într-o cană,
În ziua aceea nu-și uda obrazul
Cu stropi de plîns, să fi murit chiar mama
Ori tatăl lui, ba chiar naintea-i
Cădeą zdrobit un frate-al lui sau fiul
Și el vedea sfîrșitul lor cu ochii;
Așa de bune, măestrite daruri
Avea Elena date de soția
Lui Tonos, Polidamna din Egipet,
Pe unde țărna darnică-n bucate

Dă multe buruieni de leacuri bune
Şi rele laolaltă amestecate
Şi oamenii mai mult decît oriunde
Sînt iscuşiţi lecuitori de boale,
Căci ei se trag într-adevăr din Peon,
Vindecătorul zeilor. În urmă,
Cînd puse leacul şi-ndemnă să toarne
În cupe vinul, cuvîntă Elena:
„Nălţate Menelaos şi voi fiii
Vestiţilor viteji, de bună seamă,
Ca unul care poate toate cele,
Dă Joe bun şi rău pe lumea asta,
Cînd unuia, cînd altuia. De-aceea
Şedeţi acum de ospătaţi în sală
Şi vă înveseliţi de o poveste,
Căci potrivite lucruri vă voi spune.
Eu n-aş putea să-nşir, să spun anume
Ce lupte-a dus netemător Ulise,
Dar iată una ce-ndrăzni să facă
La Troia, unde-avuraţi voi aheii
De furcă mult. Tot trupul şi-l sluţise
Rănindu-se şi îmbrăcat în zdrenţe,
În chip de rob, se furişă-n cetatea
Vrăjmaşilor şi, prefăcut, Ulise
Părea un cerşetor, cu totul altul
De cum era el la corăbii. Astfel
Se furişă-n cetate, iar troienii
Nu-l bănuiau de loc. Doar eu pe dînsul
Îl cunoscui, aşa tiptil cum fuse,
Şi-l întrebam; el s-ascundea isteţul,
Dar cînd pusei să-l spele şi să-l ungă,
Şi-l îmbrăcai şi mă jurai temeinic
Că nu-l voi da de gol pînă ce dînsul
Nu va sosi-ntre corturi la corăbii,
Ulise-atunci şi-a dat pe faţă taina.
Pe mulţi troieni cu sabia răpuse

---

[324] După opinia unanimă a celor vechi, Egiptul era patria prin excelenţă a medicilor. „Întreaga ţară e plină de vraci", scrie în această privinţă Herodot, care dă amănunte interesante despre organizarea lor pe specialităţi (II, 84).
[326] Cf. *Iliada*, V, 401, 899.

Şi se întoarse între-ahei şi-aduse
Atîtea ştiri. Femeile troiene
Cu hohot se boceau, dar eu în mine
Mă bucuram, căci m-apucase dorul
De-ntors acasă şi-mi plîngeam orbirea
Ce Venera-mi dăduse, cînd la Troia
Ducîndu-mă departe de-a mea ţară,
Mă-nstrăină de fata mea, de casa
Şi de bărbatul meu, desăvîrşitul
De bun şi de frumos şi de cuminte."
Adause la asta Menelaos:
„E drept ce-ai spus tu despre el, femeie.
În viaţa mea am încercat şi mintea
Şi sfatul multor oameni mari şi-umblat-am
Pe lume mult, dar nu-mi văzură ochii
Nicicînd un om aşa cum fu Ulise.
Să vezi ce faptă mai făcu şi alta
El, vajnicul bărbat, odinioară
În calul cel de lemn cioplit, alături
De noi, de toţi fruntaşii cei din Argos,
Cînd aduceam troienilor pieire.
Venit-ai tu atunci la noi, acolo,
Mînată de vreun zeu ce-a vrut să deie
Troienilor izbînda. Te-nsoţise
Şi Deifob cel arătos ca zeii,
De trei ori ocolit-ai matahala
Scobită pipăind-o şi pe nume
Strigat-ai pe danai, pe toţi fruntaşii
Ascunşi în cal şi îngînat-ai glasul
Soţiei fiecărui dintre dînşii.
Eu care stam la mijloc cu Tidide
Şi cu Ulise glasul ţi-auzirăm.
Dam zor atunci şi eu şi Diomede
Să năvălim afară sau îndată
De-acolo să răspundem, dar Ulise
Ne-a potolit şi ne-a-nfrînat năvala.
Atunci tăcură molcom toţi aheii;

[381] Fiu al lui Priam, căpetenia troienilor după moartea lui Hector. O tradiţie păstrată de Vergiliu, *Eneida*, VI, 511 şi urm., ni-l înfăţişează ca soţ al Elenei, văduvită prin moartea lui Paris.

Anticlos, singur, mai voia să schimbe
Cu tine vorba, dar pe loc Ulise
Cu mîni vînjoase i-astupase gura
Şi ne feri de pacoste, ţiindu-l
Aşa într-una pînă ce Minerva
De noi atunci te-a depărtat pe tine."
Mintosul Telemah la asta zise:
„Nălţate-Atrid, stăpînitor de oameni,
E şi mai dureros că toate-aceste
Pe el de soartă crudă nu-l scutiră,
Şi nu l-ar fi scutit, de-avea Ulise
Chiar inimă de fier. Dar hai să mergem
Să ne culcăm în pat, ca noi pe urmă,
Dormind, de-odihnă dulce s-avem parte."
Cum zise el, Elena argeiana
La roabe porunci să care paturi
În tindă şi să-mpături-aşternuturi
Frumoase porfirii, să-ntindă scoarţe
Şi moi velinţi de-acoperit să puie.
Iar roabele ieşiră-apoi din sală
Cu facle-n mîni şi aşternură paturi.
Acolo-i duse pe străini un crainic
Şi amîndoi în tindă se culcară,
Voinicul Telemah şi al lui Nestor
Fecior chipos. Iar fiul lui Atreus
Dormi năuntru-n casele înalte
Şi-alăturea de el dumnezeiasca
Între femei, cu straiul lung, Elena.
A doua zi, cînd zorile-nzoriră
Trandafirii, viteazul Menelaos
Din patu-i se sculă şi-şi puse haina,
Cu sabie-ascuţită se încinse
Şi după ce pe dalbele-i picioare
Legă sandale dalbe şi din casă
Ieşi leit un zeu la-nfăţişare,
S-apropie de Telemah şi zise:
„Voinice Telemah, ce treabă oare

[394] Numele nu mai apare în nici un alt loc din poemele homerice; personajul trebuie să fi avut totuşi rolul lui în ciclul epic.

Te-aduce-aici pe largul spate-al mării?
A ta nevoie ori nevoia obștii?
Să-mi spui tu asta drept." Iar el răspunse:
„Năltate-Atrid, stăpînitor de oameni,
Venii să-mi dai vr-o veste despre tata,
Mîncată-i casa-mi, dusă mi-e moșia,
La mine-acasă mișună dușmanii
Ce-mi tot înjunghe oi și boi grămadă,
Sfruntații pețitori ai mamei mele.
De-aceea vin să-ți cad eu la picioare
Să-mi spui ce știi de jalnica lui moarte.
De s-a-ntîmplat s-o vezi cumva cu ochii
Ori auzit-ai povestind-o altul
Rătăcitor cu el, căci n-a fost nimeni
Născut pe lume mai de plîns ca dînsul.
Să nu mă cruți de milă sau rușine,
Ci spune-aieve ce-ai văzut ca martor.
Eu rogu-te, de ți-a făcut vrun bine
Vorbind sau făptuind viteazu-mi tată
Și s-a ținut așa de vorba-i dată
Odinioară-n Troia, cînd amarul
Vă copleșea pe toți aheii, adu-ți
Aminte-acum și spune-mi adevărul."
Adînc oftă și zise Menelaos:
„Hei, doamne, niște păcătoși și fameni
Ar vrea să doarmă-n patul lui Ulise,
Bărbat așa de vajnic în putere!
Cum dacă cerbul adormindu-și puii
Sugari în cuibul unui leu puternic
Cutreieră păduri și paște iarbă
Pe văi, și cînd apoi se-ntoarnă leul
La cuibul său, dă puilor o moarte
Năprasnică, la fel Ulise-odată
Zdrobi-va pe mișei. Dă, doamne Joe,
Tu, Palas și Apolon, ca Ulise
Să fie așa cum fu odată-n Lesbos,
Temeinica cetate, cînd la sfadă
Sări din loc la Filomelianul,

---

[488] **Fiul lui Filomelos** — probabil regele insulei unde poposeau grecii.

De se luă la harță el și strașnic
Îl zdupui, și veseli fur-aheii;
Așa să fie cînd va da odată
De pețitori. Ce moarte fulgerată
Și nunt-amară avea-vor ei cu toții!
Iar despre ce mă-ntrebi și-mi faci rugare,
Nimic n-oi ocoli spre înșelare
La povestit, ci toate cîte-mi spuse
Adevărat Proteu, bătrînul mării
Le-oi spune drept, nimic nu voi ascunde.
Deși doream napoi să vin încoace,
M-opriră prin Egipet încă zeii,
Căci nu le închinasem, jerfe-alese
De boi întregi, că zeii vor de-a pururi
Aminte să-ți aduci de datorie.
Pe marea văluroasă-n dreptul apei
Egipetul este ostrovul Faros,
Departe ca de-o zi călătorie.
Acolo-i un liman tihnit, pe unde
Corăbierii se-ngrijesc de apă
Și dau pe mare drumul la corăbii,
Pe-acolo douăzeci de zile zeii
Mă-mpiedicau și nu suflau pe apă
Prielnice-adieri însoțitoare
Plutirilor pe largul spate al mării.
Se isprăveau merindele-mi și vlaga
Tovarășilor mei, de n-avea milă
Și nu mă izbăvea de rău acolo
Copila lui Proteu, înfricoșatul
Bătrîn al mării, zîna Idotea.
Prea mult se-nduioșă cînd mă brodise
Pe mal nemernicind pustiu și singur,
Departe de tovarăși care-n jurul

---

477 Divinitate marină, după nume de origine egipteană (la Herodot, II, 112, Proteu e un rege din Memfis), numită uneori de greci Phorky. Cf. mai departe XIII, 135 și 472.

482 La origine, cuvîntul *hecatombe* implică ideea înjunghierii a *o sută de boi;* în texte mai recente numărul victimelor e de multe ori mai mic, dar sacrificiul, oricum, solemn.

485 Insulă în fața Alexandriei, devenită celebră prin clădirea celui dintîi „far" ridicat de Sostratos din Cnidos la începutul epocii elenistice.

Ostrovului se abăteau cu undiți
Și pescuiau, de-aceea ea și-mi zise:
«Așa copil zănatic ești, străine?
Ori tu te lași voios și-ți place astfel
Să stai tînjind? Că doar de multă vreme
Stai pironit aci-n ostrov și nu poți
Să-i dai de capăt răului, și-ortacii
De foame ți se istovesc.» La asta
Eu i-am răspuns: «Oricine ești, zeiță,
Mărturisesc că nu de bunăvoie
Rămîn aici; voi fi greșit pesemne
Naintea domnitorilor din slavă.
Dar spune-mi — zeii doar știu bine — care
Nemuritor mă stînjeni pe mine
Și calea mi-o-ngrădi și nu mă lasă
S-o iau napoi pe marea cea pescoasă?»
Așa-ntrebai, și ea-mi răspunse-ndată:
«Rosti-voi numai adevăr, străine.
Colind-aici un zeu bătrîn de mare
Nenșelător, Proteus Egipteanul,
Ce știe toate-adîncurile mării
Și e supusul lui Neptun. Se zice
Că el e tatăl meu și născătorul.
Pîndind aici, de poți să-l prinzi pe dînsul,
Ți-ar lămuri tot drumul cît de mare-i
Și cum pe apă să te-ntorci în țară.
Și ți-ar mai povesti, de vrei, mărite,
Ce bun și rău ți s-a-ntîmplat acasă
De cînd bați cale trudnică și lungă.»
Așa-mi vorbi, și eu zisei din parte-mi:
«Arată-mi mie cum să pun eu mîna
Pe zeul cel bătrîn, că poate dînsul
De mine s-ar feri și-i anevoie
Un om pe-un zeu să biruie vreodată».
Așa-i vorbii, și ea pe loc răspunse:
«Voi spune drept și apriat, străine.

---

[503] Pentru eroii homerici, mari mîncători de carne friptă, peștele e încă un aliment disprețuit (cf., mai departe, XII, 459—461). Într-o vreme mai nouă, transformarea condițiilor economice îi va obliga pe greci să se întrețină în bună parte din pescuit.

Cînd soarele de-amiazi e-n cruci și adie
Zefirul, zeul moș atunci răsare
De unde stă ascuns sub valuri negre
Și merge de se culcă pe sub peșteri.
Și focele-n duium adorm în juru-i,
Prăsila vederoasei zîne-a mării,
Ieșind din hău și răspîndind duhoare
Nesuferită din străfund de mare.
Chiar mîne-n zori de zi te duc și-acolo
Te pun la pîndă. Tu alege-ți bine
Trei soți mai inimoși de la corăbii.
Să-ți spun ce-apucături are bătrînul:
La început el va umbla-ntre foce
Și le va număra. Iar cînd pe toate
Le-a socotit și le-a văzut de-a rîndul,
El are să se culce printre ele
Ca un păstor în mijlocu-unei turme.
Voi, cum îl veți vedea lungit acolo,
Să v-aruncați asupra lui cu sila
Și să-l opriți din răsputeri în clipa
Cînd el s-ar repezi și-ar da să fugă;
Va încerca el fel și chip să scape,
Se va preface-n orișice făptură
De pe pămînt, și-n foc și chiar în apă.
Să nu-l slăbiți, cuprindeți-l mai zdravăn.
Dar cînd o să te-ntrebe el pe tine,
Luîndu-și chipul ce-l avea nainte,
Cînd s-a culcat, pe loc, atunci, viteze,
Desprindeți pe bătrîn și dați-i drumul
Și-ntreabă care zeu te prigonește
Și cum să te întorci napoi pe mare.»
Așa grăind, ea se cufundă-n valuri.
Eu merg pe prundul de pe mal la vase
Cu inima nespus de tulburată
Și cînd ajung la vasul meu, la mare,
De cină mă-ngrijesc și peste noapte
Culcîndu-ne dormim pe mal. De-acolo,
A doua zi, cînd se iviră zorii
Trandafirii, o iau pe prundul mării
Cea lată-n căi, mă rog de zei fierbinte
Și iau cu mine trei aleși tovarăși,

Pe cei mai îndrăzneți. Zeița, care
Se cufundase-n mare, din afundul
De ape aduse patru piei de foce
Abia jupite toate, și cu ele
Se-ncumetă pe tatăl ei să-nșele.
Și după ce săpă în prund culcușuri,
Șezu și ne-aștepta pîn'ce venirăm
La ea, de tot aproape. Dup-aceea
Pe rînd ne culcă ea în gropi și-așterne
Deasupra fiecărui cîte-o piele.
Dar groaznic ne-ar fi fost atunci pînditul,
Că prea de tot ne otrăvea mirosul
Ucigător al focelor de mare,
Că cine poate să se culce-alături
De-o lighioan-a mării? Dar zeița
Un mir dumnezeiesc, nespus de dulce,
Ne-aduse și sub nasul fiecărui
Ni-l puse ea și-mprăștie duhoarea
De la lighioane. Toată dimineața
Răbdarăm noi acolo și-adăstarăm.
Ieșiră droaie focele din mare
Și cînd pe țărm în șir se cuibăriră,
Ieși-n amiezi din mare și bătrînul.
Găsește rotofeiele de foce,
Pe toate le colindă, face seama.
Întîi pe noi ne numără-ntre ele
Și nici nu bănuie-nșelătoria.
Se pune-apoi și el pe jos și-adoarme.
Dăm țipăt noi atunci, sărim la dînsul
Și-l încleștăm cu brațele. Iar moșul
Nu-și uită meșteșugul vicleniei.
Întîi se face leu bărbos, pe urmă
Ba un balaur, ba gligan, ba pardos,
Ba pom înalt, ba apă curgătoare.
Noi nu-l slăbim de loc, îl ținem zdravăn
Și cu-ndîrjire. El, sătul la urmă
De multele-i năzdrăvănii, mă-ntreabă:
«Dar cine, Atride, s-a vorbit cu tine
Să stai pîndind și să m-apuci cu sila?
Ce vrei tu de la mine?» Zic din parte-mi:
«Tu știi, bătrîne. Ce te faci că nu știi

Şi mă întrebi? Că doar de multă vreme
Stau ţintuit aci-n ostrov şi nu pot
Să iscodesc un mijloc de scăpare
Şi-mi lîncezeşte inima. Dar spune-mi,
Ca zeu care ştii toate, oare cine
Din zeii toţi mă-mpiedică pe mine
Şi calea-mi stăvili şi nu mă lasă
La-ntorsul meu pe marea cea pescoasă?»
Aşa-i zisei, iar el pe loc răspunse:
«Tu trebuie-nadins s-aduci lui Joe
Şi zeilor ceilalţi frumoase jerfe
Şi-apoi să pleci ca să ajungi în ţară
Mai repede călătorind pe mare.
Doar nu ţi-i dat să vezi pe-ai tăi de-acasă,
Şi nici conacul, nici a ta moşie,
Nainte de-a te-napoia la rîul
Purces din cer, Egipetul, şi-a face
Măreţe jerfe sfinte de o sută
De boi nemuritorilor din slavă,
Doar astfel îţi vor da dorita cale.»
Aşa-mi grăi, şi inima-mi se frînse
La sfatul lui de-a merge iar pe mare
Drum lung şi-anevoios către Egipet,
Şi totuşi răspunsei: «De bună seamă
Voi face aşa cum tu mă-nveţi, bătrîne.
Dar spune-mi drept şi lămureşte-mi mie:
Sosiră-acasă teferi toţi aheii
Pe cari în viaţă i-am lăsat la Troia
Cînd am plecat în ţară eu cu Nestor?
Ori mai pieri de moarte crudă vreunul
La-ntoarcerea-i pe mare sau la sînul
Prietenilor lui după-ncheierea
Războiului?» Iar el aşa-mi-răspunse:
«De ce mă-ntrebi de asta tu, Atride?
Nu-i bine-a şti şi a-mi cunoaşte gîndul;
Mă tem că-ndată vei începe a plînge
Cum auzi-vei toate de-amănuntul,
Că mulţi pieriră, mulţi din ei scăpară.

---

636 „Rîul purces din cer": Nilul, ale cărui izvoare, cum se ştie, au rămas necunoscute pînă aproape de zilele noastre.

La-ntors muriră două căpetenii
Din cele mai fruntașe-ntre aheii
Cei ferecați în arme de aramă;
Tu-i știi pe cei care căzură-n luptă.
Mai este unul viu, oprit pe mare.
E Aias, cel care pieri cu flota.
Întîi Neptun l-apropie de Gira,
Nămornicele stînci, și de talazuri
El l-a ferit. Și-ar fi scăpat de moarte,
Cu toată ura ce-i purta Minerva,
De nu rostea cuvinte nenfrînate
În marea lui orbire. Se fălise
Că peste voia zeilor va trece
Nevătămat și sigur largul mării.
Neptun atunci cum i-auzi trufia,
Îndată cu mîni tari luînd tridentul,
Din răsputeri izbi în stînca Girei
Și-o despică în două, iar o parte
Rămase tot pe loc; bucata ruptă,
Pe care-ntîi în marea lui orbire
Se împlîntase-Aias, de-a fost pe urmă
Purtat pe valul mării nesfîrșite,
Adînc se cufundă. Și astfel dînsul
Pieri-necat în unda cea sărată.
Iar fratele-ți la-ntoarcerea-i cu flota
Se smulse într-un fel de la pieire,
Că-l izbăvi Junona cea-nchinată.
Dar tocmai cînd era pe-aci s-ajungă
La plaiul nalt Malea, -nvolburarea
Smuncindu-l, îl luă pe-ntinsul apei,
De tot ofta din greu, pînă la capul
Ținutului, pe unde mai nainte

---

660 Epitet tradițional, oglindind împrejurarea că în echipamentul de luptă al timpului platoșa de bronz ocupa un loc esențial.

662 Aias, fiul lui Oileus, căpetenie a locrilor despre care vezi *Iliada*, II, 527—535.

664 Așezarea exactă a stîncilor gireene nu era cunoscută nici celor vechi: unii le situau în vecinătatea insulei *Myconos*, alții lîngă Eubea.

Şedea Tiest şi-acum avea locaşul
Feciorul său Egist. Dar cînd la urmă
Întorsul îi păru de-acolo sigur
Şi vînt prielnic îi suflară zeii
Şi tot sosi cu oastea lui acasă,
Cu drag îşi puse el picioru-n ţară
Şi-şi sărută îmbrăţişînd pămîntul.
Şi multe lacrimi calde-i picurară
Din ochii lui, cînd el văzu olatul
Dorit al lui. Dar îl zări străjerul
Cel aşezat pe foişor de însuşi
Egist vicleanul pentru-a lui pîndire
Şi căruia îi juruise plată
De doi talanţi, aşa că el tot anul
Stătea veghind, ca nu cumva viteazul
Pe neştiute să pătrundă-n ţară
Şi cu putere de război să vie.
Se duse-atunci la domnul său iscoada
Să-i dea de veste, iar Egist îndată
Urzi cea mai vicleană cursă. Alese
Vreo douăzeci de oameni pe sprînceană
Şi la pîndiş i-ascunse; pe de alta
Orîndui la curtea lui un praznic.
Apoi purcese cu alai de care
Spre a pofti pe craiul Agamemnon
Cu gînd nelegiuit. L-aduse acasă
Pe el care nimic nu bănuise
Şi după ospătare îl ucise
Cum cineva ucide-un bou în staul.
Şi nu rămase nici un om din soţii
Lui Agamemnon şi Egist, cu toţii
Pieriră prin palat.» El asta-mi spuse
Şi-mi fu zdrobită inima. Pe prunduri

---

690 Fiu al lui Pelops şi frate cu Atreu, tatăl lui Agamemnon. Duşmănia dintre cei doi fraţi şi crimele lor au lăsat ecouri puternice în întreaga tragedie greacă.

699 Cum se ştie, prima dramă din trilogia lui Eshyl, *Orestia*, începe cu monologul paznicului pus de Clitemnestra să pîndească întoarcerea soţului trădat, în chiar clipa cînd în zare licăreşte lumina vestitoare a biruinţei.

712 În epoca clasică, tradiţia despre uciderea lui Agamemnon e cea înfăţişată de Eshyl în drama cu acelaşi nume, după

Lăsîndu-mă plîngeam; mi se scîrbise
De viață și de-a soarelui lumină.
Cînd fui sătul de plîns și zbuciumare,
Mi-a zis nemințătorul moș al mării:
«Dar nu mai plînge-așa mereu, Atride,
Nimica doar nu folosim cu plînsul.
Ci caută s-ajungi mai iute-n țară:
Ori viu găsi-vei pe Egist ori poate
Orest l-o fi răpus pe el nainte,
Și tu poți fi de față la-ngropare.»
Așa-mi vorbi, și inima-mi bărbată
Se-nvioră, cu toat-a mea mîhnire.
Și mai rostii cuvinte zburătoare:
«Știu soarta celor doi viteji acuma,
Dar spune-mi de celalt care-i pe mare
Ori a murit, căci voi s-aud de dînsul,
Deși mă doare». Iar Proteu răspunse:
«E fiul lui Laerte din Itaca.
Eu l-am văzut cu ochi scăldați în lacrimi,
Într-un ostrov, în casele zeiței
Calipso, care-l ține cu de-a sila.
Nu poate-n țară el napoi să vie,
Că n-are vase cu lopeți și oameni
Să-l ducă-n spatele întins al mării.
Dar ție, preamărite, nu ți-e scrisa
Ca orice om să mori de moarte-n Argos.
Trimis vei fi de zei la capul lumii,
Pe cîmpii Elizèi, pe unde șade
Bălanul Radamantis, unde omul
Trăiește mai ferice, că nu-i ploaie

---

care regele Micenei ar fi fost asasinat în propriu-i palat, îndată după întoarcere. În legătură cu versiunea poetului *Odiseii*, vezi mai departe XI, 521—525; 543—583; 593—620.

750 Situat undeva spre vest, aproape de țărmurile Africii, în condițiile climatice excepționale descrise în text, acest tărîm binecuvîntat, reședință a cîtorva aleși, reapare la poeții mai noi sub numele de „Insulele Fericiților", identificate de unii comentatori cu insulele Canare.

751 Fiul lui Zeus și al Europei, în tradiția mitologică posterioară unul dintre „judecătorii" lumii infernale, împreună cu Eac și Minos.

Și nici ninsoare, nu-i nici iarnă lungă,
Ci pururea suflare lină-adie
Din Ocean și mîngîie pe oameni,
Căci tu ai pe Elena de soție
Și ei te țin de ginere-al lui Joe.»
Așa vorbind, el se cufundă-n valuri.
Eu merg pe prundul de pe mal la vase
Cu inima nespus de tulburată.
Și cînd sosesc la vasul meu, la mare,
De cină mă-ngrijesc, și peste noapte
Culcîndu-ne, dormim pe malul mării.
A doua zi, cînd se iviră zorii
Trandafirii, întîi de pe prundișuri
Corăbiile împinserăm pe mare,
Catargul ridicarăm la corăbii
Și-ntinserăm vintrèle. Lopătarii,
Suind apoi, se puseră pe laviți.
Și stînd acolo-n șiruri, începură
Să bată cu lopeți albastra mare.
Și iar oprii corăbiile-n apa
Egipetului, rîu purces din slavă,
Și-acolo închinai jerfiri de-o sută
De boi întregi. Și după ce eu astfel
Am potolit a zeilor mînie,
Am movilit mormînt lui Agamemnon
Ca numele-i neasfințit să fie.
Acestea isprăvind, pornii pe mare.
Iar zeii vînt prielnic îmi suflară
Și repede mă petrecură-n țară.
Dar hai și mai rămîi la mine-n casă
Ca oaspe-al meu, să se-mplinească-ncalte
Vro unsprezece, douăsprezece zile.
Cu bine-atunci napoi te voi trimite,
Ți-oi face parte din frumoase daruri,
Trei cai și o teleagă lustruită.
Ba și-un potir frumos, să-nchini cu dînsul
La zeii care-ntorsul meu grăbiră."
Istețul Telemah răspunse: „Atride,

---

[757] Cf., mai sus, nota la versul 258.
[777] Cf., mai sus, nota la I, 396.

Să nu mă ții pe-aici mai multă vreme.
Un an întreg aș sta voios la tine
Și nu m-ar prinde dor de-ai mei, de-acasă,
C-așa mi-e drag s-ascult a ta comoară
De spuse și de povestiri. Dar soții
Nerăbdători m-adast-acum la Pilos,
Căci prea m-ai zăbovit pe-aici la tine.
Iar darul ce mi-l dai, odor să fie
De pus deoparte. Nu pot duce caii
La mine-n țară;-i voi lăsa la tine
Să fie-aici podoaba țării tale,
Căci tu domnești pe o cîmpie-ntinsă
Cu mult trifoi și grîu, ovăz și cimbru
Și orz îmbelșugat. Iar în Itaca
Nu-s mari întinderi, nu e vreo livadă,
Ci-i loc de pășunat numai de capre
Și prea-i nălțime ca să pască stave,
Că nu-i nici un pămînt încins de mare
Bun de livezi și de umblat cu caii,
Și mai presus de toate-așa mi-i țara."
La vorba lui zîmbi voios Atride,
Cu mîna-l netezi și iar îi zise:
„Se vede după felul cuvîntării,
Copilul meu, că ești de viță naltă.
Schimba-voi darul. Lesne o pot face.
Ți-oi dărui cel mai de preț și mîndru
Din multele-mi odoare ce-am în casă.
Ți-oi da o cană bine făurită,
De-argint e toată, gura ei de aur,
Lucrarea lui Vulcan. Mi-a dăruit-o
Fedim, viteazul domnitor din Sidon,
Cînd eu, trecînd la-ntoarcerea-mi pe-acolo,
În gazdă mă primi. Vreau scula asta
Eu ție să ți-o dau." Așa-mpreună
Vorbiră ei, în vreme ce mesenii
Intrară la conac și oi mînară
Și-aduseră și vin din cel mai tare.
A lor neveste cu marame dalbe

---

821 Pentru faima de cizelatori a meșterilor sidonezi, vezi mai sus nota la versul 117 și *Iliada*, XXIII, 743.

Purtau în coșuri pîni. Și astfel dînșii
Se îngrijeau de-ospățul lor la curte.
Iar înaintea curții lui Ulise
Stau petrecînd și azvîrlind cu discul
Și lancea pețitorii pe loc neted,
Pe unde-și lăfăiau nerușinarea;
Doar Antinou și Evrimah cel mare,
Fruntașii pețitorilor, feciorii
Cei mai de neam, ședeau pe jos cînd fiul
Lui Noemon s-apròpie de dînșii
Și începu pe Antinou să-ntrebe:
„O, Antinou, știm noi sau nu cînd vine
Din Pilos fiul lui Ulise? Dînsul
Cu vasul meu plecă, și mie acuma
Mi-ar trebui călătorind pe mare
Să merg pe la Elida, c-am pe-acolo
Douăsprezece iepe supte încă
De muli nedomoliți și buni de muncă;
Vreau să-mi aduc și să-mblînzesc pe unul."
Așa grăi, iar dînșii se mirară,
Căci nu credeau să fie dus la Pilos,
Ci că petrece în ostrov la țară
Pe lîngă turma lui sau cu porcarul.
Întreabă Antinou Eupitianul:
„Dar cînd plecă și care-i fură soții?
Să-mi spui tu drept. Luă voinici de-ai noștri
Sau robi și-argați de-ai lui? Că doar și asta
Putea s-o facă, și mai spune-mi încă:
Cum ți-a luat corabia? Cu sila?
Ori i-ai împrumutat-o de la tine,
Rugat fiind?" Iar Noemon răspunde:
„I-am dat-o eu așa, de bunăvoie,
Că ce-ar putea să facă orișicine
Cînd stăruie un om așa ca dînsul
Îngrijorat? Cu greu s-ar da în lături.
Însoțitorii lui sînt oameni tineri,
Fruntași din obște-aleși dintre ai noștri,

---

[844] Ținut în nord-vestul Peloponesului. Mai tîrziu, după războaiele medice, avea să se întemeieze aci și un oraș, Elis.
[851] Eumeu, despre care va fi vorba îndelung în ultimele cînturi ale poemului.

Și-n capul lor vedeam pășind pe Mentor
Sau pe un zeu asemenea cu dînsul.
Dar e ciudat că ieri de dimineață
Pe Mentor l-am zărit din nou pe-aicea,
Deși plecase el atunci spre Pilos."
Așa vorbi, apoi se duse-acasă
La tatăl său. Cei doi rămași acolo
Stăteau mirați în sinea lor trufașă.
Făcură pe ceilalți să înceteze
Din joc și să s-adune laolaltă.
Luă cuvîntul Antinou și zise
Mîhnit, cuprins de aprigă mînie,
Cu ochi aprinși, învăpăiați ca focul:
„Vai! Telemah făcu un lucru mare,
Cutezător porni la drum pe ape.
Ne-nchipuiam că nu va fi în stare.
În ciuda noastr-a celor mulți, o șterse
El un copil, pe mare-și trase nava
Și din popor alese soți de frunte.
Deci tot mai rău de-acum o să ne fie.
Dar bată-l Cel-de-sus pe el mai bine
Nainte de-a-l ajunge bărbăția!
Voi dați-mi o corabie fugace
Și douăzeci de soți, ca la întorsu-i
Eu calea să-i atin între Itaca
Și stîncile din Same, la strîmtoare,
Să fac să-i fie-amar călătoritul
Pe mare după tatăl său." El zise
Și toți se învoiră, se-ndemnară
Și-ndată ridicîndu-se intrară
În casa lui Ulise. Penelopa
Nu-ntîrzie-ndelung pînă să afle
Ce unelteau în taină pețitorii;
O-nștiință doar bunul crainic Medon,
C-afară-n curte le-auzise sfatul
Cînd planul lor și-l puseră la cale.
Cum merse el prin casă la crăiasa
Să-i dea de veste și păși pe pragu-i,
Așa-l primi cu gura Penelopa:
„De ce mi te trimiseră, o, Medon,
Măriții pețitori? Să spui la roabe

Să lase orice trebi, să cate numai
De masa lor? De n-ar ajunge dînşii
Să mai peţească, să petreac-aiurea
Şi-aici să fie-acuma cel din urmă
Ospăţ al lor! C-aicea vă tot strîngeţi
Şi tot zvîntaţi averea asta multă
Şi-mi despoiaţi băiatul cel cuminte.
N-aţi auzit de la părinţii voştri,
De cînd eraţi copii, ce bunătate
De om a fost Ulise pentru dînşii?
Căci nu nedreptăţi-n popor pe nimeni
Vr-odată el cu fapta sau cu graiul
Cum fac de obicei stăpînitorii,
Iubind pe unii, duşmănind pe alţii.
El nu-şi făcu de loc şi niciodată
Păcat c-un om. La voi însă se vede
Pornirea şi mişelnica purtare,
Că n-aveţi mulţumită pentru bine."
Dar cumpănitul crainic îi răspunse:
„De-ar fi aceasta, doamnă, cea mai mare
Nenorocire! Dar mai este alta
Cu mult mai mare şi mai grea, urzită
De peţitori. Ferească cel din slavă
De-a se-mplini! Pe Telemah ei cată
Cu armele-ascuţite să-l omoare
La-ntorsul lui acasă, că el dus e
Să-ntrebe despre tatăl său la Pilos
Şi în Lacedemona." Asta-i zice
Şi ea slăbeşte-n piept şi în picioare
Şi amuţeşte-o vreme. I se umplu
De lacrimi ochii, i se stinge glasul
Înfloritor. Într-un tîrziu întreabă:
„De ce plecă feciorul meu, o, Medon?
Nu-i trebuia să umble în corăbii,
Telegile bărbaţilor pe mare
Ce bat aşa de mult noian de ape.
Ori vrea să-i piară numele din lume?"
Dar socotitul Medon îi răspunse:
„Nu ştiu, l-o fi urnit vrun zeu ori poate,
De sine îmboldit, plecă la Pilos,

Să-ntrebe dacă tată-său se-ntoarce,
Să afle despre soarta ce-avu dînsul".
Așa vestind-o, el napoi se trase
Prin casa lui Ulise. Iar crăiasa
De-o crîncenă durere fu cuprinsă,
De nu putu să șadă ea pe scaun,
Măcar că erau multe prin odaie,
Ci se lăsă acolo, chiar pe pragul
Mîndreții de cămară și se puse
Pe vaiet tînguios și împrejuru-i
Se văietau și roabele din casă,
Și tinere și mai trecute, toate.
Din greu oftînd se plînse Penelopa:
„Luați aminte, fetelor iubite,
Cum Cel-de-sus mi-a dat necazuri mie
Mai multe decît altora născute,
Crescute mari alăturea de mine.
Întîi pierdut-am un bărbat în lege,
Cu inima de leu, cu-atîtea daruri,
De nu-i găsești între danai pereche.
De bun îi merse pomina prin Argos
Și prin Helada. Iat-acum din casă
Vîntoasele-mi răpiră și pe fiul
Iubit al meu și slava-i mistuiră
Și nu știui cînd el plecă în lume.
Haînelor, nici voi n-avurăți grijă
Din pat să mă sculați, știind prea bine
Că el porni spre vasul lui la mare.
De-aș fi știut cumva c-avea să plece,
El negreșit ar fi rămas la mine,
Cu toată graba lui, sau după dînsul
M-ar fi lăsat pe mine moartă-n casă.
Dar alergați, chemați-mi pe moș Doliu,
Pe omul meu ce mi-l dăduse tata
Cînd am venit aici, îngrijitorul
Grădinii mele cu pomet. Mai iute
Să meargă el să spuie-aceste toate
La socrul meu Laerte. Poate dînsul

---

[979] Despre sclavul cu acest nume va fi vorba, cu mai multe amănunte, în cîntul XXIV, 517 și urm.

Să-nchipuie un mijloc și să vie
De-acolo să se jăluie pe față
La tot poporul care vrea și lasă
Să piară neamul lui și-al lui Ulise."
Luă cuvîntul maica Evriclea:
„Nevastă dragă, poți cu nendurare
Să mă omori sau să mă cruți în casă,
Eu tot mărturisi-voi adevărul.
Știusem toate și-i dădui ce dînsul
Îmi porunci, și pîne și vin dulce,
Dar mă făcu grozav să jur nainte
Că nu ți-oi spune pînă ce n-or trece
Așa ca la vr-o douăsprezece zile
Sau pînă ce pofti-vei tu să afli
De dusul lui, ca nu cumva cu plînsul
Să ți se strice fața ta frumoasă.
Dar tu-mbăiată și-mbrăcată-n straie
Curate și de șerbe însoțită,
Te suie-n casa ta de sus și-acolo,
Născutei sfinte din ceresc părinte,
Zeiței Palas roagă-te, că poate
Chiar de la moarte fiul să ți-l scape,
Ci nu mai amărî pe necăjitul
Moșneag Laerte. Nu cred doar ca zeii
Așa de mult să dușmănească neamul
Odraslei lui Arcesiu. Mai trăi-va
Din el vreunul care să mai ție
Și curtea și mănoasa lui moșie."
Așa-i vorbi. Și doamn-atunci bocitul
Și-l mulcomi, și-opri din ochi plînsoarea.
Se scald-apoi, se-mbracă în veșminte
Curate și, de șerbe însoțită,
Se suie-n casa ei de sus. Își pune
În coșu-i orz și-ncepe-așa rugarea:
„Ascultă-mă, tu, fiică neînvinsă
A zeului ce poartă vijelia!
De ți-a jerfit vrodată buturi grase
De boi și de berbeci Ulise-acasă,

1010 Fiul lui Arcesiu e Laerte, tatăl lui Odiseu și bunicul lu Telemah. Cf. XVI, 140—143.

Mai adu-ți tu aminte-acum și scapă
Pe fiul meu iubit și ocrotește-l
De petitorii cei hâlni și-obraznici."
Rosti și dete-un țipăt de durere
Și rugăciunea i-auzi Minerva.
În vremea asta în umbrita sală
Benchetuiau cu zgomot petitorii.
Zicea cutare din trufașii tineri:
„De bună seamă-acum ne face nuntă
Crăiasa mult-petită. N-are știre
C-am pus la cale-a fiului său moarte."
Așa rîdeau, dar nu știau sfîrșitul
Urzirii lor. Iar Antinou le zise:
„Abrașilor, feriți-vă-mpreună
De orișice cuvinte-ncumetate,
Să nu vă spuie cineva prin casă.
Dar hai tăcuți sculîndu-ne să mergem
Ca noi să facem cum ne-a fost vorbirea
Plăcută tuturora." Astfel zise
Și-alese douăzeci de oameni zdraveni.
Porniră spre corabia cea iute
Pe prundul mării. Mai întîi dădură
Corabia spre afundișul apei,
Catargul ridicară și-mpînziră;
Trecură toate vîslele-n curele
Pe rînd, lățiră albele vintrele
Și duseră-ale vasului dichisuri
Strădalnicii năieri. Opriră nava
Pe larg. Apoi pe mal ei toți ieșiră.
Cinară și-așteptară să-nnopteze.
Iar înțeleapta Penelopa-n catul
De sus al casei se culcă flămîndă.
Ea nu-mbucă și nu bău nimica,
De grija ce o tot rodea, de scapă
De moarte fiul ei ori o să fie
Răpus de petitorii cei obraznici.
Cum stă îngrijorat un leu cînd leota
De vînători vicleni îl împresoară,
Așa ea se zbătu pînă ce somnul
Cel molcom îi veni, și-n pat se-ntinse
Și, adormind, se destinse întreagă.

Minerv-atunci închipui și alta:
Ea plăsmui o umbră, o femeie
Asemenea copilei lui Icariu,
Iftima cea-nsoțită cu Eumelos,
Locuitor în Fera, și-o trimise
La curtea lui Ulise ca s-aline
Suspinele și lăcrimosul vaiet
Al tristei, tînguioasei Penelopa.
Se furișă-n iatac pe la cureaua
De la zăvor, stătu la cap și-i zise:
„Dormi, soră, tu, mîhnită Penelopa?
Dar nu te vor lăsa pe tine zeii
Huzuritori să plîngi și să te smicuri
Că tot are să-ți vie-acasă fiul,
Doar nu păcătui el cu nimica."
Răspunse Penelopa cea cuminte,
Ferice dusă pe tărîm de vise:
„De ce-ai venit aici, iubită soră?
În casa mea tu n-ai fost înainte,
Că prea de tot departe ți-i locașul.
Mă-ndemni să potolesc în mine-obida
Și multele necazuri ce m-apasă,
Că-ntîi pierdut-am un bărbat în lege,
Cu inimă de leu, cu-atîtea daruri,
De nu-i găsești între danai pereche.
De bun îi merse pomina prin Argos
Și prin Helada. Acum plecă și fiul
Iubit al meu, plecă în vas pe mare,
Un biet copil neînvățat cu greul
Și nepurtat prin adunări de oameni.
De-aceea eu și-l plîng mai mult pe dînsul
Decît pe tatăl său. Mă tem și tremur
Ca nu cumva s-o pată ori în țara
Pe unde-i dus anume, ori pe mare,

1066 În mitologie Icariu era tatăl Penelopei. Iftima, sora ei, e pomenită în acest singur loc.

1067 Eumelos, după legendă, e fiul lui Admet și al Alcestei — „Zîna între femei", cum o numește *Iliada*, II, 714; cf. și XXIII, 262—652.

1068 Oraș în Tessalia; nu trebuie confundat cu Ferai sau Fera din Messenia. Cf., mai sus, nota la III, 663.

Că mulți dușmani îl pasc și-i vor pieirea
Nainte de-a sosi la el în țară."
Dar prizărita umbră-i zise iară:
„Tu fii pe pace, n-avea nici o grijă,
Căci fiu-ți e-ntovărășit în cale
De un ocrotitor așa de mare
Și de puternic, c-ar dori oricine
Să-l aibă-alături; e zeița Palas.
Ea se-ndură de plînsetele tale
Și mă trimise-acum să-ți dau de știre."
Răspunse Penelopa cea cuminte:
„De ești o zeitate și-auzit-ai
Al zînei grai, mai spune-mi încă una:
Mai viețuiește bietu-mi soț Ulise
Și vede înc-a soarelui lumină?
Sau este mort și dus pe ceea-lume?"
Din nou răspunse sarbăd-arătare:
„Nu pot să-ți spun de mai trăiește-anume
Ori este mort, că-i prost vorbitu-n dodii".
Așa grăind, pe la zăvorul ușii
Cu-a vîntului suflare se strecoară.
Din somn se scoală fiica lui Icariu
Înviorată, că-n puterea nopții
Așa curat i se sfetise visul.
Iar pețitorii se-ncorăbiară
Și apucară umeda cărare
Voind în cale zilele să-i curme
Lui Telemah. Se află-ntre Itaca
Și Same cea cu mal stîncos la mijloc
Un mic ostrov ce-Asteria se cheamă
Și are el limanuri cu intrare
Din două părți, de-adăpostit corăbii;
Pîndind acolo-l adăstau aheii.

[11] 7 Adepții teoriei după care Itaca lui Odiseu ar fi actuala Leucas (cf. mai sus, nota la I, 28) identifică Asteria cu mica insulă Arcudi; pentru cei ce continuă să creadă că Itaca e Thiaki, Asteria e insulița Dascalio.

CÎNTUL V

Din patul luminatului Titono
Zeița dimineții răsărise
Spre-a lumina nemuritori și oameni.
Atunci făcură zeii sfat, în frunte
Cu Joe care bubuie-n văzduhuri
Și nu-l întrece nimeni în putere.
Luă Minerva între ei cuvîntul
Și începu a înșira mulțimea
De suferinți răbdate de Ulise,
Căci nu uita, ci-i tot păsa de dînsul
Că sta ținut acasă de Calipso.
Și zise-așa Minerva: „Tată Joe
Și zeilor ceilalți, voi fericiții
Și pururii, de-acum să nu mai fie
Vrun domn stăpînitor pornit spre bine
Și cruțător și blînd și cu dreptate,
Ci veșnic rău, tiran și fărdelege.
Căci iată cum a fost uitat Ulise
De toți supușii lui, cu care dînsul
A fost așa de bun ca un părinte.
El pătimește rău și zace bietul
Într-un ostrov în casele zeiței

[1] În mitologie, fiu al lui Laomedon și frate al lui Priam soț al zeiței dimineții, Eos.
[11] Divinitate marină în mitologia elină, fiică a titanului Atlas.
[2] Localizarea insulei în care Odiseu avea să zăbovească șapt ani a prilejuit și prilejuiește discuții din zilele criticilo

Calipso, care-l ține cu de-a sila,
De nu se poate napoia în țară,
Căci n-are năvi, nici lopătari să-l ducă
Pe spatele cel necuprins al mării.
Și unde pui că umblă să-l omoare,
La-ntorsul lui acasă, peținorii
Pe fiul lui, care s-a dus să-ntrebe
De tatăl său, să capete vreo știre
La sfîntul Pilos și-n Lacedemòna."
Dar Joe furtunosul îi răspunse:
„Ce vorbă ți-a scăpat din straja gurii,
Copila mea? N-ai pus chiar tu la cale
Ca peținorii pedepsiți să fie
La-ntoarcere de mîna lui Ulise?
Pe Telemah petrece-l tu acuma
Cu iscusință, că doar poți, ca teafăr
S-ajungă el în țară și cu vasul
Din cale-i să se-ntoarne peținorii."
Apoi el zise fiului său Hermes:
„Tu, care ești pe lîngă celelalte
Și vestitorul nostru, mergi și spune
Zeiței cea frumos împletoșată
Nestrămutata-mi vrere, ca pățitul
Ulise-acum să se întoarne-acasă
Nepetrecut de zei și nici de oameni,
S-ajungă-n Scheria, mănoasa țară
Ce-o locuiesc feacii, deopotrivă
De fericiți ca zeii, și-unde dînșii

---

alexandrini pînă în epoca noastră, cînd un cercetător francez care și-a închinat viața studiului *Odiseii*, Victor Bérard, crede a o fi descoperit, sub numele de *Peregil*, la extremitatea vestică a Mediteranei, între Gibraltar și țărmul african.

[48] După arătările poemului, „mănoasa țară" a feacienilor pare să fi fost situată undeva la nord-vest de Itaca, destul de departe de aceasta din urmă (cf. VI, 278). Încercările de a o localiza, începute din Antichitate, au culminat în zilele noastre cu silințele unor comentatori de a acredita nu numai identitatea Scheria-Corfu (cf. Thucydide, I, 25, 4; III, 70, 4), dar și de a regăsi în această din urmă insulă cadrul precis al diferitelor episoade ce alcătuiesc cîntul al VI-lea.

[49] Despre firea și deprinderile feacienilor, după legendă coborîtori din Zeus (cf., mai departe, versul 503), se vorbește îndelung în cîntul al VI-lea al poemului.

Cu drag îl vor primi dumnezeiește
Și-l vor petrece-apoi c-un vas în țară,
Cu daruri de la ei de-ajuns, cu aur
Și-aramă și veșminte, atît de multe
Cum n-ar fi dobîndit el niciodată
Chiar dacă neatins venea pe mare
Cu partea lui de pradă de la Troia.
Căci e menit s-ajungă el să-și vadă
Pe-ai lui și casa-i naltă și moșia."
Așa el porunci. Iar Hermes solul
Ceresc ascultă. Pe picioare-ncalță
Sandale dalbe veșnice de aur
Cu care el se poartă tot ca vîntul
Pe apă, pe uscat fără hotare,
Ia varga lui cu care după voie
Pe oameni îi adoarme și-i deșteaptă
Din somn, și zboară-apoi deasupra țării
Pièria, din slăvi se lasă-n mare
Și-acolo dă o fugă peste unde
Ca pescărelul care-n sînul groaznic
Al sterpei mări, tot pescuit, își moaie
Aripa deasă-n sărătură; astfel
Și Hermes se purta pe mii de valuri.
Iar cînd sosi aproape de ostrovul
Cel depărtat, se repezi din apa
Cea viorie pe uscat și merse
La peștera cea mare, unde zîna
Sălășuia, și o găsi în casă.
Jăratic mare-ardea în vatră. Lemne
De chedru și de tuia ce se taie
Ușor, în vatră-arzînd, mireasmă dulce
Împrăștiau departe-n tot ostrovul.
La stative, lucrînd o pînzetură,

---

[65] Faimosul „caduceu", în cele mai vechi reprezentări o simplă vargă, pe monumentele mai noi un baston înaripat, în jurul căruia se împletesc doi șerpi.

[68] „Pieria" forma oferită de manuscrise, e astăzi înlocuită în edițiile mai noi prin Peria *(Pereia)*, transmisă de unii papyri vechi. Din punct de vedere geografic, deosebirea stă în aceea că prima e o regiune a Macedoniei, cîtă vreme cea de a doua e situată în Tessalia, la poalele muntelui Olymp.

Țesea zeița-n casă c-o suveică
De aur și cînta cu-atîta farmec.
Iar peștera-mprejur era cu totul
Împădurită. Înfloreau puternici
Arinii, plopii, chiparoșii negri,
Mirositori. Și-acolo zburătoare
Se cuibăreau, ba huhurezi, ba ulii,
Ba ciori limboase ce trăiesc pe mare.
Iar mai încolo podidea în jurul
Boltitei peșteri spornică-n putere
O vie-nstrugurită. Și din patru
Fîntîni zidite-aproape-n șir și-ntoarse
Cu fața osebit, curgea o apă
Cu totul limpede;-nverzeau alături
Și-ntinse umede livezi cu țelini
Și toporași. Privind mîndrețea asta,
Și-un zeu putea să stea uimit în față-i
Înveselindu-și sufletul și ochii.
Acolo stînd se minuna și Hermes.
Și după ce cu drag privi la toate,
Intră de-a dreptu-n peștera cea largă.
Cum îl văzu ea, floarea-ntre zeițe,
Calipso-l cunoscu pe el, căci zeii
Ușor se pot cunoaște laolaltă,
Oricît ar fi cu casa lor departe.
Dar nu-ntîlni năuntru pe Ulise.
El sta pe mal jălind ca și nainte
Și sfîșiindu-și inima cu plînsul,
Cu gemet, cu dureri. Căta cu ochii
Înlăcrimați spre marea cea pustie.
Pe scaun luciu scînteios poftindu-l
Pe Hermes, astfel întrebă zeița:
„Cinstite, scumpe Hermes cel cu varga
De aur, oare ce-ai venit la mine
Tu care nu prea vii încoace? Spune-mi
Ce gînd te-aduce. Voia ta sînt gata
S-o împlinesc, numai de-aș fi în stare
Și dacă s-ar putea-mplini. Dar vino
Întîi să te cinstesc ca pe un oaspe."
Așa-i grăi și-ntinse-o masă plină
De-ambrozie și îi direse roșu

Nectar. Mînca şi bea ucigătorul
Lui Argus, zeul vestitor, şi-n urmă,
Cînd el se-ndestulă cu prînzul, zise:
„Pe mine, zeul, tu mă-ntrebi, zeiţă,
De ce-am venit la tine. Eu voi spune
Tot adevărul, dacă mi-ai cerut-o.
Cu sil-am fost trimis încoa' de Joe,
Căci cine-ar sta voios să umble-atîta
Întindere pe apa cea sărată?
Şi nici măcar nu e pe-aici aproape
Vreun oraş cu oameni care-nchină
La zei prinoase şi jerfiri alese
De-o sută de juncani. Dar peste voia
Lui Joe nici un zeu nu-i dat să treacă
Şi nici să facă vrerea lui deşartă.
El zice că la tine e bărbatul
Cel mai nenorocit dintre bărbaţii
Ce nouă ani se războiră-n jurul
Cetăţii lui Priam. Şi dacă-n anul
Al zecelea oraşul cuceriră,
Se-ntoarseră napoi, dar ei în cale
Păcătuiră faţă de Minerva.
De-aceea şi asupra lor zeiţa
Porni furtună grea, cumplite valuri.
Pe el numai l-aduse-ncoace apa
Şi vîntul. Joe cere-acum din parte-ţi
Cît poţi mai iute să-l porneşti pe dînsul,
Căci nu e dat să piară el departe
De dragii lui, ci e sortit să-şi vadă
Pe-ai săi şi casa-i naltă şi moşia."
Se-nfioră zeiţa şi-i răspunse:
„Ah, cruzi sînteţi, pizmaşi fără potrivă,
Voi, zeilor ce nu lăsaţi din pizmă
Pe zîne de a-şi lua de soţ pe-oricare
Bărbat şi-l pot alege din iubire!
Aşa a fost odată cu-Aurora,

---

[125] Epitet tradiţional al lui Hermes, învingător al pazniculuí cu o sută de ochi, Argus.

[137] *Hecatombe*. Vezi mai sus nota la IV, 482.

[140] Prin necinstirea — în chiar templul divinităţii — a Cassandrei, preoteasa Athenei, de către Aias fiul lui Oileus.

Cînd ea cu Orion se însoțise.
Voi cei cu trai tihnit o pizmuiriți
Atîta vreme pînă ce Diana
Cea preacurată și cu tron de aur,
Ochindu-l în Ortigia, cu blînde
Săgeți ucise pe-Orion. Tot astfel
Cînd Ceres cea cu plete mîndre-odată
Pe-o țelină de trei ori răsturnată
Se-ndrăgosti cu Iasion, învinsă
De dorul ei; cum Joe-a prins de știre,
De sus îndată-l fulgeră pe dînsul.
La fel acum, voi, zeilor, din pizmă
Nu-mi păsuiți să fiu cu cine-mi place.
Doar eu îl mîntuii după ce Joe
În mijlocul noianului cel negru
Trăsnind îi sparse vasul, și pe talpa
Corăbiei plutea Ulise singur.
Pieriseră toți bunii lui tovarăși,
Pe el numai l-aduse-ncoace apa
Și vîntul. Drag mi-a fost și i-am dat hrană
Și-am juruit să-l fac fără de moarte
Și fără bătrînețe cît e veacul.
Dar dacă nici un zeu nu poate-nfrînge,
Nici poate face nemplinită vrerea
Lui Joe și el dinadins o cere
Să plece dînsul, ducă-se pe mare.
Eu nu-l trimit de fel, căci n-am corăbii,
Nici lopătari cu care să-i dau drumul
Pe spatele cel necuprins al mării.
L-oi sfătui voios și n-oi ascunde

---

165 După unii interpreți, ținut fabulos, undeva în vestul mediteranean; după alții, dublet grec al insulei Delos, al cărei nume — de origine semitică — ar avea același înțeles cu Ortygia: „Insula Prepeliților".

168 În Grecia epocii clasice, obiceiul era ca țarina să fie răsturnată de două ori pe an. Izvoarele mai vechi — Homer și Hesiod — vorbesc frecvent de trei arături anuale. În sfîrșit, cel mai mare botanist al antichității, Teofrast, merge pînă a recomanda patru arături pe an: în preajma iernii, primăvara, în toiul verii și în ajunul semănatului.

169 Duh al fertilității pămîntului. După Hesiod *(Theogonia*, 969), din unirea lor s-ar fi născut *Ploutos* („Bogăția").

Nimic spre a putea sosi cu bine
Şi sănătos la el în ţară." Hermes
Grăi: „Trimite-l chiar aşa, dar iute.
Fereşte-te să nu-l întarţi pe Joe,
Mi-e nu cumva să tabere pe urmă
Asupra-ţi, mînios fiind pe tine."
Aşa zicînd, plecă ucigătorul
Puternic al lui Argus. Iar cinstita
Zeiţă o porni spre inimosul
Ulise, fiind gata la porunca
Lui Joe. Ea-l găsi pe mal cu ochii
Tot plînşi. Tînjind el viaţa dulce
Şi-o irosea şi-ofta de dorul ţării,
De cînd se săturase de zeiţă.
De-aceea noaptea s-odihnea de silă
Şi peste voie-alături ea de dînsa,
Căci ea-l voia în peştera cea mare.
Dar peste zi şedea pe mal el singur,
Pe stînci, şi se topea de dor, de jale
Şi lăcrima cu ochii duşi spre largul
Pustiului noian al mării. Zîna
S-apropie de el şi-i cuvîntează:
„Sărace, nu te mai boci şi viaţa
Nu-ţi risipi aici, că eu îndată
Voios te voi trimite. Ia toporul
Şi taie lemne mari şi întocmeşte
O plută largă, bate-asupra-i scînduri,
Podeşte-o sănătos ca să te poarte
Pe-ntunecata mare. Eu într-însa
Ţi-aduc bucate, apă şi vin roşu
De-ajuns, ca nu cumva pe drum să suferi
De foame şi de sete. Ba şi haine
Ţi-oi da şi-ţi voi trimite dup-aceea
Prielnic vînt, ca tu s-ajungi în ţară
Cu totul neatins, dacă vor zeii
Olimpieni cei mai presus de mine
Cînd judecă şi pun la cale treburi."
Dar, îngrozit, se-mpotrivi Ulise:
„Tu n-ai gînd bun, zeiţă, tu vrei alta
Şi nu să mă trimiţi, dacă-mi spui mie
Să trec pe-o plută tot adîncul mării,

Înfricoșata, groaznica genune,
Pe unde nu trec nici corăbii negre
Și cumpănite, chiar cînd bate vîntul
Cel priitor. Eu nu mă-ncred în plută
Cu voia ta, de nu te-nduri, zeiță,
Să juri un strașnic jurămînt, că alta
Tu n-ai de gînd să faci cumva cu mine."
Zîmbi Calipso, fala-ntre zeițe,
Și-l netezi cu mîna și-i răspunse:
„Ba te înșeli, tu, om în toată firea
Să cugeți și să-mi spui așa prostie.
Dar iată, eu mă jur cu dinadinsul
Pe cer și pe pămînt și chiar pe rîul
Din iad, care e Stixul, cel mai mare
Și cel mai strașnic jurămînt al nostru,
Că alta n-am de gînd să fac cu tine.
Ba cuget și te sfătuiesc întocmai
Cum aș gîndi să fac și pentru mine,
De-ar fi s-ajung la astfel de nevoie.
Că nu sînt fără cale eu și nu mi-e
Nici sufletul de fier, ci plin de milă."
Așa vorbi și merse ea nainte
Pripindu-se, iar el pășea din urmă.
Cînd amîndoi în peșteră sosiră,
El s-așeză în scaunul din care
Se ridicase Hermes, iar zeița
I-aduse de băut și de mîncare
Din cîte feluri gustă muritorii.
Apoi șezu în fața lui Ulise
Și zîne roabe harnic o slujiră
Pe dînsa cu nectar și-ambrozie,
Și începură ei atunci să umble
Cu mînile la-ntinsele bucate.
Iar cînd la masă pofta-și alinară,
Deschise vorba-ntîi frumoasa zînă:

---

245 Fluviu al lumii infernale, invocat de zei în jurămintele lor solemne. După o credință răspîndită în antichitate, izvorul lui era în Arcadia, unde ar fi curs un timp la suprafață, înainte de a dispărea în adîncimile pămîntului.

„Preaiscusite fiu al lui Laerte,
Ulise, tu, din Cel-de-sus purcese,
Așadar vrei acum să pleci acasă
În țara ta? Dar totuși mergi cu bine.
De-ai ști tu însă cît mai ai să suferi
Nainte de-a sosi la tine-n țară,
Ai sta cu mine-aici în casa asta
Și-ai fi nemuritor, deși duci dorul
Soției tale și-o dorești de-a pururi.
Ce-i drept, o fi ea trupeșă, frumoasă,
Dar nu mă țiu eu mai prejos de dînsa,
Că nu se-ncape doar între zeițe
Și muritoare-ntrecere nici una
De frumusețe și de măreție."
Ulise priceputul îi răspunse:
„Nu-mi bănui, zeiță preacinstită,
Că știu și eu deplin că nu-i ca tine
Cumintea mea nevastă Penelopa
De mîndră la privit și de-arătoasă,
Căci ea e o femeie muritoare,
Iar tu ești o zeiță fără moarte
Și fără bătrînețe. Dar eu totuși
Mereu doresc și năzuiesc odată
S-ajung la mine, să mă văd în țară.
Și de m-ar bate iar vrun zeu pe mare
Eu voi răbda, doar știu să rabd necazuri,
Căci multe am pățit, răbdat-am multe
Pe valurile mării și-n războaie.
Să fie și-asta una pe deasupra."
Așa vorbi Ulise cu Calipso.
În vremea asta soarele apuse
Și se-nnoptă. Ei merseră în fundul
Boltitei peșteri, unde se culcară
Și petrecură pînă ce-adormiră.
A doua zi cînd se iviră zorii
Trandafirii, Ulise-și puse straiul

---

[268] În greceşte: *diogenes*, în *Iliada* şi *Odiseea* epitet frecvent aplicat *basileilor*, mari şi mici. Cf., mai sus, nota la IV. 88.
[302] Îmbrăcămintea obişnuită a bărbaţilor din lumea homerică se compune dintr-un soi de cămaşă de in *(chiton)* şi dintr-o

Şi-şi trase mantia pe el. Zeiţa
Se învăscu în haină mare, albă
Şi gingaşă, subţire; se încinse
Cu-n brîu frumos de aur şi-o maramă
Îşi potrivi pe cap, iar după asta
Se îngriji de drumul lui Ulise.
Îi dete dar un lung topor de-aramă
Cu două ascuţişuri, c-o mîndreţe
De coadă de măslin vîrtos legată,
Uşor de mînuit. Apoi o bardă
Cu lemnul bine lustruit şi-l duse
La capătul ostrovului, pe unde
Erau copaci mai mari, arinii, plopii
Şi brazii nalţi pînă la cer, cu trunchiul
Uscat de tot, călit de multă vreme,
O cherestea uşoară la plutire.
Zeiţa, după ce-i arată locul
Cu arborii cei mari, se-ntoarse-acasă.
El începu să taie-atunci, şi lucrul
Degrabă-l mîntui. Cu totul zece
Copaci trînti pe jos şi cu toporul
Îi tot ciopli şi-i netezi cu barda
Ca meşter şi-i obli cu ciripia.
Într-ast-aduse sfredele zeiţa.
Şi grinzile le sfredeli el toate,
Le potrivi pe urmă laolaltă
Şi le-nnădi cu scoabe şi cătuşe.
Pe cît un maistru rotunjeşte fundul
Unei corăbii largi de marfă, atîta
De largă-şi face şi Ulise pluta.

---

manta de lînă *(chlaina)*; cu ele e înveşmîntat în acest pasaj şi Odiseu.

304 Spre deosebire de veşmîntul bărbătesc numit *pharos*, care e o amplă mantie de purpură, „haina" albă a zînei Calipso, indicată prin acelaşi termen, e probabil o lungă fîşie de pînză, fără cusături, înfăşurată în jurul trupului.

331 „Largi", în comparaţie cu cele destinate transportului oamenilor şi, în genere, explorărilor marine, caracterizate prin forma lor alungită şi prin extremităţile ridicate, de unde epitetul care le însoţeşte în poemele homerice: *orthokrairai* („care-şi înalţă coarnele").

Pe deși diregi așază podul cîrmei,
Îl pardosește bine cu lungi scînduri,
Cioplește un catarg cu care-mbină
Aninătoarea de vintrele albe,
Și-i face-o cîrmă plutei ca s-o mîne
Și cu împletitură de răchită
O-mprejmuie de-a lungul și de-a latul
Ca stăvilar de valuri. Dup-aceea
El grămădește-n fund povară multă.
Calipso-i mai aduce pînzetură
De pînzuit catargul, iar Ulise
Găti cu meșteșug și pînzuitul.
Legă tot felul de frînghii, odgoane,
Și funii de slăbit sau strîns vintrele
Și-și lunecă pe pîrghii pluta-n mare.
Așa el a fost gata-n patru zile,
Iar în a cincea din ostrov Calipso
Îi dete drumul, după ce-l lăuse
Și miresmate primeneli îi dase,
Ea-i puse și o utre cu vin negru,
Și un burduf mai mare plin de apă,
Și o traistă umplută cu merinde,
Cu bunătăți gustoase de tot felul
Și-i aburi prielnica ei boare.
Voios Ulise pînzele și-nvoaltă,
Se pune-apoi la cîrma lui și-ncepe
Cu dibăcie să-și îndrepte vasul.
Nu-i cad o clipă genele-adormite,
Căci ochii-și-are pironiți la stele,
La Cloșca, la Văcarul care-apune
Tîrziu, la Ursa, poreclită carul,
Vîrtelnicul-în-loc și ochitorul
Lui Orion, și care singur este
Neasfințit în Ocean; de-aceea

---

333 Cît se poate înțelege, o platformă ridicată peste nivelul plutei, pentru a feri pe navigatori de valurile mai înalte.
337 Vezi mai înainte nota la III, 388.
362–366 Indicațiile referitoare la constelații lasă să se înțeleagă că, în gîndul poetului, plecarea lui Odiseu e presupusă a fi avut loc la începutul toamnei (septembrie-octombrie).

La stînga lui povățul zeița
Pe căpitan să bată drum pe mare.
Călătorește el vreo zece zile,
Ba încă șapte, și-ntr-a optsprezecea
I se iviră munți umbroși, pămîntul
Feacilor, pe unde mai aproape
Erau de el, și-i se păru că vede
Un scut apărător pe ceața mării.
Neptun, care venea de la poporul
Etiopean, zărindu-l de departe,
Din munți de la Solimi, plutind pe mare
Mai rău se-ncruntă, dă din cap și-n sine,
„Vai, zice el, de bună seamă zeii
S-au răzgîndit acum despre Ulise
Cît eu am stat la etiopi, căci iată
Că el s-apropie și-acum e-n țara
Feacilor, pe unde-i scris să scape
De-amarnica restriște ce-l apasă.
Dar las' că eu i-o fac din nou, s-o simtă
Cu vîrf și îndesat.“ Așa el zice
Și strînge norii, marea cu tridentul
O tulbură, stîrnește-o vijelie
De-ncrucișate vînturi și cu norii
Uscat și apă-nvăluie,-ntuneric
Se-nalță pîn' la cer. Dau iureș Austrul,
Munteanul vîjîind și Băltărețul
Și Crivățul, răscoală munți de valuri.
Slăbi la suflet și-n genunchi Ulise
Oftă și-n sinea lui bărbată zise:
„Vai mie, bietul! Ce-o mai fi cu mine
Pîn' la sfîrșit? Că tare mi-este teamă
Să nu fi spus adevărat zeița

---

367 Întreaga călătorie e închipuită ca desfășurîndu-se dinspre vest spre est, din părțile Mediteranei Occidentale spre apele grecești. E cunoscut că, după mărturia unui geograf antic, Strabon, grecii ar fi învățat de la fenicieni deprinderea de a se călăuzi pe mare după constelația *Ursoaicei*.

377 Pe coasta de sud-vest a Asiei Mici, în regiunea cunoscută în antichitate sub numele de Lycia.

391–393 Vînturile citate în text reprezintă aproximativ cele patru puncte cardinale, lucru relevat de altminteri în versul 404.

Că eu, nainte de-a sosi în țară
Voi pune vîrf durerilor pe mare;
Aidoma i se-mplinește spusa.
Vezi ce mai nori împresură tot cerul,
Ce tulburată-i marea și ce vifor
Se-nvolbură suflînd din patru unghiuri!
De-acuma-i gata, moarte grea m-așteaptă.
De trei ori și de patru ori ferice
Danaii care la război pieriră
De dragul celor doi Atrizi în Troia!
Muream mai bine și-ncheiam veleatul
În ziua cînd sodom venind troienii
M-au năpădit cu suliți ferecate,
Cînd străjuiam la trupul lui Ahile!
M-ar fi-ngropat, m-ar fi slăvit aheii;
Acum mi-e dat să mor așa de jalnic."
Abia gîndi el asta și-un năprasnic
Talaz asupra-i vine cu putere
Grozavă năvălind de sus, și pluta-i
Răzguduie. El e zvîrlit departe
De plută și din mîni sloboade cîrma,
Catargu-i sparge la mijloc furtuna
Cea vajnică de-mponcișate vînturi
Și-n mare cade mai încolo pînza
Și beldia-i. Stă îndelung sub apă
Ulise-atunci, nu poate să se salte
Deodată de sub valul cel năvalnic,
Îngreuiat fiind de straie, darul
Zeiței. Dar la urmă el răsare,
Din gură-mproașcă unda cea sărată
Ce-i șuruie pîraie de pe creștet.
Nu-și uită pluta el, cu tot necazul,
S-aține-n valuri după ea și-o prinde,
Se pune la mijlocul ei și scapă
De cumpănă. Talazul acum poartă
Încoace-ncolo pluta după vînturi.
Cum toamna duce Crivățul un maldăr
De încîlcit spiniș pe o cîmpie,

---

412 Episodul la care se gîndește Odiseu e povestit de umbra lui Agamemnon în cîntul XXIV, 47 și urm.

Așa și pluta-i dusă-ncoace-ncolo
De vînturi pe noian, și ba-i zvîrlită
De Austru la Crivăț ca s-o poarte,
Ba e de Băltăreț încredințată
Munteanului pe luciu să-i dea goană.
Îl vede pe Ulise-atunci copila
Lui Cadmus, Ino Leucotea, zîna
Subțire-n glezne, care mai nainte
Era o muritoare, iar acuma
Ea are parte în afundul mării
De cinstea unui zeu. Se-ndură dînsa,
Că-l vede-orbecăind așa pe valuri
Și chinuit, răsare din genune
Și zboară-n chip de scufundar, s-așază
Pe vasul bine-ncătușat și zice:
„De ce te urgisi zguduitorul
Pămîntului așa grozav pe tine,
Sărmane om, urzindu-ți atît de multe
Nenorociri? Dar capul nu-ți va pune,
Cu toată-nverșunarea lui. Fă însă
Ce-oi spune eu, că-mi pari a fi cuminte.
Dezbracă-te de-aceste haine, lasă
S-o ducă vîntul pluta, iar tu-noată
Cu mînile și năzuie spre țara
Feacilor, pe unde tu scăpa-vei.
C-așa e scris. Dar ia marama asta
Vrăjită de la mine și-o încinge
Sub pieptul tău; să n-ai pe urmă grijă
Că ți se-ntîmplă vreun rău sau moarte.
Dar dacă pe uscat vei pune mîna,
Descinge-o de sub piept și-arunc-o-n mare
Departe, iar tu pleac-apoi încolo.“
Așa grăind, zeița-i dete vălul
Și s-afundă în marea tulburată
Ca scufundarul și sub valul negru
Se mistui. Îngîndurat Ulise
Stătu puțin, oftă și-n sine zise:

---

[443] Divinitate marină după ridicarea ei în rîndul zeilor. Legenda spune că, într-o primă existență, Ino ar fi fost soția lui Athamas, rege în Orchomenos.

„Vai mie! Nu cumva-mi întinde iară
O cursă vreun zeu cînd mă îmbie
Din vas să mă cobor? Mai bine încă
Să n-o ascult, căci eu văzui cu ochii
Că prea-i departe locul unde-mi spuse
Că voi scăpa. De-aceea fac ce-mi pare
Că-i lucrul cel mai bun; rămîn aicea
Să rabd orice durere pîn'ce pluta
Se ține încă bine cetluită.
Ci cînd o fi să mi-o destrame vîntul,
Mă pun atunci să-not, că alt nimica
Mai bun de pus la cale nu-mi rămîne."
Cînd el așa se frămînta cu mintea,
Neptun răpede-asupra lui deodată
O namilă de val boltit și negru,
Și-l mătură pe el. Cum vîntul aprig
Suflînd răscoală un mănunchi de paie
Și-l spulberă pe cîmp încoace-ncolo,
Așa și lemnăria plutei valul
O-mprăștie. Dar s-apucă Ulise
De-o grindă și o călări strunind-o
Întocmai ca un cal de călărie,
Își scoase haina ce-i dăduse zîna
Și grabnic se încinse cu marama,
Se dă pe brînci în mare și se-ntinde
Cu brațele și prinde-apoi să-noate.
Neptun îl vede, dă din cap și zice:
„Mai oarbecă pe mare-așa, mai rabdă
Obidă multă pînă ce te-apropii
De oamenii cei înrudiți cu Joe,
Că tot socot că n-ai să te mai saturi
De pătimit nenorociri". Cum zice,
El biciuie comoșii cai și-ajunge
La Ege, unde și-are el locașul
Palatul strălucit. În vremea asta
Minerva mai închipuie și alta:

---

[503] Feacii, a căror țară și ale căror instituții sînt descrise îndelung în cîntul VI.

[507] Din cele două localități cu acest nume mai bine cunoscute, una e situată în partea de nord a Peloponesului, pe țărmul golfului corintic, cealaltă în insula Eubea.

Închise drumul vînturilor toate
Și-orîndui să stea pe loc tot vîntul
Și-acasă să se culce; doar pe unul
Dezlănțui, pe Crivățul vifornic
De frînse valu-n fața lui Ulise
Și-i înlesni cărarea spre poporul
Feacilor cei iubitori de vîsle,
S-ajungă neatins de mîna morții.
Nemernicì el încă două zile
Și două nopți bătut de valuri dese,
Și-i tot părea că-l paște nenorocul.
Dar cînd a treia oară zorii zilei
Își răsfirară pletele de aur,
Tăcu vîntoaica și era pe mare
Senin cu totul și nevînt. Ulise,
Săltat puțin pe-o creastă de talazuri,
C-o repede căutătură-n față
Zări atunci apropiat pămîntul.
Cum nu mai pot de bucurie fiii
Cînd tatăl lor înzdrăvenit se scoală
Din patul unde-a tot zăcut și chinuri
De-otravă a suferit de vreme lungă,
Topindu-se de-o boală ce-o iscase
Un duh afurisit, de care zeii
Spre fericirea lor îl lecuiră,
Așa voios s-arată și Ulise
Cînd vede-n față-i răsărind uscatul
Și dealuri cu păduri. El tot înoată
Zorind să-și puie pe uscat piciorul.
Iar cînd era de-acolo depărtare
De-un glas de om, atunci aude dînsul
Un clocot de la mal: vuia talazul
Izbit de stînci, se tot spărgea cu urlet
Îngrozitor și-nspumega tot malul.
Căci nu erau limanuri, nici popasuri
Și-acioale de corăbii, ci doar coaste
De țancuri și de stînci prăpăstioase.
Slăbi la suflet și-n genunchi Ulise,
Oftă și-n sinea lui bărbată zise:
„Vai mie, că-n zadar îmi dete Joe
Să văd pămînt neașteptat, căci tocmai

Cînd străbătui acest noian de ape,
Nu-mi pare nicăiri pe țărm să fie
Un loc pe unde pot ieși din mare.
Răsare-n față-mi zid de stîncărie;
Răsunător acolo muge valul,
Iar lîngă țărm afundă este marea
Și nu pot să mă țin pe amîndouă
Picioarele, să scap de răul mării.
Să ies mă tem, că m-ar răpi talazul
Și m-ar izbi de-o țuguiată stîncă
Și-mi poate fi zadarnică-ncercarea.
Iar dacă-not pe-alături mai încolo
Să cat liman sau vreo așezătură
Pe mărgenișul mării, mă tem iară
Să nu mă ia vîrtejul să mă-ntoarcă
Napoi pe larg cu gemet greu din suflet.
Ori nu cumva asupra mea s-asmuțe
Vr-o zeitate din afund de mare
Vreuna dintre multele dihănii
Hrănite de-Amfitrita cea slăvită,
Că prea sînt urgisit de zeul mării."
Și-n vreme ce el astfel socotise,
Spre capătul stîncos îl duse valul.
Cu trupul rupt, cu oasele zdrobite
S-ar fi ales atunci, dacă Minerva
Nu-i da un gînd: cu brațele-amîndouă
Se prinse el de un colțan și-acolo
Gemînd se grepțină pînă ce valul
Trecu, și el putu să se dezbare.
Dar cînd se năpusti napoi talazul
Răsfrînt, departe-l azvîrli-n vultoare.
Precum cînd caracatița se smulge
Din cuibul ei, se ține de crăcane
Pietriș mărunt, așa de colții stîncii
Lipite stau fășii de piele ruptă
Din brațele-ndrăznețe-a lui Ulise.
Și-o undă mare-l înghiți pe dînsul.
În ciuda soartei el pierea sărmanul,
De nu-l trezea cu sfatul ei Minerva:

---

[570] Cf. mai sus nota la III, 916.

Răzbate sus cu capul din talazul
Cel năpustit spre mal și-o ia de-a lungul
Uscatului și caută el în față-i
Vreun liman sau vr-o așezătură,
Și-noat-așa mereu pînă ce-apucă
Pe gura unui rîu cu ape limpezi.
Și cel mai bun acolo-i pare locul,
Că-i neted, nestîncos, ferit de vînturi.
Cum vede rîul curgător în față-i,
Se roagă-așa de el: „Ascultă, Doamne,
Oricare-ai fi. La tine vin, fierbinte
Și mult te rog, dorind să fug de mare,
De ciuda lui Neptun. De cinste-i vrednic
Și chiar din partea zeilor tot omul
Ce rătăcind s-ar milogi la dînșii,
Cum eu acuma, dup-atîtea cazne,
La tine vin și-ți cad smerit la unda
Și la genunchii tăi. Aibi milă, Doamne,
Sînt rugător, cer adăpost la tine."
Cum l-auzi, stătu din mersu-i rîul,
Opri talazul, potoli vîrtejul
În față-i și-l adăposti pe dînsul
Pe matca de la gura lui. Ulise
Căzu pe loc de mîni și de picioare,
Puterile-i secaseră pe mare.
I se bolfise trupul, și pe gură,
Pe nas țîșnea dintr-însul sărătură.
Acolo, fără glas, fără suflare
Rămase leșinat; îl copleșise
Preamarea-i trudă. Cînd la urmă prinse
Să mai răsufle și să-și vie-n fire,
Marama zînei de pe el desprinse
Și-o azvîrli pe rîul scurs în mare.
Un val puternic o luă cu sine,
De unde-apoi o strînse Leucotea.
S-abate de la rîu atunci Ulise,
Prin papură se pleacă și sărută

599–600 În credințele superstițioase ale vechilor greci, fiece curs de apă și îndeosebi rîurile mai importante erau considerate divinități. Ruga lui Odiseu oglindește această credință, în legătură cu care vezi și nota la *Iliada* XXI, 132.

Pământul drag, dăruitor de hrană
Și, suspinînd, așa socoate-n sine:
„Vai mie, ce-o mai fi pînă la urmă
Și cum să fac? De voi petrece-o noapte
Muncit de griji pe lîngă rîu, mi-e teamă
Ca nu cumva răcoarea cea haină,
Cu brumă din belșug împreunată,
Viața să-mi răpuie, așa puțină
Și șubredă cum e, de zbuciumată,
Căci boarea nopții de la rîu e rece.
De m-aș sui la deal și-n umbra deasă
Sub tufe m-aș culca într-o pădure,
Și frigul m-ar lăsa și osteneala
S-am parte de plăcutul somn, mi-e teamă
Să nu fiu sfîșiat, mîncat de fiare."
Așa gîndi. Și socoti mai bine
Să intre în desișul din pădurea
Crescută pe un grind de lîngă apă.
Se tupilă aci sub rămurișul
A doi măslini, din care unul rodnic,
Cellalt sălbatic, nimerise locul
Pe unde niciodată nu răzbise
Nici adiere umedă de vînturi,
Nici raze de la luminosul soare,
Nici ploaie peste tot, așa prin ramuri
Era-ndesit și-mpleticit tufișul
Sub care-aci se oploși Ulise.
Cu mînile și-ncăpută din frunze
Un bun culcuș, că mult a fost frunzișul
Acolo scuturat pe jos grămadă,
De-ai fi putut acoperi cu dînsul
Doi oameni, ba și trei pe vremea iernii,
Oricît de aspru să fi fost iernatul.
Înviorat, cum îl văzu, Ulise
Se tolăni în pituliș la mijloc
Și-asupra-i movili un strat de frunze.
Cum uneori un om cînd n-are-aproape
Vecini și stă la capătul de țară
Pe sub cenușă-ascunde un tăciune

Ca sîmbure de foc să i fie-n vatră,
Spre-a nu-şi aprinde focul de la alţii,
Aşa Ulise se-nveli sub frunze.
Pe ochi îi picură atunci Minerva
Un somn plăcut şi pleoapele-i închise,
Ca el să se întreme cît mai bine
De greul trudei care-l istovise.

[666] Merită relevată împrejurarea că nici în *Iliada*, nici în *Odiseea* nu e descrisă operaţia aprinderii focului, ceea ce ne împiedică să presupunem care era metoda întrebuinţată atunci cînd lipsea jarul ascuns în cenuşă.

CÎNTUL VI

Aşa dormea Ulise, copleşitul
De trudă şi nesomn, cînd iată-n ţara
Feacilor se coborî Minerva
Şi merse în cetatea lor. Feacii
Nainte vreme locuiau în larga
Hiperia, vecini cu îngîmfaţii
Ciclopi, care mai tari fiind ca dînşii,
Într-una-i bîntuiau. Deci Nausitoos,
Dumnezeiescul domn, de-acolo-i duse
În Schèria, departe de-acei oameni
Iscoditori, cu zid oraşu-ncinse,
Zidi locaşuri pentru zei, şi case
Şi-ogoare le-mpărţi. Dar el murise
Şi-acum domnea cumintele Alcinoos.
La curtea lui se duse-atunci Minerva
Voind s-ajute-ntorsul lui Ulise.
Se furişă zeiţa în iatacul

---

[6] Numele înseamnă „Ţara de sus". Despre aşezare nu se pot face presupuneri valabile, măcar că n-au lipsit homerizanţi care s-o identifice cu regiunea din Italia unde mai tîrziu avea să se ridice oraşul Cumae.

[7] Cf. mai departe, IX, 155 şi urm.

[10] Vezi mai sus nota la V, 48.

[11-13] Activitatea atribuită lui Nausitoos corespunde din toate punctele de vedere aceleia desfăşurate în epocile arhaică şi clasică a istoriei grecilor de întemeietorii de colonii *(oikistai)*, delegaţi să organizeze pe ţărmuri depărtate cetăţi de tipul metropolelor din patrie.

Bogat-împodobit, unde-adormise
Domnița Nausicaa, deopotrivă
Cu zînele la chip și la făptură;
Cu ea dormeau, de-o parte și de alta
La ușă, două gingașe-odăiașe
De-o frumusețe dată lor de Grații.
Închise-au fost lucioasele canaturi,
Dar zîna răzbătu ușor și iute
Ca o suflare pîn' la patul fetei,
La creștet îi stătu. Și întrupată
Ca fiica lui Dimant, corăbierul
Vestit, cu ea fiind de-o seamă fata
Lui Alcinou, prietenă iubită,
Zeița-i zise astfel: „Nausicaa,
De ce pe tine-așa de lăsătoare
Te făcu mama? Dalbele-ți veșminte
Stau nelăute și ți-i nunta aproape,
Cînd trebuie și tu să-mbraci mîndrețe
De straie și să dai la fel acelor
Care te iau la dînșii; doar cu asta
Cîștigi un nume bun în fața lumii
Și faci ca să se bucure părinții.
Să mergem dară la spălat chiar mîne
De timpuriu, de-ndată ce-nzili-va,
Și eu vin să te-ajut ca tu mai iute
Să isprăvești. Știi bine că de-acuma
Tu multă vreme nu rămîi fecioară.
C-au început a te peți fruntașii
Feacilor, feciori de neam ca tine.
Te roagă dar de preamăritul tată
Să-ți fie gata-n zori de zi căruța
Cea trasă de doi muli, să-ți duci podoaba
De-mbrăcăminte, cingători și rochii,
Ca să le speli la rîu, că pentru tine-i
Cu mult mai bine-așa decît să umbli
Pe jos, doar prea-i departe de cetate
Spălătoria.“ Astfel Minerva-i zice

---

[48] E vorba într-adevăr de o căruță de transportat poveri *(amaxa, apine)*, cu patru roți, spre deosebire de carul de luptă sau de curse care avea numai două roți.

Și pleacă spre Olimp, pe unde zeii
Și-au adăpostul lor de veci, pe care
Nu-l bate vînt, nici ploaie, nici ninsoare,
Ci nepătat de nori plutește-asupra-i
Senin și orbitoare strălucire;
De-aceea și ferice-acolo zeii
Petrec și se desfată ziua toată.
Acolo merse Palas după sfatul
Ce-l dete fetei. Iute dup-aceea
Pe tron de aur zîna dimineții
Ivindu-se, trezi pe Nausicaa.
Pe loc, de vis mirată, dînsa merge
Prin casă vrînd părinților să spuie
Dorința ei, și-n sală întîlnește
Pe amîndoi, pe mama stînd la vatră
Cu roabele și lînă porfirie
Torcînd; pe tata, tocmai cînd la ușă
Ieșea la sfat să meargă cu fruntașii
Cei mari, chemat fiind de dînșii. Fata
S-apropie de tata-i și se roagă:
„Tăicuță dragă, n-ai putea tu oare
Să-mi dai căruța naltă și-nrotată
Ca eu la rîu cu ea să duc podoaba
De haine să le spăl, că sînt purtate?
Că doar și tu se cade s-ai pe tine
Veșmintele curate, cînd la sfaturi
Stai cu fruntașii țării. Dup-aceea
Ai cinci feciori acasă. Doi dintr-înșii
Sînt cu femei, dar trei sînt încă tineri
Holtei; și ei, cum știi, vor tot cu haine
Abia spălate să se prindă-n horă.
Și vezi, de toate astea eu am grijă."
Așa grăi domnița. De rușine,
Nu pomeni părintelui de nunta-i
Apropiată. Dumerit de asta,

---

[72] În originalul grec, acești fruntași sînt numiți *basilei*, ca Alcinoos însuși. După VIII, 540, numărul lor era de 12.

[82] La fel cu Priam *(Iliada*, VI, 250) și cu Nestor (mai înainte, III, 554), Alcinoos adăpostește în palat întregul său *genos*, fără a excepta pe feciorii însurați, cu nevestele și progenitura lor (cf. mai departe, X, 7 și urm.).

Răspunse fetei: „Scumpa mea copilă,
Cu drag îţi dau şi mulii şi-orice alta,
Poţi merge. Robii ţi-or găti căruţă
Naltă şi-nrotată şi cu chelnă."
Aşa grăi şi porunci pe urmă
La robi, iar ei gătiră o căruţă
Aşa cum zise, scoaseră-apoi mulii
Şi-i înjugară la căruţă. Fata
Şi-aduse din cămară frumuseţe
De-mbrăcăminte şi o puse-n chelna
Căruţei lustruite. Ba mai puse
Şi mama-i un paner cu demîncare
Şi udătură inimii plăcută
Şi vin turnă într-un burduf de capră.
Iar cînd copila se sui-n căruţă,
Ea-i dete în ulcior frumos de aur
Ulei de uns cu roabele la scaldă.
Luă pe urmă Nausicaa biciul
Şi frînele şi asmuţi jugarii
Cu şfichiul. Ei cu tropot o porniră
Şi-o-ntinseră la drum din răsputere,
Şi duseră veşmintele şi fata
Nu singură, ci întovărăşită
De alte fete slugi. Iar cînd sosiră
La rîu, mîndreţe de şivoi pe lîngă
Spălătorii durate trainic, unde
Curg ape limpezi şuruind afară,
De curăţă chiar rufe şi mai negre,
Jugarii ele-acolo desjugară,
Lăsară pe-amîndoi să păşuneze
Pe lîngă mal din iarba lor gustoasă,
Iar fetele luară din căruţă
Veşmintele şi-n apă le-afundară

---

[97] Caracteristica principală a atelajului homeric e că nu avea şleauri: caii (respectiv catîrii) erau legaţi de un jug fixat la extremitatea oiştii. Dacă se rupea oiştea (accident foarte frecvent în descrierile de luptă din *Iliada*), caii rămîneau mai departe uniţi prin jug; dacă se rupea acesta din urmă, fiecare cal în parte îşi recăpăta libertatea. O descriere circumstanţială a modului de a înhăma animalele la o căruţă ca aceea din text se citeşte în *Iliada*, XXIV, 266 şi urm.

Și-n albii le călcară pe-ntrecute
Pripindu-se. Și după ce spălară
Și curățiră hainele de toată
Mînjala lor, pe rînd și cîte una
Le-ntinseră pe țărm, pe unde prundul
Era de tot albit de valul mării.
La rîu apoi și ele se scăldară
Și cu ulei se unseră pe piele
Și la prînzit ședeau pe malul apei
Și așteptau a rufelor zbicire
La vipia de soare. Iar cînd ele
Se săturară de mîncat, zvîrliră
Maramele din cap și s-apucară
La joc cu mingea. Începutu-l face
Chiar Nausicaa cea cu brațe albe.
Precum Diana, zîna ce petrece
Cu arcul, vînătoarea, se coboară
Din munți, din Erimant ori din mărețul
Taiget adulmecînd voios mistreții
Sau cerbii iuți și la vînat iau parte
Și zînele cîmpene, ale lui Joe
Copile, de se bucură Latona,
Stă mai presus de toate-atunci Diana
Cu capul și cu fruntea, de-o cunoaște
Oricine-ușor, deși sînt mîndre toate,
Așa-ntre roabe strălucea fecioara.
Iar cînd apoi la jug ea-și puse mulii
Și-mpături veșmintele frumoase
Și sta să plece înapoi, Minerva
Găsi atunci cu cale să deștepte
Pe fiul lui Laerte ca să vadă
Pe galeșa lui Alcinou copilă,
Ca dînsa să-l îndrume spre orașul
Feacilor. În vremea asta mingea
O repezi domnița dup-o fată,
Dar nu o nemeri pe ea, și mingea
Căzu adînc în sorbul apei. Ele

---

[140] Munte în Arcadia, regiunea centrală a Peloponesului.
[141] Șir de munți în Laconia, în vecinătatea Spartei.

De spaimă lung țipară, și Ulise,
Trezit, stătu îngîndurat și-și zise:
„Ah, unde sînt, ce țară-i iar, ce oameni
Mai sînt pe-aici? Obraznici, răi, sălbatici
Ori primitori de oaspeți și cu teamă
De zei? Un glas am auzit, un chiot
Ca de femei, de zîne cu sălașul
Pe plaiuri nalte, pe-nverzite pajiști
Și la izvoarele de rîu. Sau poate
Sînt oameni grăitori cumva pe-aproape?
Dar hai să-ncerc să văd cu ochii singur."
Așa vorbind, de sub tufiș se trage
Ulise, frînge din desiș cu mîna-i
Puternică o ramură frunzoasă,
Cu care el și-ascunse goliciunea.
Și-ntocmai ca un leu hrănit pe munte
Ce-n sine bizuindu-se purcede,
Bătut de ploaie și de vînt, cu ochii
Focoși spre o cireadă ori spre turma
De oi sau după cerbi sirepi, că foamea-i
Dă zor să sară garduri tari, s-apuce
Din vitele adăpostite, astfel
Era să deie buzna-atunci Ulise,
Chiar gol, spre fetele cu plete mîndre
Silit fiind de foame, de nevoie.
Dar groaznic le păru, slutit cum fuse
De sărătura mării, încît ele
Care-ncotro fugiră speriate
Pe malul prelungit de stînci. Dar fata
Lui Alcinou stătu; o-nsufleți se
Minerva dinadins desfricoșînd-o,
De stete-n față-i, oblu, iar Ulise
Se socoti o clipă, la genunchii
Copilei cea cu ochi frumoși să cadă,
S-o milcuie de-aproape, ori cu graiuri
Blajine din departe-așa s-o roage
Să-i dea veșminte, orașul să-i arate.
Și-așa gîndind, găsi c-ar fi mai bine
Cu vorbe dulci s-o roage din departe,
De teamă să n-o supere pe fată,

Cînd rugător i-ar fi cuprins genunchii.
Deci el rosti cuvînt dibaci şi dulce:
„Te rog, domniţă, în genunchi. Eşti zînă
Ori muritoare? Dacă tu eşti una
Din cele care locuiesc Olimpul,
Eu după stat şi faţă şi făptură
Te-asemăn foarte cu-a lui Joe fiică
Diana. Iar de eşti o muritoare
Pe acest pămînt, ferice sînt de trei ori
Părintele-ţi şi maica ta şi fraţii!
Ce veseli vor fi ei de bună seamă,
De dragul tău oricînd te văd pe tine,
Aşa frumos vlăstar, păşind la horă!
Dar cel mai fericit din toată lumea
E cel ce, biruind cu daruri multe
De nuntă, te-ar lua la el acasă.
Căci nu-mi văzură ochii o femeie
Şi nici un om cu tine deopotrivă;
Privindu-te, uimirea mă cuprinde.
În Delos doar văzui aşa un luger
De finic care fraged răsărise
Pe lîng-altarul zeului Apollon,
Căci eu, urmat de oameni mulţi, şi-acolo
Umblai, un drum ce-avea să-mi fie-n urmă
Izvor de multe-amaruri. Cum văzut-am
Mlădiul copăcel, uimit în faţă-i
Am stat eu îndelung, că n-a fost altul
Mai gingaş din pămînt crescut ca dînsul.
Aşa uimit şi-nmărmurit, femeie,
Privesc şi-n faţa ta, şi mă cutremur
De tine să m-ating la rugăminte.
Dar mare, ba nespusă mi-e durerea.
Pe valul mării douăzeci de zile
M-am zbuciumat şi ieri abia putut-am

---

214 Vezi mai sus nota la I, 378.

221 În tot cursul antichităţii, insula Delos — locul de naştere al lui Apollon şi al Dianei — a trecut drept reşedinţa preferată a zeului, faimoasă pentru templul ridicat aci la o dată foarte veche, devenit repede un centru de pelerinaj panhelenic. Cf. imnul „homeric" *Către Apollon*, versurile 1—181.

Scăpa. De la ostrovul Ogigia
M-a tot purtat talazul și furtuna,
Și-acum încoace m-a zvîrlit ursita.
Ca iar cumva și-aici să sufăr bietul;
Mi-e doar că zeii n-au să înceteze,
Ci au să-mi deie încă multe rele.
Crăiasă,-ndură-te; tu ești întîia
De care-am dat în cale dup-atîtea
Nenorociri și nu cunosc pe altul
Din țara și cetatea asta. Arată-mi
Orașul, dă-mi un țol să pun pe mine,
De-i fi adus cu tine-o-nvelitoare.
Și-n schimb cu asta cei-de-sus să-ți deie
Tot ce dorești, și soț și casă bună
Și plină de-nțelegere, căci nu e
Nimic mai bun și mai frumos ca sfînta
Unire-n gînduri care leagă soții
În căsnicie, spre necazul celor
Ce-i dușmănesc și multa bucurie
A celor buni cu ei, de care lucru
Ei înșii pot să-și dea mai bine seama."
Iar Nausicaa i-a răspuns: „Străine,
Nu pari om rău și nici sărac de minte,
Dar singur Joe bunurile-mparte,
Cum vrea, fieștecărui om pe lume,
Ori bun ori rău, și el îți dete aceste
Răstrișți ca să le suferi cu răbdare.
Ci dacă ești acum la noi în țară
Și în cetate, vei avea și haine
Și toate cele care se cuvine
Să aib-un biet pribeag care se roagă.
Ți-oi arăta orașul și ți-oi spune
Cum se numesc locuitorii țării.
Feaci li-i numele, iar eu sînt fiica
Lui Alcinou mărinimosul, care
E domn peste feaci." Apoi domnița
Așa începe să dea zor la roabe:

---

[234] Insula zînei Calipso. Vezi mai sus nota la V, 22 și, mai departe, VII, 325.

[257] Aceeași concepție, mai amănunțit expusă, în *Iliada*, XXIV, 525—533.

„Stați, fetelor. De ce fugiți din fața
Bărbatului? Vă-nchipuiți că este
Vreun dușman? Dar nu-i acesta omul
De care să ne temem; ba nici unul
Nu poate cu război să vie-n țara
Feacilor, că prea țin mult la dînșii
Nemuritorii, locuim noi doară
Departe, cei din urmă pe noianul
Bătut de valuri, și la noi nu vine
Din altă parte nimeni. Iar acesta
Veni încoace pribegind sărmanul
Și-acum se cade să-ngrijim de dînsul,
Că doar trimiși de zei ne vin străinii
Și cerșetorii. Lor li-i drag puținul.
Ce-l dai. De-aceea dați-i de mîncare
Și de băut străinului, scăldați-l
La rîu, pe unde-i loc ferit de vînturi."
Așa grăi și roabele stătură.
Zorindu-se-ntre ele după-ndemnul
Domniței, îl poftiră pe Ulise
La loc adăpostit; manta și haină
I-alăturar-apoi ca să se-mbrace,
Ba-i deteră și-ulei în vas de aur
Și-n rîu îl mai poftiră să se scalde.
Dar șerbelor le zise-atunci Ulise:
„Stați, fetelor, așa mai la o parte
Ca să mă spăl pe trup de sarea mării
Și să mă ung; de mult neuns mi-e trupul.
Că mi-e rușine să m-arăt la fete
Neîmbrăcat." Feriră ele-nlături
Și spuseră domniței. Iar Ulise
Se coborî la rîu ca să se spele
De sărătura care-i cotropise

---

[299] Sentimentul nu e comun în lumea descrisă de Homer. De cele mai multe ori, sclave și slujitoare spală și ung cu uleiuri pe oaspeți, fără ca unii sau celelalte să manifeste în această privință vreo sfială (IV, 67—69; VIII, 624; X, 97). Mai mult, în cel puțin o împrejurare, acest serviciu e făcut lui Telemah nu de roabe, ci de „dalba Policaste", una din fiicele lui Nestor, cu prilejul vizitei feciorului lui Odiseu la Pilos (III, 633—635).

Tot spatele și umerele-i late,
Și capu-și curăți de jegul mării.
Iar cînd a fost spălat și uns cu totul
Și îmbrăcat cu hainele ce-i dase
Fecioara, iată pe ascuns Minerva
Mai mare-l face și mai plin pe dînsul
Și lasă păr tufos și creț să-i curgă
Din creștetu-i ca floarea de zambilă.
Întocmai cum turnînd argint și aur
Un meșter mare, învățat de Palas,
Dă lucrului său frumusețe rară,
Așa zeița revărsă mîndrețe
Pe umerii, pe capul lui Ulise.
El după asta se sui și stete
Pe malul mării strălucind de haruri
Și frumusețe. Se uita mirată
La el domnița și la roabe zise:
„Luați aminte, am să vă spun o vorbă.
Cu voia unui zeu ceresc bărbatul
Acesta vine-aici între ai noștri.
Întîi păru că nu-i un om de seamă,
Și-acum arătă ca un zeu din slavă.
Dă, Doamne, s-am un soț ca el, să steie
La noi, să-i plac-aicea să s-așeze!
Dați, fetelor, străinului mîncare
Și băutură." Roabele-auzind-o,
Cu drag o ascultară pe domniță
Și-i duseră mîncare, băutură.
Și lacom tot mînca și bea pățitul
Ulise, căci de mult el flămînzise.
Dar Nausicaa cea cu brațe albe
Gîndi să plece-acum, culese toate
Veșmintele, le puse în măcstrita
Căruță, înjugă la ea și mulii
Tari de copită, se sui și dînsa
Și începu să-nvețe pe Ulise:
„Străine, hai să mergem în cetate
Ca să te duc la tatăl meu acasă,
Să vezi pe toți mai-marii noștri-acolo.
Dar fă mai bine așa, că-mi pari cuminte:
Cît om umbla pe cîmp și printre țarini,

Cu pas grăbit să vii după căruță
Cu fetele, eu merge-voi nainte.
Dar cînd ne vom sui-n oraș, sub zidul
Înalt ce-l înconjoară, e de-o parte
Și de-alta un frumos liman, intrarea
E-ngustă pe uscat. Pe drum de-a lungul
Sînt trase legănatele corăbii
În cîte un șopron fiește care
Și-aici e locul de-adunare-a obștii
Cu templul dalb al lui Neptun alături,
Lespeduit cu pietre mari e locul.
Acolo se lucrează la tot felul
De scule de-ale vaselor, la pînze
Și la otgoane, se cioplesc și vîsle.
Că nu știu de săgeți și arc feacii,
Ci numai de corăbii, de vintrele
Și de lopeți, cu care ei de-a pururi
Cutreieră voioși albastra mare.
Mă tem că ei, fiind cam răi de gură
Și prea obraznici unii dintre dînșii,
M-or cleveti la spate cînd voi trece,
Și poate vrunul mai de rînd ar zice
De m-ar vedea: «Dar cine-o fi străinul
Chipos și mare după Nausicaa?
Unde-l găsi? Te pomenești că-l face
Bărbat al ei. Pe un pierdut pe mare
Și-o fi adus cu ea din depărtare,
Căci n-avem noi pe alții mai aproape,
Sau e vrun zeu care-a venit din nalturi,
De ea rugat fierbinte, ca să-i fie
Bărbatul ei statornic. Ba mai bine
Și-ar fi găsit un mire-n altă parte,
Pe unde bate lela. I-o jignire
Purtarea-i față de feaci, de mulții
Feciori de neam care-o pețesc pe dînsa.»]
Așa va zice, și-asta pentru mine
Ar fi ocară. Ciudă mi-ar fi mie
Și pe-altă fată care-ar face asta,
Cînd, peste voia tatălui și-a mamei
Și-a celor dragi ai ei, naintea nunții
Ar cuteza să umble cu bărbații.

Deci sfatul meu ascultă tu, străine,
De vrei să ai mai timpuriu norocul,
Trimis de tata, să te-ntorci acasă,
Cum dai acolo de dumbrava sfîntă
De plopi a zînei Palas, unde curge
Fîntîna și-unde-alături e-o livadă
Și înflorește țarina, moșia
Iubitului meu tată, depărtare
Cît poate bate-un glas de la cetate,
Aține-te pe loc; așteapt-acolo
Cît e nevoie pînă ce sosi-vom
La tatăl meu acasă. Cînd vei crede
Că noi vom fi sosit, atunci pornește
Și vino în cetate. Acolo-ntreabă
De casele iubitului meu tată,
Mărinimosul Alcinou. Dar lesne
Le poți cunoaște: și-un copil la ele
Te poate îndrepta, căci n-au feacii
Zidite case mari cum este curtea
Lui Alcinou viteazul. Dar îndată
Cum nemerești în casă și-n ogradă,
Să treci mai iute-n sală drept la mama.
Ea stă la vatră lîngă foc, proptită
Cu scaunul de stîlp, și toarce caier
De purpură de-o frumusețe rară,
Și-n dosul ei stau roabele-așezate.
Alăturea de dînsa șade tata
Pe jețul său cel răzimat asemeni
Și ca un zeu el stă și gustă vinul.
Tu treci pe-alături, la genunchii mamei
Aruncă-te cu brațe rugătoare
Ca să te bucuri c-ai să vezi mai iute
Sosită ziua-ntoarcerii acasă,
Oricît ai fi tu locuind departe.
Cîștigă-ntîi pe mama, c-ai nădejde
Să-ți vezi atunci iubiții tăi și casa

---

[408] Cum s-a relevat și cu alt prilej (cf. nota la *Iliada*, II, 407), în încăperea principală a palatului homeric, care e sala de reuniune și de ospețe, mijlocul e ocupat de o vatră fixă, încadrată de patru coloane. În ruinele de la Tirinth această vatră centrală are un diametru de 3,30 m.

Frumos zidită și-a ta scumpă țară."
Așa-i vorbi și șfichiui jugarii
Cu biciul sclipitor, iar ei în pripă
Plecară de la rîu și o porniră
Mai repede sau mai pe îndelete.
Se pricepea doar la mînat domnița
Și-i biciuia cuminte ca să poată
Urma pe jos cu roabele Ulise.
Cînd soarele sfințise, ei sosiră
La falnica dumbravă sfînt-a zînei
Minerva, unde s-a oprit Ulise
Și-ndată s-a rugat așa de fiica
Puternicului Joe: „Neînvinso,
Tu, fiica furtunaticului Joe,
Ascultă-mă încalte-acum, căci n-ai vrut
Nainte ruga să-mi asculți vreodată,
Cînd zeul mării, cutremurătorul
Slăvit, căta să-mi puie capăt vieții.
Fă tu să fiu primit prietenește,
Cu milă de feaci." Așa-i fu ruga.
Minerva-l auzi, dar ea pe față
Nu îndrăzni a se sfeti, de teama
Ce-avea de unchiul ei, de zeul care
Fierbea mereu de ciudă pe Ulise,
Nainte de sosirea lui în țară.

---

[438] Epitet obișnuit al lui Poseidon, la Homer și la poeții vechi îndeobște.

CÎNTUL VII

Iar pînă se ruga Ulise, mulii
Duceau pe Nausicaa spre cetate
Și ea sosind acasă la vestitul
Palat, opri în curte. Acolo frații,
Ca zeii de-arătoși, o-nconjurară,
Jugarii slobozîră și năuntru
Veșmintele cărară. Iar domnița
Se duse în cămara-i unde focul
I-aprinse o bătrînă slujitoare,
Evrimedusa care fuse-aleasă
Și-adusă de corăbii din Apira
Plocon lui Alcinou ca unul care
Domnea peste feaci, slăvit de obște
Ca zeii. Ea crescuse de copilă
Pe Nausicaa. Focul îi aprinse
Și cina-i pregăti acum bătrîna.
În vremea asta se scul Ulise
Și o porni către oraș. Minerva
Prielnică pe drum sub ceață deasă
L-acoperi, ca nu cumva-ntîlnindu-l
Vreun feac mai dîrz să-l ia la vale

[6–7] Ca numeroase alte locuri ale poemelor homerice, versurile oglindesc o prețuire a muncii care va dispărea din lumea greacă o dată cu înmulțirea numărului sclavilor și cu generalizarea relațiilor sclavagiste.

[11] Regiune necunoscută altminteri.

Şi să-l întrebe cine-i. Dar în clipa
Cînd el era să intre în oraşul
Plăcut şi drag îi răsări Minerva
În chip de fată cu ulcioru-n mînă
Şi-n faţa lui stătu. Ulise-o-ntreabă:
„Copilo, n-ai vrea să mă duci la casa
Lui Alcinou, pe-aici stăpînitorul?
Eu sînt un biet străin venit încoace
Din locuri depărtate şi pe nimeni
Nu ştiu în ţara şi-n cetatea asta."
I-a zis Minerva cea cu ochi albaştri:
„Ţi-arăt eu casa ce doreşti, tu, taică
Străine, că doar craiul şade-aproape
De tatăl meu cel bun. Eu merg nainte,
Tu vino după mine pe tăcute
Şi nu ochi şi nu-ntreba pe nimeni.
Nu suferă pe-aici locuitorii
Şi nu primesc în gazdă pe străinii
Veniţi din altă parte. Ei ca meşteri
Deplin încrezători în iuţi corăbii
Colindă largul mării cum li-i data
De la Neptun, fiindc-au vase repezi
Ca aripa şi gîndul." Asta zise
Minerva şi-l călăuzi grăbită,
Iar el păşea tăcut în urma zînei,
Şi nu-l simţiră lopătarii meşteri
Cînd el trecu pe uliţi între dînşii,
Căci nu-l lăsa vădit înfricoşata
Minerva bine-mpletoşata, asupra-i
Lăţea cu drag un văl de ceaţă sfîntă.
Mirat privea Ulise ce limanuri,
Ce loc de adunare, ce zid mare
Şi lung şi cu părcane-aveau feacii!
În ochii lui păreau minune toate.
Cînd amîndoi ajunseră la curtea
Frumos zidită, începu Minerva:
„Poftim, străine taică, aici e casa
De care m-ai rugat să-ţi spun. De intri,
Găseşti la masă pe fruntaşii ţării.
Tu du-te drept năuntru, n-avea teamă,
Că-n toate cele izbîndeşte omul

Cutezător, de-oriunde ar fi să vie.
Cum intri-n sală,-ntîi să caţi pe doamna.
Areta se numeşte ea şi este
De-acelaşi neam cu Alcinou, că doară
Pe Nausitoos îl născu al mării
Stăpînitor Neptun şi Peribea,
Cea mai chipoasă-ntre femei, copila
Mezin-a lui Evrimedonte, craiul
De uriaşi semeţi care-ntr-o vreme
Pieri şi el o dată cu poporul
Nelegiuit. Neptun şi Peribea
Avură fiu pe Nausitoos, domnul
Feacilor. Dintr-însul odrăsliră
Rexènor şi-Alcinou. Dar unul, încă
Însurăţel şi nelăsînd în urmă
Copil, muri atunci străpuns de arcul
De-argint al lui Apollon. După dînsul
Rămase-o fată, şi-asta-a fost Areta
Cu care Alcinou se însoţise,
Cinstind-o cum pe lume nu-i cinstită
Nici o femeie care duce casă
Cu un bărbat. Aşa de mult din suflet
A fost şi e de fiii săi iubită
Şi de popor ca şi de însuşi craiul,
Că toţi, de cîte ori o văd pe dînsa,
Ca pe un zeu o tot grăiesc de bine
Şi-o laudă, cînd trece prin cetate.
Căci tare-i cumpănită şi cuminte
Şi-mpacă ea în sfada lor pe oameni
Cînd le voieşte binele. De-aceea
Cîştigă pe crăiasa, c-ai nădejde
Să-ţi vezi atunci pe dragii tăi şi casa
Cea răsărită şi-a ta scumpă ţară."

[66] Riguros interpretate, cuvintele originalului lasă să se înţeleagă că Areta era sora lui Alcinoos, născută din aceiaşi părinţi. Căsătoria între fraţi e frecventă în lumea mitului şi în straturile cele mai vechi ale legendei (fără a insista asupra perechii Zeus-Hera, cf., mai departe, X, 7—9); în plină epocă istorică, practica apărea însă nefirească, şi aceasta explică încercarea din versurile 75—80 (de cei mai mulţi socotite interpolate) de a prezenta legătura dintre cei doi fraţi ca o căsătorie între rude mai depărtate.

Aşa vorbind, plecă apoi Minerva
Din desfătata Schèria pe marea
Pustie şi sosi la Maratona
Şi în Atena cea cu drumuri late
Şi-acolo ea se furişă-n locaşul
Temeinic al lui Erehteu. Ulise
Spre casele lui Alcinou purcese
Şi stete mult pe gînduri înainte
De-a trece-al casei luciu prag de-aramă.
În faţă-i strălucea ca o lumină
De soare ori de lună tot palatul.
Cu-aramă ferecaţi erau pereţii
De-o parte şi de alta, de la uşă
Şi pînă-n fund; avea chenar albastru
Şi uşa spre palat era de aur.
Doi cîni stăteau în laturi la intrare,
Duraţi din aur şi argint de mîna
Măeastr-a lui Vulcan, ca să vegheze
La casele crăieşti, fiind ei astfel
Scutiţi de bătrîneţe şi de moarte.
Iar de la prag şi pînă-n fundul sălii
Vedeai înşiruindu-se de-a lungul
Pereţilor cîte un rînd de jeţuri,
Pe care stau întinse lăicere
Din ţesătură gingaşă, subţire,
Lucrată de femei. În sala asta
Se adunau, mîncau şi beau fruntaşii
Feacilor, că-n veci aveau de toate.
Feciori de aur pe frumoase-altare

---

[98] Localitate în Attica, unde în anul 490 î.e.n. avea să fie cîştigată cea dintîi mare biruinţă a grecilor asupra perşilor.

[101] Erehteu, rege legendar al Atticei, despre care vezi *Iliada*, II, 547—549.

[105–110] „Placaje" de metal preţios pe pereţii reşedinţelor „regale" n-au fost pînă acum scoase la iveală în lumea egeeană; ele sînt însă cunoscute în Orient şi în Egipt. Cît priveşte „chenarul albastru", e vorba de o friză de *kyanos*, pastă sticloasă folosită nu numai la decorarea locuinţelor (ca la Tirinth, bunăoară), ci şi la împodobirea armelor (cf. *Iliada*, XI, 24).

[113] Numele latin al zeului-meşter Hefaistos, faurul Olympului.

[124] Statui de adolescenţi purtători de facle, aşezate pe postamente de-a lungul sălii. Acesta fiind unicul pasaj din poe-

Steteau ţiind în mînă facle-aprinse
Şi noaptea dau mesenilor lumină.
Iar în palat erau cincizeci de roabe.
O parte măcinau sub piatră grîul
Roşcat, iar alta tot ţesea pînzeturi
Şi altele torceau. Din mînă toate
Mişcau cu hărnicie ca frunzişul
Pe plopu-nalt. Iar pînzele ţesute
Sclipeau parcă era prelins pe ele
Ulei, că doar pe cît întrec feacii
Pe toţi la cîrmuitul de corăbii,
Pe-atîta sînt femeile la dînşii
Mai pricepute la ţesutul pînzei,
Căci dar le dăruise cu prisosul
Minerva, şi să ştie-a face lucru
Frumos de tot şi vrednice să fie.
Iar lîngă poartă, afară de ogradă,
Vedeai în faţă o grădină mare
De patru fălci. În ea-nflorea tot felul
De pomi frumoşi, şi mari, ba peri, ba rodii,
Ba dulci smochini şi meri cu mere mîndre,
Ba verzi măslini. Iar pomii toţi, şi vara
Şi iarna în tot anul, nu-şi pierd rodul,
Şi lipsă nu-i de el, ci la suflarea
Zefirului sporeşte şi se coace.
Şi tot se trece pară lîngă pară,
Măr lîngă măr şi strugur lîngă strugur
Şi o smochină lîngă alta. Acolo
Vedeai sădită şi-o duroasă vie;
Pe-un neteziş într-un sorin pe-alocuri
Se coace via; parte e culeasă
Şi strugurii se calcă-n cramă, parte
De floare-i scuturată şi-are acuma
Ciorchina verde, parte-i pîrguită.

---

mele homerice unde se pomeneşte un astfel de sistem de luminat, e probabil că ne găsim în faţa unei interpolări.

128 Cu ajutorul rîşniţelor (cf. XX, 138 şi urm.); moara pusă în mişcare de apă n-avea să fie descoperită decît în epoca elenistică.

144–146 Cu excepţia măslinului, nici unul din pomii fructiferi aci înşiraţi nu-i pomenit în *Iliada*.

La capăt rînduite în tot chipul
Verdețuri cresc și înverzesc de-a pururi.
Mai sînt două fîntîni, din care una
Împrăștie pîraie prin grădină,
Cealaltă curge-n dreptul casei nalte
Sub pragul curții, unde orășenii
Tot vin și cară apă. Așa mîndrețe
De daruri zeii au făcut la casa
Lui Alcinou, de-a stat uimit Ulise
Naintea lor. Iar după ce la toate
Privi de-ajuns, trecu pe prag și-n sală
Intră deodată și găsi la masă
Pe toți mai-marii și fruntașii țării
Cînd ei din cupe închinau lui Hermes,
Dibaciul pînditor, ucigătorul
Lui Argus, cărui dînșii totdeauna
La urmă-i închinau, cînd după masă
Aveau să meargă-n pat. Ulise trece
Prin sală tăinuit sub umbra ceții
Lăsate de Minerva, pîn-ajunge
La craiul Alcinou și la Areta.
Cu brațele s-aruncă la genunchii
Crăiesei, iar zeiescul întuneric
Se dete-n lături. Toți tăcură-n sală
Mirați privindu-l. Zise-atunci pribeagul:
„Areto, fiic-a preamăritului Rexènor,
Eu mult-pățitul vin și cad la tine
Smerit, la soțul tău, la toți mesenii,
Pe care rog să-i dăruiască zeii
Cu viață norocită și să-și lase
Copiilor în casă fiecare
Averea lor, moșia hărăzită
De obștea țării. Iar pe mine-acasă

---

160 Dintre legumele noastre, Homer pomenește prazul, bobul, mazărea și ceapa.

171 Titlurile grecești corespunzătoare înseamnă, strict interpretate, „conducătorii" și „sfetnicii" —potrivit atribuțiilor din timp de război și de pace ale celor ce le poartă.

190–191 Între privilegiile de care se bucură regii homerici e și folosința unui domeniu *(temenos)*, pus la dispoziția lor din ogoarele obștești. Cf. *Iliada*, VI, 194, cu nota respectivă.

Curînd să mă trimiteți, că departe
De-ai mei de mult nenorociri tot sufăr."
Așa rostind, șezu el în cenușă
Pe lîngă vatră. Toți tăcură molcom.
Într-un tîrziu grăi atunci viteazul
Moș Eheneu, cel mai bătrîn și-ntîiul
La vorbă-ntre feaci, știut la multe
Și de demult, și-nțelepțește zise:
„Crai Alcinou, nu-i bine, nici se cade
Să șadă lîngă vatră pe cenușă
Străinul. Toți nerăbdători adastă
Răspunsul tău. Ridică de la vatră
Pe oaspe și pofțește-l pe un scaun
Cu ținte de argint și zi la crainici
Să toarne vin ca să-nchinăm lui Joe
Fulgerătorul, care ocrotește
Pe rugătorii vrednici de cinstire,
Iar oaspelui s-aducă chelărița
De cină din merindele păstrate."
Aude craiul cel de viță-naltă
Și pe Ulise-l ia de mînă,-l scoală
De jos de lîngă vatră și-l pofțește
Pe scaun luciu, ridicînd de-acolo
Pe fiul său voinic, pe Laodamas,
Ce-aproape-i sta, că cel mai drag îi fuse.
Aduse apă de spălat pe mînă
O fată în frumos ibric de aur,
Cu un lighean de-argint, ca să se spele
Și-ntinse-o masă bine geluită.
Apoi cinstita chelăriță-aduse
Și-i dete pîne și bucate multe
Și-l omeni din tot ce mai păstrase.
Mînca și bea Ulise răbduriul,
Iar Alcinou a zis unui paharnic:
„Tu, Pontonou, mai drege vin și-mparte-l
La toți în sală să-nchinăm lui Joe
Fulgerătorul, care ocrotește
Pe rugătorii vrednici de cinstire".
Iar Pontonou un vin mieros în cană
Cu apă-amestecînd, închină-ntîiul
Și-mparte-apoi la toți potire pline.

Iar după ce-nchinară și băură
Pe voie, Alcinou luă cuvîntul:
„Fruntași și sfetnici, dați-mi ascultare
Să spun care mi-e vrerea și porunca:
Voi duceți-v-acuma după masă
La voi acasă să dormiți, iar mîne
De dimineață noi chema-vom sfetnici
Mai mulți și-n sala asta ospăta-vom
Pe-acest străin și zeilor vom face
Frumoase jerfe; apoi avea-vom grijă
Pe mare să-l pornim pe noul oaspe
Ca, petrecut de noi, el fără cazną
Și-alean s-ajungă bucuros în țară
Mai repede, oricît de lung e drumul,
Ca nu cumva să dea în vremea asta
De rău sau de năpastă pînă-și pune
Picioru-n țara lui. Acolo însă
Odată dus, va suferi ce soarta
Și crudele-ursitori îi sorociră
La naștere. De-o fi cumva străinul
Vrun zeu nemuritor venit din slavă,
E semn atunci că pun la cale zeii
Ceva neașteptat, căci ei nainte
De-a pururea ni s-arătau pe față
La strălucitele jerfiri de-o sută
De boi, ședeau și ospătau alături
De noi. Și cum se întîlneau cu vr-unul
De-ai noștri călător în cale singur,
De loc nu se fereau, fiindcă sîntem
Cu ei de-aproape-așa cum sînt ciclopii
Cu limba cea sălbatică giganții.“
Ulise priceputul îi răspunse:
„Nu cugeta la asta, Alcinoe,
Nu seamăn eu cu zeii cei din slavă
Nici după stat și nici după făptură,
Ci seamăn cu oricare om din lume.
Ba chiar dacă voi știți niscaiva oameni
Mai greu loviți și prigoniți de soartă,
Cu ei m-aș potrivi în suferință.

251–252 Vezi nota la I, 27.

Mai multe încă, mult mai multe-amaruri
Eu aș avea de spus, de-ar fi ca toate
Răstriștile-mi să-nșir, să spun tot răul
Ce mi se trage de la zei. Dar mie-mi
Dați voie să cinez, deși mă doare,
Căci nu-i nimica mai sfruntat pe lume
Ca pîntecul grețos ce te silește
Să te gîndești la el, cu tot necazul
Nespus ce-l ai și jalea care-o suferi
Cum sufăr eu; el îmi dă ghes într-una
Să-mbuc, să beau, să uit de suferință
Și să-l îmbuib. Dar voi pe mînecate
Grăbiți, vă rog, în țară să mă duceți
Pe mine bietul dup-atîtea cazne
Ce-am pătimit. Să-mi văd odat-averea
Și curtea mea și oamenii de-acasă
Și-apoi să mor!" Așa vorbi Ulise
Și toți se învoiră și-ndemnară
Să-l ducă-n țara lui, căci el vorbise
Frumos și drept. Iar după ce-nchinară
Din cupe și băură cît poftiră,
Plecară ei acasă să se culce.
Rămase-n sală doar Ulise-aproape
De craiul Alcinou și de Areta.
În vremea asta slugile veniră
Și ridicară tot ce-a fost pe masă.
Crăiasa, cum văzu îmbrăcămintea
De pe Ulise, mantia și haina,
Frumosul port țesut de ea-mpreună
Cu roabele-i, îl cunoscu și zise:
„De una-ntîi te-ntreb pe tine, oaspe,
De unde, cine ești? și cine-ți dete
Veșmintele ce porți? N-ai spus tu oare
Că ai venit pierdut fiind pe mare?"
Ulise priceputul îi răspunse:
„Crăiasă,-i greu de povestit de-a rîndul
Ce-am pătimit, că prea-mi dădură multe

276–283 Vulgaritatea acestor reflecții, ca și împrejurarea că în restul cîntului nu se mai vorbește de mîncare, discuția continuînd neîntreruptă pe alte teme, trezește îndoieli legitime asupra autenticității tiradei.

Să sufăr cei-de-sus. Dar voi răspunde
La ceea ce mă-ntrebi şi vrei să afli:
E un ostrov ce-i zice Ogigia
Departe-n mare. Acolo şade fiica
Lui Atlas, vajnica, măiastra zînă
Calipso cea cu plete mîndre. Nimeni,
Nici om, nici zeu, nu umblă pe la dînsa.
Pe mine nenorocul doar mă-mpinse
La vatra ei, sărmanul, cînd furtuna
Cu fulgerul de foc trăsnindu-mi vasul
Cel iute, mi-l sfărmase chiar pe largul
Noianului cel mohorît şi-acolo
Pieriră soţii mei cei buni. Eu însă,
Cu braţele-apucîndu-mă de talpa
Corăbiei, fui dus vreo nouă zile,
Iar într-a zecea noapte neagră zeii
M-apropie de-ostrovul Ogigia,
În care şade vajnica zeiţă
Calipso cea cu plete mîndre. Dînsa
Prietenește mă primi în gazdă,
Mă omeni şi mă-ngriji şi-adese
Îmi jurui viaţă fără moarte
Şi fără bătrîneţe cît e veacul,
Dar nu putu de loc să mă cîştige.
Şezui acolo şapte ani de-a rîndul
Şi straiele dumnezeieşti ce-mi dase
Calipso mi le tot udam cu plînsul.
Dar cînd veni în roata vremii anul
Al optulea, ea mă-ndemnă şi-mi zise
Să plec, după vreo veste de la Joe
Sau poate că ea însăşi se schimbase.
Şi mă porni în plută cetluită.
Şi-mi dete multe daruri, vin şi pîne,
Cu haine-mpărăteşti şi-un vînt prielnic
Şi încropit. Călătorii pe mare
Vreo două săptămîni şi jumătate.
Abia atunci mi s-arătară munţii

---

[344] În original: „şaptesprezece zile". Numărătoarea hebdomadică a zilelor n-avea să devină familiară grecilor decît în era noastră.

Umbroşi de pe cuprinsul ţării voastre
Şi mi se limpezi săracul suflet.
Dar mai aveam de suferit o groază
Din partea lui Neptun, stăpînul mării,
Ce vînturi îmi stîrni şi-mi puse stavili
În calea mea şi-mi răscoli noianul
Nemărginit de ape. Nu-mi da valul
Răgaz ca să mă port în plută bietul,
De tot gemeam. În urmă vijelia
Îmi risipi şi pluta. Şi de-a-notul
Adîncul străbătui pînă ce vîntul
Şi apele luîndu-mă, de-al vostru
Hotar m-apropiai. Aici talazul,
De-aş fi ieşit, mi-ar fi dat brînci şi-odată
M-ar fi izbit de seninări înalte
Şi-n loc afurisit. M-am dat în lături
Şi iar am prins să-not pîn' ce ajuns-am
La rîu, pe unde mi-a părut că-i locul
Mai potrivit, un colţ de mal mai neted
Cu stîncile şi-adăpostit de vînturi.
Mi-am dat răpez şi am căzut acolo.
Se înserase-atunci, venise-amurgul,
Iar eu ieşind, las rîul, merg departe,
Mă culc între tufişuri. Frunză multă
Pe mine-adun şi-un zeu revars-asupra-mi
Un somn adînc. Pe sub frunziş, acolo,
Cu suflet trist, dormii întreagă noaptea
Şi dimineaţa pîn' la miezul zilei.
Dar dup-amiazi, pe la apus de soare,
Mă deşteptai. Zării pe malul mării
Mai multe roabe-ale copilei tale
Jucîndu-se; între ele, ca o zînă,
Era şi dînsa. Mă rugai domniţei,
Şi ea mă-ntîmpină cu-o-nţelepciune
Ce n-ai fi aşteptat de la cei tineri,
Fiind nesocotiţi mai totdeauna.
Mi-a dat cu prisosinţă vin şi pîne,
M-a pus să mă-mbăiez în rîu, şi-n urmă
Mi-a dat şi-aceste haine. Iată, doamnă,
Deşi-s mîhnit, v-am spus tot adevărul."

Răspunse Alcinou: „Ba cred, străine,
Că nu făcu de fel cum se cuvine
Copila mea, căci nu te-aduse acasă
La noi, venind cu roabele împreună,
Doar ea întîi de tine-a fost rugată".
Se-mpotrivi Ulise-atunci: „Viteze,
Nu-nvinui pe fată pentru asta,
Căci prea e cumsecade. Mă poftise
Doar ea să vin cu roabele-mpreună,
Dar n-am vrut eu, de teamă și rușine
Ca nu cumva de asta să te superi,
Căci omul e pizmaș și prepuielnic."
Grăi la rîndu-i Alcinou: „Străine,
Nu-i felul meu zadarnic să mă supăr
Cînd n-am temei; întîi-și-ntîi dreptatea.
Să deie Joe, Apollon și Minerva
Ca tu, cuminte-așa cum ești și cugeți
La fel cu mine, să te-așezi în țară
La noi, să poți să te însori cu fata-mi
Și ginere să-mi fii! Ți-aș da eu casă
Și-avere, dac-ai sta de bunăvoie,
Că nimeni să te ție pe nevrute
Nu poate-aici. Ferească-ne de asta
Cei din Olimp! Trimiterea-ți acasă,
Să știi tu bine, o sorocii pe mîne.
Tu poți atunci să dormi pe drum în tihnă,
Ai mei te-or duce-n liniște pe mare
Și vei ajunge-n țară și la tine
Și-oriunde vrei, de-ar fi chiar mai departe
De locul cel mai depărtat Eubea,
Cum spun ai noștri toți care-l văzură
Cînd dus-au pe bălanul Radamàntis
Spre a vedea pe Titios, odrasla
Pămîntului. Acolo ei sosiră,

---

[415] Cum s-a remarcat cu dreptate, versul privitor la Eubea nu se explică decît presupunînd că poetul care l-a scris trăia pe coasta Asiei Mici; pentru un grec din Grecia ori din Arhipelag, Eubea e, dimpotrivă, foarte apropiată.

[417] Vezi mai sus nota la IV, 751. Despre această călătorie nu se pomenește în vreun alt text.

[418] Cf. mai departe, XI, 780—790.

Pe netrudite calea-şi isprăviră
Numa-ntr-o zi şi-acasă se-nturnară.
Vedea-vei singur tu ce minunate
Corăbii am şi cum îmi ştiu voinicii,
Vîslind, s-azvîrle-n slavă unda mării."
Aceste-i zise craiul. Iar viteazul
Se bucură şi se ruga: „Dă, Doamne,
Ca Alcinou să facă tot ce spuse
Şi eu s-ajung în ţară!" Aşa vorbiră
Ei amîndoi. Zori atunci Areta
Pe roabe în pridvor s-aşeze patul
Cu aşternuturi mîndre de porfiră
Şi cu velinţe şi cu cergi lăţoase.
Ieşiră ele din cămări cu facle
Şi bine patu-n pripă l-aşternură,
Apoi mergînd poftiră pe Ulise:
„Străine, scoal' şi vino; gata-i patul".
Şi el avu plăcere să se culce.
Aşa dormi Ulise în pridvorul
Răsunător pe pat lucrat cu dalta.
Iar Alcinou se duse la culcare
Năuntru-n curte-alături de crăiasa,
Femeia lui ce-i pregătise patul.

[430] Vezi mai înainte nota la III, 538.

CÎNTUL VIII

A doua zi, cînd zîna dimineții
Cu degete trandafirii răsare
Măritul Alcinou din pat se scoală,
Așijderea se scoală și Ulise,
Cuceritorul cel de viță naltă.
Porni nainte Alcinou spre locul
De sfat ce-aveau lîngă liman feacii.
Sosind acolo, ei lîngă olaltă
Pe bănci de piatră netedă șezură.
Minerva-atunci, în chipul unui crainic
Solit de crai, umbla prin tot orașul
Punînd la cale-ntorsul lui Ulise.
Și cuvînta de-aproape fiecărui:
„Voi, sfetnici și fruntași ai țării, haideți
La sfat ca să cunoașteți pe străinul
Venit acuma proaspăt la locașul
Lui Alcinou, un rătăcit pe mare,
Bărbat la chip aidoma cu zeii".
Așa fel colăcea pe fiecare,
Și toți veneau în grabă spre-adunare.
Gemeau de oameni treptele de piatră
Și mulți cătau la fiul lui Laerte
Și nu-și luau privirea de la dînsul,
Un har de sus Minerva-i revărsase
Pe față și pe umeri, și-l făcuse
Mai plin, mai răsărit la-nfățișare,

Ca tuturora drag să fie dînsul,
Temut de toți și vrednic de cinstire,
Să biruie la-ntrecerile multe
Ce-aveau să-i puie vîna la-ncercare.
Iar după ce cu toții s-adunară,
Luă cuvîntul Alcinou și zise:
„Voi sfetnici și fruntași ai țării mele,
Luați aminte tot ce vă voi spune,
Să știți care mi-i voia și porunca.
Acest străin necunoscut de nimeni
Ca om pribeag veni la mine-acasă.
De unde nu știu, de la soare-apune
Sau dinspre răsărit. Acum el cere
Cu totul înadins ca să-l trimitem
Și roagă asta negreșit să fie.
Noi să zorim trimesul lui acasă
Cum am făcut nainte și cu alții,
Căci nimenea sosind aici la mine
Nu zăbovi prea mult și nu se plînse,
Că nu-l petrecem noi la el acasă.
Deci hai să dăm pe mare o smolită
Corabie, din lucru-abia ieșită.
Corăbieri să fie pe sprînceană
Din obște-aleși cincizeci și doi de tineri.
Legați la vas lopețile de laviți
Și toți apoi veniți la mine-acasă,
Ca voi curînd să-mi pregătiți ospățul.
Eu tuturor de toate vă fac parte.
Așa demînd vîslașilor cei tineri.
Ceilalți, fruntașii purtători de sceptru,
Veniți la mine, la palat, în sală
Să-l ospătăm pe-acest străin. Nici unul
Să nu lipsească. Ba și Demodocos,
Dumnezeiescul cîntăreț, să vie
Poftit de voi, căci muza-i dete darul
Să cînte-așa frumos ca nimeni altul,
Să desfăteze astfel pe oricine,
Cînd de la sine e pornit pe cîntec.“

---

[56] Vezi mai sus notele la I, 531 și II, 10.

Așa rostind, naintea lor purcese,
Urmară purtătorii cei de sceptru,
Și-un crainic după cîntăreț se duse.
Iar cei aleși, cincizeci și doi la număr,
Spre mal porniră toți după poruncă.
Și cum pe prundul mării se lăsară,
Spre-adîncul apei lunecară vasul,
Catargul îndreptară,-l împînziră,
Lopețile legară de curele
Cu șart pe rînd, și-ntinseră vintrèle.
Și după ce spre larg opriră vasul,
La curte s-au suit. Acolo-ndată
Pridvoarele și sălile și-ograda
Huiau de oameni strînși, bătrîni și tineri.
Iar craiul pentru masa tuturora
Douăsprezece oi a pus să-njunghe,
Opt vieri colțați și grași și o pereche
De boi chiloși. Ei vitele jupiră,
Le pregătiră bine și făcură
O masă de ți-era mai mare dragul.
Sosi apoi și crainicul și-aduse
Pe scumpul cîntăreț, pe care muza
Nespus îl îndrăgise, dar îi dase
Și bun și rău: vederea i-o luase
Și-i dăruise-n schimb vrăjitul cîntec.
Pe el îl puse Pontonou să șadă
În mijlocul mesenilor pe scaun
Cu ținte de argint, proptit acolo
De stîlpu-nalt, și de cuier îi prinse
Deasupra-i lira-i dulce sunătoare
Și-l dumiri cum poate s-o desprindă.
Apropie de el și-o masă dalbă
Și-un paner cu bunătăți și-o cupă,
Ca el să bea oricînd avea plăcere.
Mesenii începură-atunci să umble
Cu mînile la masă și să guste
Bucatele ce stau în față gata.
Iar cînd de-ajuns mîncară și băură,
Povățuit de muză cîntărețul,
Luîndu-și lira din cuier, se puse
Isprăvile vitejilor să cînte.

Înstrună el atunci vestitul cîntec,
De care merse vestea chiar în slavă,
Sfădirea lui Ulise și Achile,
Cum ei cu vorbe grele se sfădiră
La un bogat ospăț de sărbătoare,
Iar Agamemnon, fruntea vitejimii,
Se bucura că se certau vitejii
Din fruntea oastei lui, căci el într-asta
Vedea-mplinit ce-Apollon îi menise
Proorocind în capiștea-i din Pito,
Cînd el trecuse pragul să-l întrebe,
Fiind pe-atunci aproape începutul
Războiului dintre ahei și Troia
Cu vrerea preaputernicului Joe.
Povestea asta o cînta slăvitul
Măestru cîntăreț, iar el, Ulise,
Cu-a lui vînjoase mîni luîndu-și straiul
Cel lung și porfiriu, pe cap și-l trase
Și-acoperi așa frumoasa-i față.
Se rușina de oameni, să nu-l vadă
Cum lacrimile-i picurau din gene.
Dar cum oprea cîntarea-i cîntărețul,
El se ștergea de plîns, lua veșmîntul
De peste cap și ridicînd potirul
Cu două toarte, începea să-nchine
La zei. Iar cînd pornea din nou să cînte
Iubitul cîntăreț după îndemnul
Mai-marilor cei desfătați de cîntec,
Și-acoperea din nou Ulise capul
Și-nduioșat se tînguia cu jale.
Ci nimenea nu prepunea că plînge,
Doar craiul luă seama și-nțelese,
Căci auzea cum el ofta din suflet,
De unde-i sta pe-alăturea, și zise
Feacilor cei iubitori de vîsle:
„Luați aminte, voi fruntași și sfetnici.
Destul avurăm parte deopotrivă

[105] Cîntă acompaniat de liră. Poemul la care se face aluzie ca și împrejurarea care l-ar fi prilejuit nu ne sînt cunoscute.
[115] Numele vechi al localității Delfi, faimoasă pentru sanctuarul oracular al lui Appolon.

De masă și de cîntecul din liră,
Însoțitorul meselor bogate.
Ieșind acum să ne-ncercăm puterea
La jocuri de tot felul, ca străinul
La-ntoarcerea-i să poată spune-acasă
Prietenilor lui ce mult întrecem
Pe alții cînd e vorba de trei jocuri:
De trîntă, și de salt și de-alergare."
Așa grăind, păși nainte craiul,
Ceilalți urmară-ndată după dînsul.
Iar crainicul în cui lăuta prinse,
Apoi luă pe Demodoc de mînă,
Din sală-l scoase și-l porni pe calea
Pe unde-o apucaseră fruntașii
Feacilor să stea privind la jocuri.
Sosiră ei la locul de-adunare,
Veniră mulți, roia pe cîmp norodul.
Voinici se ridicară o grămadă,
Stau gata Elatreu și Acroneos
Și Ochial, Nauteu și Anhialos
Ponteu și Eretmeu, Proneu și Tòon,
Primneu și Anabesineu și fiul
Lui Polineu cu numele-Amfialos
Tectonianul. Gata-i și potriva
Urgelnicului Marte, Evrialos,
Și Naubolide cel întîi de mare
Și falnic între toți locuitorii
Feaci după slăvitul Laodamas.
Și trei feciori de-ai craiului săriră
Dumnezeiescul Clitoneu și Haliu
Pe lîngă Laodamas pomenitul.
Ei la-nceput din fugă se-ntrecură.
De la un semn le sta nainte drumul
Tipsie-ntins. Deodată ei cu toții
Se repeziră-nspulberînd cîmpia.
Mai bun alergător era-ntre dînșii
Mărețul Clitoneu. Cît e de lungă

---

[158] Lira. Cf. nota la I, 217.
[160] Fiul lui Tecton („Dulgherul").

O brazdă trasă de un mul cînd ară,
Atît a mers naintea lor și dînsul.
Apoi se întrecură și la trînta
Cea trudnică, și-i dovedi trîntindu-i
La luptă Evrial pe toți aleșii,
Iar Amfial bătu la săritură.
Mai bun trăgaci fu Elatreu cu discul,
Dar la ghiontit îi covîrși feciorul
Lui Alcinou, voinicul Laodamas.
Iar după ce cu toții petrecură
Înveselindu-și inima la jocuri,
Tovarășilor zise Laodamas:
„Veniți, prieteni, să-ntrebăm străinul,
De știe și-a-nvățat vreun joc și dînsul,
Că uite ce legat e la făptură,
Ce șolduri și ce pulpi, ce mîni și brațe
Și ce vînjos cerbice și ce spate
Și zdravăn piept! El nu-i bătrîn, e numai
Fărmat de cazne multe, căci nimica
Mai groaznic decît marea! Cît de tare
Să fii, te zdrumecă.“ Iar Evrialos
Răspunse: „Bine spui, tu, Laodamas.
Dar du-te de-l poftește să ia parte“.
Cum l-auzi, se duse Laodamas
Și-i zise-așa: „Străine taică, vino
Și tu cu noi ca să te bați la jocuri,
De-i fi deprins ceva. Dar mi se pare
Că te pricepi. Doar cinstea cea mai mare
A omului în viață vine numai
Din tot ce-i poate mîna și piciorul.
Deci hai la joc și grijile-ți alungă,
Că nu s-amînă mult călătoria-ți.
Ți-i trasă doar corabia pe mare
Și soții tăi sînt gata și te-adastă“.
Ulise-așa-i răspunse: „Laodamas,
Ce mă siliți și mă-mboldiți pe mine?

207–209 Prețuirea destoiniciei trupești, oglindită în această declarație, nu e proprie numai unei epoci aristocratice, cum e epoca homerică, ci societății grecești îndeobște, în care învingătorii la concursurile gimnice s-au bucurat statornic de cea mai rîvnită faimă.

De joc îmi arde mie, cînd m-apasă
Atîtea griji, în urm-atîtor patimi
Şi trude ce-am trudit? Eu stau alături
De voi în adunare-aci, dar dorul
Ce-n mine port mă cere-acum acasă,
Şi rog de-aceea craiul şi poporul."
Dar Evrialos se răsti la dînsul:
„Ba nici nu pari, străine, tu, un meşter
La felurite jocuri ce se joacă
De oameni după datină străveche,
Te-asemeni cu un om din rîndul celor
Ce umblă prin corabie în capul
Vîslaşilor neguţători pe mare,
Un om ce ţine seama la-ncărcatul
Corăbiei, un păzitor de mărfuri
Şi bunuri şterpelite de la alţii.
N-ai mutră tu de luptător la jocuri."
Horţiş privind la el, grăi Ulise:
„Nu şade bine ce spui tu. Se cheamă
Că eşti nechibzuit. Dar vezi că zeii
Nu-i dăruie pe toţi cu-aceleaşi daruri
La vorbă, la făptură şi la minte.
La-nfăţişare unu-i mai becisnic,
Dar e împodobit cu darul vorbei,
Şi toţi privesc la dînsul cu plăcere
Cînd el nestingherit le cuvîntează
Frumos şi c-o smerenie plăcută.
În adunări se bucură de vază
Şi ca un zeu e-ntîmpinat pe uliţi,
Iar altul, chiar dacă-i chipos ca zeii,
Dar n-are haz şi nadă la vorbire.
Aşa şi tu, eşti falnic la privire,
Şi nici un zeu n-ar fi putut trupeşte
Mai mîndru să te-nchipuie pe tine,
Dar ce folos că n-ai temei la minte.
M-ai supărat vorbind cum nu se cade.
Eu nu-s de fel nepriceput la jocuri
Cum mă defaimi, ci printre căpetenii
Socot c-am stat de-a pururi cîtă vreme
Mă bizuiam în vlaga tinereţii
Şi-n virtoşia celor două braţe.

Dar azi m-au ros nevoile și-amarul,
Am pătimit doar mult, am dus războaie
Și-am răzbătut amarnicele valuri.
Dar și așa cum sînt, bătut de soartă,
Mă pun cu voi, căci m-ai rănit la suflet
Și m-ai urnit cu vorba ta deșartă."
Cum zise, chiar cu straiul pus pe dînsul,
Luă un disc mai rotofei, mai zdravăn
Ca rotocolul ce-aruncau feacii,
Și-l azvîrli cu brînca lui rotindu-l.
Și piatra vîjîi. Se pitulară
Deodată la pămînt buimaci cu toții
De repejunea pietrei. Bolovanul
Zburînd ușor din mîna lui ajunse
Departe peste ținta tuturora.
Un semn acolo-i însemna Minerva
Întruchipată ca un om și zise:
„Ți-ar dibui și-un orb, străine, semnul
De mine pus, căci el se osebește
De toate celelalte și e-ntîiul,
Cu mult nainte. Fii dar tu pe pace
Măcar în acest joc. Nu poate nimeni
Într-asta să te-ajungă ori să bată."
Cum auzi, se-nvioră Ulise,
Se bucură că vede-n adunare
Un soț mai bun, prietenos cu dînsul.
De-aceea și grăi mai cu nădejde
Feacilor: „Ajungeți-m-acuma,
Flăcăilor. Eu pot să bat îndată
Din nou cu piatra, s-o reped pe-atîta
Ori încă mai departe. Ba poftească
Și toți ceilalți, oricine vrea și-i gata
La orice joc cu mine să se puie,
Căci prea m-ați îndîrjit. Mă pot întrece
Cu trînta și la ghionturi și la fugă
Cu toți feacii, nu resping pe nimeni,
Afară doar de unul Laodamas,
Căci el mi-e gazdă. Cine doar s-ar pune

---

[264] O piatră de această formă. Cf. mai departe, versurile 267 și 269.

La-ntrecere cu gazda-i? I-un zănatic
Și de nimic oricine-ar sta să lupte
Cu cel care-l primește ca pe-un oaspe
Pe un pămînt străin. Păcătuiește
În tot ce-are mai sfînt. Dar nu țiu seamă
De ceialalți și nu mă dau în lături,
Ci vreau pe ei să-i cerc în luptă dreaptă,
Că-n harțele bărbaților eu nu sînt
Cu totul slab. Sînt meșter să port arcul
Cel lustruit și aș putea întîiul
Să nemeresc ochind cu el în gloata
Vrăjmașilor, oricît de mulți tovarăși
Mi-ar sta pe-alături gata să-i săgete.
Doar Filoctet mă întrecea cu arcul
Cînd noi aheii săgetam la Troia.
Pe toți ceilalți ce mai trăiesc pe lume
Pot zice că-i lăsam cu mult în urmă.
Doar cu vitejii de nainte vreme
Eu nu mă-ncumetam, ca bunăoară
Cu Ercul, cu Evrit Euhalianul.
Ei se luau în arcuri și cu zeii,
Drept care și muri Evrit cel mare
Și nu-l ajunse acasă bătrînețea,
Apolon îl ucise de mînie
Că-l tot stîrnea la întrecut cu arcul.
Cu lancea bat departe cît un altul
Nu poate cu săgeata. Mă tem numai
Să nu mă-ntreacă vrunul din picioare,
Căci m-am spetit grozav hîrșit de valuri
Și nici n-aveam mereu în vas merinde,
De-aceea și genunchii îmi slăbiră."
Așa el le vorbi. Ceilalți cu toții
Tăcură molcom. Numai craiul zise:
„Străine, tare ne-ai plăcut cu vorba.
Tu vrei s-arați a ta destoinicie,

---

[308] Cf., mai sus, nota la III, 258 și *Iliada* II, 714.

[314] Semizeul Heracles era socotit în legende nu numai ca un viteaz fără seamăn, ci și ca un arcaș temut (mai departe, XI, 825 și urm. Euritos din Oichalia, în Messenia, fusese și el un țintaș renumit, al cărui arc a ajuns mai tîrziu în mîinile lui Odiseu (XXI, 45 și urm).

Fiind jignit de-aceasta-n fața lumii.
Cu tine însă nu se poate prinde
În vrednicie nici un om cuminte;
Ascult-acum să-ți spun și eu din parte-mi,
Ca tu cînd vei petrece odat-acasă
La masa ta cu fiii, cu nevasta,
Aminte să-ți aduci, să spui și altor
Viteji pe-acolo, care ni-i puterea
Și ce ni-i dat de Dumnezeu să facem
Mereu din moși-strămoși. Nu stăm în frunte
La greul joc al ghiontului și-al trîntei,
Dar sîntem alergaci și la corăbii
Neîntrecuți. Ne plac întotdeauna
Benchetuirea, cîntecul și hora
Și schimb de haine, calde băi și patul.
Voi jucăuși feaci, mîndria horei,
Jucați ca să vă vad-acum străinul
Și-ntors acasă, la ai lui să spuie
Că batem noi așa de mult pe alții
La cîntece, la joc și-n alergare
Ca și la cîrmuitul de corăbii.
S-aducă iute cineva lăuta
Lui Demodoc de-acasă de la mine."
Așa demîndă Alcinou slăvitul,
Și crainicul pornește ca s-aducă
Lăuta covățită de la curte.
Se scoală și cei nouă-aleși de obște.
Judecători ce pun la cale bună
Și-orînduiesc bătelișteа și jocul,
Făcură neted și lărgiră locul
De horă și de-ntrecere-ntre dînșii.
Și crainicul veni și-aduse lira
Lui Demodoc, iar el ieși la mijloc,
Și-n jurul lui se-ncinseră feciorii,
A tinereții floare, jucăușii,
Și începură-a tropăi din talpă
Și-a frămînta pămîntul de la horă.
Căta la ei Ulise cum se saltă
Și scapără picioarele sub dînșii.
Și-n sine se tot minuna privindu-i.

Iar Demodoc porni apoi să cînte
Cu lira lui cîntare minunată
De dragoste-ntre Venera și Marte.
Cum ei întîi pe-ascuns se întîlniră
În casa lui Vulcan și se iubiră.
Iar Marte-i dete daruri o mulțime
Și necinsti el patul și-așternutul
Beteagului Vulcan stăpînitorul.
Dar Soarele-i zări la drăgostire
Și-ndată lui Vulcan îi da de știre.
El, cum aude vestea otrăvită,
Ca meșter faur intră-n fierărie.
Clocește-un gînd amar de răzbunare,
Pe trunchi își pune marea nicovală
Și bate cu ciocanul, face lanțuri
Ce nu se rup și nu se pot desface,
Ca, tot ce prind, în veci să nu desprindă
Și după ce își făurește cursa,
Turbat pe Marte, în iatac se duce,
Pe unde-și are patul și-așternutul.
Picioarele de pat le împresoară
Jur împrejur cu legături le leagă
Și altele mai prinde pe deasupra,
Anină de tavan rețea măruntă,
Subțire-ntocmai ca păienjenișul,
De nici un om n-ar fi putut zări-o
Și nici un zeu, cu-atîta isteține
O făurise el rețeaua toată.
Iar după ce la pat și-ntinse mreaja,
Se prefăcu că pleacă-apoi spre Lemnos,
Cetatea-ntemeiată cu tărie
Și țara lui din toate cea mai dragă.
Dar zeul Marte nu veghea zadarnic.
Deci cum văzu că el se depărtase,
Se duse-n casă la vestitul faur,

370–514 Tot lungul episod al dragostelor Afroditei cu Ares era socotit ca adăugat încă din antichitate. După *Iliada*, XVIII, 372, soția lui Hefaistos n-ar fi fost de altminteri Afrodita, ci Charis („Grația").

399 Insulă din Marea Egee, care poartă și astăzi acest nume, nu departe de Troia.

Nu mai putea de dragul Citereii,
De Venera cea falnic-înstemată.
Abia venise zîna de la Joe,
Puternicul ei tată, şi şezuse
Pe scaun în iatac, şi iată Marte
Se furişă şi-o apucă de mînă
Si începu s-o-mbie: „Vino, dragă,
Să ne culcăm în pat şi să petrecem,
Căci nu mai este soţul tău acasă;
E dus acuma undeva la Lemnos,
La sintienii cei cu grai sălbatic".
Şi ea găsi plăcere să se culce.
Ei se suiră-n pat şi se culcară.
Dar iată dimprejur că se lăsară
Reţelele cu meşteşug ascunse
Deasupra lor, de nu puteau să mişte
Nici să ridice braţul şi piciorul.
Văzură dar că nu mai pot să scape.
Atunci se înturnă slăvitul meşter
Nainte de-a se coborî la Lemnos,
Căci Soarele-i pîndi şi-i spuse-ndată.
Adînc mîhnit la curtea lui se duse,
De ciudă capiu stete el în tindă,
Ţipă vîrtos, chemă pe zei şi zise:
„Părinte Joe, zeilor cu toţii,
Veniţi încoace să vedeţi cu ochii
Cum Venera-şi tot bate joc de mine,
Căci eu sînt şchiop, se dă fără ruşine
În dragoste cu urgisitul Marte,
Că e chipos şi sprinten de picioare,
Iar eu beteag. Dar cine mi-e de vină?
Cei doi părinţi ai mei şi nimeni altul.
Să nu mă fi născut era mai bine!

---

405 Afrodita, adorată în Citera, insulă la extremitatea sudică a Peloponesului.

415 Cei mai vechi locuitori ai insulei, originari din Tracia.

425 Pentru greci şi romani, de-a lungul întregii antichităţi, Soarele a trecut drept divinitatea „atotvăzătoare" şi „atotştiutoare". De-aci frecventele invocaţii ce i se adresau, de a pedepsi pe făptuitorii rămaşi necunoscuţi ai oricăror fărădelegi.

Ian uite cum în patu-mi se culcară!
În patul meu se drăgostesc mișeii!
Și eu să-i văd în față-mi și să sufăr.
Dar nu cred eu să le mai deie mîna
Să stea măcar o clip-așa-mpreună,
Oricît ar fi iubirea lor de mare.
Lehamite de pat o să le fie,
Căci am să-i țin tot astfel în robie
Sub lanțul meu pînă ce tata socru
Să-mi napoieze pe de-a-ntregul zestrea
Ce datu-i-am pe fata-i cea sfruntată,
Căci ea-i frumoasă, dar e desfrînată."
Așa striga, și zeii s-adunară
În casa-i pardosită cu aramă.
Veni Neptun ce-mpresură pămîntul,
Veni și Hermes, darnic în foloase,
Veni și-Apollon lung-săgetătorul.
Zeițele, mai gingașe din fire,
Rămaseră pe-acasă de rușine.
La ușa lui Vulcan stătură zeii
Cei dătători de bunuri și-ncepură
Să rîdă-n hohot lung privind la cursa
Ce le urzise faurul cuminte.
Și-așa ziceau de-aproape laolaltă:
„La capăt bun nu duce mîrșăvia.
Cum cel greoi ajunge pe cel iute!
Așa Vulcan, cu toată-ncetineala-i,
Măcar că-i șchiop, dar el cu meșteșugul
Îl mrejui pe zeul cel mai sprinten
Din tot Olimpul și plătește Marte
De-acum a preacurviei șugubină."
Așa ei laolaltă-au cuvîntat. Iar fiul
Lui Joe, Apollon, întreba pe Hermes:
„Tu, olăcare, darnice de bunuri,
N-ai vrea așa, încătușat în lanțuri,
Să dormi în pat cu Venera de aur?"
Și Hermes lui Apollon îi răspunse:
„Dă, Doamne, așa să fie și cu mine
Să mă cuprindă mult mai dese lanțuri,

[448] Vezi mai sus nota la I, 378.

De trei ori și de patru ori pe-atîtea,
Chiar zeii și zeițele să-mi vie
Cu toții martori, numai dat să-mi fie
Să dorm în pat cu zîna frumuseții!"
Așa grăi, și-au rîs cu poftă zeii.
Nu însă și Neptun, stăpînul mării,
Ci de Vulcan, de preaslăvitul meșter,
Pe Marte se ruga să-l despresoare
Și-așa rosti cuvinte-naripate:
„Dă-i drumul, că eu stau chezaș din parte-mi,
Că tot ce-i drept îți va plăti el însuși
În fața noastră, după cum ți-e voia".
Dar nu se învoia vestitul meșter:
„Neptun, nu cere asta de la mine,
E rău să stai chezaș unor nemernici,
Dar cum pot eu să te silesc pe tine,
De-mi scapă din capcana asta Marte
Și nu vrea să-mi plătească datoria?"
Neptun cutremur-de-pămînt îi zise:
„Chiar dacă Marte nu va vrea să-ți deie
Tot ce-i dator și va fugi de tine,
Atunci avea-vei plata de la mine".
Vulcan răspunse: „Nu pot, nici se cade,
Ca unchi al meu, să te dezic pe tine".
Așa vorbi și desfăcu el lanțul.
Cum au scăpat de-a lanțului tărie,
Deodată amîndoi se repeziră,
În Tracia se duse zeul Marte,
Iar Venera cea galeșă la Chipros,
În Pafos, unde-i fumegă altarul.
Și Grațiile-acolo o-mbăiară
Și-o unseră cu strălucite miruri,
Cu care zeii se-nfrumusețează,
Și-n straie desfătate o-mbrăcară,
Mîndrețe la privit ca o minune.
Așa cînta cu lira-i cîntărețul
Și bucuros îl asculta Ulise
Cu toți ceilalți vîslași vestiți pe lume.

---

[500] Fiu al lui Zeus care era frate cu Poseidon, Hefaistos este dar nepot al acestuia din urmă.

Iar Alcinou sili pe Laodamas
Cu Halios la joc să iasă singuri.
Luară ei o minge porfirie
Frumos de meşterul Polib lucrată
Şi unul o zvîrlea pînă la nouri
Plecîndu-se napoi. Cellalt pe urmă,
Sărind, o tot prindea uşor din zboru-i
Nainte de căderea ei pe ţărnă.
Iar după ce cu mingea se-ntrecură
Stînd faţă-n faţă, dînşii începură
Să dănţuie pe roditoarea glie
Şi locul înde ei şi-l tot schimbară.
Ceilalţi feciori care stăteau la horă
Strigau şi tropoteau de bucurie
Şi răsuna din gloată vuiet mare.
Lui Alcinou grăi atunci Ulise:
„Te-ai lăudat, fruntaşule-ntre oameni,
Că jucătorii ţi-s prea buni şi iată,
S-adeveri. Uimit mă uit la dînşii."
Iar Alcinou se-nveseli de asta,
Şi de cuvînt feacilor le zise:
„Fruntaşi şi sfetnici, daţi-mi ascultare,
Străinul mie prea cuminte-mi pare,
Deci hai să-i facem dar de ospeţie
Cum ni se cade. Voi sînteţi cu toţii
Douăsprezece-a obştii căpetenii.
Cu mine treisprezece. Fiecare
Aduceţi-i cîte-o manta curată
Şi-o-mbrăcăminte şi-un talant de aur.
Să-i dăm mai iute laolaltă toate,
Ca el la masă, avîndu-le-ndemînă,
Să plece cu mai multă bucurie.
Iar Evrial c-un dar şi-o vorbă bună
Să vie şi cu dînsul să se-mpace,
Că nu-i vorbi aşa cum se cuvine."
Se învoiră toţi şi porunciră,

---

543 Greutate împrumutată sistemului ponderal babilonian — fenician, sensibil inferioară talantului attic din epoca clasică, echivalent cu 26 kg. În *Iliada* doi talanţi de aur reprezintă un premiu inferior ca valoare unui cazan de aramă (XXIII, 264—266).

Trimiseră pe crainici după daruri.
La rîndu-i Evrial luă cuvîntul:
„Crai Alcinou, fruntaşule-ntre oameni,
Supus poruncii tale, cu străinul
Eu am să mă-mbunez. I-oi da din parte-mi
Chiar sabia ce-o vezi aici, cu limba
Întreagă din aramă, cu plăsele
De-argint, cu teac-abia fildeşuită,
Şi sabia-i va fi neprețuită."
Grăi şi-i dete sabia ţintată
Cu ţinte de argint şi totodată
Aşa-i ură: „Noroc, străine taică!
De s-a rostit vreun cuvînt mai aspru,
Îndată să-l ia vîntul şi să-l ducă!
Şi facă zeii ca să-ţi vezi nevasta
Şi-n ţara ta s-ajungi, fiindcă suferi
Nenorociri departe de prieteni."
„Iubitul meu, răspunse-atunci Ulise,
Fii sănătos, noroc să-ţi deie zeii
Şi nu cumva să te căieşti pe urmă
De darul ce mi-ai dat şi de-mpăcare".
Aşa vorbi şi sabia o-ncinse.
Cînd soarele-asfinţi, avea Ulise
Şi celelalte daruri lăudate,
Pristavii le-aduseseră la curte
Şi-acolo le primiră-apoi feciorii
Lui Alcinou şi-n sală le-aşezară
Pe lîngă jeţul mamei preacinstite.
Măritul Alcinou stătu în frunte;
Ceilalţi venind şedeau în jeţuri nalte.
Iar Alcinou îi zise-atunci crăiesei:
„Femeie, adu-ncoace, tu, o ladă
Mai dalbă decît toate şi mai bună,
Aşterne-ntr-însa o manta şi-o haină
Şi puneţi apă la-ncălzit în cadă
Ca el, fiind scăldat, cînd o să vadă
Cum stau podoabă în lad-atîtea daruri
Aduse de feacii cei de frunte,
Să fie vesel petrecînd la masă
Şi auzind sărbătorescul cîntec.
Iar eu îi dăruiesc această cupă

Din aur, de minune măiestrită,
Ca el de mine să-şi aducă aminte
Mereu, cînd zeilor plecat la rugă,
Prinoase va-nchina pe-altarul casei."
Aşa vorbi, şi-Areta-a spus la roabe
Pe foc s-aşeze cît mai iute baia,
Şi ele pus-au un cazan pe vatră,
Turnară apă-n el şi grămădiră
Şi-aprinseră despicături sub dînsul
Şi flăcările-mpresurară vasul
Şi începu să fiarbă lăutoarea.
Într-asta scoase-Areta din cămară
O ladă care-a fost mîndreţe rară
Şi-ntr-însa puse dalbele odoare,
Veşmintele şi aurăria toată
Ce-i daseră feacii, şi mai puse
Frumosul strai cu mantia, şi astfel
Povăţuia în urmă pe Ulise:
„Vezi singur de capac, deodată-nnoadă-l,
Să nu te prade cineva pe cale
Cînd tu, călătorind pe vasul negru,
Dormi-vei cufundat în somnul dulce".
Cum auzi Ulise mult-păţitul,
Capacul potrivi şi-odată strînse
C-un nod sucit aşa cum învăţase
Nainte de la priceputa Circe.
Pe loc atunci veni şi chelăriţa
Şi-l îmbie în cadă să se scalde,
Iar el gîndi cu drag la baia caldă,
Căci rareori se îngriji de sine
De cînd lăsase casa lui Calipso,
La care fu-ngrijit dumnezeieşte.
Iar roabele-l spălară,-l oleiră,
Şi-l îmbrăcară cu manta şi haină.
Ieşind din baie, el porni pe urmă
Să meargă printre băutori la masă.
Dar la uşciorul sălii măestrite,
Oprindu-se, frumoasa Nausicaa
Se minuna cu ochii la Ulise

[617] Vezi mai departe X, 287 şi urm.

Și-așa pe dînsu-l agrăi: „Străine,
Fii sănătos! Și cînd te-i duce-n țară,
Să nu mă uiți, că-ntîi și-ntîi tu mie
Îmi datorești răsplata pentru viață."
Viteazul îi răspunse: „Nausicaa,
Odraslă a lui Alcinou măritul,
Dea Dumnezeu s-ajung odat-acasă,
Să văd și ziua-aceea mult dorită,
C-atunci și-acolo pururea la tine
M-oi închina ca la dumnezeire,
Căci tu de moarte m-ai scăpat, copilo".
Așa vorbi și s-așeză aproape
De craiul Alcinou. Se împărțiră
Bucatele, se pregăti și vinul.
Venind apoi și crainicul aduse
Pe mult iubitul cîntăreț al curții,
Pe Demodoc cinstitul tuturora.
În mijlocul mesenilor, proptindu-l
De stîlpu-nalt, îl ajută să șadă.
Ulise-atunci tăie o halcă grasă
Din spatele de porc — dar mai rămase
Mai mult păstrat — și crainicului zise:
„Dă carnea asta pentru ospătare
Lui Demodoc. Vreau să-l cinstesc din parte-mi,
Cu tot necazul meu, că doar tot omul
Se-nchină cîntăreților cinstindu-i,
Căci muza i-a-nvățat pe ei să cînte
Tot felul de cîntări, iubiți fiindu-i."
Și crainicul luă și-ntinse carnea
În mînile lui Demodoc, iar dînsul
Se bucură primind-o. Și-ncepură
La masă toți cu mînile să umble,
Iar cînd de-ajuns mîncară și băură,
Lui Demodoc așa-i vorbi Ulise:
„O, Demodoc, pe tine eu te laud
Mai mult decît pe-oricare om din lume.
Sau muza te-a-nvățat sau chiar Apollon,
Căci prea zici bine tot ce făptuiră
Și pătimiră și trudiră-aheii,
De parc-aievea-ai fost și tu de față
Ori altul ți le-a spus din auzite.

Dar treci acum la alta și ne cîntă
Ce-a fost cu calul cel de lemn, pe care
Epeos îl clădi cu ajutorul
Minervei și Ulise în cetate
Drept cursă-l duse-apoi, ticsindu-l
Cu oameni care pustiiră Troia.
De-i povesti așa frumos și asta,
Mărturisi-voi tuturor în lume
Că-n adevăr dumnezeiesc ți-i darul."
Așa grăi. Și el, stîrnit de muză,
Porni să cînte și-ncepu povestea
De unde-aheii, lagărul arzîndu-și,
S-au prefăcut că pleacă pe corăbii,
Pe cînd ceilalți în jurul lui Ulise
S-aflau în Troia-nconjurați, în calul
De lemn ascunși, troienii doar ei înșiși
Trăseseră în cetățuie calul.
În preajma lui steteau atunci dușmanii
Nedumeriți, vorbindu-și cîte toate,
Dar trei păreri găsiră mai cu cale:
Să fie calul spintecat cu arma
Sau prăvălit pe stînci de pe cetate
Ori ca un dar măreț lăsat să fie
Spre a-mbuna pe zei. Și tocmai asta
Din urm-a fost părerea cea primită.
Fusese doar ursit să piară Troia
Din oara cînd ar fi cuprins într-însa
O namilă de lemn în care-aheii,
Fruntași de arme toți, steteau grămadă,
Troienilor ducînd prăpăd și moarte.
El mai cînta pe urmă cum vitejii
Ieșind glotiș din cal și părăsindu-și
Pîndișul adîncat, prădară Troia
Și care încotro lățea pustiul.
Și cum Ulise crunt ca zeul Marte
Se îndrepta cu mîndrul Menelaos

683–710 E episodul faimos al căderii Troiei, cîntat de Arctinos în poemul intitulat *Iliupersis* (astăzi pierdut), apoi de Vergiliu în emoționanta carte a II-a a *Eneidei*.

702 Locuitorii din Argos, în Pelopones, ținut cîrmuit în epopee de Agamemnon și de urmașii lui.

Spre casele lui Deifob, pe unde,
Dînd piept în luptă crîncenă, la urmă
Învinse cu povața ei Minerva.
Așa cînta maestrul, iar Ulise
S-a pus pe plîns și lacrimi de sub gene
Pe-obraji îi picurau. Cum o femeie
Cu brațele s-aruncă și-și tot plînge
Bărbatul care cade-n fața oastei
Și a cetății lui, cînd de pieire
Își apără copiii și orașul;
Cum vede ea că el murind se zbate,
S-aruncă asupra lui bocind cu vaiet,
Dar de la spate-o tot țintesc dușmanii
Cu lăncile și-o duc așa-n robie
Să sufere-n strădanie și-obidă
Și-i se topesc obrajii de durere
Și tînguire vrednică de milă,
Așa plîngea de jalnic și Ulise.
Ci nimeni nu prepuse că el plînge,
Doar craiul luă seama și-nțelese,
Căci auzi cum el ofta din suflet,
De unde-i sta pe-alăturea, și zise
Feacilor cei iubitori de vîsle:
„Fruntași și sfetnici, dați-mi ascultare,
Iar Demodoc din liră să-nceteze,
Nu place tuturor cîntarea asta.
De cînd ședem la masă și se puse
Dumnezeiescul cîntăreț să cînte,
Sărmanul oaspe-a tot gemut cu jale.
Pesemne l-o fi copleșit mîhnirea.
Să tacă Demodoc și să petrecem,
C-așa-i cu mult mai bine, doar de dragul
Acestui oaspe vrednic de cinstire
Cu daruri scumpe noi am dat ospățul
Și-am pus la cale-a lui călătorie.
Că pentru cine nu-i netot cu totul,
Străinul rugător e ca un frate.

---

[708] Vezi mai înainte nota la IV, 381.

[744] În lumea descrisă de Homer, călătorii și străinii în căutare de adăpost se socoteau ocrotiți de Zeus. Violența împotriva

De-aceea dar nici tu cu isteţime
Să nu ne-ascunzi nimic la întrebare,
Străine, ci mai bine-i să-mi spui verde
Ce nume ai de la părinţi, de-acasă,
Şi cum te cheamă cei de prin cetate
Şi din împrejurimi la tine-n ţară?
Că nici un om, de neam, ori prost, pe lume,
Născut odată, nu-i lipsit de-un nume;
La naştere-l dau tuturor părinţii.
Mai spune-mi ţara, neamul şi oraşul
Din care eşti, ca dus să fii acolo
De-ai noştri cu pricepere de-a dreptul.
N-avem cîrmaci şi cîrme noi feacii,
Cum au la vase alţii. La ai noştri
Chiar vasele ştiu cugetul şi gîndul
Bărbaţilor şi unde-i o cetate
Şi ţarină mănoasă-a orişicărui
Şi repede străbat noianul mării,
Pe ceaţă şi pe negură; n-au teamă
De-o spargere de vas sau potopire.
Dar auzii pe tatăl meu odată,
Pe Nausitou, vorbind despre mînia
Ce-ar fi avînd Neptun pe noi feacii,
Că pe străinii cei pribegi îi ducem
Napoi la ei nevătămaţi pe mare.
De-aceea şi zicea el că odată
Corabia lucrată cea mai trainic,
La-napoierea-i din călătorie
Pe ceaţă ne-o va frînge şi oraşul
Ni-l va-ngropa pe sub un munte mare.
Aşa spunea bătrînul meu, dar asta
Va fi sau nu, cum vrea stăpînul mării.
Ci mai răspunde-mi tu şi povesteşte-mi
Cu de-amănuntul, drept, oare pe unde
Ai rătăcit şi-n care ţar-ajuns-ai,
Ce oameni ai văzut şi ce oraşe?
Şi unde-s oameni silnici, răi, sălbatici,

---

lor era judecată ca o mare nelegiuire. Cf. şi nota la *Iliada*, XXIV, 152.

[757] Vezi mai înainte nota la III, 388.

Şi unde primitori şi de-omenie
Şi temători de zei? Şi-n urmă spune-mi,
De ce tot plîngi şi-adînc oftezi în tine
La povestirea soartei care-avură
Danaii la războiul de la Troia?
Doar zeii vrur-aşa: ursiră moartea
Vitejilor, ca-n urma lor să fie
Un cîntec pentru cei care-or să vie.
Ori ai pierdut vreo rudă pe la Troia,
Bărbat ales, vrun ginere, vrun socru,
Cei care, după rudele de sînge,
Sînt mai iubiţi de noi? Ori un tovarăş
Prietenos şi bun? Căci un prieten,
Cînd e un om, întrece şi pe-un frate."

---

[788] Alt nume generic dat participanţilor la expediţia troiană, de cele mai deseori numiţi de poeţi *ahei* (cf., mai înainte, nota la I, 127).

[789] Răsplata destinelor excepţionale, după concepţia unanimă a celor vechi, în ochii cărora gloria apărea ca forma cea mai sigură a nemuririi (cf., mai departe, XIX, 433—439). Împletind această idee cu aceea despre rolul eminent al artei, Horaţiu avea să scrie: „Viteji de seamă au mai fost mulţi, şi înainte de Agamemnon: neplînşi şi neştiuţi zac însă în uitare, pentru că le-a lipsit poetul inspirat..." *(Ode*, IV, 9, 25—28.)

CÎNTUL IX

Ulise iscusitul îi răspunse:
„Crai Alcinou, fruntașule-ntre oameni,
De bună seamă e frumos s-asculți
Un meșter cîntăreț precum i-acesta
Cu viers dumnezeiesc. Eu cred că nu e
Nimic mai drag și mai plăcut în viață
Ca ziua cînd e vesel tot poporul
Și-n sală șed mesenii-n șir și-ascultă
Pe cîntăreț, iar mesele sînt pline
De pîne și friptură și-un paharnic
Aduce vin în casă scos și-l toarnă
Mesenilor în cupe. Mie-mi pare
Că asta-i tot ce-i mai frumos pe lume
Dar ție-ți place să mă-ntrebi pe mine
Și vrei să știi necazurile-mi grele,

[13] Afirmația e în totul conformă cu modul de viață al unei societăți aristocratice, pentru care nimic nu putea fi mai plăcut decît să audă proslăvindu-i-se isprăvile. Ea nu-i străină nici de o înclinare general greacă de a disputa în jurul cupelor pline, ceea ce explică locul important ținut de genul „convivial" în literatura Eladei antice.

[14] Începutul povestirii lui Odiseu, deseori imitat în epica veacurilor mai noi, n-a găsit răsunet mai credincios decît în sufletul lui Vergiliu, al cărui erou, la începutul cîntului al II-lea din *Eneida*, se adresează Didonei cu cuvintele: „...Porunceşti regină, /Să-mi răscolesc cumplita mea durere, /Să spun cum grecii au surpat puterea. /Și-mpărăția cea de plîns a Troiei..." (Trad. Th. Naum.)

Ca tot mai mult să gem gîndind la ele.
Dar, vai, de unde să încep şi unde
Să isprăvesc? Că multe patimi zeii
Cereşti mi-au dat să sufăr. Vă voi spune
Întîi ce nume port ca să-l cunoaşteţi
Şi voi, şi dacă scap cumva de moarte,
Prieten să vă fiu, deşi mi-e casa
Departe de voi toţi. Eu sînt Ulise,
Laertianul de-ale cărui fapte
Şi măestrii vorbeşte toată lumea
Şi-a cărui slavă pîn'la cer ajunse.
Eu locuiesc Itaca, limpezitul
Ostrov, pe unde-i muntele Neritul
Cu freamăt de păduri, la-nfăţişare
Măreţ, şi unde împrejur sînt multe
Şi apropiate insule, precum e
Zachintul păduros, Dulichiu, Same
Itaca-i cea mai delungată-n mare
Şi scundă spre apus, iar celelalte
Sînt mai spre răsărit. Pietroasă, aspră-i
Itaca, dar ca bună mamă creşte
Feciori voinici. Şi-apoi nimic mai dulce
Ca ţara mea nu pot vedea pe lume.
Mă tot oprea să stau la ea Calipso
În peşterile ei, frumoasa zînă,
Dorind să-i fiu bărbat. Ba chiar şi Circe
Mă descînta la curtea ei din Aia
Să stau, dorindu-mă bărbat, vicleana.
Dar n-au putut în veci să mă cîştige,
Că-n lume nu-i nimic mai scump ca ţara
Şi-ai tăi părinţi, chiar dacă ţi-este casa
Bogată pe pămînt străin departe
De-ai tăi. Dar hai să povestesc acuma
Întoarcerea-mi cu multele-i necazuri
Ce-mi dete Joe, cum plecai din Troia.

---

[37] Vezi mai înainte nota la I, 28.
[38] Din cele trei insule înşirate de Odiseu, Zakinthos îşi poartă şi astăzi numele antic; Same a devenit Chefalonia; singură Dulichion n-a putut fi identificată cu certitudine.
[42] Vezi mai departe X, 186 şi urm.

Din Ilion fui dus de vînt spre țara
Ciconilor, pe la Ismar, și-acolo
Surpai cetatea, ucisei bărbații,
Femeile luînd și-avere multă,
Le împărțirăm între noi, ca nimeni
Să nu fie lipsit de parte dreaptă.
Dam zor atunci de-acolo să purcedem
La fugă mai curînd, dar bieții oameni
Ai mei de loc nu m-ascultau, nebunii,
Și-acolo lacom beau la vin, și turme
De oi și boi cornaci tăiau pe maluri
Și ospătau. În vremea asta unii
Ciconi fugari în ajutor chemară
Pe alți ciconi învecinați cu dînșii
Și care erau mai mulți și mai războinici
Și locuiau mai spre uscat, destoinici
La luptă de călări și, la nevoie,
Ca pedestrași. În zori de zi veniră
Ei gloată cîtă frunză, cîtă iarbă
Dă-n primăvară. Iată dar că soartă
Cumplită ne-aștepta pe noi sărmanii,
Meniți să suferim atît de multe.
Se-nșiruiră ei și s-apucară
De bătălie-aproape de corăbii,
Și lănci zburau de-o parte și de altă.
De dimineață la-nceput, cît ziua
Era în toi, ținurăm piept cu toții
Și ne-apărarăm bine de vrăjmașii
Mai numeroși ca noi. Dar mai spre seară,
La desjugatul boilor, ciconii

---

[51] În poemele homerice, Ilion e numele cetății de scaun a lui Priam; Troia, în schimb, servește să indice cînd ținutul peste care domnea bătrînul rege, cînd orașul lui de reședință.

[52] Popor trac locuind pe țărmul de nord al mării Egee, la poalele muntelui Ismaros, între insulele Thasos și Samothrake. În războiul cu Troia ciconii luaseră parte ca aliați ai lui Priam.

[53–56] Atacul împotriva ciconilor e un exemplu grăitor al chipului cum se desfășurau și erau judecate în lumea descrisă de poet asemenea expediții de pradă, care constituiau principala îndeletnicire a războinicilor ahei din a doua jumătate a mileniului al II-lea î.e.n.

Înfrînseră pe-ahei şi-i fugăriră.
În vremea ast-ai noştri cîte şase
Tovarăşi de corabie pieriră,
Iar toţi ceilalţi scăparăm de la moarte.
De-acolo naintarăm plini de jale
De pierderea iubiţilor tovarăşi,
Dar mulţumiţi că noi scăparăm teferi.
Nainte de-a pleca însă pe vase,
De trei ori am strigat pe fiecare
Din bieţii soţi care-au murit pe cîmpul
De luptă cu ciconii. Dar pe mare
Stîrni un vifor Joe-adunătorul
De nori, de-a fost năprasnică furtună
Şi-acoperi cu nori pămînt şi mare.
Şi vasele mergeau pieziş, furtuna
Le zdrenţuise pînzele. De teama
Primejdiei vintrele şi catarge
Lăsarăm jos şi repede mînarăm
Corăbiile spre uscat. Acolo
Noi două nopţi şi două zile-ntr-una
Culcaţi zăcurăm, copleşiţi de trudă
Şi de mîhnire. A treia zi, cînd plete
De aur zorile îşi răsfirară,
Catarge ridicarăm, pînze albe
Destinserăm, la vîsle ne-aşezarăm,
Iar vîntul şi cîrmacii mînau flota
Şi sănătos aş fi ajuns în ţară,
Dar cînd coteam Malèa, mă respinse
Un val puternic răscolit de Crivăţ,
Şi m-abătu departe de Citera.

89–90 Pentru ca sufletele morţilor neîngropaţi să-şi urmeze tovarăşii în patrie, unde urma să li se ridice un mormînt fictiv (cf., mai înainte, notele la I, 396 şi IV, 777).

108–110 Ca să treacă din Marea Egee în Marea Ionică, Odiseu trebuia să ocolească întregul Peloponeş, şi aceasta, într-o vreme cînd călătoriile pe mare se reduceau aproape exclusiv la navigarea de-a lungul coastelor sau în văzul insulelor, constituia o întreprindere plină de primejdii. Corăbierul ce nu izbutea să se strecoare prin strîmtoarea dintre Capul Malea şi Citera risca să fie împins de vînturi spre ţărmurile Cretei şi ale Egiptului, cum se întîmplase cu Menelau (III, 395 şi urm.), cum i se întîmplă şi lui Odiseu.

De-aici turbate vînturi mă purtară
Pe marea cea pescoasă nouă zile
Plutind, iar într-a zecea poposirăm
În țara lotofagilor, ce-au hrana
Din flori. Suindu-ne pe țărm acolo,
Luarăm apă. Iute toți pe urmă
Se puseră-a prînzi pe la corăbii.
Iar cînd de-ajuns mîncarăm și băurăm,
Eu mi-alesei vreo doi oșteni și-un crainic
Și-i trimesei să cerceteze cine
Sînt oamenii cei mîncători de pîne
În țar-aceea. Ei, luînd cărarea,
Curînd de lotofagi s-apropiară,
Dar lotofagii nu voiră moartea
Tovarășilor mei, ci-i îmbiară
Din hrana lor, din lotus, ca s-o guste.
Dar care cum mînca din road-aceea
Ca mierea de gustoasă, n-avea poftă
Napoi să vie, să ne dea de veste.
Deci soții mei voiau să steie-acolo
Cu lotofagii spre-a mînca din lotus
Și a uita de-ntorsul lor în țară.
Eu însă i-adusei atunci cu sila,
Deși plîngeau. Smuncindu-i spre corăbii,
Sub laviți îi legai. Dădui poruncă
Pe urmă celorlalți iubiți tovarăși
Să intre cît mai repede-n corăbii,
Ca nu cumva din lotus să se-nfrupte
Vreunul și să uite de-a lui țară.
Ei intră iute și pe bănci s-așază
În șir și-ncep vîslind să bată marea.
De-aici plutim nainte cu mîhnire,
Sosim în țara unde șed ciclopii

---

[114] În descrierea țării „mîncătorilor de lotus" stăruie amintirea anumitor triburi de pe coasta de nord a Africii, a căror principală hrană era constituită din fructul numit de botaniști *Zizyphus lotus Desfontaines*. În secolul al V-lea î.e.n., o astfel de seminție, numită încă „a lotofagilor", trăia pe țărmul Syrtei Mici, azi golful Gabes (Herodot, IV. 177).

[143] Textual: „ochi-rotunzi", astfel numiți după principala caracteristică a acestui popor fabulos.

Cei procleți și trufași, care, cu totul
Încrezători în zei, nimic la dînșii
Nu seamănă cu mîna lor, nici ară,
Dar nearat, nesămănat pămîntul,
Udat numai de ploi ce cad din nouri,
Le dă de toate, grîu și orz și via
Ce-aduce vin din struguri mari și spornici.
N-au loc de sfat, nici lege n-au ciclopii,
Ci șed pe culmea munților în peșteri
Și fiecare-și vede de-a lui casă
Și unora de alții nu le pasă.
Un mic ostrov cu mari păduri în dreptul
Limanului ciclopilor se-ntinde,
Nu tocmai chiar aproape, nici departe,
Și capre negre-acolo sînt puzderii,
Căci nu le-nspaimă umbletul de oameni
Și nici nu intr-acolo vînătorul
Ce-nfruntă greul prin păduri și-aburcă
Nălțimi de plai. Nu vezi în tot cuprinsul
Nici arături, nici turme. Tot ostrovul
E nelucrat, nesămănat și văduv
De oameni, și hrănește numai capre
Căci n-au ciclopii rumene corăbii,
Nici meșteri de corăbii să lucreze
Frumos podite vase ce colindă
Cetăți de oameni mulțumind atîtea
Nevoi, c-adese oamenii bat marea
Cu vasele spre-a se vedea-ntre dînșii,
Un mijloc și de-mbogățit ostrovul,

---

[151] În raport cu modul de a gîndi al grecilor, trăsături esențiale ale vieții în societate. Pentru poet, așadar, legendele despre ciclopi înfățișează un mod de existență ce s-ar putea numi „presocial".

[155] Silințele de a localiza țara ciclopilor și împrejurimile ei, începute din antichitate, continuă în zilele noastre cu încercarea de a acredita opinia după care întregul episod ar avea ca teatru golful napolitan — țărmul presărat cu „ochi rotunzi" ai vulcanilor stinși avînd în preajmă-i, la mică distanță, „insula caprelor" *(Capri)* și „insula cea mică" *(Nisida)*.

[166] Epitet inspirat de deprinderea de a vopsi în această culoare părțile laterale ale prorei (cf. XI, 168 și XXIII, 342). Restul corăbiei era smolit, și deci negru.

Căci el nu-i sterp, ci ar rodi de toate
La vremea lor. Pe marginile mării
Sînt pajiști umede și moi, și via
Nemuritoare-ar crește pretutindeni,
Ușor le-ar fi aratul și la vreme
S-ar secera îmbelșugate lanuri
Necontenit, că prea e gras pămîntul.
Limanul li-i îndemînat și n-are
Nevoie de frînghii de prins, de-otgoane.
Ca și de cîngi de-nțepenit corăbii.
Într-însul poposind corăbierii,
Pot sta pînă ce vor pofti și vîntul
Le-ar bate priitor. Apoi, în capul
Limanului, e-o peșteră sub care
Dintr-o fîntînă curge-o frumusețe
De apă și-mprejuru-i plopi se-nalță.
Acolo țărmuirăm noi și parcă
Un zeu ne îndrepta prin noapte-amurgă,
Dar nu-l puteam zări, căci pe la vase
Era-ntuneric beznă și prin luciu
Se-ntunecase luna pe sub nouri.
De-aceea nici ostrovul nu-l văzurăm
Cu ochii și nici apa-nvăluratâ
Spre mal, pînă ce nu ne-nlimănirăm.
Cînd poposirăm noi, de la corăbii
Desprinserăm vintrele,-apoi ieșirăm
Și noi pe buza mării, ne culcarăm
Și așteptarăm zorile să vie.
A doua zi, cînd zîna dimineții
Cu degete trandafirii răsare,
Ne minunăm cutreierînd ostrovul.
Iar Nimfele, copilele lui Joe,
Zgorniră capre negre pentru masa
Tovarășilor mei. De la corăbii
Luarăm iute-ncovoiate arcuri
Și suliți lungi, și osebiți în cete
Vreo trei, luarăm caprele la țintă.
Curînd ne-a dat un zeu vînat de-a volna.
Douăsprezece vase mă urmară,
De fiecare cîte nouă capre
La sorț căzură, numai mie zece.

Apoi şezurăm noi şi cît e ziua
De mare pînă-n seară ne-ospătarăm
Cu mult prisos de carne, cu vin dulce,
Doar mai aveam vin roşu la corăbii,
Că chiupuri multe-umpluse fiecare
Din noi cînd cuceriserăm oraşul
Ciconilor. Ne tot uitam spre ţara
Ciclopilor, de noi apropiată,
Şi fumul lor vedeam, auzeam glasuri
De oameni, behăit de oi şi capre.
Dar în amurg, cînd soarele-asfinţise,
Culcaţi pe malul mării adormirăm.
A doua zi cînd se iviră zorii,
Eu strîng pe toţi ai mei şi iau cuvîntul
«Rămîneţi voi pe loc, iubiţi tovarăşi,
Că eu mă duc cu vasul meu, cu soţii-mi
Să văd ce neam de oameni sînt aceia;
Sînt oare-nverşunaţi, haini, sălbatici
Sau primitori de oaspeţi şi cu teamă
De zei?» Aşa zisei şi după asta
Mă înluntrai în vas, dădui poruncă
La soţi să intre, să dezlege vasul.
Ei intră iute şi pe bănci s-aşază
Pe rînd şi-ncep vîslind să bată marea.
Cînd noi sosirăm în ţar-apropiată,
Vedem cum lîngă mare-n fund se-nalţă
O peşteră de dafini adumbrită
Şi multe vite-acolo, oi şi capre,
Dormeau şi-aveau o strungă mare
Cu-mprejmuire trainică din stane
De piatră, de stejari şi brazi nămornici.
Un mal de om pe-aici şi-avea sălaşul.
Păştea el singur turmele departe
Şi nu umbla cu alţii. Singuratic
Stetea cu gînd pornit spre cumplitate.
Era o nămetenie ciclopul,
De stai crucit privindu-l. N-avea seamăn
C-un om de pîne mîncător, ci singur
De s-arăta, părea un vîrf de munte
Înalt şi-mpădurit. Eu poruncit-am
Atunci la soţii mei să stea pe lîngă

Corabie și-acolo să vegheze
Și mi-alesei din ei vreo doisprezece
Mai buni și o pornii luînd cu mine
Într-un burduf de capră vinul negru
Desfătător ce mi-l dăduse Màron
Al lui Evantes fiu, carea a fost preot
Al lui Apollon la Ismar, că fiul
I-am ocrotit și i-am cruțat femeia
Și viața lui, căci locuia-n dumbrava
Cea deas-a lui Apollon. Scumpe daruri
Îmi dase el, talanți de aur șapte
Lucrați frumos, un vas de-argint și-n chiupuri
Douăsprezece vin curat și dulce
Și minunat ce nu-l știa nici una
Din slugile-i din casă; numai dînsul
Știa, nevasta lui și chelărița.
Cînd ei îl beau acest vin roșu, dulce,
În orice cupă plină, turnau apă
De douăzeci măsuri, un miros strașnic
Dumnezeiesc se-mprăștia din cană,
De nu mai putea nimeni după dînsul.
Umplui cu el burduful meu de capră
Și mai luai în traistă merinde,
Căci socoteam că repede-o să vie
Asupra-mi un bărbat grozav de tare,
Înverșunat, nelegiuit, sălbatic.
La peșteră curînd ne pomenirăm,
Dar nu era în peșteră ciclopul,
Ci după turmă la pășune grasă.
Intrarăm dar și ne uitam la toate
Mirîndu-ne. Stau coșurile pline
De brînză și vuia întreg oborul
De iezi și miei ce osebite garduri
Îi despărțeau: cei timpurii de-o parte,
Cei mijlocani de alta, și mezinii
Deosebit. Vedeai apoi cum zerul

---

[261] Vezi mai înainte nota la versul 52 din acest cînt.

[272] Deprinderea — generală în Grecia veche — de a bea vinul numai amestecat se explică prin tăria și dulceața acestuia, de fiecare dată lăudate de poet. Proporția pare să fi fost de trei măsuri de apă pentru una de vin.

Se prelingea din vase, din şiştare
Şi căzi cioplite. Soţii mei săracii
Se tot rugau ca să luăm brînzetul
Şi să ne-ntoarcem, ba apoi şi turma
De iezi şi miei spre nava noastră iute
S-o bărăim şi s-apucăm pe mare.
Eu n-ascultai, deşi era mai bine
De-i ascultam. Voiam să văd ciclopul
Şi ospeţia lui. Dar el, păginul,
Cu soţii mei cumplit avea să fie.
Făcurăm foc atunci, întîi jerfirăm,
Apoi luînd din caş ne ospătarăm
Şi-n peşteră-aşteptăm pînă ce pică
Şi el cu turm,-avînd o grea povară
De uscături ca să-ncropească cina.
Cînd le trînti pe-afară, făcu troscot,
De ne cutremurarăm şi-ntr-o clipă
Ne traserăm în fundul văgăunii.
În peştera cea largă el îşi mînă
Mînzările şi-n strungă lasă numai
Berbeci şi ţapi, afară-n faţa stînii.
Apoi luînd un stei grozav l-aruncă
Pe la intrare şi o-nchide, o stîncă
Ce de jos mai nu puteau urni-o
Nici douăzeci şi două de căruţe
Cu patru roţi, oricît ar fi de bune;
Aşa era pietroiul pus la uşă.
S-aşază el apoi şi mulge capre
Şi oi pe rînd şi-apleacă-apoi sugarii
Din lapte jumătate îl încheagă
Şi-l strînge în panere împletite,
Cellalt îl toarnă-n vase ca de-acolo
Să-l bea pe urmă la-ncropitul cinei.
Şi după ce, grăbit, el face asta
Şi-aprinde foc, ne vede şi ne-ntreabă:
«Dar cine sînteţi voi? De unde bateţi
Al mării drum, străinilor? Cu treabă
Veniţi la noi sau hoinăriţi pe mare
Ca nişte hoţi ce umblă în poghiazuri
Şi-şi pun viaţa pustiind pe alţii?»

Așa ne-a zis și inima de frică
Ne-a înghețat, cînd i-auzirăm glasul
Înfricoșat și namila văzurăm.
Dar totuși i-am răspuns: «Venim din Troia,
Sîntem ahei și drumul rătăcirăm
La-ntoarcerea napoi, fiind sărmanii
Bătuți de vînturi pe genunea mării
Și apucarăm altă cale; așa vru
Pesemne Cel-de-sus. Noi facem parte
Din oastea lui Atride Agamemnon,
De care merse pomina pe lume,
Doar cuceri puternică cetate
Și potopi oștiri nenumărate.
Venirăm să-ți îmbrățișăm genunchii
Ca să ne dai vrun dar de ospeție
Ori altfel să ne-mbii cu tot ce-i data
La oaspeți. Teme-te de zei, preabune.
Noi cerem adăpost la tine. Joe
Pe oaspeți și pe rugători răzbună,
El paznicul de oaspeți cumsecade.»
La asta nemilos tună ciclopul:
«Străinule, nebun ești ori venit-ai
De prea departe, de mă-nveți să tremur
De zei, să mă feresc de-a lor mînie?
Nu vrem să știm de Joe noi, ciclopii,
Și nici de zei, sîntem mai tari ca dînșii.
Nu frica ce-aș avea de dușmănia
Din ceruri, ci doar pofta mea m-ar face
Să cruț pe tine și pe-ai tăi. Dar spune-mi
Pe unde-oprit-ai nava? Aici aproape
Ori mai departe, pe la capul țării?
Eu vreau s-o știu.» Așa-ntreba ciclopul
Și mă-ncerca, dar n-avea să mă-nșele
Pe mine încercatul. Și eu una
I-am ticluit: «Neptun, zeul Cutremur,
Corabia mi-a țăndurit izbind-o
De stîncile din capul țării voastre,
De un colțan, și mi-a-necat-o vîntul.
Doar eu cu cei de-aici ne mîntuirăm
De moarte-amară.» Nu mai răspunse avanul
Nimic, sări cu brațele întinse

La soții mei și apucînd cu laba-i
Dintr-înșii doi, așa-i trînti pe țărnă
Ca niște țînci, de li se scurse-ndată
Tot creierul stropind pămîntul. Trupul
Le ciopîrți și-și pregăti ospățul.
Și prinse să-i înghiorțăie ca leul
Crescut pe munți. Mînca de-a valma carnea
Și mațele și măduva cu oase,
Iar noi plîngeam văzînd cruzimea asta
Și mîinile-nălțam spre cer cu jale,
Căci n-aveam încotro. Dar cînd ciclopul
Grozava burtă-și ghiftui cu carnea
De oameni și se răcori bînd lapte
Curat, se tolăni în văgăună
Colea-ntre oi. În sinea mea bărbată
Gîndeam atunci de dînsul să m-apropii
Și de la coapsă sabia-mi tăioasă
Să scot și să-i-o-nfig în piept pe unde
Eu dibuiam că-n prapuri e ficatul
Învăluit. Dar mă struni o teamă:
Piream și noi aci de moarte crudă,
Căci nu puteam de la intrarea naltă
Cu brațele să dăm în lături stînca
Ce-o prăvălise el. Și cu suspine
Noi așteptam să vie dimineața.
A doua zi, cînd zorile de aur
Cu degete trandafirii mijiră,
El foc aprinde, mulge mîndra turmă,
Frumos pe rînd și-apleacă-apoi sugarii,
Iar după ce grăbit el face asta,
Înhață încă doi și ospătează.
Apoi ridică steiul de la ușă
Ușor de tot și-și mînă turma grasă
Din peșteră și iar prăvale steiul
La locul lui cum ai lăsa să cadă
Ușor pe tolba de săgeți capacul.
Cu huiet mult ciclopu-și mînă turma
La deal pe plai. Eu rămăsei în urmă
Și-n mine chibzuiam ce rău i-aș face
Ca să-mi răzbun pe el, să-mi dea Minerva
Mărire. Unul îmi păru că-i planul

Mai nemerit. În țarc avea ciclopul
O boată verde de măslin, tăiată
Ca s-o căleasc-anume și s-o poarte.
Privindu-l, noi i-asemănam ciomagul
Cu un catarg de la un vas de marfă
De douăzeci de rînduri de lopeți,
Așa de gros și lung era toiagul.
Am retezat dintr-însul o bucată
Ca de-un brățat și soților am dat-o
S-o netezească. Ei o neteziră
Și la un capăt eu am țuguiat-o.
La focul arzător apoi călind-o,
Am îndosit-o bine sub gunoiul
Ce-n peșteră zăcea în mari mormane,
Zorii apoi pe soți să tragă sorții,
Să iasă-aceia care să cuteze
Cu mine ridicînd să-mplînte parul
În ochiul uriașului, îndată
Ce-adoarme el. S-aleseră cei patru
Ce eu doream să fie aleși și-n urmă
Al cincilea fui eu. Spre seară dînsul
Veni din nou cu oile-i bîrsane
Și le zori spre peștera cea largă.
Nici una n-o lăsă din strung-afară,
Sau doar că bănui ceva ori poate
C-așa vru Dumnezeu. Apoi ciclopul
Umflînd pietroiu-l pune la intrare,
S-așază asupră-i, mulge oi și capre
Frumos pe rînd și-apleacă-apoi sugarii.
Și după ce degrabă face asta,
Mai prinde doi și-și pregătește cina.
Atunci de el m-apropii cu o cupă
De minunat vin negru și-i zic astfel:
«Poftim și bea după-nghițirea cărnii
De om, să vezi ce vin era la fundul
Corăbiei pierdute. Voiam ție
Să ți-l închin, de te-ndurai de mine
Și mă lăsai să plec napoi acasă,
Dar tu ești mînios nevoie-mare.
Nemilostive, cum să vie oare

De-acum să caute-adăpost la tine
Un om din lumea-ntreagă? Nu faci bine.»
Așa-i zisei. Primi atunci el cupa
Și-o deșertă deodată. Foarte vesel
Era de-această dulce băutură
Și mi-a cerut ca să-i mai dau o dată:
«Fii bun, mai dă-mi și spune-mi cum te cheamă,
Să-ți dau și eu un dar de ospeție,
De care să te bucuri. Că și țara
Ciclopilor e darnică și scoate
Vin bun din struguri mari ce-i crește ploaia.
Dar ăsta-i din nectar și ambrozie.»
Și-i adusei din nou o cupă plină,
De trei ori îi dădui, de trei ori prostul
Goli paharul. Dar apoi, cînd vinul
I se sui la cap, eu cu blîndețe
Zisei: «Mă-ntrebi de lăudatu-mi nume,
Cicloape? Eu ți-l spun, dar tu drept oaspe
Cinstește-mă c-un dar cum ți-a fost vorba.
Mă cheamă Nimeni. Astfel îmi zic soții,
Părinții mei și oamenii cu toții.»
Dar el răspunse-ndată fără suflet:
«Pe Nimeni, după soții lui, la urmă
Eu l-oi mînca și-acesta ți-o fi darul.»
Așa rostind, el se răstoarnă, cade
Pe spate cu grumazu-ntors și somnul
Atotdomolitor îl domolește.
Și cum e-ngreuiat de băutură,
Din gură varsă vin, bucăți de carne.
Atunci eu bag sub spuza multă parul
Și-l las pînă să ardă. Dau poruncă
Și-mbărbătez pe toți ai mei tovarăși,
Ca nu cumva de frică să dea dosul.
Cînd paru-n foc stă gata să s-aprindă,
Măcar că-i verde, și începe tare
A se-nroși, atunci îl iau din vatră,
M-apropii de ciclop. Ceilalți alături
Îmi stau; un zeu curaj nebun ne-nsuflă.
Ai mei înșfacă parul, și țuguiul
Îl afundară-n ochiul lui. Eu grabnic
Mă salt în sus și-nvîrt. Precum cînd unul

O grindă de corăbii sfredelește
Cu sfredelul, ceilalți de jos unealta
O-nșfacă de-o curea de ambe laturi
Și repede o mișcă, de se-nvîrte
Mereu tot sfredelind, așa și-n ochiul
Ciclopului roteam noi arzătorul
Tăciune, de curgea în juru-i sînge.
Se pîrjoliră pleoape și sprîncene,
Se mistui a ochiului lumină
Și ochiul sfîrîia din rădăcină.
Precum cînd un fierar, gătind un mare
Topor sau un hîrleț, în apă rece
Înfige fierul ars, călindu-l astfel
Și oțelindu-l, sfîrîie-atunci fierul
Grozav, așa tot sfîrîia și ochiul
Ciclopului, cînd răsuceam noi parul.
Și groaznic el gemu. Boltita stîncă
Vui de glasul lui, iar noi de spaimă
Ne depărtarăm iute. El își smulse
Din ochi țuguiul ud de-atîta sînge
Și, scos din fire, l-azvîrli departe.
Răcnea din răsputeri chemînd ciclopii
Ce-n peșteri împrejur și-aveau sălașul
Pe culmi vîntoase. Glasul auzindu-i,
Ei care dincotro veniră-aproape
De peșteră și-ndată-l întrebară
Ce-l doare: «Polifem, ce caznă oare
Te face să țipi astfel peste noaptea
Tihnită și ne sperii nouă somnul?
Ți-o fi răpind vrun om din strungă turma?
Sau te omoară cineva hoțește
Ori silnic?» Polifem din văgăună

504–507 Operația de călire a fierului aci descrisă (poemele homerice nu cunosc un termen special pentru oțel) lasă să se bănuiască un progres în prelucrarea acestui metal despre care nu există urme în restul epopeii. S-a presupus deci, nu fără temei, că ne-am găsi înaintea unor versuri interpolate.

520 În greceşte numele înseamnă: „Renumitul", „Mult vestitul". La poeții mai mici, figura ciclopului — simțitor umanizată — apare cîteodată ridiculă, alteori mișcătoare, ca în idila a XI-a a lui Theocrit, în care-și cîntă dragostea pentru frumoasa Galathea.

Așa le zise: «Nimeni mă omoară
Hoțește, dragii mei, și nu cu sila».
Dar i-au răspuns ciclopii: «Dacă nimeni
Nu-ți face rău și silă, cînd ești singur,
De boala cea de Dumnezeu trimisă
Nu poți să fii scutit. De-aceea roagă
Pe tatăl tău Neptun ca să te scape.»
Grăind așa, plecară. Eu în mine
Rîdeam că i-amăgi scornitul nume
Și gîndul năzdrăvan care-mi venise.
Dar tot gemînd și copleșit de chinuri,
Ciclopul dibuind, de la intrare
Ridică stînca și pe ea s-așază,
Se-ntinde-apoi cu brațele să prindă
Pe vrunul care-ar fi ieșit cu turma,
Așa tehui el mă credea pe mine.
Chiteam atunci și căutam un mijloc
Mai potrivit să mîntui de pieire
Pe soții mei, pe mine. Urzeam planuri
Și gînduri de tot felul, fiind vorba
De viață, doar aproape era mare
Primejdie, și-un gînd mai mult ca toate
Mi se păru mai bun. Erau în turmă
Berbeci lățoși, și zdraveni, mari și mîndri
Cu lîna laie. Atunci eu pe tăcute
Berbecii, cîte trei luînd, deolaltă
Îi leg cu mlădioasele curmeie
Pe care se culca nelegiuitul
Ciclop. Cel mijlociu purta pe unul
Din noi, iar alții doi mergeau alături
Ferindu-ne de-o parte și de alta.
Deci trei berbeci cărau pe cîte unul
Din soții mei. Dar mai era și-un altul,
Berbece ortoman, fruntașul turmei.
Eu l-apucai din spate și sub burta-i
Mițoasă mă lungii și-ntors sub dînsul,
Eu grap-așa mă tot țineam de lîna-i
Cea falnică și tot răbdam în mine.
Așa stăturăm și-așteptam cu jale
Să vie dimineața. Iar cînd zorii
Trandafirii în cer se revărsară,

Zoreau atunci berbecii spre păşune,
Iar oile tot behăiau nemulse
Cu ugerii lor ghiolcură de lapte.
Dar schingiuit de cazne-nfricoşate
Stăpînul lor îi pipăia pe spate
Berbecii toţi care-i treceau nainte
Stînd oblu. Dar el nu simţi, netotul,
Că ei erau legaţi prin lîna deasă.
În coada turmei o luă spre uşă
Berbecele îngreuiat de blana-i
Tufoasă şi de mine care astfel
M-am priceput. Dar Polifem pe dînsul
Îl pipăi şi-i zise: «De ce oare,
Drăguţul meu berbece, pleci la urmă
Din peşteră? tu care niciodată
Nu rămîneai de oi, ci tot nainte
Cu paşii mari mergeai să paşti din floarea
Cea moale-a ierbii? Şi-ajungeai întîiul
La rîu şi năzuiai napoi spre seară
La stînă cel dintîi? Acum tu însă
Rămîi de tot în urmă. Ori plîngi ochiul
Stăpînului? Mi-l scoase un nemernic
Cu haita de mişei după ce lotrul
Cu vinul m-ameţise, acel Nimeni
Ce tot nu-l cred scutit acum de moarte.
Hei, dac-ar fi să ai un gînd cu mine
Şi s-ai tu darul vorbei să-mi spui unde
S-o fi ascuns de crunta mea mînie,
Cum creierul, din tidva lui izbită,
Pe jos îl împroşcam în văgăună!
Mă uşuram atunci de tot amarul
Ce mi-l făcu netrebnicul de Nimeni.»
Rostind el ast,-aretului dă drumul.
Cînd eu mă depărtai puţin de strungă,
Întîi mă desprinsei de sub berbece,
Pe urmă-i desfăcui şi pe tovarăşi,
Apoi mînarăm turma-aceea grasă
Şi iute de picior şi prin coclauri
O tot gonirăm noi pînă ce furăm
La vasul nostru. Mult se bucurară
Tovarăşii că noi scăparăm teferi,

Iar pe ceilalţi cu vaiet îi jăliră.
Eu nu-i lăsam să plîngă, ci cu semne
Din ochi i-opream, şi-i tot zoream să-nluntre
Cioporul de berbeci ca să purcedem
Curînd pe apa-amară. Şi ei grabnic
Intrară-n vas, pe bănci la rînd şezură
Şi prinseră vîslind să bată marea.
Iar cînd eram departe cît ajunge
Un glas de om, atunci batjocorindu-l,
Strigat-am la ciclop: «Hei, n-avuşi parte,
Cicloape tu, oricît eşti de puternic,
În peşteră să te hrăneşti cu carnea
Tovarăşilor unui om nevrednic.
Tu trebuia să-ţi ispăşeşti păcatul,
Mişelule, care-ndrăzneşti acasă
La tine să îmbuci pe bieţii oaspeţi.
Aşa s-au răzbunat pe tine zeii.»
Dar el atunci şi mai dihai se-ntartă,
De smulge ţancul unui munte mare
Şi ni-l repede, dar el cade-n faţa
Corăbii noastre cea cu botul negru.
Era pe-aci s-ajungă chiar la cîrmă
Şi clocoti răzbit de stîncă valul,
Dar el tălăzuit napoi năvalnic
Corabia către uscat împinse,
De-a fost pe-acî s-o dea de mal. Eu însă
O sprijinii c-o stinghie prelungă.
Sileam şi îmboldeam pe soţi cu semne
Din cap să se încovăie spre vîsle,
Ca să ne strecurăm de la năpastă
Şi ei se tot plecau vîslind nainte.
Iar cînd făcurăm noi un drum pe mare
De două ori mai lung, dau iar un chiot
Spre uriaş. Dar soţii mei de-alături,
Oprindu-mă, se roagă blînd de mine:
«Abraşule, de ce tu fiara asta
O mai întarţi? Că el c-o lovitură
Din mare spre uscat împinse vasul,
De-am zis în noi c-aici ne-o fi sfîrşitul.
S-audă iar un grai sau o strigare,

Trăgaci cum e, c-o stană colțuroasă
Și țeasta și corabia ne-ar sparge.»
Dar inima ei nu-mi putură-nfrînge
Și iar strigai la el din răsputeri:
«Cicloape, dacă cineva te-ntreabă
De-a ochiului tău groaznică slutire,
Să zici că te orbi cuceritorul
Ulise-al lui Laerte din Itaca».
Iar el gemînd răspunse atunci: «Vai mie!
Mi-se-mplinește-o veche prorocie.
Trăia pe-aci un om ales și mare,
Un zodier neîntrecut, Telèmos
Al lui Evrimos fiu, care-ajunsese
Bătrîn printre ciclopi și el îmi spuse
Că toate aceste aveau să mi se-ntîmple
Și că Ulise-avea să-mi ia vederea.
De-aceea eu tot așteptam să vie
Un om chipos și mare, și-n vîrtute
Neînfrînt, dar iată, un pitic ca tine
Și slab și de nimic îmi scoase ochiul,
Puterea-mi domolind cu băutura,
Dar ia mai vino-ncoace tu, Ulise,
Să te cinstesc cu daruri de-ospeție,
Să rog ca să te-ajute zeul mării
Pe drum, Neptun slăvitul, că doar eu sînt
Feciorul lui, el zice că mi-e tată
Și singur el, de-o vrea, mă face bine,
Dar nici un altul dintre zei și oameni.»
La vorba lui răspund și eu din parte-mi:
«Hei, de-aș putea să te dobor pe tine
Și-n iad să te răped cum sigur este
Că zeul mării nu-ți mai drege ochiul».
M-aude el și brațele-și înalță
Spre cer și lui Neptun așa se roagă:
«Cutremur-de-pămînt Neptun, tu, zeul
Cu plete-albastre, dacă eu ți-s fiul
Cu-adevărat și zici că-mi ești părinte
Ascultă-mă și fă să nu ajungă
La casa lui Ulise din Itaca!

---

[682] Vezi mai înainte nota la VI, 438.

Iar dacă-i scris cumva pe-ai lui să vadă
Şi vatra lui şi ţara, el s-ajungă
Pe vas străin, tîrziu de tot, şi-n stare
De plîns, să-şi piardă soţii, să-l aştepte
Nenorocirile acasă.» Aşa-i fu ruga
Şi-l auzi Neptun. Apoi ciclopul
Luă un stei de piatră şi mai mare
Şi învîrtind îl repezi cu toată
Puterea-i de neînchipuit, în dosul
Corăbiei, dar cît pe-aci să cadă
Deasupra cîrmei. Clocoti dar marea
Izbită de pietroi şi valu-mpinse
Corabia nainte. O clipă numai
Şi-avea s-o dea de mal. Dar cînd sosirăm
La locul unde celelalte vase
Steteau grămadă la popas şi soţii
Ne aşteptau şi suspinau cu jale,
Împinserăm pe prund acolo vasul
Şi noi pe mal ieşirăm. Şi berbecii
Ciclopului luînd, îi împărţirăm,
Şi-avu din ei tot insul parte dreaptă.
Dar la-mpărţire mie pe deasupra
Tovarăşii mi-au dat pe cel de frunte.
Eu închinîndu-l zeului furtunii,
Lui Joe, domnului stăpîn a toate,
Pe-altaru-i coapsele-i arsei, dar jerfa
El nu-mi primi, ci cugeta în ce fel
Corăbii şi tovarăşi să-mi cufunde.
Şezurăm noi atunci şi, cît e ziua
De mare pînă-n seară, ne-ospătarăm
Cu mult prisos de carne, cu vin dulce.
Dar în amurg, cînd soarele-asfinţise,
Ne-ntinserăm pe mal şi adormirăm.
A doua zi, cînd se iviră zorii
Grăbii pe soţi silindu-i să se-nluntre
Şi vase să dezlege. Ei intrară
Degrabă toţi, pe bănci la rînd şezură
Şi prinseră vîslind să bată marea,
De aici pornim nainte plini de jale
De pierderea iubiţilor tovarăşi,
Dar mulţumiţi că noi scăparăm teferi.

CÎNTUL X

În insula Eolia sosirăm.
Eol, al lui Hipotas fiu, acolo
Iubit de zei domnea peste ostrovul
Cel plutitor[1] şi-mprejmuit de-a-ntregul
Cu ziduri nerăzbite din aramă
Şi ţărmuit de stîncă netezită.
El doisprezece fii avea la curte,
Băieţi şi fete-n floare cîte şase,
Şi însoţi pe fete cu băieţii.
Ei veşnic ospătează lîngă tatăl
Şi preacinstita mamă şi-au pe masă
Întinse-atîtea feluri de bucate,
Şi de fripturi tot fumegă palatul
Şi geme de petreceri toată ziua,
Iar noaptea pe covoare şi pe paturi
Săpate-n lemn ei dorm cu-a lor cinstite
Neveste. Noi sosirăm în cetate
La mîndrul lor palat. O lună-ntreagă
Eol mă găzdui şi de-a-măruntul
Mă întreba de Troia şi de flota
Danailor, de-ntorsul lor acasă.

---

[1] O încercare de localizare a unui ostrov pe care în termeni categorici textul îl declară „plutitor" (versul 4) are de ce părea deşartă. Nu lipsesc totuşi interpreţi convinşi că ar fi vorba de insula vulcanică Stromboli.

[2] Vezi mai înainte nota la VII, 66.

Iar eu pe rînd îi povesteam de toate.
Dar mă rugai la urmă să mă lase
Să plec. El nu se-mpotrivi la asta
Şi-mi pregăti plecarea.-Mi dete-o piele
De bou de nouă ani, burduf în care
Suflările de vînturi mugitoare
Le închisese toate, căci fusese
De Joe pus ca domnitor pe vînturi:
Le mînă sau le-nstrună după voie.
C-un lanţ lucios de-argint legă burduful
În fundu-unei corăbii, ca dintr-însul
Să nu răsufle nici un pic de boare.
Lăsă numai un vînt uşor, Zefirul,
Pe vase să ne poarte. Însă n-a fost
Să fie aşa. Chiar din prostia noastră
Am fi pierit pe mare. Nouă zile
Şi nopţi plutirăm noi fără-ncetare,
Iar într-a zecea ni s-arată ţara
Părinţilor, ba deslusim chiar focuri
Aprinse de locuitori pe ţărmuri.
Atunci somn dulce mă fură pe mine
De obosit, că-ntr-una cîrmuisem
Şi nu-ncrezusem nimănuia vasul,
Ca doar mai iute să sosim în ţară.
În vremea asta se vorbiră soţii,
Şi-nchipuiră că duceam cu mine
Argint şi aur, daruri de la craiul
Mărinimos Eol Hipotianul,
Şi ziseră privind unul la altul:
«Vezi, doamne, cum Ulise se tot face
Iubit şi preţuit de toată lumea
În orişicare ţară şi cetate!
Şi de la Troia duce el grămadă
De mîndre-odoare, partea lui de pradă,
Iar noi care-am făcut aceeaşi cale
Ne-ntoarcem toţi la vetre cu mîni goale.
Şi-acum, de dragul lui, Eol îi dete
Şi-aceste daruri. Să vedem mai iute
Ce bogăţie de argint şi aur
O fi-n burduf.» Aşa grăiră-n taină
Şi sfatul rău învinse pe tovarăşi.

Burduful dezlegară și dintr-însul
Se năpustiră vînturile toate.
Deodată-i apucă pe ei furtuna
Și-i abătu departe de-a lor țară,
Spre largul mării, de-ncepur-a plînge.
Eu mă trezesc. Și eu cel fără vină
Gîndeam atunci să fac una din două:
Ori să m-arunc din vas să pier în valuri,
Ori pacostea s-o rabd tăcut și încă
Să fiu între cei vii. Răbdai mai bine
Și rămăsei. M-acoperii acolo
Și mă culcai. Înfricoșatul vifor
Napoi pe soți îi duse spre ostrovul
Eolia, iar ei oftau din suflet.
Acolo pe uscat ne coborîrăm,
Luarăm apă. Dup-aceea-ndată
Tovarășii prînziră lîngă vase.
Iar cînd de-ajuns mîncarăm și băurăm,
Luînd un crainic și un soț cu mine,
Mă duc la curtea lui Eol, pe care
Îl nimeresc la masă cu nevasta
Și cu feciorii lui. Intrăm în casă
Și stăm la ușa lui pe prag, iar dînșii
Uimiți la noi se uită și mă-ntreabă:
«De ce venișI, Ulise? Ce răstriște
Te năpădi? Că noi avurăm grijă
De drumul tău, ca tu s-ajungi acasă
La țara ta și-oriunde ți-a fost voia.»
Iar eu răspund cu inima-ntristată:
«Tovarăși fără suflet mă pierdură,
Și-un somn nenorocit. Vă rog, prieteni,
Să m-ajutați, că doar vă stă-n putere.»
Așa zisei luîndu-i cu frumosul.
Tăcură ei, dar tatăl lor s-aprinse:
«Din țara mea mai repede te cară,
Tu, om netrebnic, cel mai de ocară!
Că nu mai pot să îngrijesc de drumul
Hulitului de dumnezei. Afară,
Tu care-mi vii în casă, oropsitul
De dumnezei.» Așa răstit îmi zise
Și mă goni din casa lui pe mine

Cu tot oftatul meu. Apoi de-acolo
Mîhniți călătorirăm mai departe,
Iar vîslitorii, din prostia noastră,
Se chinuiau cu trudnica vîslire,
Căci nu se mai vedea întorsul nostru.
Călătorirăm șase nopți și zile,
Iar într-a șaptea furăm la cetatea
Lui Lamos, Lestrigonia cea naltă,
Cu porți mai depărtate,-n care țară
Păstoru-ntors pe drum de la pășune
Cu turma, dă binețe și-i răspunde
Un altul care pleacă, așa că omul
Neadormit, pe rînd de-ar paște boii
Și oile, ar avea-ndoită plată,
C-abia e noapte și se face ziuă.
Îndată ce intrarăm în limanul
Cel minunat, cu seninări înalte
Înconjurat de-o parte și de alta
Cu maluri prelungite dimpotrivă
La gura lui și cu intrare-ngustă,
Ceilalți tovarăși toți împiedicară
Năuntru legănatele corăbii,
Apoi le otgoniră lîng-olaltă
În adîncata schelă, unde valul
Nu crește niciodată mic sau mare,
Ci-i mulcomit și limpede de-a pururi.
Doar eu oprii corabia-mi afară
La capul schelei și-o legai de-o stîncă,
Și mă urcai pe-o culme prăvălată
Și-aici stătui. Dar nu văzurăm oameni
Muncind la cîmp, nici boi la arătură,
Ci numai fum rotocolea pe-alocuri.
Aleg atunci doi soți și cu un crainic
Și poruncesc să cerceteze cine
Sînt oamenii cei mîncători de pîne
În țara asta. Ei se coborîră

---

[111] După unii, numele cetății lui Lamos ar fi fost nu Lestrigonia, ci *Telepylos* („Cea cu porți depărtate"). De o localizare, firește, nu poate fi vorba, măcar că n-au lipsit comentatori care s-o situeze pe coasta sardă a strîmtorii Bonifacio.

Şi merseră pe-un neted şleau, pe care
Din plaiurile nalte spre cetate
Cărau locuitorii lemnăria,
Şi-acolo,-n dreptul zidului cetăţii,
Ei dau de-o fată zdravănă, copila
Lui Antifate lestrigonul. Dînsa
Venise după apă la fîntîna
Cu und-aşa de limpede, Artachia,
De unde s-adăpa întreg oraşul.
S-apropiară şi-ntrebară dînşii
Pe fată cine-i domn în ţar-aceea
Şi care-i sînt supuşii. Ea îndată
Le arătă palatul unde şade
Părintele-i ca domn. Iar ei intrară
La vederoasa curte şi găsiră
Pe doamna cît un munte şi-o sfecliră.
Ea repede chemă din adunare
Pe soţu-i cel vestit, pe Antifate,
Iar el le pregăti o moarte cruntă.
Pe unu-l prinse şi-l mîncă degrabă.
Ceilalţi fugind veniră la corăbii.
Apoi el dete-un strigăt prin cetate.
Atunci de pretutindeni năvăliră
Puzderii lestrigonii cei puternici,
Şi nu ca oameni, ci ca uriaşii.
Suiţi pe stînci, rostogoleau pietroaie
Cu greu urnite de bărbaţi. Şi-ncepe
Un huiet şi o valmă-ngrozitoare
De oameni care mor, de vase sparte.
Străpunşi ca nişte peşti apoi luară
Pe soţii mei şi-i duseră spre-a-i face
La ei greţos ospăţ. În vremea asta,
Cît a ţinut măcelul de la schelă,
Eu sabia mi-o scot de lîngă coapsă,
Rătez cu ea frînghii de la corăbii
Şi-mbărbătez îndată pe tovarăşi
Şi poruncesc să deie zor la vîsle
Ca să putem scăpa de răutate.
Ei toţi de frica morţii începură
Să dea din vîsle şi să-mproaşte spumă
Şi grabnic de sub streşina de stîncă

O şterse vasul meu, iar celelalte
Pieriră acolo împreună toate.
De-aci pornim nainte plini de jale
De pierderea iubiţilor tovarăşi,
Dar mulţumiţi că noi scăparăm teferi.
Şi-ajungem la ostrovul Aia, unde
Şedea frumoasa Circe, o zeiţă
Cu grai de om şi-amarnică, o soră
De-un sînge cu sălbaticul Aietes
Care-i născut din luminosul Soare
Şi de-a lui Ocheanos fată Persa.
Acolo poposirăm noi cu vasul
Şi în liman intrarăm pe tăcute
Călăuziţi de-un zeu. Pe mal ieşirăm
Şi-ntinşi stăturăm două nopţi şi zile,
Sleiţi fiind de trudă şi durere.
A treia zi, cînd se iviră zorii
Cu pletele-aurii, luînd o lance
Şi-o sabie-ascuţită-n grabă mare
Mă sui de la corabie pe-o culme
Să văd pe cîmp de nu lucrează oameni,
S-aud un glas de-al lor. Şi stînd acolo
Pe-un colţ de stîncă, mi-a părut că iese
De pe pămîntul larg, din casa Circei,
Un fum prin stejăriş, de prin desişuri.
Şi cum zării fum negru, eu în minte
Mi-am pus să merg să aflu ce-i pe-acolo.
Ci, socotind, găsii ca mai cu cale
La vas să merg nainte, lîngă mare,
Tovarăşilor mei să dau merinde
Şi să-i trimit pe ei să cerceteze.

---

[186] O ţară Aia în părţile Caucazului e pomenită de Herodot şi de Apollonios din Rhodos, în legătură cu legenda Argonauţilor. Pornind de la o citire diferită a numelui, căruia i se atribuie o origine semitică *(Aiaié = nesos Kirkes*, la rîndu-i identificată cu *Monte-Circeo* pe coasta tireniană a Italiei), unii cercetători din zilele noastre au susţinut ipoteza unui izvor fenician, din care poetul s-ar fi informat despre un sector al Mediteranei pe care grecii, se pretinde, n-aveau să-l exploreze decît cîteva secole mai tîrziu.

[187] Ca substantiv comun, numele zeiţei înseamnă „pasăre de pradă".

Dar la întors, cînd eu m-apropiasem
De vasul meu, atunci fiind eu singur,
De mine se-ndură un zeu şi-n cale
Îmi scoase un cerboi cu coarne nalte,
Ce cobora din pajiştea pădurii
Ca să s-adape-n vale, căci fusese
De vipie cuprins. Cînd el din codru
Ieşea, deodată-n spate prin spinare
Îl nimerii şi-l străbătui cu lancea.
El boncăind căzu în praf şi viaţa
Zbură din trupul lui. Iar eu pe dînsul
Suindu-mă, smuncii din rană-i lancea
Şi o lăsai lungită jos, pe urmă
Rupsei la buruiene şi nuiele,
Făcui o-mpletitură mlădioasă
Ca de-un brăţat şi înnodai cu dînsa
Picioarele cumplitei nămetenii.
Luînd-o-n spate-apoi, căci pe un umăr
Eu nu puteam s-o port numai c-o mînă,
C-aşa de mare-a fost sălbăticiunea,
Spre vasul meu pornii proptit în lance
Şi o trîntii pe jos naintea năvii.
Apoi prinsei a-nsufleţi pe oameni
Şi cu blîndeţe aşa-i luai de-aproape:
«Iubiţii mei, oricît de mult ne doare,
Tot nu pierim, de nu ne vine ceasul.
Cu ce avem în vasul nostru hrană
Şi de băut, să ne-ospătăm noi bine,
Să nu lăsăm să ne doboare foamea.»
Aşa zisei şi-ndată m-ascultară.
Ei şi-aruncară haina de pe faţă
Şi se uitau la cerbul de pe malul
Pustiei mări şi se mirau cu toţii
De-acest vînat, jivin-aşa de mare.
Şi după ce privind se desfătară,
Ei mînile-şi spălară şi-ncepură
Să-şi facă un ospăţ slăvit. Şi astfel
Şezurăm noi atunci, şi cît e ziua
De mare pînă-n seară ne-ospătarăm
Cu mult prisos de carne, cu vin dulce.

Spre amurgit, la scapătul de soare,
Ne-ntinserăm pe țărm și adormirăm.
A doua zi, cînd se iviră zorii
Trandafirii, strînsei pe soți și astfel
Le cuvîntai: «Tovarăși, ascultați-mi
Cuvîntul meu, cu tot necazul nostru.
Iubiții mei, noi nu știm unde-apune
Luminătorul soare, cînd coboară
Pe sub pămînt, și nici de unde vine
La răsărirea lui. Deci hai mai iute
Să căutăm un chip de-ncredințare.
Dar mie mi-e că nu-i, căci pe o culme
Suindu-mă, pe-o stîncă prăvălată,
Văzui că-i un ostrov încins de-o mare
Nemărginită și e scund ostrovul,
Iar pe la mijloc fum văzui cu ochii
Ieșind din stejăriș, de prin desișuri.»
Așa zisei. Și ei, cînd auziră,
Cu inima zdrobită-și amintiră
Isprăvile lui Antifat, cruzimea
Ciclopului cel mîncător de oameni
Și începur-a plînge cu bocire
Și a vărsa din ochi un rîu de lacrimi
Dar ce putea să le ajute plînsul?
Eu împărții atunci în două cete
Pe soții mei cei cu pulpare mîndre
Și orînduii mai-mare cîte unul.
Sub mine-a fost o parte, iar cealaltă
Sub Evriloh cel arătos ca zeii.
Clătirăm sorții într-un coif de-aramă
Și cum ieși la sorț cutezătorul,
Bărbatul Evriloh, porni nainte
Și douăzeci și doi de inși cu dînsul
Purceseră plîngînd și ne lăsară
Pe noi în urmă toți cu plîns și jale.
Găsiră într-o vale din pădure
Palatul Circei ridicat din piatră
Frumos cioplită pe-o nălțime-a văii.

---

[277] În *Iliada*, epitet obișnuit al aheilor, prevăzuți cu apărători de bronz ale pulpelor.

Pe-mpreajma lui stau lei și lupi sălbatici,
Dar îmblînziți de farmecele zînei.
Deci nu se repeziră ei la oameni,
Ci se scularâ numai în picioare
Și deteră din coada lor cea lungă.
Întocmai cum se gudură dulăii
La un stăpîn ce vine de la masă,
Că tot le-aduce cîte-o-mbucătură,
Așa la ei se gudurară leii
Și lupii cei cu gheare oțelite,
Dar soții înghețară cînd văzură
Grozavele dihănii și stătură
La poarta zînei cea cu mîndre plete.
Din casă s-auzea cîntînd zeița
Cu viers fermecător, de unde dînsa
Țesea o pînză mare, măestrită
Ca orice lucru gingaș și subțire,
Dumnezeiesc țesut de vreo zeiță.
Grăi atunci Polit, bărbat de frunte,
Tovarășul cel mai iubit și vrednic
De cinste pentru mine: «Dragi tovarăși,
Frumos mai cîntă-n casă. Pare-o zînă
Sau o femeie care stă și țese
Vro pînză mare, de răsună toată
Cămara ei, dar să strigăm mai iute.»
Așa vorbi, iar ei chemînd strigară.
Ieșind zeița-ndată le deschise
Lucioasa poartă și-i pofti năuntru.
Ei toți prostește după ea intrară
Și numai Evriloh rămase afară,
Temîndu-se de-o cursă. Pe tovarăși
Zeița-i duse-n casă, unde-i puse
La rînd să șadă-n scaune și-n jețuri
Și-apoi le pregăti o torocală
De brînză, de făină și de miere
Cu vin din Pramne, și-n mîncarea asta
Amestecă și farmece cumplite,

---

[325] Pomenit aci și în *Iliada*, XI, 639, într-un context similar, vinul de Pramnos pare să fi fost un vin tare, roș, folosit mai ales ca leac.

Ca ei să uite țara lor cu totul.
Și după ce le-o dete și-o-nghițiră,
Ea repede-i bătu apoi cu varga
Și-i duse și-ntr-o cocină-i închise,
Și porci erau cu fața și cu glasul,
Cu părul și cu trupul, dar la minte
Erau întregi întocmai ca nainte.
Așa stăteau închiși plîngînd săracii,
Iar Circe le-aruncă atunci nutrețul,
Grămezi de jir, de ghindă și de coarne,
Mîncare-obișnuită pentru porcii
Culcați pe jos. Iar Evriloh, dînd fuga,
Se-ntoarse la corabie să spuie
Ce soartă tristă-avură bieții oameni.
El se silea, dar nu putea din gură
Să-ndruge-o vorbă, așa era de tare
Îndurerat. Cu ochii plini de lacrimi
Se văieta. Dar cînd, uimiți cu toții,
Îl întrebau, ne povesti el felul
Pieirii celorlalți ai lui tovarăși:
«Ne-am dus, după porunca ta, Ulise,
Prin stejăriș și-n vale nimerirăm
Un dalb palat din piatră netezită,
Zidit acolo pe tăpșanul văii.
Aci cînta fermecător o zînă
Sau o femeie care sta-n cămară
La stative lucrînd o pînză mare.
Tovarășii cu strigăt o chemară,
Iar ea, ieșind, îndată ne deschise
Lucioasa poartă, ne pofti năuntru.
Ei toți orbește după ea intrară
Și numai eu mai rămăsei pe-afară
Temîndu-mă de-o cursă. Ei cu toții
Se mistuiră-acolo și nici unul
Din ei nu se ivi. Eu multă vreme
Stătui pîndind și-i așteptai zadarnic.»
Așa grăi. Eu atîrnai de umăr
O spadă mare în argint țintată,
De-aceea și luai cu mine arcul
Și repede-l grăbii să mă conducă
Pe-același drum. El mi-apucă genunchii

Cu mînile-amîndouă și de mine
Se tot ruga și-mi cuvînta cu vaiet:
«Să nu mă duci acolo, preamărite,
Silindu-mă, ci las'să stau pe-aicea.
Doar știu că nu mai vii nici tu de-acolo
Și nici nu vei aduce pe vreunul
Din soții tăi. Mai bine luăm fuga
Cu-ai noștri de pe-aci. Mai este vreme
De-a ocoli nenorocirea noastră.»
Așa vorbi. Eu mă răstii la dînsul:
«Tu, Evriloh, rămîi pe loc aicea,
Tot bea și-mbucă lîngă vasul nostru
Afund și negru. Singur mă voi duce,
Că prea de tot nevoia mă silește.»
Așa-i zisei și de pe lîngă mare,
De lîngă vas, pornii la deal. Dar iată,
Cînd eu s-ajung, trecînd prin valea sfîntă,
La casa naltă-a vrăjitoarei Circe,
Mi-ieși nainte Hermes cel cu varga
De aur. Părea-ntocmai ca un tînăr
Cu barba și mustață-abia mijită
În cea mai mîndră floare-a tinereții.
Luîndu-mă de mînă-mi zise astfel:
«Nenorocite, unde umbli singur,
Neștiutor de țară, prin coclauri?
Că soții tăi de-aici, din casa Circei,
Închiși au fost și stau acum cu porcii
În staul bine-mprejmuit. Ori poate
Tu mergi să-i scoți? Nu crede că de-acolo
Te-ntorci napoi; pierdut vei fi cu dînșii.
Dar eu te voi feri de rău pe tine;
Ia leacul ăsta minunat și intră
În casa Circei; numai el putea-va
Să-ndepărteze-a ta nenorocire.
Să-ți spun eu toată măestria Circei:
Va face-o torocală și-ți va pune
Un leac vrăjit în pîne, dar cu asta
Ea nu te va putea vrăji pe tine,
Căci nu te lasă leacul bun de pază
Ce eu ți-l dau. Ți-oi spune de-amănuntul
În ce chip să te porți. Cînd Circe asupra-ți

Va năvăli cu varga ei prelungă,
Din teacă trage-ți sabia-ascuțită
Și sai la dînsa gata să faci moarte.
Ea speriată-atunci o să te-mbie
Cu dînsa să te culci. Tu patul zînei
Să nu-l disprețuiești, de vrei ca slobozi
Pe oameni să ți-i lase și de tine
Să poarte grijă. Dar întîi silește-o
Să jure jurămîntul cel mai mare
Al zeilor, că n-o să mai încerce
Vrun pocinog mai rău să-ți facă ție,
Că după ce te va goli de arme,
Ea n-o să moaie inima din tine
Și-a ta virtute.» Zise el și-mi dete
O buruiană smulsă din țărînă
Și-mi spuse cum e felul ei: o floare
Ca laptele, cu rădăcină neagră,
De zei numită moly, anevoie
Să o dezgroape omul, însă zeii
Pot orișice. Plecă pe urmă Hermes
Prin păduraticul ostrov spre piscul
Olimpului, iar eu spre casa Circei
Și inima mi se bătea pe cale.
La poarta zînei cea cu mîndre plete
Stînd, eu strigai. Ea m-auzi și-ndată
Ieșind deschise poarta lucitoare
Și mă pofti. Eu trist mersei în urmă,
Iar ea mă duse-n casă și mă puse
Pe jeț frumos lucrat, bătut cu ținte,
De-argint, sub el cu scăunaș de razim
Picioarelor. Într-un pahar de aur
Găti o torocală,-n care puse
Un leac să beau, voindu-mi rău zeița.
Dar cînd mi-o-ntinse și-o băui și totuși
Fui nevrăjit, lovindu-mă cu joarda,
Ea-mi zise: «Du-te-n cocină acuma
Și culcă-te cu toți ai tăi tovarăși».

---

[426] Lipsit de înțeles în limba greacă, cuvîntul *moly* pare să fie de origine feniciană: numele unei plante cunoscute de botaniști ca *halimus triplex*.

Eu trag din teacă sabia și tabăr
Asupra-i ca și cînd aș vrea s-o spulber.
Ea țipă tare, aleargă și-mi cuprinde
Genunchii și cu vaiet cuvîntează:
«Ce om ești tu? Și unde ți-s părinții
Și țara ta? Uimită sînt că n-ai fost
Vrăjit de leacul cel băut de tine,
Doar biruie puterea lui pe-oricine
De cum îl ia și peste dinți îi trece.
Tu singur ești nebiruit de farmec;
Pesemne ești Ulise iscusitul,
De care-mi spuse Hermes cel cu varga
De aur, că la-ntorsul lui pe mare
Veni-va de la Troia. Dar hai pune-ți
În teacă spada și-amîndoi alături
Apoi să ne suim pe patul nostru,
Ca după ce ne vom iubi-mpreună
S-avem credință unul către altul.»
Așa-mi vorbi, iar eu zisei: «O, Circe,
De ce te rogi să fiu blajin cu tine,
Cînd tu în casa ta pe-ai mei tovarăși
I-ai prefăcut în vieri și-acum pe mine,
Ținîndu-mă pe-aici, cu viclenie
Mă-mbii să intru în iatac la tine,
Să ne suim în patu-ți, ca tu astfel,
Eu dezarmat fiind, să faci din mine
Un om fără curaj și bărbăție.
De patul tău eu nu vreau să m-apropii,
De nu te-nduri, zeiță, chiar acuma
Să juri cu jurămîntul cel mai mare
Că nu-mi urzești vreo altă răutate.»
Așa-i vorbii. Ea se jură degrabă
Cum eu cerui, și numai cînd jurase
Și încheiase jurămîntul mare,
M-am dus la patul strălucit al Circei.
În vremea asta patru slujitoare
Se hărniceau prin locuința zînei,
Copile de păduri și de izvoare,
De sfinte rîuri care curg în mare.
Din ele una așternea pe jețuri
Covoare dalbe porfirii deasupra

Şi dedesubt pînze de in. A doua
Avea de-ntins în faţ-acestor jeţuri
Frumoase mese de argint, pe care
Punea panere de-aur, iar a treia
Într-un ulcior de-argint turna vin dulce
Şi împărţea cîte-un pocal de aur.
A patra se grăbi s-aducă apă
Şi sub cazan un mare foc s-aprindă,
De clocotea într-însul lăutoarea.
Cînd fierse apa-n vasul cel de-aramă,
Mă puse-n baie, prinse să mă spele
Cu apă din cazan amestecată
Cu cea din cadă, dulce răcoreală
Pe capul meu, pe umeri pînă-mi scoase
Din mădulare truda sleitoare.
Cînd mă lău şi cu ulei mă unse,
Ea mă-nţoli cu-o mantie-arătoasă
Şi cu un strai de pus desubt. Pe urmă
Mă duse-n casă, mă pofti pe scaun
Cu ţinte de argint, cu flori frumoase
Şi cu un scăunaş pentru picioare.
Aduse apă de spălat pe mînă
O fată, în frumos ibric de aur,
Pe un lighean de-argint, ca să mă spele
Şi-ntinse-o masă bine lustruită.
Apoi cinstita chelăriţă-aduse
Şi dete pîne şi bucate multe,
Mă omeni cu tot ce-avea-n păstrare
Şi mă pofti zeiţa la mîncare.
Eu n-aveam chef şi stam cuprins de grijă
Şi mă temeam de altă pataramă.
Dar cum văzu zeiţa că stau astfel
Cu mînile nentinse la bucate
Şi copleşit de o mîhnire mare,
S-apropie cu graiuri zburătoare:
«De ce, Ulise, stai aşa ca mutul,
Strici inima-ţi şi nu te-atingi de hrană
Şi nici de băutură? Te temi poate
De-o cursă iar? Dar n-avea nici o grijă,
Că ţi-am făcut un jurămînt amarnic.»

Așa-mi vorbi; eu răspunsei: «Dar cine,
De-o fi om drept, s-ar îndura, o, Circe,
Să stea de hrană și de băutură
Nainte de-a fi oamenii lui slobozi
Și de-a-i vedea în față? Dacă totuși
Mă-mbii cu dinadins să stau la masă,
Sloboade-mi soții dragi, să-i văd cu ochii.»
Așa zisei. Cu varga-n mînă Circe
Ieși din casă și deschise ușa
Cotețului și scoase pe tovarăși
Ce semănau cu vieri de nouă vremuri.
Ei după asta-n față-i toți stătură.
Ea între dînșii se purtă și-i unse
C-un leac deosebit pe fiecare,
Și de pe trupul lor curgea tot părul
Crescut după unsoarea-afurisită
Ce le-o dăduse Circe vrăjitoarea.
Iar oamenii deodată se făcură
Mai tineri, și mai mari, și mult mai mîndri
De cum erau nainte. Ei pe mine
M-au cunoscut și m-au luat de mînă
Și i-a pălit un dor și-un plîns cu hohot,
De răsuna vîrtos întreg palatul,
De-a fost chiar și zeița-nduioșată.
S-apropie de mine-atunci și astfel
Îmi zise dînsa, fala între zîne:
«Tu, preamărite fiu al lui Laerte,
Preaiscusite meștere Ulise,
Coboară-te la vas pe prundul mării
Și la iedec întîi să trageți vasul
Și-n peșteră v-adăpostiți avutul
Cu toată zestrea vasului și iute
Să vii napoi, s-aduci și pe tovarăși».
Așa-mi grăi. Și inima-mi bărbată
La-ndemnul ei a fost înduplecată.
Și mă grăbii spre vas, pe prundul mării;
Găsii aci pe dragii mei tovarăși,
Plîngeau duios, vărsau un rîu de lacrimi,
Precum viteii, cînd la țarc sătule
De la pășuni vin vacile la țară,
Le ies nainte și cu toții zburdă,

Şi nu-i încape-ocolul, sar şi-aleargă
Pe lîngă muma lor mugind într-una,
Aşa şi soţii mei, cînd mă văzură,
Plîngînd spre mine toţi se repeziră;
Şi-nchipuiau că şi sosiră-n ţară
Şi în cetatea ţării lor pietroase
Pe unde se născură şi crescură,
Şi-mi cuvîntară cu-ochii plini de lacrimi:
«Măria-ta, aşa ne bucurarăm
De-a ta venire, parcă ne-nturnarăm
Napoi acasă pe pămîntul nostru.
Dar spune cum ceilalţi ortaci pieriră?»
Eu blînd le răspunsei la întrebare:
«Întîi pe prund corabia să tragem
Şi-n peşteră să ne-ndosim avutul
Şi toată zestrea vasului. Pe urmă
Daţi zor mai iute să veniţi cu mine
Ca să vedeţi cu toţii pe tovarăşi
Cum beau şi ospătează în locaşul
Zeiesc al Circei şi-au belşug de toate.»
Aşa vorbii, şi-ndată m-ascultară,
Doar Evriloh i-opri pe toţi şi zise:
«Ah, vai de noi săracii! Unde mergem?
De ce voiţi nenorocirea asta,
La curtea Circei să vă daţi devale?
Că vieri sau lupi ori lei din voi va face,
Ca noi cu sila să-i păzim conacul.
Aşa făcu ciclopul, cînd ai noştri
La stîna lui intrară cu Ulise
Cel îndrăzneţ, şi din a lui prostie
Pieriră şi ei, bieţii.» Asta zise
Şi cugetai din teacă, de la coapsă,
Să-mi trag odată sabia cea lungă
Şi capul să-i rătez şi jos pe glie
Să-l las rostogolit, măcar că dînsul
Era cu mine înrudit de-aproape.
Dar soţii mei se puseră-mpotrivă
Şi mă-mpăcară-aşa cu vorbe blînde:
«Măria-ta, noi să-l lăsăm pe dînsul
Aici pe mal să privegheze vasul,
De te-nvoieşti, iar pe noi toţi tu du-ne

La casa sfînt-a Circei». Cum grăiră,
La deal o și porniră dinspre mare.
Dar nici chiar Evriloh nu stete-n urmă
La mare singur, ci veni-mpreună
Temîndu-se de-amenințarea-mi cruntă.
La curtea ei într-asta puse Circe
Să spele cu-ngrijire și să ungă
Cu mirodenii grase pe tovarăși,
Cu straie să-i îmbrace și cu mantii
De lînă moale. La sosirea noastră
Pe toți la masă-n sală-i nimerirăm
Benchetuind. Cum se văzură soții
Și-și spuseră pățaniile toate,
Plîngeau cu vaiet, de vuia palatul,
S-apropie și-mi zise-atunci zeița:
«Tu, preamărite fiu al lui Laerte,
Preaiscusite meștere Ulise,
Lăsați acum jălania. Și eu știu
Ce greu ați dus pe mare, ce necazuri
Și pe uscat dușmanii vă făcură.
Deci hai mîncați și beți, ca iar să prindeți
Curaj, s-aveți tărie ca pe vremea
Cînd voi plecarăți de la vatra voastră,
Din asprul vostru plai. Acuma sînteți
Lipsiți de vlagă și de bărbăție,
Că nu-ncetați aminte să v-aduceți
De-a voastră-anevoioasă pribegie,
Căci prea v-au fost necazurile multe.»
Așa vorbi. Și inima bărbată
De vorba ei ne-a fost înduplecată.
Un an întreg rămaserăm acolo
Și ne-ospătarăm cu belșug de carne
Și cu vin dulce. Cînd se scurse anul
Și se rotiră vremi și luni trecură
Și zile lungi veniră iar, iubiții
Tovarăși mă chemară și-mi grăiră:
«Nenorocite, nu uita de țara
Părinților, de ți-i menit cu viață
Să poți scăpa și să ajungi odată
La casa ta cea naltă, la moșie».

Și inima cu spusa mi-o muiară.
Șezurăm noi atunci, și cît e ziua
De mare pînă-n seară ne-ospătarăm
Cu mult prisos de carne, cu vin dulce.
Dar prin amurg, cînd soarele-asfințise,
Ei adormiră-n sala cea umbroasă,
Iar eu am mers la patul dalb al Circei
Și-mbrățișîndu-i rugător genunchii
Zisei în ascultarea ei: «O, Circe,
Te rog să faci așa cum juruiseși
Și să mă lași să plec la mine-acasă,
Că nu mai pot nici eu, nici bieții oameni
Ai mei care mă-nconjură pe mine
Și inima-mi tot frîng cu jăluitul
Cînd tu te depărtezi». La vorba asta,
Ea, zîna între zîne, - așa îmi zise:
«Preaiscusite nobile Ulise,
La mine aici cu sila nu rămîneți.
Dar mai nainte cată voi s-o-ntindeți
Pe-o altă cale, să intrați în lumea
Cealaltă, la împărăția morții.
Acolo unde-mpărățește Pluton
Și Persefona, crîncena zeiță,
Ca să-ntrebați nemuritorul suflet
Al mortului din Teba Tiresias,
Prorocul orb și-ntreg la minte, care,
Deși e mort, e dat de zîna morții
Tot firoscos și înțelept să fie,
Pe cînd ceilalți ca niște umbre zboară.»
Așa vorbi. Și inima mi-o frînse
Șezui în pat și mă pornii a plînge
Și silă mai mi-era mie de viață

---

[670] În mitologia elină mai cunoscut sub numele de Hades, stăpînul lumii infernale.

[671] Alteori numită în mitologie Coré, fiica Demetrei, îndrăgită de Pluton și răpită de acesta pentru a și-o face soață.

[673] Prorocul orb al cărui rol e atît de mare în întreg ciclul legendelor tebane (bunăoară în dramele lui Sofocle *Regele Oedip* și *Antigona)* murise înainte de începerea războiului cu Troia. Cf., mai departe, XI, 122 și urm.

[677] Soarta sufletelor în lumea de dincolo, lipsite de consistență și conștiință. Cf., mai departe. XI, 280 și urm.

Şi de lumina soarelui. La urmă,
Sătul de tînguire şi de zbucium,
Zeiţei răspunsei: «Dar cine oare
Mă va povăţui la drum, o, Circe?
Că nici un vas călătorind pe mare
N-ajunse încă pe tărîmul morţii.»
Şi-ndată cum vorbii ea-mi zise mie:
«Preaiscusite nobile Ulise,
De călăuză ţie să nu-ţi pese.
Catargu-nalţă,-ntinde pînze albe
Şi stai aşa. Un vînt de miazănoapte
Corabia ţi-o va mîna pe valuri.
Dar cînd vei trece rîul Oceanul
Pe unde-i malul scund şi-a Persefonei
Dumbravă cu plopi mari, cu sălcii sterpe,
Opreşte-ţi vasul pe Ocean şi du-te
Tu singur în locaşul trist şi umed
Al zeului din iad. Piriflegèton
Şi braţul apei Stixului, Cocitul,
Acolo curg în Aheront. O stîncă
Stă la-mbucarea celor două rîuri
Clocotitoare. Urcă-te pe-acolo
Şi fă aşa cum te-oi-nvăţa, viteze.
Să sapi o groapă ca de-un cot în cruce
Şi morţilor să-nchini într-însa paos.
Întîi să fie mied, apoi vin dulce
Şi al treilea tot apă. Peste ele
Făină albă să presari. Pe urmă

---

693 Pentru Homer, *Okeanos* e un fluviu care înconjură lumea locuită *(Iliada,* XVIII, 607—608), izvorul tuturor apelor de pe pămînt *(Iliada,* XXI, 195—197).

698-900 În greceşte, *Pyriphlegethon* înseamnă „rîul de foc"; *Kokytos*, „rîul tînguirilor". Numele corespund rostului ce li se atribuie în lumea subpămînteană.

700 Rîu din nord-vestul Greciei, în ţinutul thesproţilor, transformat de imaginaţia populară în fluviu al infernului. În această ordine de idei, se poate face observaţia că, în vreme ce *Iliada* nu cunoaşte decît un singur fluviu subpămîntean, Styxul, *Odiseea* citează alte trei, pomenite în versurile precedente.

704 Înţelege: „o groapă ca de-un cot de fiecare parte", deci o groapă patrată.

Să tot te rogi de țestele deșerte
A morților, să jurui că-n Itaca
Sosind, le vei jertfi la tine-acasă,
O vacă stearpă, vita cea mai bună,
Și pe altar le vei ticsi tot felul
De bunătăți și că lui Tiresias
Deosebit jerfi-vei un berbece
Cu totul negru, fala turmei voastre.
Iar după ce te vei ruga de morții
Vestiți ca oameni, un berbece-njunghe
Și-o oaie neagră, capul lor întoarce
Spre beznă, iar tu du-te mai încolo
Spre valurile rîului cel mare.
Aci veni-vor morții cu duiumul.
Dă zor atunci ca vitele-njunghiate
Și-ntinse jos să le jupoaie soții
Și să le ardă. Rugi apoi înalță
Cumplitei Persefona și lui Pluton
Puternicul. Iar tu de lîngă coapsă
Să tragi din teacă sabia-ascuțită
Să nu dai voie țestelor deșerte
A morților de sînge să s-atingă
Nainte de-a-ntreba pe Tiresias.
La tine-atunci, fruntașule-ntre oameni,
Prorocu-ndată va veni să-ți spuie
Ce cale-ai de bătut și cît de lungă
Și cum va fi întorsul tău pe mare.»
Așa-mi grăi. Și-a zorilor zeiță
Pe tron de aur răsări în zare.
Iar zîna mă pofti să-mbrac veșminte,
Manta și strai, în vreme ce ea-și puse
O rochie mare, albă și subțire
Și plină de mîndrețe. Mai încinse

---

712 Nici culoarea, nici sexul animalelor de jertfă nu sînt indiferente. Zeilor subpămînteni li se sacrifică de fiecare dată victime negre.

720 *Erebos*: aci obscuritatea lumii infernale, are în unele cosmogonii înțelesul de „întuneric primordial", cel dintîi element desprins din haos.

Un brîu frumos de aur și-o maramă
Ea-și potrivi pe cap. Eu dup-aceea
Mersei prin casă și-ndemnai de-aproape
Cu grai blajin pe toți ai mei tovarăși:
«Destul v-ați odihnit cu somnul dulce.
Să mergem, că de-acum avem noi sfatul
Măritei Circe». Așa zisei, și-ndată
Se-nduplecară-n sinea lor bărbată.
Dar nici de-acolo nu-i dusei cu mine
Nevătămați pe bieții mei tovarăși.
Era-ntre ei Elpènor cel mai tînăr,
Nici prea războinic, nici întreg la minte.
El se răzni de soții lui și-n casa
Cea sfînt-a Circei adormi deoparte
Umblînd după răcoare, căci fusese
Îngreuiat de vin. Trezit de larma
Și vuietul tovarășilor care
Porneau la drum, el se sculă deodată,
Uită s-o ia napoi pe scara naltă
Și apucînd pe-acoperișul casei,
De sus căzu în cap și-și rupse gîtul
La-ncheieturi și sufletu-i se duse
Pe cealaltă lume. La plecare
Eu cuvîntai iubiților tovarăși:
«Voi socotiți că noi plecăm acasă
La noi în țară. Dar din partea Circei
Ni-i dată altă cale, spre locașul
Cumplitei Persefona și-al lui Pluton,
Ca sufletul lui Tiresias, mortul
Teban, să întrebăm.» Ei auziră
Și inima de jale li se frînse,
Și stau pe loc, se văietau și părul
Și-l tot smulgeau, dar bocetul și plînsul
Nu foloseau nimic. O apucarăm
Spre vasul nostru și la mal sosirăm
Îndurerați, cu ochii plini de lacrimi.

---

[755] Aluzia oarecum învăluită se precizează în versurile 760—761, de unde rezultă că Elpenor dormea la răcoare pe acoperișul în formă de terasă.

În vremea asta lîngă vasul negru
Legă o oaie neagră și-un berbece
Zeița Circe, care nevăzută
Ușor pe lîngă noi se furișase,
Căci cine poate pe un zeu să-l vadă
Cu ochii lui, de nu vrea însuși zeul,
Cînd el se poartă-ncoace sau încolo?

CÎNTUL XI

Iar cînd am fost la vas pe lîngă mare,
Întîi pe apă lunecarăm vasul,
Îi puserăm catargul cu vintrele
Şi vitele luînd apoi intrarăm
Şi noi mîhniţi, cu ochii uzi de lacrimi.
De după vasul cel cu botul negru
Cuvîntătoarea, vajnica zeiţă
Cu păr de aur, Circe, ne trimise
Un vînt prielnic umflător de pînze,
Soţ bun de drum. Iar noi, dup-aşezarea
Dichisurilor toate-ale corăbiei,
Stam liniştiţi. Doar vîntul şi cîrmaciul
Mînau pe mare vasul. Cît e ziua
Cu pînzele destinse văsuirăm.
La urmă soarele-asfinţi şi toate
Cărările din lume s-adumbriră.
Ajunserăm la capătul de ape
Pe-afundul Ocean, unde-i cetatea
Poporului cimerian, de-a pururi
Învăluit în ceaţă şi-ntuneric,

[18] Vezi mai înainte nota la X, 693.

[19] Cimerienii aci pomeniţi sînt un neam fabulos. Între ei şi cimerienii pomeniţi de Herodot şi de Strabon ca locuitori ai Peninsulei Taurice (Crimeea de astăzi) nu-i, firește, nici o legătură, măcar că n-au lipsit comentatori înclinaţi să localizeze „ţara învăluită în ceaţă" pe ţărmul de nord al Mării Negre.

Că-n veci nu-l vede luminosul soare,
Cînd el spre cerul înstelat se suie
Şi spre pămînt la vale se coboară,
Ci beznă urgisită cotropeşte
Pe bieţii muritori. Sosind acolo
Cu vasul, poposirăm. Ne luarăm
Năimaiele cu noi şi-o apucarăm
Pe lîngă Ocean pînă ce furăm
La locul unde ne spusese Circe.
Acolo Evriloh şi Perimede
Ţinură cele două jerfe-aduse.
Eu sabia-mi trăsei atunci din teacă,
Săpai o groapă de un cot în cruce
Şi morţilor turnai într-însa paos:
Nainte fuse mied, apoi vin dulce
Şi dup-aceea apă. Peste ele
Făină albă presărai. Pe urmă
Mă tot rugai de ţestele deşerte
A morţilor, le juruii că-n ţară
Sosind, le voi jerfi la mine-acasă
O vacă stearpă, vita cea mai bună,
Şi pe altar le voi ticsi tot felul
De bunătăţi şi că lui Tiresias
Deosebit jerfi-voi un berbece
Cu totul negru, fala turmei noastre.
Iar cînd urai şi mă rugai acolo
Noroadelor de umbre, pusei mîna
Pe oi şi le-njunghiai în groap-aceea,
Şi ciuruia într-însa sînge negru.
Atunci din beznă s-adună mulţime
De suflete de morţi, feciori, neveste,
Moşnegi sărmani şi fragede copile
Cu pieptul de curînd cuprins de jale
Şi mulţi străpunşi de suliţi ferecate,
Bărbaţi răpuşi în luptă, toţi cu arme
Însîngerate. Se-mbulzeau spre groapă
Roind de pretutindeni cu un vuiet
Asurzitor. Îngălbenii de spaimă.
Zorii atunci ca vitele-njunghiate

[33] Vezi mai înainte nota la X, 704.

Şi-ntinse jos să le jupoaie soţii
Şi să le ardă, rugi apoi să-nalţe
Cumplitei Persefona şi lui Pluton
Puternicul, iar eu de pe la coapsă
Scosei din teacă sabie-ascuţită
Şi nu dam voie ţestelor deşerte
A morţilor de sînge să s-atingă
Nainte ca să-ntreb pe Tiresias.
Întîi s-apropie de mine umbra
Tovarăşului meu Elpènor, care
Nu fuse încă astrucat sub glie,
Căci trupul lui pe loc îl părăsisem
Neplîns şi nengropat în casa Circei,
Fiind siliţi atunci să facem alta.
Mă prinse mila, lăcrimai zărindu-l
Şi-l apucai cu vorbe zburătoare:
«Elpènor, cum venişi pe lumea asta
De ceaţă şi-ntuneric? Tu mai iute
Sosişi pedestru decît eu cu vasul.»
Aşa-i vorbii, iar el gemu şi zise:
«Mărite tu, dibaciule Ulise,
Necumpătul la vin şi nenorocul
M-au dat de mal. În casă sus la Circe,
Culcat fiind, eu mă trezii deodată
Şi nu mă dumirii la coborîre
S-o iau napoi pe scara cea înaltă
Ci apucînd-o pe-nvelişul casei,
Căzui în cap şi mi se rupse gîtul
La-ncheieturi, iar sufletu-mi ajunse
Pe-acest tărîm. Acum mă rog de tine
În numele alor tăi lăsaţi în urmă
Şi care nu-s de faţă, pe soţia,

---

[68] După o concepţie dominantă în poemele homerice, lămurit exprimată în *Iliada*, XXIII, 68 şi urm., sufletele morţilor nu-şi găsesc odihna înainte ca trupul să fi fost îngropat. Cum Elpenor n-a avut parte de înmormîntare, prezenţa lui în lumea subpămînteană ar putea părea în contradicţie cu credinţa amintită, dacă din context n-ar reieşi că umbra tovarăşului lui Odiseu n-a fost primită în Hades, ci rătăceşte în preajma lăcaşului infernal pînă la împlinirea ritului funerar.

Pe tata care te crescu pe tine
De mic, pe Telemah, pe care singur
Acasă l-ai lăsat, că eu știu bine
Că tu plecînd de pe tărîmul morții
Te vei abate în ostrovul Aia
Cu vasul tău frumos lucrat. Acolo
Te rog să-ți amintești de mine, doamne.
Să nu mă lași napoi la despărțire
Neplîns și nengropat, ca să nu superi
Pe zei cumva cu asta pentru mine,
Ci să mă-nscrumi cu armătura-mi toată
Și să-mi durezi mormînt pe malul mării,
Ca soarta mea s-o știe și urmașii.
Fă-mi asta, și-n mormînt înfige-mi vîsla
Cu care eu vîsleam între tovarăși.»
Așa-mi grăi și-l liniștii cu vorba:
«Voi face tot ce m-ai rugat, sărmane».
Așa schimbarăm noi cuvinte triste,
Cînd peste sînge eu țineam cuțitul
Deoparte și-mi stătea-nainte umbra
Tovarășului tot grăind cu mine.
Veni și-al mamei suflet dup-aceea,
Al răposatei Anticleea, fiica
Lui Autolicos domnul. O lăsasem
În viață biata, cînd plecai la Troia.
Mă prinse mila și-ncepui a plînge
Cînd o văzui. Ci nu putui, cu toată
Nespusa mea durere, să dau voie
De sînge să s-apropie nainte
Să-ntreb pe Tiresias. Dar ajunse
Și sufletul prorocului din Teba
Ținînd un sceptru poleit de aur.
Mă cunoscu și-ndată el îmi zise:
«Mărite-al lui Laerte fiu, Ulise
Preaiscusite, ce-ai lăsat, sărmane,
A soarelui lumină și venit-ai
Să vezi pe morți și jalnica lor țară?
Dar feri în lături de la groapă, trage-ți

---

[116] Despre acest bunic al lui Odiseu, vezi mai departe XIX, 516 și urm.

Jungherul ca să pot să beau din sînge
Și adevăr să-ți spun.» Rosti el asta
Iar eu cîrmind, băgai în teacă arma.
Bău dar el din mohoriul sînge
Și-mi cuvîntă din gur-apoi prorocul
Neîntrecut: «Tu cauți, preamărite,
Întorsul dulce-n țara ta și-acasă.
Dar zeul ți-l va face greu să fie,
Că nu scapi de Neptun care te paște
În ciuda lui că i-ai orbit feciorul.
Dar cît de mult veți pătimi voi totuși
Puteți ajunge, dacă vrei să birui
Dorința ta și-a soților în ziua
Cînd, izbăvit de-ntunecata mare,
Vei poposi cu vasul în ostrovul
Trinàcria. Găsi-veți voi acolo
O turmă de oi grase și-o cireadă
De boi, avutul Soarelui ce vede
Și-aude tot. Dacă le cruți și cauți
De drumul tău, puteți, cu tot amarul
Ce-ați suferi, s-ajungeți în Itaca.
De nu le cruți, eu îți menesc pieirea
Corăbiei și-a celorlalți tovarăși.
Și singur dacă scapi, te vei întoarce
Tîrziu și prost pe vas străin în urma
Prăpăstuirii soților în mare.
Și-n casă vei găsi nenorocire:
Bărbați obraznici care-ți storc averea
Petind și înzestrînd pe-a ta soție
De viță-naltă. Dar sosind acolo,
Le vei plăti de-ajuns nelegiuirea.
Iar după ce din lance vei ucide
Cu-nșelăciune ori în luptă dreaptă

---

145 *Trinacria* („Insula cu trei vîrfuri", „Insula triunghiulară") e numele Siciliei la istoricii și geografii mai noi. Autorul *Odiseii* o numește *Trinahia* („Insula în formă de trident", „Insula tridentului"), ceea ce nu corespunde aspectului ei adevărat și îndreptățește presupunerea că nici poetul, nici auditorii lui n-aveau cunoștințe directe despre marea insulă din vest.

168 În alți termeni: oferind daruri pentru a obține mîna. Cf. mai înainte, nota la I, 378.

Pe petitori acasă, ia-ți o vîslă
Îndemînată și apucă drumul
Și mergi pînă ce-i da de niște oameni
Ce nu-s deprinși cu marea și nu gustă
Bucatele din sare potrivite,
Nici știu de rumenitele corăbii
Și nici de vîsle, aripele-oricărei
Corăbii. Eu ți-oi spune care-i semnul
Cel mai vădit spre-a nu da greș în cale.
Cînd alt drumeț te va-ntîlni pe tine
Și zice-va că ai pe dalbul umăr
Lopată-n loc de vîslă, -nfige-acolo
În glie vîsla, lui Neptun închină
Frumoase jerfe, un taur, un berbece
Și un grăsun. Apoi venind acasă,
Măreațe jerfe sfinte de o sută
De boi să-nchini la zeii cei din slavă,
La toți pe rînd. Iar moartea-ți în afară
De mare o să-ți fie prea ușoară:
Muri-vei doar împovărat de-o lungă
Și verde bătrînețe și-mprejuru-ți
Cu totu-ndestulat va fi poporul.
Acestea ți le spun pe nemințite.»
La asta răspunsei: «O, Tiresias,
De bună seamă-așa meniră zeii.
Dar spune drept și lămurește-mi mie:
Văd sufletul iubit al mamei mele,
Tăcut el șade-alăturea de sînge
Și nu cuteaz-a se uita în față
La fiul său și-a cuvînta cu dînsul.
Cum poate ști că eu sînt? Spune-mi, doamne.»
Așa zisei. El repede-mi răspunse:
«Ușor mi-i să ți-o spun, ascultă dară.
Oricare mort vei fi lăsat să vie
Să bea din sînge, drept grăi-va ție,
Iar cel respins, napoi va merge iară.»
Așa vorbind, se trase-n beznă umbra
Lui Tiresias domnul, după spusul
Cuvintelor dumnezeiești. Eu însă
De loc nu mă urnii pînă ce mama
Veni și se-nfruptă din sînge negru.

Ea mă și cunoscu și-atunci cu vaiet
Așa-mi rosti cuvinte zburătoare:
«Copilul meu, cum ai venit în ceață
Și pe-ntuneric, dacă ești în viață?
Că-i greu cei vii să vadă-aceste locuri:
Sînt rîuri mari la mijloc, sînt nespuse
Cumplite ape. Întîi e Oceanul
De netrecut pe jos, de n-ai vro bună
Corabie. Ori vii pe-aici din Troia
De-abia acum în urma pribegirii
De ani întregi cu soții tăi, cu vasul?
Și tot n-ai fost în țară, nici văzut-ai
Acasă pe soția ta?» La asta
Întîmpinai: «M-aduse-ncoa' nevoia,
Iubită mamă, ca să-ntreb doar umbra
Proorocului din Teba, Tiresias.
Eu încă nu m-apropiai de-Ahaia
Și nu călcai în țară, ci de soartă
Bătut mereu tot rătăcesc pe lume
Din ziua cînd urmai pe Agamèmnon
Spre Ilion în luptă cu troienii.
Dar spune-mi drept și dă-mi de știre, mamă,
Ce fel de moarte crudă te răpuse?
A fost de boală lungă? Ori Diana
Deodată te trăsni blajin cu arcul?
Vorbește-mi și de tata și de fiul,
Lăsat de mine prunc: au ei domnia
Sau alt bărbat o ține și cred bieții
Că nu mai vin napoi? Să-mi spui ce face
Și cugetă nevastă-mea: stă oare
Pe lîngă fiul ei și cu credință
Păzește tot? Ori e căsătorită
Cu vrun bărbat de-acolo mai de frunte?»
Și-ndată mi-a răspuns cinstita mamă:
«Ba stă și rabdă-n casa ta și-adastă,
Dar plînge și se stinge de-a ta jale
Și nopțile și zilele-i sînt negre.
Mărirea ta n-o are încă nimeni,
Iar Telemah își cată de moșie
Nesupărat și șade la ospețe,
De care se cuvine s-aibă grijă

Bărbatul de dreptate-mpărțitorul,
Că toți îl cheamă. Taică-tău petrece
La țară. El nu calcă prin cetate.
Nici n-are pat să doarmă el ca lumea
Cu-nvelitori și așternuturi mîndre.
Cu slugile se culcă iarna-n casă
La vatră-n colbărie și se-mbracă
Cu prostituri. Apoi cînd vine vara
Și-i toiul înfloririi, el își face
Culcușul lui din frunze așternute
Pe jos, pe cîmpul cel mănos al viei,
Și-acolo zace necăjit și-i crește
Obida de nespus și-și plînge soarta
Și bătrînețea greu îl mai apasă.
De-aceea doar și eu m-am stins în casă,
Că nu murii din chiar senin atinsă
De blîndele săgeți ale Dianei
Și nici de vreo lingoare care-amarnic
Te roade și ia sufletul din oase,
Ci dor de-a ta blîndețe, o, luminate,
Și grija ta m-au toropit pe mine.»
Așa-mi vorbi. Și eu gîndind în sine,
Vrui să cuprind al mamei mele suflet.
De trei ori mă săltai spre-a o cuprinde,
De trei ori însă ea-mi zbură din brațe
Ca umbra sau ca visul. Și durere
Mai nemiloasă pieptul meu încinse
Și-așa mă jăluii atunci la dînsa:
«De ce nu-mi stai după dorință, mamă,
Să te cuprind, ca noi și-n lumea morții
Îmbrățișați, prea multa noastră jale
S-o potolim? Ori îmi trimise-o umbră
A morților crăiasă, ca mai tare
Să plîng și să mă vaiet după tine?»
Ci-ndată mi-a răspuns cinstita mamă:
«Vai, fătul meu, tu, cel mai neferice
Din muritori! Crăiasa morții, fiica
Lui Joe, nu te-nșală, că doar asta
I-a oamenilor stare după moarte,
Căci oasele și carnea se destramă
Și praf s-alege ea topită-n focul

Puternic arzător, de cum se duce
Din oase albe viața, și ca visul
Se-naripează sufletul și zboară.
Dar caută să ieși mai iute-n lume
Și ține minte tot ce vezi, ca-n urmă
Femeii tale să le spui acasă.»
Așa schimbarăm între noi cuvinte.
La-ndemnul preamăritei zîne-a morții
S-apropiară-atunci femei și fete
De oameni mari. Și droaie s-adunară
În jurul gropii cea cu sînge negru.
Eu cugetam cum pot să-ntreb pe toate,
Și una-mi păru mie mai cu cale:
Luînd de pe la coapsa mea vînjoasă
Tăioasa lungă spadă, nu dam voie
Să bea din sînge toate dintr-o dată.
Se perindară ele cîte una,
Iar eu pe toate le-ntrebam de-a rîndul.
Întîi văzui pe Tiro cea născută
Din tată-ales. Ea povestea că-i fiica
Lui Salmoneu cel nobil și femeia
Odraslei lui Eol, Creteu. Odată
Iubise ea pe Enipeus, rîul
Dumnezeiesc, frumos cu ape limpezi
Ca nici un altul pe pămînt: de-aceea
Și se plimba la apa-i curgătoare.
Atunci Neptun, cumplitul zeu Cutremur,
Leit viteazul Enipeu, la gura
Acestui rîu vîrtejitor cu dînsa
Se-mpreună. O-ntunecată undă
Se-ncovăie în jurul lor și naltă
Ca muntele-i împresură și-ascunse
Pe zeu și pe femeia muritoare.

293–449 Lunga listă a femeilor celebre din mitologia și legenda greacă — fără legături cu întîmplările lui Odiseu și destul de stîngaci introdusă — e un adaos mai nou.

306 Fiu al lui Eol, strămoșul legendar al eolienilor, Salmoneu înfruntase pe Zeus, cu care îndrăznea să se compare, pretinzînd să i se aducă jertfe. Ca pedeapsă, fusese trăsnit și zvîrlit în infern. Cf. Vergiliu, *Eneida*, VI, 585 și urm.

308 E vorba de rîul cu acest nume din Tessalia; exista și un al doilea în Macedonia.

Descinse-al fetei brîu și, adormind-o,
O drăgosti Neptun, și după asta
Luîndu-i mîna glăsui: «Femeie,
Te bucură că te-ai iubit cu mine,
Căci la-ncheierea anului vei naște
Mîndrețe de copii, că niciodată
Zadarnică nu-i dragostea cu zeii.
Tu caută de-acești copii și crește-i.
Dar du-te-acum acasă, ține-ți gura
Și nu mă spune nimănui, că eu sînt
Neptun care cutremură pămîntul.»
El zice și s-afundă-n valul mării.
Iar Tiro de la el născu doi gemeni,
Pe cei doi crai Neleus și Pelias,
Doi slujitori puternici ai lui Joe.
Bogat în turme, petrecea Pelias
Pe-ntinsele cîmpii de la Iolcos,
Neleu ședea în nisiposul Pilos.
Pe urmă din Creteu născu crăiasa
Pe Feres, pe Eson și pe-Amitaon
Cel iubitor de cai. Văzui pe urmă
Pe fiica lui Asopos, Antiopa
Ce se fălea că-n brațele lui Joe
Dormise-odată și născu pe Zetos
Și pe Amfion, care întemeiară
Și-nzidurară-ntîi orașul Teba,
Că nu puteau să locuiască dînșii,
Oricît erau de tari, în larga Tebă,
De n-ar fi fost cu zid împrejmuită.
Pe urmă mai văzui și pe Alcmena,
Soția lui Amfitrion și mama
Lui Hercule cutezător ca leul,

---

334 După legendă Neleu e tatăl înțeleptului Nestor și întemeietorul familiei Neleizilor. Pelias, rege în orașul Iolcos din Tessalia, unchi al eroului Iason, avea să-l trimită pe acesta din urmă în căutarea faimoasei „lîni de aur".

338 Eson (Aison) e tatăl lui Iason, căpetenia expediției Argonauților; Amitaon, întemeietorul orașului Pilos. Feres nu-i cunoscut.

340 Asopos e numele mai multor rîuri din Grecia continentală; aci e vorba de cel din Beoția.

Viteazul care se trăgea din Joe.
Văzui apoi și pe Megara, fiica
Lui Creon inimosul și femeia
Lui Hercule, nenfrîntul în putere.
Văzui și pe frumoasa Epicaste,
Pe mama lui Edip, aceea care
Făcu păcat grozav pe neștiute
Luîndu-și fiul de bărbat, iar dînsul
Luă pe mama-i după ce ucise
Pe tatăl său; ci-ndată despre asta
Pe muritori înștiințară zeii.
El mai domni peste Cadmei în Teba
Cea desfătată, mistuit în patimi
Cu-a zeilor voință pierzătoare
Dar dînsa, de durere copleșită,
Își prinse-un lanț amar de-o grindă naltă
Din casa ei și merse pe tărîmul
Cu porți de fier pe veci închis al morții.
Și astfel lui Edip lăsă în urmă
Nespuse chinuri, toată-acea urgie
Ce vine din blăstemurile mamei.
Ba mai văzui și pe chipoasa Hloris,
Femeia lui Neleu, care-o luase
De dragul frumuseții și-i dăduse
De nuntă mii de daruri. Fuse fiica
Mezină-a lui Amfion Iasianul
Ce stăpînea odată a lui Minias
Cetate, Orhomenul. Ea, crăiasă
Fiind în Pilos, odrăsli podoabă
De fii, pe Nestor și Periclimènos,
Nepregetat la fire, și pe Hromiu.
Ea mai născu și pe voinica Pero,
Minune de femeie, de-o petiră
Vecinii toți; dar nu vru s-o mărite
Părintele-i decît cu cine poate
Din mîna lui Ificle din Filaca

---

355 În tradiția mai nouă (la Sofocle, între alții), mama lui Oedip poartă numele de Iocasta.

386 Filaca *(Phylake)* e o localitate în Tessalia. În mitologia elină turma aci pomenită fusese furată de Ificlos de la Tiro, maica lui Neleu.

Să ia cu sila vacile cornace,
Fruntoase, grele de mînat. Şi singur
Neprihănitul ghicitor Melampos
Îi jurui că poate să le-aducă
Răpindu-le. Fu-mpiedicat el însă
Cu voia unui zeu: îl înşfăcară
Văcari ţărani şi ţapăn îl legară.
Dar cînd trecură luni întregi din anul
Cel roditor şi vremile veniră,
Îl slobozi Ificle cel puternic,
Căci el ghicise craiului tot felul
De ghicitori, de se-mplinise voia
Lui Jupiter. Apoi văzui pe Leda,
Nevasta lui Tindar, cu care dînsa
Născu doi fii cu inima bărbată;
Pe Castor, de sirepi domolitorul,
Pe Polux, luptătorul bun cu pumnii,
Care-amîndoi sînt vii pe sub pămîntul
Cel roditor. Acolo, chiar de Joe
Cinstiţi fiind, o zi trăieşte unul,
O zi cellalt şi mor pe rînd asemeni,
Dar au de cinste parte ca şi zeii.
Văzui pe Ifimedia, soţia
Lui Aloeu. Ea-mi spuse că-mpreună
Fusese cu Neptun şi-avu cu dînsul
Doi fii, pe Otos arătos ca zeii
Şi pe vestitul Efialt, vitejii
Cei mai înalţi şi mîndri ce-i crescuse
Pămîntul după Orion slăvitul.
La nouă ani erau înalţi de nouă
Braţate şi de nouă coţi de-a latul.
Şi-ameninţau chiar în Olimp cu zeii
Să stea la luptă crîncenă şi-aprinsă,

---

389 Fiul lui Amitaon, pomenit în versul 338.

401–408 „n *Odiseea*, şi tot aşa în *imnul* „homeric" care le e închinat (XXXIV), Castor şi Pollux sînt socotiţi fii ai lui Tindar. Într-o versiune mai nouă a legendei, părintele lor e Zeus însuşi, iar cei doi fraţi — Dioscurii — se învrednicesc de onoruri divine. Marea răspîndire a cultului lor are loc în ultimele veacuri înaintea şi în primele veacuri ale erei noastre.

Cătau pe-Olimp s-așeze plaiul Osa
Și peste Osa muntele Pelìon
Cel păduros, ca ei să suie cerul,
Și izbuteau, de-ar fi putut s-ajungă
În toiul tinereții. Însă fiul
Lui Joe și-al Latonei cea cu plete
De aur, Febos, îi zdrobi nainte
De-a fi mijit sub tîmpla lor tuleiul
Și-a fi acoperit a lor bărbie
O barbă deasă și frumos crescută,
Văzui apoi pe Fedra și pe Pròcris,
Și pe-Ariadna cea frumoasă, fiica
Lui Minos cel avan, pe care-odată
Tezeu din Creta o ducea spre țara
Cetății sfinte-Atena, dar de dînsa
El n-avu parte, că-n Ostrovul Dia
Nainte-o fulgeră din arc Diana,
Cum fuse de la Bacchus mărturia.
Văzui și pe Climena și pe Mero,
Ba și pe urgisita Erifila,
Care-și vîndu bărbatul ei pe aur
Neprețuit. Dar eu cu de-amănuntul
Nu pot să spun și să numesc pe toate
Nevestele și fetele de oameni
Viteji vestiți cîte văzui; nainte
De-a isprăvi, s-ar scurge noaptea sfîntă.
Ș-apoi acuma-i vremea de culcare
Ori stau aici, ori merg la vas cu soții,
Iar voi veți îngriji de-a mea plecare

430–431 Cele trei eroine mitologice au fost toate victime ale unei pasiuni nenorocite. Fedra și Ariadna, mai cunoscute, sînt fiicele lui Minos și ale Pasifaei; Procris, soția lui Chefalos, e copila lui Pandion, rege legendar al Atenei. Cf. Ovidiu, *Metamorfoze*, VI, 682; VII, 694, 840 și urm.

435 Lîngă țărmul de nord al Cretei, nu departe de cetatea lui Minos, Cnossos.

438 Prima, în mitologie soție a lui Filacos, e m ica lui Ificlos, pomenit în versul 386; a doua, mamă a eroului Lacros, ucisă de Artemis.

439 Legenda spunea că, fiind cîștigată de Polinice cu prețul unei salbe lucrate de mîna lui Hefaistos, Erifile, soția lui Amfiaraos, își îndemnase soțul să participe la o expediție împotriva Tebei, în care avea să-și găsească moartea.

Şi cei-de-sus." Aşa vorbi Ulise
Şi-ascultătorii toţi tăcură molcom
Cuprinşi de farmec în umbrita sală.
Dar zise-Areta cea cu braţe albe:
„Feacilor, ce fel vă pare vouă
Acest bărbat fălos la chip şi mare
Şi cumpănit la minte? El mi-i oaspe.
De-aceeaşi cinste parte-aveţi cu toţii.
Deci nu grăbiţi plecarea lui, nu-i faceţi
Pe jumătate darurile aceste
De care dînsul are-aşa nevoie,
C-aveţi voi, slavă zeilor, acasă
Destule-averi." Moş Eheneu viteazul,
Cel mai bătrîn feac, luă cuvîntul:
„Prieteni, iată, tocmai după mintea
Şi socotinţa noastră cuvîntează
Crăiasa cea cuminte, ascultaţi-o.
Dar lucrul şi cuvîntul stau în mîna
Lui Alcinou." La asta zise craiul:
„Acest cuvînt va fi, cît am eu zile
Să poruncesc feacilor, dibacii
Corăbieri. Dar oaspele, cu toată
Dorinţa-i de-a se-ntoarce, să mai rabde,
S-aştepte pînă mîne, cînd voi strînge
Tot darul dăruit. De pregătirea
Plecării lui vor îngriji cu toţii.
Dar mai cu seamă eu care-s mai mare
Peste norod." Grăi atunci Ulise:
„Crai Alcinou, fruntaşule-ntre oameni,
De-aţi zice voi un an să stau pe-aicea
Plecarea-mi pregătind şi îmbiindu-mi
Bogate daruri, eu voios aş face-o,
C-aş fi mai folosit dac-aş ajunge
Cu mînile mai pline-odată-n ţară
Căci m-ar iubi şi m-ar cinsti mai bine
Oricine m-ar vedea întors acasă."
Iar Alcinou adaose la asta:
„Tu nicidecum nu semeni, o, Ulise,
A om viclean şi-amăgitor ca alţii,
Puzderia de oameni ce-i hrăneşte
Pămîntul negru răspîndiţi pe lume

Şi care ticluiesc aşa minciuna,
De n-o mai poţi cunoaşte. Tu ai farmec
Pe buza ta şi cumpănă la minte,
Şi ca un cîntăreţ aşa de meşter
Ai povestit necazurile-amare
Ce-ai pătimit şi tu şi toţi aheii.
Dar spune-mi drept, urmează mai departe,
De-ai dat cumva pe-acolo şi de alţii
Cu zeii deopotrivă, dintr-aceia
Cu care ai fost la Ilion alături
Şi care apoi pieriră. Noaptea asta
I-aşa de lungă, e nespus de lungă.
Şi nici nu-i vremea de dormit în casă.
Minuni de-acestea spune-mi. Pînă-n ziuă
Aş sta s-ascult, de-ai vrea tu încă-n sală
Să-mi povesteşti din patimile tale."
Ulise cel cuminte aşa-i răspunse:
„Crai Alcinou, fruntaşule-ntre oameni
E vreme vorba de lungit, e vreme
Şi de dormit. Dar dacă vrei şi-ţi place
Să mai asculţi, cu drag ţi-aş spune-acestea
Şi altele mai triste, cum fu soarta
Tovarăşilor mei pieriţi în urmă,
Ei care-ntîi scăpaseră-n războiul
De vaier plin ce-avurăm cu troienii
Şi la întors pieriră din urzeala
Unor femei haine. Dup-aceea,
Cînd sufletele-mprăştie-n tot locul
Zeiţa preamărită Persefona
Şi nu se mai vedea nici o femeie,
Veni spre mine-ndureratul suflet
Al craiului Atride Agamemnon
Şi altele-mprejuru-i se-ndesiră,
Tot suflete de-a celor care odată
Cu el în casa lui Egist muriră.
Bău din sînge negru şi-ntr-o clipă
Mă cunoscu şi începu a plînge
În hohote, cu ochi scăldaţi în lacrimi,
Se-ntinse el dorind să mă cuprindă,

---

524 Vezi mai sus nota la IV, 712.

Dar n-avea-n sine vlaga și tăria
Ce-avuse mlădiosu-i trup odată.
Cum îl văzui, eu lăcrimai de milă
Și-așa-i rostii cuvinte zburătoare:
«Tu, doamne-al nostru, preaslăvite-Atride,
Ce moarte te lăți pe tine? Oare
Te potopi cumva Neptun pe mare
Stîrnind un vifor de cumplite vînturi?
Sau pe uscat vrăjmașii te loviră
Cînd le răpeai cirezi și turme mîndre
Ori căutai să cucerești cu arma
Cetatea cu femeile-mpreună?»
Așa-l întreb, și umbra lui răspunde:
«Tu, fiu din viță naltă a lui Laerte,
Preaiscusite, meștere Ulise,
Nici zeul mării viața nu mi-o stinse
Stîrnind suflare grea de-nviforare,
Nici pe uscat vrăjmașii mă loviră,
Ci moartea mi-o urzi prin viclenie
Egist cu blestemata mea soție
Și-n casa lui poftindu-mă la masă,
Ca pe un bou în staul mă ucise.
Așa murii de moarte ticăloasă
Și soții-mi fură înjunghiați în juru-mi
Neîncetat, cum sînt tăiați grăsunii
De refenea, de nuntă ori de praznic
La casa unui om cuprins și mare.
Te-ai nemerit la moartea multor oameni
Uciși în crunt măcel ori singuratici,
Dar ai fi stat înduioșat mai tare,
De-ai fi văzut cum noi zăceam în sală
Morți între mese pline de ulcioare
Și cum podeaua fumega de sînge.
Am auzit sfîșietorul țipăt
Al fetei lui Priam, Casandra, care
Murea măcelărită lîngă mine
De mîna trădătoarei Clitemnestra,
Iar eu răzbit de sabie dușmană,
Din brațe dam pe jos, trăgeam de moarte,
Dar ea din fața mea fugi sfruntata
Și nici nu se-ndură în clipa morții

Măcar să-nchidă ochii mei și gura,
Că nu-i nici o ființă mai haină
Și mai neobrăzată ca femeia
Ce-și pune-n minte așa nelegiuire
Ca fapta fioroas-a Clitemnestrei,
De soț ucigătoare. Și eu bietul
Credeam că la întorsul meu acasă
Voi fi primit cu drag de-ai mei, de fiii
Și șerbii mei. Dar dînsa, suflet negru
Mai mult ca alta, nu numai pe sine
S-acoperi de veșnică rușine,
Ci terfeli de-acum cu ea-mpreună
Pe orișice femeie cît de bună.»
Așa grăi și-i răspunsei îndată:
«Vai, ce mai urgisit a fost din partea
Lui Joe bietul neam al lui Atreus
De la-nceput în urma uneltirii
Muierilor! Ce mulți ahei pieriră
Din pricina Elenei, cîtă vreme
Pe tine, cînd erai plecat departe,
Mi te săpa vicleana Clitemnestra!»
Așa-i vorbii, iar el pe loc răspunse:
«De-aceea niciodată c-o femeie
Să nu fii de tot moale, niciodată
Să nu-i descoperi gîndurile toate,
Ci parte spune-i, parte-ascunde bine.
Dar moartea ta, Ulise, n-o să vie
De la femeie, prea-i doar cumpătată
Și cumsecade fiica lui Icariu,
Soția ta cuminte, Penelopa.
Era nevastă tînără pe vremea
Cînd noi plecarăm la război. La sînu-i
Ținea copilul care-acum e-n rîndul
Bărbaților. Noroc de el! Ca mîne
Acasă-i va veni iubitul tată
Și-l va vedea, iar el o să-și cuprindă
Pe tată-său așa cum se cuvine.
Nevasta-mi însă nici măcar privirea
Nu mă lăsă să-mi satur la-ntîlnirea
Cu fiul meu, căci m-a răpus nainte.

Un sfat eu îți mai dau, tu ține-l minte.
Pe-ascuns și nu pe față să-ți apropii
Corabia de țara ta iubită,
Căci nu te poți încrede în femeie.
Dar spune-mi drept și lămurește-mi mie:
N-ați auzit voi oare de trăiește
Copilul meu în Orhomen sau poate
În nisiposul Pilos ori în Sparta
Cea largă pe la moșu-i Menelaos?
N-o fi murit doar pe pământ Oreste.»
La întrebare-i răspunsei: «Atride,
De ce mă-ntrebi tu asta? N-am eu știre
De-i mort sau viu; e prost vorbitu-n dodii.»
Așa schimbarăm noi cuvinte triste
Și stam mîhniți, cu ochii plini de lacrimi.
Veni apoi și umbra lui Ahile,
Feciorul lui Peleu, și-al lui Patroclu,
Și sufletul lui Antiloh șoimanul,
Și al lui Aias care fuse-ntîiul
De mare și-arătos după mărețul
Fecior al lui Peleu. Atunci Ahile
Cel iute de picior, nepotul falnic
Al lui Eac, mă cunoscu și-mi zise
Cu plîns și cu suspin: «Laertiene,
Mai e ceva mai greu să faci, sărmane?
Cum ai putut să vii tu pe tărîmul
Noptatic, unde și-au locașul morții
Nesimțitori, becisnicele umbre
De oameni răposați?» Răspund eu astfel:
«Ahile, fiu al lui Peleu, viteze
Fruntaș între ahei, a fost nevoie

610–613 După elogiile acordate Penelopei în versurile 597—599, ultimul sfat al lui Agamemnon — întrerupînd șirul declarațiilor privitoare la Oreste — apare cu totul nelogic. Ne găsim cu siguranță în fața unui adaos recent, destinat să „explice" purtarea lui Odiseu după debarcarea în Itaca.

625–628 Despre Ahile, Patroclu și Antiloh, vezi notele la II, 137, 142 și III, 144. Epitetele laudative ce însoțesc numele lui Aias arată că e vorba de fiul lui Telamon, în legătură cu care vezi nota la III, 141 și, mai departe, versurile 731—762.

632 Fiul lui Zeus, tatăl lui Peleu; după moarte, unul din judecătorii lumii infernale.

Să vin la Tiresias ca să-mi deie
Vrun sfat în ce fel pot s-ajung în asprul
Ostrov Itaca. Pîn-acum de-Ahàia
Eu nu m-apropiai, nu fui în țară,
Și tot mă zbucium, viața mea-i amară.
Ca tine însă norocit, Ahile,
N-a fost nici unul, nici o să mai fie.
Cît ai trăit pe lume, noi aheii
Ca pe un zeu te preamăream și-acuma
Tu ești aici în fruntea tuturora.
Deci nu te plînge c-ai murit, Ahile.»
Iar el îndată mi-a răspuns: «De moarte
Să nu-mi dai mîngîiere, tu, slăvite.
Mai bine-aș vrea să fiu argat la țară,
La un sărac cu prea puțină stare
Decît aci în iad să fiu mai mare.
Dar spune-mi dacă fiul meu venit-a
Cu voi alături luptător de frunte
Sau n-a venit? Mai spune-mi de-ai vreo știre
Cumva despre Peleu, viteazu-mi tată.
De dînsul mai ascultă mirmidonii?
Ori nu mai vrea de el să știe nimeni
În Ftia și-n Helada, că-n picioare
Și-n brațe e slăbit de bătrînețe,
Și nu-i sînt eu sub razele de soare
Într-ajutor precum am stat de tare
Odinioară cînd, spre apărarea
Danailor, pe cîmpul de la Troia
Eu seceram a dușmănimii floare.
În starea-aceea de-aș mai merge-acasă
La tatăl meu, chiar numai pe-o minută,
Ce-nfricoșat mi-ar fi atunci avîntul
Și brațu-mi greu de apropiat naintea
Mișeilor ce siluiesc pe tata
Și-l scot de la domnie!» Astfel zise,
Eu răspunsei: «De tatăl tău Peleus,
În toate-alesul, n-auzii nimica.

---

[603] Ftia, regiune în Tessalia, de unde era originar Ahile. Helada, tot un canton al Tessaliei, înainte de a deveni numele Greciei îndeobște.

De fiul tău Neoptolem ți-oi spune
Așa cum vrei, adevărat în totul.
Căci eu pe mare l-adusei din Schiros
La tabără-ntre-ahei și cînd în preajma
Cetății Troia stam la sfat cu toții,
De-a pururi el întîi lua cuvîntul
Și nu greșea de loc la cuvîntare;
Doar eu și Nestor îl puteam întrece.
Iar cînd pe cîmpul de război cu arme
Dam luptă noi aheii și troienii,
El nu sta înapoi ascuns în gloată
Și nici în a bărbaților desime,
Ci alerga naintea tuturora
Și-n arme nu se da bătut de nimeni.
Ce mulți dușmani în toiul crunt ucise!
Nu pot să spun și să numesc mulțimea
De oameni ce-i zdrobi în apărarea
Oștirii noastre. Între ei de-o pildă
Fu Evripil, feciorul lui Telefos,
Bărbat vestit, cu care mai căzură
Grămadă-ai lui tovarăși, chetienii,
De dragul unor daruri ce nevasta
Lui Evripil primise de la Troia.
Neoptolem după mărețul Mèmnon
Era la chip bărbatul cel mai mîndru
Pe care l-am văzut. Iar cînd la urmă
Noi căpitanii am intrat în calul
Ce-l făuri Epeos și eu fusem
Însărcinat a-nchide și-a deschide
Ascunzătoarea asta-așa de bună,
Fruntașii toți și domnii începură
Să tremure-n genunchi, să șteargă lacrimi,

---

680 Legenda spune că, înainte de venirea la Troia, Ahile trăise în Schiros, la curtea regelui Licomedes. Cu una din fiicele acestuia — Deidamia — avusese pe Neoptolem, care crescuse lîngă maică-sa pînă ce — după moartea Peleianului — fusese chemat să participe la războiul troian. Cf. *Iliada*, IX, 661 și, mai înainte, nota la III, 256.

698 Populație de neam misian, supușii lui Euripilos.

701 În mitologie, fiul Aurorei și al lui Tithon, regele etiopienilor, Memnon participase la războiul troian ca aliat al lui Priam, fiind ucis de Ahile.

Dar nu văzui îngălbenind vreodată
A lui Neoptolem frumoasă față
Și nici de pe obraz să șteargă lacrimi.
Ba el se tot ruga de noi fierbinte
Din cal să năvălim și-umbla cu mîna
La suliță și la mînerul spadei
De-a pururi gata pe troieni să-i zvînte.
Iar cînd a lui Priam cetate-naltă
O cucerirăm, el luîndu-și partea
De plean, un dar de preț, plecă pe mare
Nevătămat, căci nu fusese dînsul
Rănit de suliți ori atins de-aproape
De-o sabie cum se brodește-adese
La-ncleștet în război, că nu alege
Înverșunat-a bătăliei valmă.»
Așa-i zisei, iar umbra lui Ahile
Cu pasuri mari se depărtă-n livada
De asfodel, voios fiind de vestea
Că fiul lui e luptător de frunte.
Iar celelalte suflete mîhnite
Steteau și mă-ntrebau fiește-care
Ce le durea. Doar sufletul lui Aias,
Odrasla lui Telàmon, sta deoparte,
C-avea încă necaz de biruința
Ce cîștigasem eu la judecata
De la corăbii pentru armătura
Cea mîndr-a lui Ahile și pe care
Cinstita-i mamă Tetis o pusese
Ca o răsplată-a-ntrecerii în arme,
Și judecau Minerva și troienii
Robiți de noi. Mai bine-n lupt-aceea
Nu biruiam! Că-n schimb cu-acele arme

731–762 Legenda spune că după moartea lui Ahile, armele-i divine urmînd să aparțină fruntașului grec socotit a fi făcut cel mai mare rău dușmanului, Odiseu fusese proclamat învingător de un „juriu" de troiene robite; umilit, Aias Telamonianul își luase viața. Mîndria rănită a eroului, neînduplecat în hotărîrea de la care nu-l putuseră abate nici rugile tovarășei de viață, nici lacrimile unui copil iubit, trăiește în una din cele mai mișcătoare drame ale lui Sofocle.

Pămîntul înghiți pe-un om ca Aias,
Bărbatul cel mai arătos și vrednic
În arme între-ahei după Ahile.
Eu începui să-l iau mai cu blîndețe:
«Tu, Aias, fiu al marelui Telàmon,
Nici mort nu ți-a fost dat să uiți mînia
Ce ai pe mine pentru armătura
Cea blăstemată, pacostea ce zeii
O deteră danailor. Că iată
Ce turn de pază pentru ea pierdură
În tine-aheii și te plîng cu toții
De-a pururi deopotrivă cu Ahile.
Dar nu-i de vină altul decît Joe,
Căci el grozav mai urgisi oștirea
Danailor și moarte-ți dete ție.
Dar vino mai încoace, preamărite,
S-auzi măcar o vorbă de la mine.
S-astîmperi supărarea și mîndria.»
Așa-i vorbii. Nimica nu-mi răspunse;
Tăcut se trase el napoi și merse
Spre beznă printre celelalte umbre.
Dar el mi-ar fi vorbit cu toată ciuda
Ori eu mai stam încă cu el de vorbă,
De nu eram grăbit să văd și alte
Nenorocite suflete, vedenii
De oameni morți. Atunci văzui pe Minos
Cel falnic, al lui Joe fiu. Cu sceptru
Leit în aur el ședea pe scaun
Și judeca pe morți, iar ei în juru-i
Stau în picioare sau ședeau la curtea
Cu poarta largă-a iadului și-acolo
Cătau s-audă de la el osînda.

---

[767] Rege legendar al Cretei, împreună cu Eac și Radamante unul din judecătorii lumii infernale. În zilele noastre, vocabulul e interpretat ca un titlu regal mai curînd decît ca un nume propriu. Notabil, oricum, e că în textul pe care-l comentăm Minos, Orion și Heracle continuă în lumea de dincolo îndeletnicirile lor de pe pămînt, ceea ce contravine concepției homerice despre soarta sufletelor. Pentru acest motiv, versurile 768—855 au fost socotite interpolate încă din antichitate.

În lunca de-asfodel zării în urmă
Pe uriașul Orion în goană
Luînd sălbăticiunile, pe care
El însuși le ucise în coclauri
De munte cu-o măciucă din aramă
De nesfărmat. Și mai văzui pe fiul
Slăvitei Țărne, Titios zaplanul.
El lung de-o sută și cincizeci brățate
Zăcea pe jos. Doi zgripțori stau alături
Și pliscul și-nfigeau în măruntaie
Și-i ciuguleau ficatul, dar cu mîna
El nu putea înlătura pe zgripțori,
Căci vru să siluiască pe soția
Lui Joe, pe Latona cea-nchinată,
Cînd ea mergea la Pito prin orașul
Cel cu frumoase locuri Panopeus.
Văzui și pe Tantal care-n picioare
Stetea în iaz cu unda pînă-n barbă
Și suferea cumplit. Murea de sete,
Dar n-avea de băut nimic să-mpumne,
Căci cum se apleca să bea bătrînul
Pierea-nghițită apa și sub dînsul

---

774 Această „luncă de-asfodel" recheamă în minte „cîmpul elyseu", reședința morților de seamă (IV, 747—757). Planta însăși — un soi de crin cu bulbul comestibil — trecea în epoca clasică drept floare funerară; nici etimologia însă (care nu e greacă), nici înțelesul cuvîntului în limba de unde a fost împrumutat nu sînt de ajuns de limpezi.

775 Muritor îndrăgit de Eos, zîna dimineții. Cf., mai sus, V, 160—166.

780 Cum s-a relevat și cu alt prilej (cf. nota la *Iliada*, XXII, 352), în concepția homerică despre viața de dincolo ideea unei răsplăți — în bine sau în rău — a faptelor săvîrșite în viață nu ocupă nici un loc. Pasajul referitor la Titios, Sisif și Tantal constituie din acest punct de vedere o excepție și e motivul pentru care în chip unanim e considerat ca o adăogire recentă.

790 Rege al Lydiei, părinte al lui Pelops și al Niobei, Tantal — ale cărui bogății erau fără număr și a cărui trufie nemăsurată — s-ar fi făcut vinovat, după o legendă, de faptul de a fi furat de la un ospăț al zeilor nectarul și ambrozia cu care aceștia se hrănesc; după alta, de a fi oferit zeilor în chip de mîncare carnea propriului său fiu, sacrificat pentru circumstanță.

Uscat și negru s-alegea pămîntul.
Deasupra-i atîrnau frunzoase ramuri
De pomi înalți și-ndolduraţi de poame,
Ba peri și rodii, meri cu mere dalbe,
Ba dulci smochini și verzi măslini în floare.
Dar cum dedea mosneagul să le-ajungă,
Le vîntuia spre nori deodată vîntul.
Văzui și pe Sisif trudind amarnic:
Purta un stei de piatră uriașă
Cu brațele-amîndouă și spre-o culme
Se încorda din mîini și din picioare
S-o-mpingă tot la deal, dar cînd sta gata
S-o suie-n vîrf, o strașnică tărie
O da napoi și-afurisita piatră
Se tot rostogolea pîn' la cîmpie.
Iar el zorea și-o împingea spre culme
Și tot curgea sudoarea de pe dînsul
Și capul lui plutea în prăfărie.
Mai întîlnii pe urmă și-arătarea
Lui Hercule vînjosul, care singur
Se bucură-ntre zei pe la ospețe
Și ține pe zeița tinereții,
Pe Hebe cea subțire-n glezne, fiica
Lui Joe și-a Junonei ce se poartă
Cu tălpi de aur. Împrejuru-i oameni
Care încotro țipau de spaima morții
Fugind ca niște pasări, iar viteazul,
Asemeni unei nopți întunecate
Ținîndu-și arcul scos și cu săgeata
Pe coardă pusă, cu privirea cruntă
Țintea și parcă sta să mai săgete.
Și-avea o-nfricoșată cingătoare
Pe pieptul lui, un sabier de aur
Împodobit cu chipuri minunate
De urși și de mistreți, de lei cu ochii
Scînteietori, de încleștări și harțe
Și-omoruri de bărbați. Făuritorul

---

803 Trăsătură comună a numeroaselor variante ale **mitului lui** Sisif e șiretenia personajului, caracterizat printr-o **inventivitate** egalată doar de lipsa lui de scrupule.

Acestui săbier pusese-atîta
Știință-n el, că n-ar fi fost în stare
Să facă alt nimica mai de seamă.
Cum mă văzu, mă cunoscu viteazul
Și zise așa cu vaiet către mine:
«Sărmane nobil fiu al lui Laerte,
Preaiscusite meștere Ulise
Și tu de bună seamă duci tot greul
Ce mi-l purtam și eu cîndva sub soare.
Deși eram născut de tata Joe,
Născutul din Saturn, osînda totuși
Mi-era fără de margini. Evristeus,
Un muritor cu mult mai slab ca mine,
Supus fiindu-i, mă însărcinase
Să-ndeplinesc eu munci anevoioase
Și chiar încoace mă trimise-o dată
De-aici s-aduc pe fiorosul Cerber,
Că nu-și închipuia ceva mai trudnic
Și mai primejdios ca truda asta.
Eu cînele înșfăcai și din locașul
Lui Pluton îl scosei, avînd povață
La drum pe zeul Hermes și Minerva.»
Așa vorbind, el se întoarse-n bezna
Lui Pluton înapoi. Eu tot acolo
Stătui în loc s-aștept ca să mai vie
Vrun alt viteaz din cei care pieriră
Naintea mea. Și-aș fi văzut eu încă
Pe Piritou și pe Tezeu, slăvite
Vlăstare de-ale zeilor, dar roiuri
De morți se-nghesuiră-atunci cu vuiet
Asurzitor și-ngălbenii de teamă
Ca nu cumva mărita Persefona
Din iad spre mine să trimită capul

---

843 Numele latin al lui Cronos, fiul lui Ouranos și tată al lui Zeus, răsturnat din domnia cerului de acesta din urmă.

849 Cîinele cu trei capete, paznicul neadormit al lumii infernale. Cf. Hesiod, *Theogonia*, 311, 769 și urm.

860 Primul, fiu al lui Ixion, rege legendar al lapiților; al doilea, fiul lui Egeu, regele Atticei, erou al unui ciclu de legende din numărul cărora mai cunoscută e aceea despre lupta lui cu Minotaurul, monstrul cretan căruia Atena era ținută să-i închine anual un tribut de sînge.

Gorgonei, iazma cea îngrozitoare.
De-aceea eu spre vas plecai în pripă
Și oamenilor poruncii să intre
Și să dezlege vasul. Ei intrară
Și repede la vîsle s-așezară.
Și unda curgătoare ducea vasul
Pe Ocean întîi cu lopățitul,
Apoi și pe-adierea cea mai bună.

[666] Monștri feminini cu chipuri înspăimîntătoare (frecvent reprezentate de artiștii greci din epoca arhaică), Gorgonele erau asociate în credința populară cu legenda lui Perseu, fiul lui Zeus și al Danaei.

CÎNTUL XII

Cînd de pe rîul Ocean trecurăm
Pe valurile mării larg deschise
Şi ţărmuirăm la ostrovul Aia,
Pe unde şade zina dimineţii
Şi soarele răsare, acolo vasul
Îl traserăm pe prund, iar noi ieşirăm
Pe mal, unde dormirăm pînă-n ziuă.
A doua zi, cînd zorile-nzoriră
Trandafirii, eu trimisei tovarăşi
La Circe după trupul lui Elpènor.
Tăiarăm trunchiuri de copaci îndată,
Durarăm rug de ars, pe unde malul
Era mai nalt, prohodul începurăm
Cu suflet trist, cu ochii plini de lacrimi,
Îi arserăm noi trupul şi-armătura,
Mormîntu-i movilirăm şi deasupra
Un stur de piatră-i puserăm şi vîsla-i
Îndemînat-asupra o-mplîntarăm.
Şi-n vreme ce noi îngrijeam de asta,
A prins de veste Circe că venirăm
Din iad şi dichisindu-se, în grabă
Veni la noi cu Nimfele-mpreună,
Cu pîne, cu fripturi şi cu vin roşu
Şi-oprindu-se-ntre noi aşa ne zise:

---

[a] Nu se poate da o explicaţie valabilă afirmaţiei după care Eos şi-ar fi avut locuinţa în aceeaşi insulă cu Circe.

«Săraci de voi, încă fiind în viață
V-ați dus pe ceea lume și-așa murirăți
De două ori, cînd alții mor o dată.
Ci hai luați bucatele și vinul,
Mîncați și beți din nou cît este ziua,
Că-n zori de zi la drum porni-veți mîne.
Dar nu vă temeți: eu v-arăt ce cale
Să apucați. Vă deslușesc în toate,
Ca nu cumva să încăpeți în cursă
Primejdioasă și să dați, pe mare
Sau pe uscat, de vreo nenorocire
Și-amar să pătimiți.» Așa ne zise
Și ne supuse inima vitează.
Ne puserăm atunci și cît e ziua
De mare pînă-n seară ne-ospătarăm
Cu mult prisos de carne, cu vin dulce.
Cînd fu amurg și soarele-asfințise,
La palamare soții mei dormiră.
Zeiț-atunci, luîndu-mă de mînă,
Deoparte de popasul lor mă duse
Să șed și-alăturîndu-se de mine,
Mă întrebă de tot ce eu văzusem,
Iar eu în șir îi povestii de toate.
Atunci mărita Circe-mi zise mie:
«Așa se isprăviră toate aceste,
Dar tu ascultă-acum ce eu ți-oi spune
Și-un zeu de sus ți-o va aduce-aminte.
Întîi și-ntîi sosi-vei la sirene,
Acele care-ademenesc pe oameni,
Pe toți care s-apropie de ele.
Oricine-aproape merge fără știre
Și cîntecul sirenelor aude
Napoi acasă nu se mai întoarce
Și nu-și mai vede pruncii și femeia,
E dus, nenorocit pe totdeauna,
Că-l farmecă sirenele cu viersul

---

[52] Femei-păsări, închipuite ca locuind într-o insulă din apropierea coastei amalfitane, acolo unde pînă astăzi un grup de mici insule poartă numele de „Sirenuse".

Răsunător, de unde-ntr-o livadă
Stau ele-ntre mormane de-osăminte,
De trupuri moarte, putrede de oameni.
Deci tu îndreaptă cîrma pe de lături
Și moaie ceară dulce, astupă auzul
Tovarășilor tăi, să nu le-audă
Nici unul dintre ei. Numai tu singur
Poți să le-auzi, dar după ce de dinșii
Vei fi legat de mîni și de picioare,
Stînd oblu în corabie la trunchiul
Catargului cu funiile prinse
În jurul lui, ca astfel să te bucuri
De cîntecul măestrelor sirene.
Iar de te rogi și ceri de la tovarăși
Să te dezlege, ei să nu se lase,
Ci să te-nnoade cu mai multe lanțuri.
Iar după ce vă strecurați din fața
Sirenelor, eu nu-ți spun de-amănuntul
Ce cale vei avea s-apuci încolo;
Mai chibzuie cu mintea și tu singur,
Dar lămuri-voi ce fel este drumul
Pe-o lature și ce fel pe de alta.
Răsar deoparte seninări înalte,
De care se izbesc vuind talazuri
De-ale Amfitritei cea cu ochi albaștri.
Izbitele le cheamă acestea zeii
Și nici o zburătoare nu le trece,
Nici înseși porumbițele sfioase
Ce-aduc la tatăl Joe ambrozia.
Mai sfîrtică din ele cîte una
De-a pururi stînca netedă, dar Joe
Părintele trimite-n locu-i alta,
Ca iar să fie numărul același.
Din vasele plutașilor ce-acolo
S-apropie nici unul nu mai scapă.
Talazurile mării și un vifor
De foc mistuitor de-a valma poartă
Răzlețele lor țănduri, trupuri moarte.
Un singur vas, cum știe lumea toată,

Vestitul Argo, plutitor pe mare,
Pe-alăturea putu să se strecoare
Venind de la Aietes, dar și dînsul
S-ar fi izbit de-acele stînci înalte,
Junona însă-l petrecu de dragul
Lui Iason. Iar de ceealaltă parte
Sînt două stînci din care una-ajunge
Cu țuguiata-i culme pînă-n slavă
Și-un nor întunecos o împresoară
Necontenit, de niciodată vara,
Nici toamna culmea-i nu se însenină.
Nici ar putea s-o suie, s-o coboare
Vrun om din lume, de-ar avea din fire
Chiar douăzeci de mîni și de picioare,
Căci netedă-i, de parcă-i lustruită.
La mijloc are-o peșteră-nnoptată
Ce dă spre-apus, în beznă. Într-acolo
Mînați voi vasul, falnice Ulise.
Un om voinic din vas ochind cu arcul
Nu poate fundul peșterii s-ajungă.
Acolo stă-ncuibată Scila, care
Cu glasul de cățel grozav mai latră,
Dihania cîinoasă-n fața cărei
Un om, ba chiar un zeu și-ar pierde firea,
Căci are cîte șase labe slute
Și șase guși prelungi, de fiecare,
Un cap spăimîntător cu trei șiraguri
De dinți de criță deși și plini de fierea
Cernitei morți. Ea trupul pîn' la mijloc
Și-l are cufundat în văgăună,
Iar capetele și le ține-afară
Din fiorosul hău și-n jurul stîncii

100–105 Pornit să găsească „lîna de aur" pentru unchiul său Pelias, eroul mitologic Iason avea să călătorească, însoțit de o mînă de tovarăși aleși, pe corabia Argo, rămasă memorabilă în analele legendarelor explorări maritime ale grecilor.

102 Rege legendar în Colchida, pe țărmul caucazian al Mării Negre, posesor al „lînii de aur" și tatăl Medeii, a cărei pasiune pentru Iason avea s-o împingă să-și trădeze părintele, ca să-și salveze iubitul.

120 Monstrul mitologic cu șase capete poartă un nume care în greceşte înseamnă „Cățeaua".

Ea lăcomind tot pescuiește-acolo
Delfini și cîni de mare și tot soiul
De pești mai mari ce cresc în sînul mării
Cu miile. Nicicînd corăbierii
Nu s-au mîndrit c-ar fi scăpat acolo
Nevătămați, căci iazma cîte unul
Cu fiecare cap din vasul negru
L-apucă și la sine-i duce pradă.
Cealaltă stîncă ai s-o vezi mai scundă,
Ulise. Amîndouă sînt aproape
Ca de-o săgetătură. În cea din urmă
E-un mare și-nfrunzit smochin sălbatic.
Sub el stă bala cea din zei, Haribda,
Și soarbe ape negre. Ea de trei ori
Pe zi sloboade apa și de trei ori
O-nghite groaznic. Dar ferească zeii
Să fii acolo cînd ea soarbe valul.
Nu poate să te mîntuie nici însuși
Neptun de rău. O iei de tot aproape
De stînca Scilei cîrmuind pe-alături
Corabia de zor, că-i mult mai bine
Să pierzi dintr-însa numai șase oameni
Decît pe toți deodată.» Așa zise
Și eu o încercai atunci: «Zeiță,
Mai spune-mi înc-adevărat, putea-voi
Cumva să scap cu zile de turbata
Haribda și să lupt numai cu Scila,
Cînd ea va încolți pe-ai mei tovarăși?»
Așa-ntrebai și ea-mi răspunse-ndată:
«Abraşule, ți-i iară de războaie
Și bătălii? Nu tremuri nici de zeii
Nemuritori? Nu-i Scila muritoare.
E-un rău nepieritor, avan, sălbatic
Și greu, de neînvins, și cu nimica
Nu-i vii de hac. De zăbovești aproape
De stînca ei ca să te bați cu dînsa,
Mă tem că ea din nou sărind la tine
Te-ar nimeri cu capetele-i multe

---

[144] „Vîrtejul" sau „Sorbul", altă înfricoșătoare **personificare** mitologică a primejdiilor mării.

Şi ţi-ar smunci cu ele mulţi tovarăşi;
Deci tu răpede-ţi vasul cît mai tare
Şi strigă-n ajutor pe Crateida,
Pe-a Scilei mumă ce-a născut această
Urgie-a lumii. Dîns-atunci opri-va
Răpezul ei din nou. Apoi sosi-vei
La insula Trinacria, pe unde
Pasc vite de-ale Soarelui, vro şapte
Cirezi de boi şi alte şapte turme
De oi bîrsane grase, cîte cinzeci
De capete de fiecare turmă,
Nu fată ele, nici nu mor, şi zîne
Cu păr de aur pasc aceste turme,
Lampetia şi Faetusa, fete
De-a Soarelui Hiperion şi-a zînei
Neera care, după ce pe ele
Născutu-le-a şi le-a crescut, departe
În insula Trinacria le duse
Şi le-aşează, ca oile şi boii
Cei părinteşti să ţie-n veci sub pază.
De-ţi vezi de drum şi cruţi aceste vite,
Sosi-veţi voi acasă, cu tot răul
Ce-aţi pătimi. De nu le cruţi pe ele,
Prevăd că vas şi oameni tu vei pierde,
Iar dacă teafăr vei scăpa, sosi-vei
Tîrziu şi prost de tot, după pieirea
Iubiţilor tovarăşi pîn' la unul.»
Aşa vorbi, şi-ndată zorii zilei
Pe tronul lor de aur se iviră.
Napoi purcese din ostrov zeiţa.
Eu mă suii pe vas, dădui poruncă
Tovarăşilor mei să intre iute,
Să dezotgoane vasul. Ei intrară
Şi repede pe laviţe şezură
Şi aşezaţi pe rînd, ei începură
Cu vîslele să bată-albastra mare.
De după vasul cel cu botul negru
Glăsuitoarea, vajnica zeiţă
Cu plete mîndre, Circe, ne trimise
Un vînt prielnic umflător de pînze,
Soţ bun de drum. Iar noi dup-aşezarea

Dichisurilor toate-ale corăbiei
Stam liniștiți. Doar vîntul și cîrmaciul
Mînau pe ape vasul. Eu într-asta
Cu suflet trist ziceam către tovarăși:
«Iubiții mei, nu-i bine numai unul
Ori doi să știți ce a menit zeița,
Mărita Circe. Eu voi spune-o vouă
Ca să ne dumerim cum noi putea-vom
Pieri pe drum sau să fugim de moarte.
Îmi spuse-ntîi să ne ferim de viersul
Sirenelor dumnezeiești, de lunca
Cea înfloritâ-a lor. Numai eu singur
Cîntarea să le-aud, dar voi pe mine
Vîrtos să mă legați întîi cu funii
Încinse de catarg, să stau acolo
Lipit de el, dar oblu în picioare,
Iar de vă rog și cer să mă desfaceți,
Voi și mai mult în lanțuri să mă strîngeți.»
Și-n vreme ce destăinuiam aceste
Tovarășilor mei, în pripă-ajunse
Și vasul meu, zorit de vînt puternic,
La insula măestrelor sirene.
Atunci deodată conteni suflarea
Și fu nevînt și liniște; adormise
Un zeu vînzolul mării. Se sculară
Tovarășii, vintrelele învoalte
Le strînseră și-n vas le-adăpostiră,
Șezură-apoi pe laviți și-ncepură
Cu vîslele de brad frumos cioplite
S-albească-n spume apa. Eu într-asta
Înfeliai cu un cuțit de-aramă
O roată mare de gălbuie ceară
Și-o frămîntai cu mînile-mi vînjoase.
Ea se muie sub straşnica tărie
La arșița de soare, și cu dînsa
Eu astupai auzul fiecărui
Tovarăș. Ei pe mine mă legară
De mîni și de picioare la catargul
Corăbiei cu funiile prinse
De-acest catarg, de stam acolo oblu.

Șezură-apoi pe laviți și-ncepură
Cu vîslele să bată-albastra mare.
Iar cînd eram departe ca de-un strigăt
De om, după ce repede-o pornisem,
Sirenele corabia-mi văzură
La cotitura țărmului aproape
Și viersuiră-așa cîntare dulce:
«Ulise lăudate, vino-ncoace,
Tu, slava nalt-a neamului arhaic,
Oprește vasul să ne-auzi cîntarea,
Căci nu vîsli vrun om pe-aici cu vasul
Vreodată fără să ne-audă glasul
Ca mierea de plăcut din gura noastră.
Și cum ne-aude, oricine se desfată
Și-nvață mult, că noi cunoaștem toate
Isprăvile ce-au săvîrșit, cu voia
Cerești lor, aheii și troienii
Pe șesul larg din Troia. Ba cunoaștem
Și toate cîte se petrec pe lume.»
Așa ziceau sirenele cu viersul
Fermecător, iar eu aveam plăcere
Să tot ascult și mă rugam de oameni
Cu semne din sprîncene să-mi dea drumul,
Dar ei se tot plecau vîslind mai tare.
Ba Evriloh și Perimede, -ndată
Sculîndu-se, mai țapăn mă legară,
Mă strînseră cu legături mai multe.
Apoi cînd noi trecurăm mai departe
De n-auzeam nici cîntecul, nici viersul
Sirenelor, iubiții mei tovarăși
Și-au destupat urechile de ceară
Cu care le-astupasem, iar pe mine
Mă desfăcură și mă sloboziră.
Abia de la ostrov ne depărtarăm
Și-un abur ca un fum văzui în față-mi
Și auzii un clocot de talazuri.
Se-nfricoșară toți și le scăpară
Lopețile din mîni, de pleoscăiră
Izbite-n apă. Stete-acolo vasul,
Căci nu mai fu împins de zor nainte
De vîsle lungi. Dar eu, pășind pe podul

Corăbiei, mă dam lîngă tovarăși
Și-așa-i povățuiam cu graiuri blînde:
«Iubiții mei, nu sîntem la primejdii
Neîncercați; doar cumpăna de față
Nu e mai grea decît acea din vremea
Cînd ne închise-n peștera-i boltită
Ciclopul cu înfricoșata-i silă.
Dar și de-aici vă va scuti cu bine
Destoinicia, mintea mea și sfatul
Și-odată veți gîndi cu drag la asta.
De-aceea faceți voi cum eu voi spune:
Să stați pe bănci și-n brazda-afundă-a mării
Să dați mereu din vîsle. Poate Joe
Ne-ajută să ne smulgem de la moarte.
Cîrmaciule, tu să-mi asculți porunca.
Ia seama, căci la mîna ta e cîrma
Corăbiei adînci. Abate vasul
Departe de-acel fum și de talazul
Învolburat și năzuie spre stîncă,
Să nu dea buzna vasul dimpotrivă
Pe nesimțite și să ne primejdui.»
Așa zisei. Ei m-ascultară iute.
Dar nu mai pomenii de Scila, răul
De neînlăturat. Mi-era ca soții
De teamă să nu-și lepede din mînă
Lopețile și să s-ascundă-n fundul
Corăbiei. Atunci uitai de sfatul
Anevoios al Circei, care-mi spuse
Să nu mă înarmez. Pusei eu totuși
Vestita-mi armătură, o pereche
De suliți înșfăcai, suii podișul
Corăbiei. Întîi pîndeam acolo
Să văd ieșind din peșteră pe Scila
Ce-amenința cu moartea pe tovarăși,
Dar n-o puteam zări de nicăirea.
Și ochii mi-obosii cu-adulmecarea
Dihaniei pe mohorîta stîncă.
Ne căinam și străbăteam strîmtoarea.
De-o parte-aveam pe Scila, pe de alta
Haribda groaznic înghițea din apa

Sărat-a mării. Cînd apoi din gură
O revărsa, se-nvălmășea întreagă
Și clocotea întocmai ca fiertura
Într-un cazan de sub o focăraie
Și spumă se lăsa pe cele două
Năltimi de stînci. Dar cînd sorbea din apa
Sărat-a mării, se vedea năuntru
Cu totu-nvălmășită și pe stîncă
Urla cumplit, iar pe deasupra locul
Ni s-arăta de sub prundișul negru,
Și toți atunci de spaimă-ngălbeniră.
La stîncă ne uitam cu groaza morții.
Dar Scila de pe vas răpi vro șase
Tovarăși mai voinici și mai cu suflet.
Cînd eu privirea mi-aruncai spre oameni,
Din vasul meu văzui în slăvi deasupră-mi
Picioare de-ale lor și mîni zburate.
Ei mă chemau și mă strigau pe nume
În oara cea din urmă, cu durere.
Cum un pescar pe-o streșină de piatră
C-o beldie în mare-aruncă cornul
De bou cîmpean cu nada pentru peștii
Mărunți și pescuind apoi pe unul
L-azvîrle pe uscat unde se zbate,
Așa se zvîrcoleau și bieții oameni
În zbor spre stîncă, unde la intrare
Dihania-i înghiorțăia, iar dînșii
Cu țipete se întindeau spre mine
În zbucium fioros. Nimic mai jalnic
Ca asta ochii nu-mi văzură-n lume,
Oricît am pătimit umblînd pe mare.
Iar cînd scăparăm noi de stînci, de Scila
Și de Haribda-nfricoșata, iată
Ne pomenim la insula cea sfîntă
A zeului. Acolo erau boii
Cei falnici și fruntoși, oi multe grase

---

[352] Ca s-o ferească de mușcăturile peștilor, cei vechi **obișnuiau** să treacă sfoara undiței — imediat deasupra **cîrligului** — printr-un corn scobit. Cf. *Iliada*, XXIV, 78.

De-a Soarelui Hiperion. Eu încă
Eram în vas pe mare cînd deodată
Am auzit mugind din staul boii
Și turma behăind la stăuină.
Și-mi adusei aminte de povața
Prorocului din Teba, Tiresias
Și-a zînei cea din Aia ce pe mine
Mă sfătuise-așa de mult să-nconjur
Ostrovul sfînt al Soarelui, izvorul
De bucurie a lumii. Cu mîhnire
Zisei atunci așa către tovarăși:
«Cu tot necazul, voi luați aminte,
Tovarăși, să vă spun care-i menirea
Lui Tiresias și a Circei, zîna
Ce-așa de mult m-a sfătuit să-nconjur
Acest pămînt al Soarelui, izvorul
De bucurie-al lumii, căci acolo
Ziceau că cel mai groaznic rău ne-așteaptă.
Deci ocoliți cu negrul vas ostrovul.»
Dar cuvîntarea-mi inima le frînse,
Iar Evriloh se și stropși la mine:
«Amarnic ești, Ulise. N-ai pereche
De inimos și nu mai cazi de trudă,
De parcă ești de fier în toate cele.
Tovarășii tăi nu mai pot de cazną
Și de nesomn. Tu nu-i lași să coboare
Oleacă pe uscat, ca în ostrovul
Încins de ape să cineze-n tihnă,
Ci ne silești zadarnic toată noaptea
Să orbecăm pe-ntunecata mare,
Departe de ostrov. Înfricoșate
Sînt vînturile noaptea, sînt urgia
Corăbiilor. Încotro fugi-vei
De pacoste, cînd viforos, năprasnic
Ori Austrul ar bate, ori Munteanul
Vijîitor, acele două vînturi
Ce mai grozav pe mare sparg corăbii

---

[368] Textual: „Soarelui, fecior al lui Hiperion“ (cf. Hesiod, *Theogonia*, 371—374). Mai tîrziu, cele două divinități solare apar în mitologie contopite într-una singură, Helios-Hiperion.

Nesocotind pe zei? Să ținem seamă
Că-i noapte-ntunecoasă, să rămînem
Pe mal lîngă corabia cea iute
Și să cinăm. Apoi în zorii zilei
Să ne-ncorăbiem, să tragem vasul
Spre largul mării, s-o luăm nainte.»
Așa grăi și soții se-nvoiră.
Știui atunci ce pacoste ne-așteaptă
Și le rostii cuvinte-naripate:
«Voi mă puteți sili de bună seamă,
O, Evriloh, deoarece sînt singur.
Dar faceți-mi un jurămînt puternic
Și toți jurați că dacă nimeri-vom
Vreo cireadă sau vro turmă mare,
Pe nimenea din voi n-o să-l împingă
Păcatul greu dintr-însele s-omoare
Vreo oaie sau vreun bou, ci pașnic foamea
V-astîmpărați cu ce vă dete Circe.»
Și cum cerui, ei repede jurară.
Și-ndată ce rostiră jurămîntul,
Într-un liman afund băgarăm vasul
Spre-o apă dulce. Soții mei ieșiră
Și cina cu-ngrijire pregătiră.
Iar cînd de-ajuns mîncară și băură,
Plîngeau gîndind la dragii lor tovarăși
Răpiți din vas și-nfulecați de Scila,
Și-i plînseră mereu pîn-adormiră.
Iar cînd a fost a treia parte-a nopții
Și stelele păliră, Adunătorul
De nori atunci porni un vînt năvalnic,
De vifor uriaș, pămînt și mare
Acoperi cu nori și pînă-n zare
Se-ntinse noapte neagră. Dimineața,
Cînd zorile trandafirii veniră,
Noi vasul într-o peșteră-adîncată
Ni-l traserăm și ne înlimănirăm
În peșteră, locaș frumos de zîne.
Atunci făcui cu soții adunare
Și cuvîntai așa la fiecare:
«Prieteni, e-n corabie mîncare
Și de băut. De boi să nu ne-atingem,

Ca nu cumva să o pățim, că boii
Și oile de-aici sînt ale unui
Puternic zeu, al Soarelui ce vede
Și-aude tot.» Așa vorbii, iar dînșii
Se-nduplecară-n sinea lor bărbată.
O lună-ntreagă Austrul acolo
Bătu mereu. Din cîte vînturi suflă,
Doar Austrul bătu și Bălțărețul.
Iar cînd avură pîne și vin roșu,
Tovarășii de loc nu lăcomiră
La boi, poftind din ei să-și facă hrană.
Dar cînd apoi secătuiră toate
Merindele din vas, ei de nevoie
Se puseră să prindă pești și pasări.
Mîncau ce le pica în mîni și-n undiți
Încovoiate, căci mureau de foame.
Atunci de-a latul eu luai ostrovul
Să rog pe zei ca să-mi arate drumul
Întoarcerii. Iar cînd mă depărtasem
De soții mei cutreierînd ostrovul,
Găsesc un loc nebîntuit de vînturi
Și după ce mă spăl pe mîni acolo,
Mă rog de zeii toți, locuitorii
Olimpului, iar ei îmi picurară
Un dulce somn pe pleoape. Într-aceea
S-apucă Evriloh să dea la oameni
Un sfat nenorocit: «Iubiți tovarăși
Bătuți de soartă, sfatul ascultați-mi:
E crudă orice moarte pentru oameni,
Dar ce-i mai jalnic e să mori de foame.
Deci hai să punem mîna noi pe boii
Cei mai aleși ai Soarelui și-ndată
Să facem jertfă zeilor din slavă.
Iar dacă vom putea sosi în țară,
Să ridicăm puternicului Soare
Hiperion, biserică bogată,

---

[460] Vezi mai înainte nota la IV, 503.

[461] *Piona neon*: „lăcaș bogat", în înțelesul de „templu m re". De notat că în poemele homerice mențiunile de temple sînt

În care noi s-aducem o mulțime
De daruri scumpe. Dacă el de dragul
Cornoșilor juncani va prinde ciudă
Și va voi să ne scufunde vasul
Și zeii toți l-or asculta pe dînsul,
Mai bine-odată să mă-nghită valul,
Să pier, decît încet să mă tot mistui
Într-un ostrov pustiu.» Așa le zise
Și se-nvoiră toți ceilalți tovarăși.
Zăpsiră-ndată boii cei mai falnici
Ai Soarelui, căci nu erau departe
De vasul cel cu botul negru boii
Cei falnici și fruntași, și-mpresurîndu-i
Rugară-se de zei, cu frunză verde
De la stejarii nalți îi presărară,
Că n-aveau la jertfit orz alb în vasul
Frumos podit. Iar după rugăciune
Ei boii înjunghiară și-i jupiră
Și coapsele tăiară și cu prapur
În două-mpăturit le-acoperiră
Și puseră deasupra cărnii crude.
Dar n-aveau vin să-nchine peste-arsură,
Stropeau cu apă și găteau friptură
De măruntaie. După ce pe urmă
Ei coapsele le arseră cu totul
Și toți din măruntaie se-nfruptară,
Îmbucătiră carnea cea rămasă
Și-o petrecură în frigări. Într-asta
Blajinul somn îmi zboară de pe gene
Și-o iau spre vas, mă duc pe malul mării.
Dar cînd pășind m-apropiai de vasul
Legănător, simții arsura dulce
De carne friptă. Strig atunci cu vaiet
Spre zeii fără moarte: «Tată Joe
Și voi ceilalți nemuritori ferice,
De bună seamă grea nenorocire
E somnul greu cu care m-adormirăți.

---

rare și că, cu o singură excepție, aluziile privesc sanctuare de pe pămîntul Asiei Mici *(Iliada*, II, 540. Cf. IV, 498 și VI, 88).

[496] Vezi mai înainte versurile III, 603 și următoarele.

I-o grozăvie fapta săvîrșită
De soții mei care-au rămas în urmă.»
Grăbit-atunci se duse-n haină lungă
Lampetia spre cer să dea de veste
La Soarele Hiperion, că boii
Tăiasem noi, și el cuprins de ciudă
Pe loc nemuritorilor le zise:
«Părinte Joe și ceilalți cu toții
Voi zeilor nemuritori ferice,
Să pedepsiți pe soții lui Ulise
Laertianul, care, peste seamă
Siluitori, îmi căsăpiră boii,
De care mă tot bucuram în mersul
Spre cerul înstelat ori cînd din slavă
Mă coboram spre cîmpuri de iznoavă.
De nu mă vor despăgubi de vite,
Cum se cuvine, eu pe ceea-lume
Voi scăpăta și lumina-voi morții.»
Iar Joe nouratecul răspunse:
«Tu, Soare, luminează-aici pe zeii
Nemuritori, pe muritorii oameni
De pe pămîntul darnic în bucate
Și las' că eu cu sclipitorul fulger
Curînd voi sparge vasul lor cel iute
În mijlocul noianului cel negru».
Aceste toate mi le-a spus Calipso
Frumos-împletoșata care-mi zise
Că le-auzise de la Hermes, zeul
Soliilor. Iar cînd mă coborîsem
La vas spre mare, începui să mustru
Pe soții mei, pe rînd pe fiecare,
Dar nu puteam găsi noi leac, că boii
Erau junghiați. Și începură zeii
Îndată-n urmă semne să ne-arate:
Piei se tîrau, înfrigărite cărnuri
Mugeau la fel, ori crude-au fost ori fripte,
Și-un muget ca de bou li era glasul.
Se ospătară-apoi vro șase zile
Tovarășii cu boii cei mai falnici
Ai Soarelui. Dar cînd aduse Joe
A șaptea zi, se potoli furtuna,

Noi iute-n vas intrarăm și mînarăm
Spre largul mării ridicînd catargul
Și desfășînd asupra-i pînze albe.
Iar cînd ostrovu-n urmă-ne lăsarăm
Și nicăieri nu mai vedeam uscatul,
Ci numai cer nemărginit și mare,
Atunci un nour negru-ntinse Joe
Deasupra năvii noastre adîncate
Și marea se întunecă sub dînsul.
Puțin noi mai departe-naintarăm
Și iat-atunci vîjîitor Munteanul
Veni suflînd cu mare-nviforare,
De la catarg frînghiile-amîndouă
Le rupse vijelia, și catargul
Căzu napoi, se prăbușiră-n fundul
Corăbiei dichisurile-i toate,
La cîrmă grinda se izbi de capul
Cîrmaciului și-i zdrumecă deodată
Întreaga ființă, de căzu sărmanul
Ca un cufundător din podul năvii
Și sufletu-i bărbat pieri din oase.
Tună și Joe și trăsni deodată
Corabia; se zgudui ea toată
De trăsnetul lui Joe fulgerată
Și-o înecă mirosul de pucioasă.
Tovarășii din vas se răsturnară
Și-n preajma lui erau purtați prin valuri
Ca niște ciori; astfel le luase zeul
Pe veci nădejdea-ntorsului acasă.
Eu orbecam cu vasul pîn' ce unda
De talpa năvii desfăcu pereții
Și singură ea dusă fu de valuri.
Din talpă smulse volbura catargul,
Dar peste grindă o curea de piele
De bou era zvîrlită și cu dînsa
Curînd legai grindeiul și catargul
Și, așezat călare pe-amîndouă,
Fui dus pe apă de turbate vînturi.
Atunci Munteanu-și potoli vîrtejul.
Veni pe loc un vînt de miazănoapte,
Și mă-ntristă; să măsur iarăși drumul

Spre-afurisita de Haribda! Astfel
Plutii o noapte-ntreagă. În faptul zilei
Mă pomenii din nou la stînca Scilei,
La groaznica Haribdă, care lacom
Sorbea din unda cea sărat-a mării.
Dar eu mă salt în sus, m-agăț de naltul
Smochin și mă-ncleștez de el acolo
Întocmai ca un liliac. Într-însul
Eu nu puteam picioarele să-mi sprijin
Și nici să-l urc, departe-i fuse trunchiul
Și ramurile-i atîrnau departe
Prelungi și mari umbrind cu totul iazma.
Mă tot ținui pe loc pînă ce dînsa
Napoi să voamă talpa și catargul;
La voia mea tîrziu ele veniră.
Abia în ceasul cînd judecătorul
Se scoală pentru cină de la sfatul
La care el descurcă multe pricini
De-a tinerilor, cele două lemne
Iviră-se din pîntecul Haribdei.
Mă las și eu de mîni și de picioare
De sus din pom și pleoscăi în vultoare
Pe lîngă cele două grinzi, la mijloc,
M-așez pe ele și încep vîslitul
Cu mînile-mi. Părintele-omenirii
Și-al zeilor nu-i dete voie Scilei
Pe mine să mă vadă, căci altmintreli
Eu nu scăpam de crîncenă pieire.
De-aici mai rătăcii vreo nouă zile
Și-abia-ntr-a zecea zi m-ajută zeii
S-ajung la Ogigia, la ostrovul
În care șade vajnica zeiță
Calipso, cea cu plete mari de aur,
Ce cuvîntează ca o muritoare.
Ea mă primi și îngriji de mine.
Dar ce să-ți mai înșir și despre asta?
Am povestit-o ieri la tine-n casă
Soției tale vrednice și ție,
Și mi-e urît din nou să spun un lucru
Ce limpede fu povestit odată."

CÎNTUL XIII

Așa vorbi și toți tăcură molcom,
Cuprinși de farmec în umbrita sală.
Dar ia cuvîntul Alcinou și zice:
„Ulise, odată ce-ai sosit aice
În casa-mi naltă și cu prag de-aramă,
Te-ntorci la vatra ta de bună seamă
Și nu mai rătăcești de-acum pe mare,
Oricît ai pătimit. La fiecare
Din voi care în sala curții mele
Ca sfetnici beți de-a pururea vin negru
Și ascultați pe cîntăreț la masă,
Vă dau poruncă și vă zic: în lada
Cea lustruită pus-am pentru oaspe
Veșmintele și-odoarele de aur
Bogat-împodobite și-o grămadă
De alte daruri, cîte-au fost aduse
De sfetnicii feacilor la mine.
Dar să-i mai dăm cîte-un triped mai mare
Și cîte un lighean de fiecare;
Le-om strînge noi de la norod pe urmă
Și-om fi plătiți, că-i greu ca unul singur
Să dăruiască-așa de multe daruri."
Așa le zise Alcinou, și dînșii
Găsiră sfatul lui plăcut. Pe urmă

[20] După o deprindere generală la acești „păstori de noroade"; cf., mai departe, XIX, 258.

Plecară toți acasă să se culce.
A doua zi, cînd se iviră zorii
Cu degete trandafirii, în grabă
Se duseră la vas sfătuitorii
Și-aduseră-a bărbaților podoabă,
Arama. Alcinou, umblînd prin navă,
El însuși strînse odoarele de-aramă
Sub laviță, ca nu cumva pe oameni
Să-mpiedice la mersul lor pe mare
Cînd da-vor zor vîslind. Apoi la curte
Se-ntoarseră și pregătiră prînzul.
Dumnezeiescul Alcinou ca preot
În cinstea lor jertfi atunci un taur
Lui Joe, zeul norilor cei negri,
Stăpînul lumii. Coapsele-i scrumară,
Apoi șezînd se-nveseleau cu toții
La marele ospăț, iar între dînșii
Cînta dumnezeiește cîntărețul
Cinstit de tot poporul, Demodocos.
Ulise întorcea mereu privirea
Spre luminosul soare, vrînd mai iute
Să-l vad-apus, că prea-i era să plece.
Precum plugarul poftitor de cină,
Cînd ziua-ntreagă-n țelină-i trag boii
Murgani vîrtosul plug, cu drag se uită
La soarele-asfințit, că poate merge
La cină, deși cade de picioare,
Așa cu drag văzu atunci Ulise
C-a scăpătat lumina cea de soare.
Și-ndată la feaci rosti cuvîntul
Și îndeosebi lui Alcinou îi zise:
„Crai Alcinou, fruntașule-ntre oameni,
Vă rog după-nchinarea de potire
Trimiteți-mă sănătos acasă,
Și voi cu bine rămîneți. Că iată
E gata tot ce-mi fuse mie voia,
Și darurile dragi și pregătirea
Călătoriei mele. Să dea zeii
Să-mi fie spre noroc și la întorsu-mi
La mine-acasă să-mi găsesc tot bună
Nevasta și pe-ai mei voinici și teferi!

Şi voi, pe-aici rămaşii, s-aveţi parte
De fii şi de soţii! Să vă dea zeii
Tot binele, să fie tot norodul
Ferit de rău!" Aşa grăi, iar dînşii
Cu toţii se-nvoiră şi-ndemnară
Pe oaspe să-l petreacă-ai lor în ţară,
C-aşa de cumsecade cuvîntase.
Iar Alcinou pristavului îi zise:
„Tu, Pontonoe, drege vin cu apă
Şi toarnă de băut la toţi în sală
Ca să-nchinăm întîi Celui din slavă
Şi-apoi pe oaspe să-l pornim în ţară".
Iar Pontonou amestecă vin dulce
Cu apă şi-mpărţi pe rînd. Mesenii,
De unde stau pe scaune,-nchinară
La zeii fericiţi care-au locaşul
În cerul larg. Sculîndu-se, Ulise
Întinse-Aretei cupa-ngemănată
Şi-aşa-i ură cu graiuri zburătoare:
„Urez, crăiasă, veşnic să te bucuri
Pîn-or veni, cum vin la toată lumea,
Necazul bătrîneţelor şi moartea.
Eu, despre mine, plec, iar tu petrece
În casa asta şi te-nveseleşte
Cu fiii tăi, cu craiul, cu norodul!"
Aşa grăind, Ulise sare pragul
Şi pleacă. Iar cu el trimite craiul
Pe crainic să-l petreacă pîn' la mare,
La vasul lui. Din partea ei Areta
Porneşte după el mai multe roabe,
Din care una-i cară subveşmîntul
Şi mantia spălată, alta-i duce
În spate lada, alta vin şi pîne.
Cînd ei la vasul plutitor sosiră,
Aceste toate le primiră-ndată
Şi ca merinde-n vas le-adăpostiră
Aleşii-nsoţitori ai lui Ulise

---

[83] Vezi mai înainte nota la III, 81.

[96] În greceşte, *chiton*: un soi de cămaşă sau tunică din pînză de in, purtată pe piele. Cf. şi nota la V, 302.

Și-i așternură lui pe podul cîrmei
Un așternut, ca el un somn să doarmă.
Tăcut intră și se culcă viteazul,
Iar ei pe rînd șezură cîte unul
Frumos pe bănci, dezotgoniră vasul
De piatra bortelită; apoi cu vîsla
Tot pleoscăiau plecîndu-se pe laviți.
Iar lui Ulise-i vine atunci pe pleoape
Un somn așa de lin, așa de dulce
Și-adînc, aproape-asemenea cu moartea.
Cum caii, cîte patru de teleagă,
La joc pe cîmp deodată toți iau fuga
Pocniți de bici, de saltă-n vînt și repezi
Bat drumul lor, așa din coadă vasul
Se tot sălta, și-ntunecat talazul
Vîrtos răsunător vuia din urmă.
Și vasul se-ncurca cu totul țapăn
Și sigur. Nu l-ar fi ajuns nici șoimul,
Cea mai ușoară pasăre din lume,
Așa de iute despica noianul
În repezeala lui, ducînd cu sine
Pe-acel bărbat ca zeii de cuminte,
Ce-așa de mult în viață pătimise
În harță cu bărbații la războaie
Și-n zbucium greu cu valurile mării.
Dar el în tihn-acum dormea; uitase
În somnul lui de tot ce el răbdase.
Cînd se ivi luceafărul deasupra,
Îndatinatul sol al dimineții,
S-apropie de insulă și vasul
Pe mare plutitor. E pe pămîntul
Itacei un liman ce-i zice schela
Lui Forchis, zeul cel străvechi al mării;

[113] Informații spicuite în cele două epopei, și cu deosebire în *Iliada*, unde descrierile de felul acesta sînt numeroase, lasă să se înțeleagă că în mod obișnuit carele de luptă sau de călătorie erau trase de doi cai și numai excepțional de trei, socotind și calul de rezervă, menționat în unele rare cazuri (cf. *Iliada*, VI, 181). Acolo unde, ca în pasajul pe care-l comentăm, se menționează atelaje de patru cai, e vorba fără îndoială de versuri adăogate.

[135] Vezi mai înainte nota la IV. 477.

Acolo-s două naintate maluri
Rîpoase,-ncovoiate peste schelă,
De-o apără de valuri mari de-afară,
De vînturi care suflă dimpotrivă.
Năuntru-i stau neprinse de otgoane
Corăbiile poposind la locul
Opririi lor. Se nalță-n fundul schelei
Cu frunză deasă un măslin și-alături
I-o peșteră umbroasă, desfătată,
Zeițelor naiade închinată.
Într-însa erau vase și ulcioare
De piatră, unde roiuri de albine
Își lasă-n faguri mierea pentru zîne.
Mai sînt în ea vătale mari de piatră
La care-aceste zîne țes cu mîna
Veșminte porfirii, minune mare.
Acolo sînt și ape curgătoare,
Iar peștera-i cu două porți; pe una,
Cea despre Crivăț, se coboară oameni;
Cealaltă-i despre miazăzi, sfințită;
Pe ea nu umblă oamenii, ci zeii.
De-a dreptu-n schela asta cunoscută
Corabia și-o-împinseră feacii.
Ea, repezită, pe uscat ajunse
Cu talpa jumătate, așa de vrednici
Erau plutașii care-o repeziră.
Ieșind din ea pe urmă lopătarii,
Întîi din pod luară pe Ulise
Cu așternut cu tot și-l așezară
Pe prund, așa cum somnul îl pălise;
Apoi din vas îi scoaseră și-avutul,
Cu care din îndemnul inimoasei
Minerva,-l dăruiseră slăviții
Fruntași feaci, cînd el plecă în țară.
Și-avutul lui grămadă-l înșirară
La rădăcina pomului, departe
De drum, ca nu cumva trecînd pe-acolo
Vreun drumeț să-i fure din avere
Nainte de trezirea lui Ulise.
Pe urmă ei spre țara lor plecară.

Dar nu-și uită Neptun amenințarea,
Cu care-nfricoșase pe Ulise
Întîia dată, și-ntrebă pe Joe:
„Nălțate Joe, printre zei eu fi-voi
De tot disprețuit, de nu țin seamă
De mine niște muritori, feacii,
Măcar că sînt din neamul meu. Crezusem
Acum că numai după multe patimi
La casa lui se va-nturna Ulise.
Eu nu vrui doar să-i fac nentoarsă calea,
Căci tu-i dăduseși semne dimpotrivă.
Ci-n iutca lor corabie pe mare
Îl duseră-adormit pe el feacii
Și-l scoaseră-n Itaca, ba-i dădură
Puzderie de daruri, și aramă
Și aur și veșminte, așa de multe
Cum n-ar fi dobîndit el niciodată,
Chiar dacă neatins venea pe mare
Cu partea lui de pradă de la Troia."
Răspunse Joe-adunător de nouri:
„Vai, ce spui, preaputernice al lumii
Zguduitor? Că nu te-nfruntă zeii;
Ei anevoie-ar cuteza să-nfrunte
Nesocotind pe cine-i mai de cinste
Și mai presus de ei. Iar de te-nfruntă
Un om care se bizuie-n putere,
Tu poți să te răzbuni pe el în urmă;
Deci fă cum vrei, cum inima ta cere."
Îi zise-atunci Neptun, zguduitorul
Pămîntului: „Aș face eu îndată
Cum spui, stăpîne-al norilor, dar veșnic
Mă tem și mă feresc de-a ta mînie.
Ci azi eu vreau pe marea cea murgie
Să spulber al feacilor vas mîndru
La-ntorsul de la drum, ca ei de-acuma
Cu totul să se lase, să-nceteze
De-a mai trimite oameni, și-o s-acopăr
Cetatea lor pe sub un munte mare."
Răspunse Joe-adunător de nouri:
„Iubitul meu, așa îmi pare mie
C-ar fi mai bine: cînd de la cetate

Privi-vor toți feacii cum plutește
Corabia, tu s-o prefaci în stană
Pe lîngă mal, dar tot un fel să fie,
Ca lumea toată-n față-i să se mire.
Și-apoi orașul să le-ngropi sub munte."
Cînd vorba-i auzi zguduitorul
Pămîntului, Neptun, plecă degrabă
La Scheria, pe unde stau feacii,
Și-acolo așteptă pînă ce-ajunse
De tot aproape, repede mînată
Corabia, s-apropie de dînsa,
Îi dete-un pumn și-o prefăcu în piatră
Și-o-nțepeni pe loc și dup-aceea
Plecă departe. Ziseră-ntre dînșii
Plutașii cei slăviți de buni, feacii,
Privind unul la altul mai de-aproape:
„Vai, cine a-nțepenit pe mare vasul
Cînd el se-napoia și s-arătase
Pe apă-ntreg?" Așa zicea tot insul,
Căci nu știa de unde vine asta.
Dar Alcinou îi desluși: „O, doamne,
De bună seamă se-mplinește spusa
Și prorocirea cea de mult a tatei.
Că-i supărat pe noi Neptun, căci teferi
Îi ducem noi pe toți la ei acasă.
De-aceea și spunea că el odată
Pe-nnegurata mare ne va sparge
Mîndrețe de corabie la-ntorsul
Din calea ei și-o să ne-ngroape orașul
Sub prăbușirea unui munte mare.
Așa spunea bătrînul și-acum iată
Cum toate se-mplinesc. Dar hai cu toții

---

[228] În antichitate insula Corfu — Scheria lui Alcinoos — purta numela de Kerkyra sau Korkyra, ininteligibil în limba greacă. După o ipoteză recentă, insula ar fi fost astfel botezată de fenicieni, în a căror limbă kerkur înseamnă corabie. Kerkyra ar fi dar „insula în formă de corabie" și e semnificativ că marinarii greci din zilele noastre o numesc „corabia" (Karavi), din pricina unei înfățișări care poate fi pusă în legătură cu legenda pietrificării vasului întors din Itaca.

Să facem cum voi spune eu. Cu dusul
Străinilor să încetați cu totul,
De s-ar mai pripăși cumva în țară.
Și să jertfim vreo doisprezece tauri
Pe-alese lui Neptun, ca să se-ndure
De noi, de toți, să nu ne-ngroape orașul,
Sub prăbușirea muntelui cel mare."
Așa le zise. Dînșii se temură
Și pregătiră jertfele de tauri.
Și lui Neptun stăpînitorul mării
Cîrmuitorii și fruntașii țării
Feacilor rugarea-și înălțară,
Împresurînd altarul. Într-aceea
Se deșteptă unde dormea Ulise
În țara lui, dar n-o putu cunoaște,
Că prea de mult lipsise el din țară
Și negură lățise-n juru-i fiica
Lui Jupiter, Minerva, ca să-l facă
Necunoscut și-n toate să-l învețe,
Ca nu cumva să-l afle cetățenii,
Nevasta și iubiții lui nainte
Ca pețitorii să plătească toată
Obrăznicia lor. De-aceea dară
Și craiului în față-i se părură
Străine toate, drumuri lungi, limanuri
Adăpostoase, țărmuri răsărite
Și arbori înfrunziți. Atunci viteazul
Sculîndu-se, privi în juru-i țara,
Gemu apoi și se bătu în coapse
Cu palmele și tînguios își zise:
„Ah, unde sînt? Ce țară iar, ce oameni
Mai sînt pe-aici? Obraznici, răi, sălbatici?
Ori temători de zei și bune gazde?
Și unde-mi duc averea asta multă,
Și unde să mă vîntur eu? Mai bine
Ea rămînea la cei care mi-au dat-o
Și eu soseam la altul dintre domnii
Puternici, care mă primea pe mine
Și înapoi mă trimitea în țară!
Acum eu nu știu unde-oi strînge-averea.
Dar nici pe loc s-o las, că mi-este teamă

C-ajunge-n mîna altora. Vai mie,
Că n-au fost oameni buni și cumsecade
Cîrmuitorii și fruntașii țării
Feacilor, de m-au adus pe mine
Altundeva. Ziceau doar că m-or duce
Pîn' la Itaca limpede ivită,
Dar n-o făcură. Pedepsească-i Joe,
Ocrotitorul celor care-l roagă
De adăpost și poartă grija lumii
Și pedepsește-orice păcat. Ci haide,
Odoarele să-mi văd și să le număr,
Ca nu cumva, cînd ei napoi plecară,
Să-mi fi luat în vas ceva din ele."
Așa grăind, el numără mîndrețe
De scule, de căldări și de tripeduri
Și aurul și mîndrele veșminte,
Dar nu lipsea nimic. Plîngea pe urmă
Și tot se tînguia de dorul țării
Și jalnic se tîra pe malul mării
Cu clocot mult. Dar îi veni aproape
Minerva, luînd chipul unui june
Păstor de oi, un om de tot subțire
Ca un fecior de crai. Purta pe umăr
O preafrumoasă mantie-ndoită
Și-avea sandale-n dalbele-i picioare
Și-o cață-n mînă. O văzu Ulise
Și bucuros s-apropie de dînsa
Și-așa cu vorbe-naripate-i zise:
„Prietene, fiindcă ești întîiul
Pe care-l întîlnesc în astă parte,
Fii cu noroc și nu-mi ieși în cale
Ca un dușman, ci mîntuie-mi averea,
Mă scapă și pe mine. Mă rog ție
Ca la un zeu și-ți cad și la picioare.
Grăiește-mi drept și-nvață-mă tu bine:
Ce neam de oameni, ce bărbați, ce țară
Vor fi pe-aici? E un ostrov acesta
Pe apă limpezit ori malul unui
Uscat mănos ce stă plecat spre mare?"
Răspunse zîna cea cu ochi albaștri:

„Străine, ești copil sau vii tu oare
De prea departe, de mă-ntrebi pe mine
De-acest pământ? El nu e doar cu totul
Lipsit de faimă, că-l cunoaște-o lume
Din răsărit și din apus de soare.
E aspru și de neumblat cu caii
Și nu-i de loc sărac, măcar că nu e
Așa de-ntins. El din belșug rodește
Și grîu și vin. E umed totdeauna
De ploi, de rouă spornică-n rodire.
Și-i bun de pășunat de boi și capre
Și are-n codri arbori de tot felul
Și nesecate-adăpători. De-aceea
Și numele-i Itaca, o, străine,
Ajunse pîn' la Troia ce se zice
Că-i țară depărtată de Ahaia."
Așa-i vorbi. Se-nveseli Ulise
De drag că-și vede țara, după spusa
Copilei viforaticului Joc,
Minerva Palas. Vorbe-naripate
Rosti atunci, dar nu și-adevărate,
Ci iară s-apucă de scornitură,
Căci mintea-i se rotea iscoditoare:
„Mai auzisem eu despre Itaca
Din largile ținuturi ale Cretei,
Departe peste mare. Dar acuma
Venii și eu cu lucrurile-acestea.
Lăsai o parte, tot așa de multe,
La fiii mei și o pornii de-acolo,
Căci omorîi pe-a lui Idomeneus
Fecior, pe Orsiloh, voinicul care
Din fugă dovedea la drum pe-oricine,
Căci el voia să-mi ieie toată prada
Din Troia, pentru care suferisem
Așa de mult trudindu-mă-n războaie
Și-n harță cu amarnicele valuri,
Că neslujind pe cîmpul de la Troia
Sub tatăl său, eu nu-i făcusem voia,
Ci pe ostașii mei mînam la luptă.

---

[359] Vezi mai înainte nota la III, 259.

Cînd el se cobora de pe la țară
Cu un tovarăș, lîngă drum pîndindu-l,
Îl nimerii c-o lance ferecată.
Pe cer era o noapte-ntunecoasă
Și nici un om nu se văzu; în taină
Eu zilele-i curmai. Și cum pe dînsul
Îl ucisei cu ascuțiș de-aramă,
Mersei îndată la un vas, la mîndrii
Fenicieni și mă rugai, din prada
Plăcută le dădui cu stăruința
Ca dînșii să mă scoată ori la Pilos,
Ori la Elida, sfînta țară unde
Domnesc epeii. Dar un vînt puternic
Pe ei din Creta i-azvîrli departe,
În ciuda lor, căci n-au vrut să mă-nșele,
De-acolo rătăcind, sosirăm noaptea
Pe-aici unde abia-n liman intrarăm,
De nici la cină nu mai cugetarăm,
Deși de hrană-aveam nevoie mare,
Și-așa ieșind din vas, noi ne culcarăm.
Pe mine, obosit fiind, mă prinse
Un dulce somn, iar lucrurile mele
Luîndu-le din vas, ei le-așezară
Pe mal, unde pe prund eu mă culcasem.
Apoi intrară-n vas și o porniră
Spre bine-locuitul Sidon, iar eu bietul
Fui oropsit cu inima-ntristată."
Așa vorbi Ulise, dar Minerva
Zîmbi la el și-l netezi cu mîna
Și prefăcută-apoi într-o femeie
Frumoasă, trupeșă, cunoscătoare
De lucru măestrit, îi zise astfel:
„Dibaci ar fi în renghiuri și-n tertipuri
Oricine te-ar întrece-n șiretenii;
De hac nu poate chiar un zeu să-ți vie.
Abrașule, nesățiosule
De viclenii, nici chiar la tine-n țară
Tu nu te lași de-nșelăciuni, de snoave
Și scornituri așa de scumpe ție
De mic copil? Să nu vorbim de astea,
Că ne pricepem noi la măestrie,

Căci tu ești între oameni fără seamăn
De bun la sfat, la ticluit de vorbe,
Eu între zei pe lume sînt vestită
De știutoare și de iscusită.
Tu însă n-ai știut că eu sînt Palas
Minerva ce-am pe Jupiter de tată
Și care-n toate treburile tale
Te sprijin totdeauna și te apăr
Și te făcui iubit de toți feacii.
Acum venii să mă-nțeleg cu tine
Și să-ți ascund averea ce ți-au dat-o
Cu voia și cu sfatul meu, măriții
Fruntași feaci la-ntorsul tău acasă;
Să-ți spun și cîte patimi ai să suferi
La curtea ta. Tu du-te de nevoie,
Dar nici unui bărbat să nu destăinui
Și nici unei femei a ta venire,
C-ai rătăcit pe drum, ci pe tăcute
Tu suferă mulțimea de pățanii
Și răutatea oamenilor rabdă."
Ulise iscusitul îi răspunse:
„Pe tine, zîno,-i greu să te cunoască
La întîlnit un muritor, să fie
Oricît de priceput, căci tu la față
Te schimbi în fel și chip. Știu însă una,
Că tu erai cu mine-așa de bună
Cît am luptat la Troia noi aheii.
Dar cînd cetatea lui Priam luarăm
Și înapoi plecarăm în corăbii
Și-un zeu ne-mprăștie pe noi aheii,
Pe tine, o, fiic-a zeului cel mare,
Eu nu te mai văzui și nici în vasu-mi
Nu te zării venind ca să mă aperi
De vr-un necaz. Și-am pribegit cu pieptul
Mereu cuprins de jale pîn' ce zeii
M-au izbăvit de rău, pînă ce-n țara
Feacilor m-ai întărit cu graiul
Și m-ai adus tu singură-n cetate.
Acum mă rog de tatăl tău, de tine —
Căci eu mă tem că nu sînt în Itaca,
Ci pe olat străin și că din gură

Mă ispitești ca să mă-nșeli pe mine —
Să-mi spui tu drept dac-am sosit în țară."
Minerva cea cu ochi albaștri-i zise:
„Tot chibzuit, același ești, Ulise.
Deci nu pot să te las, sărac de tine,
Om bun de gură, priceput, cuminte.
Oricare altul, după pribegie
Venind în țară, ar fi căutat să-și vadă
La casa lui copiii și nevasta,
Dar tu nimic nu vrei să știi de asta,
Pîn' nu-ți vei încerca întîi soția
Ce ți-a rămas în casă tot aceeași
Și zilele și nopțile-și petrece
Jălind mereu. Știui și niciodată
Nu mă-ndoii c-ai să te-ntorci în țară
Și c-ai să pierzi pe toți ai tăi tovarăși.
Dar nu vrui să mă pun în dușmănie
Cu unchiul meu, Neptun, care pe tine
Se înciudase că-i orbiseși fiul.
Ci haide-acuma să-ți arăt Itaca
Și să te-ncredințez. Poftim limanul
Lui Forchis, zeu străvechi al mării. Iată
Măslinul înfrunzit în capul schelei
Și peștera umbroasă, desfătată,
Zeițelor Naiade închinată,
Boltita văgăună-n care-adese
Tu aduceai jertfiri de vite alese
Zeițelor. Mai iată și Neritul
Cel păduros." Așa-i grăi, tot jurul
Desnegură și se văzu meleagul.
Se bucură Ulise și fu vesel
De țara lui și sărută pămîntul
Dăruitor de hrană. Apoi cu brațe
Întinse-ndată se rugă de zîne:
„Zeițelor Naiade, fiice ale
Preanaltului, eu nu credeam vrodată
Să vă mai văd. Vă bucurați acuma
De cuvioase rugi. Eu altă dată
Vă voi aduce și prinoase vouă,
De-ar fi cu noi să fie bună fiica
Lui Joe, -nvingătoarea, să mă lase

Pe mine-n viață și să-mi crească fiul."
Minerva cea cu ochi albaștri-i zise:
„Fii liniștit și n-avea grija asta,
Ci hai în fundul minunatei peșteri,
Odoarele-ți s-adăpostim mai iute,
Ca ele să-ți rămînă neatinse,
Apoi să chibzuim noi împreună
Cum poate fi mai bine pentru tine".
Așa zicea și-n peșteră zeița
Căta ascunzătoare, iar Ulise
I-aduse-aproape-odoarele de aur,
De-aramă și veșmintele frumoase
Ce-i deteră feacii. Și-apoi bine
Le-orîndui pe jos, iar Palas, fiica
Lui Joe, puse-o stană la intrare.
Ei s-așezară apoi la rădăcina
Măslinului cel sfînt și plănuiră
Pierzarea pețitorilor obraznici.
Grăi Minerva cea cu ochi albaștri:
„Nălțate fiu al lui Laert, Ulise,
Socoate tu cum vei lovi mai bine
Pe-acei sfruntați care la tine-n casă
De-anțerț stăpîni cu totul se făcură,
Petind pe-a ta nevastă în făptură
Ca zînele și dăruindu-i daruri
De nuntă. Dar ea tot jălind, așteaptă
Să vii. De-aceea și pe toți înșală,
Dă tuturora vorbă și momeală,
Pe cînd ea are gînduri osebite."
Ulise iscusitul îi răspunse:
„Vai, negreșit, era să am eu soarta
Lui Agamemnon și să pier acasă,
De nu mă-nștiințai de toate-aceste,
Zeiță, tu. Deci hai croiește-mi planul
Cu care să-mi răzbun pe ei. Alături
Să-mi stai și tu și mult curaj în mine
Să pui ca mai demult cînd noi la Troia
Surpam ale cetății turnuri mîndre.
De-ai vrea să-mi stai alături tot astfel
Nepregetînd, tu, cea cu ochi albaștri,
Chiar cu trei sute de bărbați m-aș bate

Proptit și însoțit cu drag de tine,
Nălțată dumnezeie.“ Iar Minerva
La asta-i zise: „Eu de bună seamă
Voi fi cu tine, nu te-oi pierde-o clipă
Din ochii mei la săvîrșirea faptei.
Și mulții petitori ce-ți storc averea
Cu sîngele și cu stropitul creier
Din țeasta lor vor întina pămîntul.
Dar hai să fac să nu te știe nimeni.
Zbîrci-voi pielea-ți netedă pe trupul
Cel mlădios și te-oi cheli cu totul
De părul tău bălai și peste tine
Voi pune doar o zdreanță, ca oricine
Văzîndu-te, să se îngrețoșeze.
Frumoșii ochi ți-oi înroși, ca astfel
Să te arăți schimonosit cu totul
La petitori, la fiul, la nevasta,
Pe care i-ai lăsat la tine-acasă.
Întîi și-ntîi vei merge la porcarul
Eumeu, care-ți păzește ție porcii
Și-ți este binevoitor și ție,
La fiul tău, ca și la Penelopa,
Soția ta cuminte. Nemeri-l-vei
La staniștea de porci, pe lîngă turmă
La Stana Corbului, pe la fîntîna
Ce-i zice Aretusa, unde porcii
S-adapă-n apa neagră și cu ghindă
Gustoasă se hrănesc și tot se-ngrașă.
Să stai acolo și șezînd cu dînsul
Să-ntrebi de toate pînă ce m-oi duce
La Sparta, unde sînt femei frumoase,
Pe Telemah, să-l chem aici, Ulise,
Pe fiul tău care se duse-n largul
Lacedemòn, la craiul Menelaos,
Să afle veste despre tine, dacă
Tu mai trăiești.“ Răspunse-atunci Ulise:
„De ce nu-i spuseși tu care știi toate?
Ai vrut și el să pătimească bietul,
Tot pribegind pe marea cea pustie,
Să-i stoarc-averea alții?“ Iar Minerva
La asta-i zise: „Așa grozav de dînsul

Să n-ai tu grijă;-l petrecui eu însămi,
Ca el, umblînd pe-acolo, să s-aleagă
C-un nume bun. De loc nu se trudește,
Ci-n tihnă la palatul lui Atride
Petrece și-are din belșug de toate.
E drept că-i stau la pîndă peţitorii
În vas smolit, dorind să-i facă felul
Nainte de-a ajunge el în ţară,
Dar nu cred asta; mai curînd pămîntul
Îi va-nghiți pe unii dintre dînșii,
Nemernicii care-i mănînc-averea."
Așa vorbi și dete-n el cu varga,
Zbîrci pe dînsul netezimea pielii
Și capu-i dezgoli de părul galben.
Făcu ca trupul lui întreg să fie
Brăzdat ca de bătrîn moşneag și ochii,
Frumoși odată,-i înroși cu totul;
L-acoperi c-o zdreanță și c-o haină
Slinoasă, jerpelită și-nnegrită
De fum greţos. Pe urm-asupra-i puse
O blană rară-n păr, de cerb fugarnic
Și-i dete un toiag și-o prăpădită
Ruptură de desagă înnădită
Cu baiere. Iar după ce-mpreună
Ei astfel se vorbiră, spre ţinutul
Dumnezeiesc, Lacedemonul, zîna
Purcese după fiul lui Ulise.

CÎNTUL XIV

Pornind de la liman, sui Ulise
Pe un colnic de piatră prin pădure,
Spre culmea unde zîna-i semnuise
Că stă porcarul ce-avea grijă mare
De-avutul lui mai mult decît oricare
Din robii care dînsu-i dobîndise.
Îl nimeri-n pridvorul lui, pe unde
Durase el acioală-mprejmuită
Cu zid înalt, rotată, mîndră, mare
Pe loc învederat. După plecarea
Stăpînului și fără de-ajutorul
Lui moș Laerte și-al stăpînei sale,
Cu gard de spini, cu stane mari de piatră
El staulu-și făcu, bătu în juru-i
Uluci de pari mai deși, tăiați din miezul
Stejarului, și-nchipuì cotețe
Douăsprezece-n staul lîng-olaltă,
Culcușuri pentru porci, și-n tot coteţul
S-adăposteau cîte cincizeci de scroafe
Cu godăcei. În vremea asta vierii
Mîneau pe-afară mai puțini la număr;
Se-mpuținau fiind mîncați la mese
De pețitori. Le trimitea porcarul
Mereu pe cel mai gras din toată turma
Și-n totul mai erau la număr încă
Trei sute și șaizeci. Pe lîngă turmă

Vegheau mereu ca niște fiare patru
Zăvozi care-i crescuse Eumeu, porcarul
Mai-mare-ntre păstori. Acuma dînsul
Se încălța croind frumoasă piele
De bou. Ceilalți ai lui trei oameni
Plecaseră care-ncotro cu turma;
Al patrulea era trimis de dînsul
Un vier să ducă silnic în cetate
La pețitori, ca dînșii să-l înjunghe,
Să-ndestuleze pofta lor de carne.
Iar cum zăriră cînii pe Ulise,
Se năpustiră și lătrau la dînsul.
Ulise, priceput, pe jos se puse
Și bățu-și lepădă din mînă. Totuși
La el, la staul, rău ar fi pățit-o,
De nu da fuga din pridvor porcarul
Și nu se repezea, lăsînd să-i cadă
Din mînă pielea. Se răsti cu țipăt
La cînii lui și-i alungă degrabă
Cu pietrele care-ncotro și zise
Apoi către stăpînul său: „Moșnege,
Era pe-aci zăvozii să te rupă
Și să mă faci cu totul de rușine.
Dar am pe cap eu de la zei destule
Păcate și nevoi. Stau toată ziua
De mă bocesc și-mi căinez stăpînul
Dumnezeiesc. Nutresc și-ngraș eu porcii
Ca să-i îmbuce alții, iar el bietul
Flămînd o fi nemernicind pe lume
Prin țările și-orașele străine,
De-o fi trăind cumva și de mai vede
Lumina soarelui. Dar hai, tu vino
Să mergem în coliba mea, bătrîne,
Și cînd te-i sătura de vin și pîne,
Să-mi spui de unde ești și cîte patimi
Ai suferit.“ Așa grăind porcarul
Porni-nainte și-n sălaș îl duse
Și-ngrămădi pe jos frunzoase ramuri
Și peste ele i-așternu o blană
De capră neagră, mare și lînoasă,
Chiar așternutul lui. Și-a fost Ulise

Voios c-așa-l primi pe el și-i zise
Urîndu-i astfel: „Joe și cu zeii
Ceilalți nemuritori să-ți deie ție
Tot ce poftești mai cu-nadins, străine,
Că m-ai primit așa cu bunătate.“
Adause-atuncea Eumeu porcarul:
„De-ar fi să-mi vie oaspe-aci, străine,
Chiar altul mai nenorocit ca tine,
Tot nu mi-e dat să-l nesocot din parte-mi,
Căci de la Joe sînt trimiși străinii
Și cerșetorii toți, iar darul nostru,
Cît de puțin, plăcut li-i lor, c-atîta
Pot șerbii care tremură de-a pururi
Cînd poruncesc stăpînii noi. Că zeii
Împiedică-nturnarea celui care
M-ar fi iubit din inimă pe mine
Și m-ar fi înstărit, mi-ar fi dat casă,
Pămînt și o femeie mult-pețită
Cum dă stăpînul voitor de bine
La sluga ce la lucru-i plin de rîvnă
Și-a cărei trudă Cel-de-sus o face
Cu spor să fie tocmai ca și mie
În străduința asta-n care stărui
Și pentru care foloseam atîta
De la stăpînul meu, de-aveam norocul
Să-mbătrînesc-aci. Dar el se duse,
Pieri — mai bine-ar fi pierit sămînța
Elenii de istov, că multă lume
Mai potopi. Căci el plecă la Troia
Să lupte cu troienii întru cinstea
Lui Agamemnon.“ Astfel zice dînsul
Și-și suflecă pe loc sub brîu veșmîntul
Și merge printre cocini, unde-o droaie
De porci erau închiși. Luînd de-acolo
Vreo doi, i-aduce,-i taie și-i pîrlește

---

[80] Aci și mai departe în versul 87 e vorba nu de argați liberi, cum ar lăsa-o să se înțeleagă traducerea, ci de sclavi, a căror condiție — într-o vreme cînd sclavajul se găsea la începuturile lui — e destul de blîndă, cum o lasă să se înțeleagă legăturile lui Eumeu cu stăpînii lui.

Și-mbucățindu-i în frigări îi trece.
Și rumenind apoi friptura toată,
O duce-ndată în frigări fierbinte
Și-o-ntinde lui Ulise. Dup-aceea
Făină albă asupra ei presară
Și toarnă vin desfătător în cupă,
S-așază-n față-i și, poftindu-l, zice:
„Te ospătează, oaspe, acum din carnea
De porc ce-i dată slugilor s-o aibă,
Căci porcii grași îi papă pețitorii
Netemători de zei și fără milă.
Dar zeii nu iubesc ticăloșia,
Ci tot ce-i drept și toată omenia.
Vrăjmașii chiar, cînd tabără-ntr-o țară
Străină și li-i dat de sus s-o prade,
Corăbiile-și umplu și iau drumul
Napoi spre casa lor, însă li-i mare
Și teama de cereasca răzbunare.
Știu doară pețitorii și-auziră
Vreo veste de la zei despre Ulise
Că jalnic a pierit, de nu vor dînșii
Să umble în pețit pe cale dreaptă
Și nici napoi la casa lor să plece,
Ci-n toată tihna-i irosesc avutul
Cu totul fără cumpăt și cruțare.
Că-n orice zi și-n orice noapte dată
De Dumnezeu nu-njunghe numai una,
Nici două vite. Beau fără măsură,
De-i seacă vinul. Doar avea Ulise
Nespus de mult-avere, cît nu are
Nici un viteaz de pe uscatul negru
Și chiar de prin Itaca. N-au atîta

---

[132] Cum e și firesc, într-o vreme ce nu cunoștea moneda și într-o insulă din totdeauna puțin prielnică agriculturii, avuția lui Odiseu consta înainte de toate din vite: porci și capre, alături de boi și de oi. Porcii și caprele se puteau înmulți pe solul ingrat al Itacei; pentru oi și boi, pășuni potrivite nu se aflau decît în Grecia continentală — „pe uscat", cum se exprimă textul.

[133] În Grecia continentală, undeva pe țărmul din fața insulei Itaca.

Nici douăzeci de oameni laolaltă.
Dar eu pot să le-nșir: cirezi de vite
Douăsprezece pe uscat și turme
De oi și porci la fel, ba și de capre
Răzlețe la pășuni. Le pasc păstorii
Și simbriașii. Iar aici în capul
Ostrovului pasc unsprezece turme
De capre-n totul. Ele sînt păzite
De oameni buni ce cară-n toată ziua
La pețitori o capră dintre cele
Mai grase care-o socotesc mai bună.
Iar eu aici păzesc și apăr porcii
Și-aleg frumos pe cel mai bun din turmă
Și-l tot trimit la ei." Așa el zise.
Tăcut, Ulise tot mînca din carne
Și lacom bea din vin și sta pe gînduri
Iscoditor cu mintea-i cum să piarză
Pe pețitori. Cînd el mîncă și foamea
Și-o potoli, umplu păstorul cupa
Din care bea și i-o direse plină.
El o primi, se bucură și-i zise:
„Dar cine e, prietene, bărbatul,
De care spui c-atîta-i de puternic
Și-avut, care te-a cumpărat pe tine
Și zici că-n urmă se sfîrși în cinstea
Lui Agamemnon? Spune-mi mie. Poate
Cumva-l cunosc, dacă-i așa de mare.
Căci știe Joe negreșit și zeii
Ceilalți de n-aș putea să-ți dau de știre
De l-am văzut, că-s om umblat pe lume."
Mai-marele păstorilor răspunse:
„Hei, moșule, oricine-acum să vie
Și-oricît să fi umblat și orice veste
S-aducă despre el, tot nu-l va crede
Nevasta și feciorul lui Ulise,
Căci, nevoiași fiind rătăcitorii,

---

[140] „Simbriași" — argații liberi nu lipsesc nici ei în lumea descrisă de poet, cum rezultă din versul pe care-l comentăm, unde termenul *xeinoi* („străini") are acest înțeles. Cf. mai înainte IV, 855.

Tot mint așa și nu vor drept să spuie.
De vine vrun pribeag la noi în țară,
Se duce-ntins la doamna și s-apucă
S-o-mbete cu palavre. Ea-l primește
Și-l ospătează și de toate-ntreabă,
Se vaietă și-i curg din pleoape lacrimi,
Cum face o femeie care-și pierde
Bărbatul în străini. Chiar tu, bătrîne,
Ai ticlui degrabă o poveste,
De-ai ști că-ți dă un țol și-o haină
Ca să te-mbraci. Ci pe Ulise cînii
Și pasările repezi îl jupiră
Și-i sfîșiară carnea de pe oase
Și-acum e mort. Ori îl mîncară peștii
Pe mare și-osemintele-i acuma
Zac pe uscat sub prund acoperite.
Așa pieri lăsînd în urmă jale
La toți ai lui și mie mai cu seamă.
Căci n-oi mai nimeri stăpîn ca dînsul
De bun la suflet, orișiunde-aș merge,
Chiar de m-aș duce la părinți acasă
Pe unde sînt născut și mă crescură
Săracii ei. Nu-i plîng așa pe dînșii,
Deși doresc să-i văd, să fiu acolo
La mine-n țară, cît mi-e dor de dusul
Stăpîn al meu Ulise, al cărui nume
Mi-e oarecum să-l spun, măcar că nu e
De față el, căci mă iubea pe mine
Așa de mult și-avea de mine grijă.
Cinstit îmi e și drag, deși-i departe."
Grăi atunci Ulise răbduriul:
„Prietene, fiindcă tu cu totul
Te-mpotrivești și zici că nu mai vine
Și ești mereu necrezător, de-aceea
Cu jurămînt și nu așa în dodii
Ți-oi spune eu că va veni Ulise.
Să-mi dai și-un aldămaș de veste bună:
Cum dînsul va sosi la el acasă,
Îndată să mă-mbraci cu țoale dalbe,
C-o haină și-o manta. Mai înainte
Eu nu le voi, deși mi-e grea nevoia.

Ca poarta cea din iad grețos mi-e omul
Cînd minte nevoit de sărăcie.
Iau martor între zei pe tatăl Joe
Și masa ospătoas-a lui Ulise,
Și vatra lui, la care eu vin astăzi,
C-așa cum zic o să se-ntîmple toate.
Chiar estimp va veni Ulise-ncoace,
Pe la-nceput ori la sfîrșitul lunii
Acasă va fi el și pedepsi-va
Pe oricine își bate joc de fiul
Și de soția lui.“ Eumeu răspunse:
„Nici eu plăti-voi buna ta vestire
Și nici Ulise nu mai vine-acasă.
Ci bea-ți în pace, moșule, potirul
Și să vorbim de altele. De asta
Să nu mai pomenești, c-așa mă doare
Cînd de stăpînul meu mi-aduci aminte.
Dar să lăsăm deoparte jurămîntul.
Dea Dumnezeu să vie el, slăvitul,
Așa cum eu doresc și Penelopa
Și mîndrul Telemah și moș Laerte!
Acuma alt pojar nestins pe mine;
Mi-e jale de feciorul lui Ulise,
De bietul Telemah, pe care zeii
Să crească drept ca bradul îl făcură,
La față minunat și la făptură,
De cugetam că n-o să fie dînsul
Pe lume mai prejos de-al său părinte.
Dar mintea sănătoasă i-o atinse
Vrun zeu sau poate-un om, că el se duse
Să-ntrebe despre tatăl său la Pilos,
Iar pețitorii cei trufași în cale-i
Pîndesc și-adastă-ntorsul lui acasă
Spre a stîrpi sămînța lui Arcesiu
Itacianul cel măreț ca zeii.
Dar să-l lăsăm pe el, ori cade-n cursă,
Ori scapă teafăr ocrotit de Joe.
Ci spune-mi tu necazurile tale.
Pe nemințite, moșule, grăiește-mi

[245] Tatăl lui Laerte, deci bunicul lui Odiseu. Cf. XVI, 140—141.

De unde, cine ești? Și cum se cheamă
Orașul și părinții tăi? În care
Corabie-ai sosit? Și cum vîslașii
Te-aduseră-n Itaca? Cine-s dînșii?
Că n-ai venit pe jos, de bună seamă."
Grăi atunci Ulise iscusitul:
„Curat și drept ți-oi da răspuns la toate
De-ar fi s-avem noi doi acum în casă
Pe multă vreme hrană și vin dulce
Ca în răgaz să ne-ospătăm la masă,
Pe cînd ceilalți și-or căuta de treburi,
Abia-ntr-un an aș încheia povestea
Pățaniilor mele care toate
Le-am îndurat, c-așa voiră zeii.
Mi-e tata om bogat din Creta largă.
El a născut și a crescut la curte
Și alți copii, mai mulți, cu-a lui soție,
Toți legiuiți; eu sînt născut de-o roabă
Și țiitoare-a lui, dar ca la fiii
Cei legiuiți ai săi ținea la mine
Părintele meu Castor Hilachide,
El care-atunci era privit de obștea
Cretanilor întocmai ca și zeii,
Ca om bogat și norocos, ca tată
De fii slăviți. Dar cînd l-ajunse moartea
Și se călători pe ceea-lume,
Puind la sorți averea-i și-o-mpărțiră
Băieții lui neobrăzați, iar mie
Nu-mi dară mai nimica, ba-mi luară
Și casele. Dar mă-nsurai c-o fată
De bogătași, și asta mulțumită
Destoiniciei mele, căci eu n-am fost
Netrebnic și lipsit de vrednicie.
S-au dus acuma bunurile-mi toate.
Dar cred că tu privind în mine paiul,
Cunoaște-vei ce spic din el crescuse,

---

[277] Alături de unele pasaje din *Iliada* (V, 157; XII, 409; XV, 185), versul pe care-l comentăm oferă o mărturie interesantă a transformărilor petrecute în societatea descrisă de Homer, caracterizată prin dezvoltarea proprietății private și destrămarea relațiilor gentilice.

Căci m-au bătut nespus de multe valuri.
Curaj îmi dase Marte, iar Minerva
Războinicie. Cînd voinici de frunte
Eu mi-alegeam ca să mă pun la pîndă
Şi stam să fac pîrjol în duşmănie,
Nicicînd nu-mi şovăia bărbata fire,
Ci m-aruncam naintea tuturora
Şi doboram cu arma pe oricare
Vrăjmaş pe care-l ajungeam din fugă.
Dar plugăritul şi gospodăria
Ce creşte vlaste mîndre nu-mi plăcură,
Ci totdeauna mie dragi îmi fură
Vislitele corăbii, bătălia,
Săgeţile şi suliţele lucii,
Păcate ce cutremură pe alţii,
Dar eu le-am îndrăgit fiindu-mi date
De cei-de-sus, căci oamenii au daruri
Şi gusturi osebite. Chiar nainte
Să plece-aheii la război cu Troia,
De nouă ori m-am pus în fruntea oastei
Şi-a vaselor în luptă cu duşmanii.
Şi-aveam noroc din plin să-mi curgă toate.
Luam din pradă ce pofteam pe-alese
Şi multe-mi mai picau la sorţi în urmă.
Şi casa mea curînd se-mbogăţise,
De fui puternic şi mărit în Creta.
Dar cînd la urmă Joe tunătorul
Ne îndreptă pe calea urgisită,
Pe care se topi atîta lume,
Cretanii m-au silit cu preavestitul
Idomeneu să duc la Troia flota
Şi n-aveam încotro, aşa de tare
Fu glasul obştii. Nouă ani pe-acolo
Luptarăm noi, aheii, iar în anul
Al zecelea noi, cucerind oraşul,
Plecarăm cu corăbiile-n ţară,

298-312 Pasajul e din cele ce oglindesc mai bine atitudinea grecilor din epoca arhaică faţă de pirateriе, socotită ca o îndeletnicire permisă, dacă nu de-a dreptul lăudabilă. Cf. mai înainte nota la III, 93.

Un zeu însă ne-mprăștie pe mare,
Iar mie, bietul, gînd hain îmi puse
Mintosul Joe. Am rămas acasă
O lună numai, vesel că-mi văd fiii,
Nevastă-mea și bunurile mele.
Pe urmă mi-a venit să plec pe mare
Departe spre Egipet, pregătindu-mi
Corăbii cu neîntrecuți tovarăși.
Vreo nouă vase-am pregătit și-ndată
Corăbieri strînsei pe lîngă mine.
Vreo șapte zile chefuiră soții
Iubiți ai mei. Eu jerfe o mulțime
Le împărții, ca zeilor să-nchine
Și-ospăț să-ntindă ei și pentru sine.
A șaptea zi plecam din Creta largă
Pe vînt frumos și bun de miazănoapte.
Călătorim ca pe un curs de apă
Și nici o navă nu-mi păți nimica,
Ci toți stăturăm sănătoși și teferi
Și ne mînară vîntul și cîrmacii.
În zile cinci sosirăm noi la rîul,
Strălucitor Egipetul, și-acolo
Oprii încovoiatele corăbii.
Eu soților atunci dădui poruncă
Pe lîngă nави cu arme să s-ație
Spre paza lor și repezii iscoade
Să meargă la vedeli și să vegheze;
Dar dînșii ascultară de trufia
Și de pornirea lor și s-apucară
Deodată să despoaie frumusețea
De țar-a egiptenilor, să care
Femei și prunci și pe bărbați s-omoare,
Și larm-ajunse repede-n cetate.
Cum auziră zarva, egiptenii
Din zori de zi veniră și tot șesul
Fu plin de călăreți și de pedeștri
Și arme lucii. Joe tunătorul

---

[344] În textele grecești *Aigyptos* e deopotrivă numele Egiptului și Nilului, pe care, în cîntul IV, 733, poetul îl socoate „rîu purces din slavă".

Sili atunci la fugă ruşinoasă
Pe soţii mei, de nu-ndrăzni nici unul
Să ţie piept, aşa-i împresurase
De pretutindeni răul. O mulţime
De-ai noştri-au fost ucişi cu lănci de-aramă,
Iar alţii fură duşi de vii la munca
Cea silnică. Dar mie-mi dete Joe
Un gînd — muream mai bine-acolo
Şi mă găsea veleatul în Egipet,
Căci tot nu mă scuti nenorocirea —
Din cap scosei îndată coiful mîndru,
Şi scutul de pe umere şi lancea
Din mînă lepădai, mersei în faţa
Telegii împăratului, genunchii-i
Prinsei şi-i sărutai, iar el de mine
Se îndură şi mă feri de moarte
Şi mă pofti să şed în car şi-acasă
Mă duse pe cînd eu plîngeam cu lacrimi,
Dar mulţi de-ai lui năval-au dat la mine
Cu lăncile şi-au vrut să mă omoare,
Nebuni de ciudă, însă împăratul
I-a-ndepărtat, căci se temea de Joe
Ocrotitor de oaspeţi, care vajnic
Se mînie cînd vede răutatea.
Eu şapte ani atunci stătui acolo
Şi printre egipteni avere mare
Mi-agonisii, căci toţi îmi dau de toate.
Dar cînd sosi şi m-apucă şi anul
Al optulea, atunci veni la mine
Un mincinos fenician, un şoltic
Ce multe rele mai făcu la oameni.
Şi el, mehenghi amăgitor mă duse
Cu dînsul în Fenicia, pe unde
Şi-avea el casa şi-ale lui. Acolo
Mai petrecui un an întreg la dînsul.

---

373 Ca regii hittiţi, ca şefii troieni şi ahei în faţa Troiei, faraonii egipteni foloseau care de luptă, deseori înfăţişate pe monumentele Văii Nilului. Cf. mai înainte nota la III, 24.

389 În *Odiseea* reputaţia fenicienilor e detestabilă; lucru explicabil, ţinînd seamă de metodele lor „comerciale", anevoie de deosebit de piraterie. Cf. mai departe versurile 533—639.

Cînd zilele și lunile trecură
Și vremile se perindară-n cursul
Acelui an, el ticlui minciună
Și mă sui-n corabie pe mare
Spre Libia, ca eu o-ncărcătură
Să duc cu el, ci doar ca să mă vîndă
Pe preț mai bun pe mine. De nevoie
Mersei cu el pe vas, cu tot prepusul,
Iar vasul pe vînt bun de miazănoapte
Plutea frumos în larg deasupra Cretei,
Dar Cel-de-sus îi soroci pieirea..
Deci cum în urmă noi lăsarăm Creta
Și nu se mai zărea vro altă țară,
Ci numai cer și mare, iată Joe
Un nor întunecos atunci trimise
Deasupra năvii noastre și noianul
Se înnegri sub el. Deodată Joe
Tunînd trăsni corabia ce-ntreagă
Se zgudui lovită de-al lui trăsnet
Și-o răzbătu duhoare de pucioasă.
Toți oamenii se răsturnară-n apă
Și-n jurul năvii duși erau prin valuri
Ca niște ciori. Așa făcut-a zeul
Nentoarsă calea lor. Dar mie Joe,
Cu toat-a mea durere-mi puse-n mînă
Catargul cel nescufundat al năvii
Ca iar să scap de cumpănă; -ncleștîndu-l
Cu brațele, purtat eram de vîntul
Îngrozitor. Și astfel nouă zile
Fui dus, iar într-a zecea noapte neagră,
Mereu rostogolindu-mă, talazul
Cotropitor m-apropie de țara
Tesproților, al căror crai, bărbatul
Fidon, avu de mine grijă fără plată,
Căci fiul său nainte mă-ntîlnise
Cînd eu eram sfîrșit de frig și trudă.
El mă luă de mînă și m-aduse
La curtea lui, la tatăl său acasă,

[427] În părțile Epirului de astăzi. Tesproții treceau drept prieteni ai celor din Itaca. Cf. XVI, 530.

Şi-mi dete de-nvăscut îmbrăcăminte,
Manta şi haină dedesubt. Acolo
Am auzit ceva despre Ulise.
Spunea doar craiul că-l avuse-n gazdă
Şi-l ospătase, cînd venea în ţară.
El mi-arătă averea ce Ulise
Pe-atunci agonisise, aramă şi-aur
Şi fier din greu lucrat, vistierie
Cu care cineva pînă la neamul
Al zecelea-ar putea hrăni o casă,
Aşa erau odoarele-i de multe
La curtea lui. Şi mai spunea el craiul
C-ar fi umblat Ulise la Dodona
Să cerceteze oracolul lui Joe
De la stejarul cel cu plete nalte,
De felul cum în ţara-i roditoare
Sosi-va el, de mult plecatul, oare
Pe faţă sau pe-ascuns? Cu închinare
La zei în casă-i se jura el mie
Că vasul fuse tras atunci pe mare
Şi oamenii stau gata să-l petreacă
În ţara lui, dar m-a trimis pe mine
Nainte, că s-a nimerit să plece
Un vas tesprotian înspre Dulichiu,
Mănosu-n grîu. El porunci la oameni
De mine s-aibă grijă, să mă poarte
La craiul lor Acast. Ei se-nvoiră
Să-mi facă rău, să mă cufunde-n valul
Urgiei şi mai mult. Şi cum pe mare
De-ajuns de mal se-ndepărtase vasul,
Ei au şi pus la cale-a mea robire,
M-au dezbrăcat de mântie şi haină

---

[440] **Deşi**, cum s-a relevat în nota la I, 258, menţiunile fierului şi ale uneltelor de fier sînt mai frecvente în *Odiseea* decît în *Iliada*, prelucrarea acestui metal era încă rudimentară. Aşa se explică folosirea unui epitet care înseamnă „prelucrat anevoie" şi care se întîlneşte şi în *Iliada* VI, 48.

[445] **Localitate** în Epir, faimoasă pentru străvechiul sanctuar al lui Zeus, în preajma unui stejar oracular. Oracolul e pomenit şi în *Iliada*, XVI, 228; legenda întemeierii lui se citeşte în Herodot, II, 52-57.

Și altele mi-au pus, niște bulendre,
Rupturile ce tu le vezi cu ochii.
Iar cînd spre seară-au fost aici pe cîmpul
Ostrovului cel limpede Itaca,
Ei cobză m-au legat c-o răsucită
Frînghie pe corabie și-n grabă
Ieșind la țărm s-au așezat la cină.
Pe mine-apoi m-au dezlegat chiar zeii
Ușor de tot. Și după ce cu zdreanța
Mi-acopăr capul și de-a lungul cîrmei
Frumos cioplite mă cobor, mi-apropii
De mare pieptul și-o apuc de-a-notul
Și lopătesc cu brațele-amîndouă
Și repede mă depărtez de dînșii
Și ies pe mal. O iau la deal, pe unde
Era desișu-unei păduri frunzoase
Și-aci mă tupil și mă culc. Cu grele
Suspine ei umblară după mine.
Dar cînd văzură bine că-i zadarnic
De-a mai căta, la vas se-napoiară.
Ușor m-adăpostiră înșiși zeii
Și mă luară apoi și mă-ndreptară
Pe-aici la casa unui om cuminte,
Că-mi fuse dat să mai trăiesc pe lume."
Eumeu îi zise: „Hei sărac de tine!
Că tare m-ai înduioșat, străine,
Cu de-amănuntul povestindu-mi mie
Cît ai răbdat și pribegit. Dar vorba
Ce-mi spui despre Ulise-mi pare goală
Și nu te cred. De ce să minți degeaba,
Tu om bătrîn? Știu bine eu că zeii
Nu suferă cu nici un chip să vie
Stăpînul meu; că-n luptă cu troienii
El n-a căzut sau n-a murit la sînul
Prietenilor lui după-ncetarea
Războiului. Măcar atunci aheii
I-ar fi făcut mormînt, și slavă mare
Putea să lase el ca moștenire
La fiul său. Dar azi fără mărire
Vîntoasele-l răpiră. Eu deoparte
La turme stau și nu merg în cetate,

De nu cumva mă cheamă Penelopa,
Stăpîna mea-nțeleaptă, dacă-i vine
De undeva vreo știre. Toți în casă
Se pun atunci și-ntreabă despre toate,
Și cei mîhniți de lipsa-ndelungată
A craiului, și cei voioși c-au parte
Nepedepsiți de-avere. Însă mie
Nu-mi place să descos, să-ntreb pe nimeni
De cînd m-a păcălit cu povestirea-i
Un om etolian care-omorîse
Pe un bărbat și după ce pe lume
Nemernicise mult, veni la mine.
Eu îl primii cu drag. Dar el îmi spuse
Că-n Creta l-a văzut pe crai, pe lîngă
Idomeneu, unde dregea corăbii
Stricate de furtuni. Zicea că vine
La vară sau la toamnă împreună
Cu oastea lui și-aduce-avere multă.
Și tu, jălos moșneag, dacă te-aduse
La mine soarta, nu căta pe voie
Să-mi faci minținд și amăgind, că doară
Nu pentru asta te-oi cinsti și-n gazdă
Te voi ținea, ci pentru că mi-e mie
De Cel-de-sus care-ocrotește oaspeți
Și pentru că de tine mi-este milă."
Ulise i-a răspuns: „De bună seamă
Ești prea necrezător, dacă pe tine
Nu-i chip să te cîștig și să te-nduplec,
Măcar că m-am jurat. Dar hai să facem
Prinsoare-acum, și să ne fie martori
Amîndurora cei din slavă, zeii
Olimpieni, că dacă se va-ntoarce
Stăpînul tău pe-aici, în casa asta,
Tu mă îmbraci cu o manta și-o haină
Și mă trimiți pe urmă la Dulichiu,
Pe unde vreau să fiu. Dacă nu vine
Stăpînul tău așa cum spun, tu pune
Păstorii tăi atunci să mă răpeadă
La vale de pe stînca asta mare,
Ca nici un om calic să nu cuteze
Să umble cu minciuni." Eumeu îi zise:

„Ce nume bun de om cinstit și vrednic
Mi-aș căpăta, străine, printre oameni,
Și-acuma cît viez și dup-aceea,
De-ar fi ca asta să fac eu și viața
Să-ți curm așa, cînd te-am adus în casă
Și mi te-am ospătat? Cu bună voie
Mai pot apoi să mă închin lui Joe?
Dar iată-i vremea cinei. Numai soții
Să vie-acasă mai curînd, să facem
Plăcută cină în coliba asta."
Așa vorbiră între ei, și-ndată
Se-ntoarseră cu turmele păstorii,
Și porcii și-i închiseră în cocini
Pe la culcușul lor și vuiet mare
Stîrni sălășuirea lor în staul.
Strigă atunci porcarul la tovarăși:
„Alegeți vierul cel mai gras din turmă
Și-aduceți-l ca să-l înjunghi în cinstea
Străinului din țară depărtată,
Să-l mai gustăm și noi care de dragul
Acestor porci cu colții albi ne zbatem
Mereu și ne-amărîm de mult, dar alții
Se bucură nepedepsiți de rodul
Trudirii noastre". Așa grăi la oameni
Și despică el lemne cu toporul
Tăios de-aramă. Aduseră ei porcul
Cel îngrășat, un mascur de cinci vremuri,
Și-l așezară jos pe lîngă vatră.
Ca om cuminte nu uită porcarul
De cei-de-sus. Tăie un smoc din capul
Rîtanului și ca începătură
În foc îl azvîrli; ură pe urmă
La zei pentru întorsul lui Ulise
Cel înțelept și c-o despicătură
Luată de pe jos unde-o lăsase
Cînd lemnele-a tăiat, izbi în mascur
Și el rămase mort. Îl înjunghiară
Păstorii și-l pîrliră, apoi îndată
Îl ciopîrțiră. Și luînd porcarul
Bucăți de pretutindeni, carne crudă,
Le înveli în prapuri și făină

Le presură și le-azvîrli în flacări.
Înfeliară tot ce mai rămase,
Și după ce-n frigare le-nțepară,
Le rumeniră-apoi cu toată grija.
Le scoaseră felii-felii și-n străchini
Ei puseră grămadă carnea toată.
Porcaru-n urmă se sculă s-o-mpartă,
Fiind un om cu totul drept. Friptura
În șapte o-mpărți pe rînd. O parte
O prinosi la nimfe și lui Hermes,
Al Maiei fiu, urînd, iar celelalte
Le dete fiecărui dintre dînșii.
Pe musafir cinsti cu lungul spate
Al porcului. Se-nvioșă Ulise
Și zise-așa: „Eumeu, urez eu ție
Să fii mereu așa de drag lui Joe
Precum îmi ești tu mie, că-mi faci parte
De bunătăți, măcar că sînt în starea
În care sînt". Porcarul îi răspunse:
„Biet oaspe-al meu, mănîncă și petrece
Cu tot ce-ți stă în față la-ndemînă,
Căci Dumnezeu ne dă, ori nu, de-a pururi
Așa cum vrea, fiind atotputernic".
Grăi el astfel și-nchină-nceputuri
De jerfe la nemuritori. Vin negru
Stropi pe jos și-ntinse lui Ulise
Potirul plin, iar el șezu aproape
De-al lui mertic. Le împărți din pîne
Mesaulios, pe care-l dobîndise
Porcarul singur după ce plecase
Stăpînul său și fără de-ajutorul
Lui moș Laerte și-al stăpînei sale;
Îl cumpără cu banii lui din Tafos.
Cu mînile-ncepură apoi cu toții
Să umble la gătitele bucate,
Și cînd de-ajuns mîncară și băură,
Mesaulios luă rămășița pînii,
Iar ei, sătui de pită și friptură,
Cu toții se grăbiră să se culce.
Veni o noapte aspră-ntunecoasă
Și cerul tot ploua fără-ncetare

Și vîjîia Munteanul, vînt puternic
Și-n veci ploios. Ulise-ncepe vorba
Voios să-ncerce pe porcar, să vadă
De scoate el cumva și-i dă sumanul
Ori va sili pe altul să i-l deie,
C-așa de mult se îngrijea de dînsul:
„Ascult-acum, Eumee, și cu toții
Tovarăși voi ceilalți. Am să mă laud
Cu ce-am să spun, că mă stîrnește vinul
Zălud care și pe-nțelept îl face
Să cînte fără cumpăt și să rîdă
Copilăros, să joace și să-ndruge
Cuvinte ce mai bine-ar fi tăcute.
Odată însă ce-am deschis eu gura,
Nu pot s-ascund. Ah, cum nu-s încă tînăr
Și plin de vlagă cum am fost odată,
Cînd cetele mînarăm noi sub Troia
Și le-ntocmirăm ca să stea la pîndă!
În frunte-a fost Ulise, Menelàos
Și eu al treilea. Ei aveau porunca.
Dar cînd sosirăm noi pe la cetate,
Sub zidu-nalt, ne tupilăm sub arme
Și ne culcăm acolo, pe-mprejurul
Orașului între hățișuri dese,
Prin stuhuri și prin locuri mocirloase.
Bătu un crivăț și veni o noapte
De pomină, un ger; zăpadă rece
De sus ca bruma se lăsa de deasă
Și țurțurii sporeau de peste scuturi.
Dar toți ceilalți aveau suman și haină
Și liniștiți dormeau cu spete-ascunse
Sub pavăză. Eu singur la plecare
Lăsai la soți sumanul meu ca prostul,
Căci nu gîndeam de loc să-mi fie rece
Și-naintai așa numai cu scutul
Și-ncins cu-a lui curea scînteietoare.
Dar cînd fu straj-a treia peste noapte
Și stelele-asfințiră, eu cu cotul
Trezind de lîngă mine pe Ulise,
Așa-i zisei, el m-auzi deodată:

«Tu, fiu de viță naltă al lui Laerte,
Preaiscusite, meștere Ulise,
M-am dus pe copcă, frigul mă omoară
Căci n-am sumanul; mă împinse naiba
Să viu așa-mbrăcat numai c-o haină,
Nu-i chip de-acuma să mai scap cu zile».
Așa-i zisei, iar el, ca om destoinic
La sfat și-n luptă, iscodi un mijloc
Pe loc și-ncet îmi zise: «Taci acuma,
Să nu te-audă careva de-ai noștri».
Apoi grăi, în cot proptindu-și capul:
«Prieteni, ascultați. Veni la mine,
Pe cînd dormeam, un vis de sus. Căci tare
De tabără ne-am depărtat. Deci meargă
Să spuie cineva lui Agamemnon,
Păstorul oastei, să trimită oameni
Mai mulți.» Cum zise el, și sare Toas,
Al lui Andrèmon fiu, grăbit și scoate
Sumanul porfiriu și dă o fugă
Spre tabără. Eu bucuros iau straiul
Lui Toas și mă culc și-adorm sub dînsul
În tihnă pînă-n ziuă. Cum nu-s tînăr
Și zdravăn ca atunci! Mi-ar da, vezi bine,
Un țol vreun porcar din cei din staul
Din dragoste și cinste pentr-un astfel
De om voinic. Acum însă cu toții
Mă nesocot, căci port rupturi pe mine."
Eumeu îi zise: „Moșule, vorbit-ai
Frumos de tot; nimica fără cale
Și de prisos n-ai spus. Avea-vei dară
Și haine ce poftești și toate cele
Ce se cuvin unui sărman ce vine
Jăluitor. Dar mîne dimineața
Din nou rămîi cu zdrențele pe tine.
Căci n-avem multe haine-aici și sarici
De primenit; tot insul are una.
Dar las' că vine fiul lui Ulise
Și el îți dă și sărică și haină
Și are să te-ndrepte unde-ți place."
Și după ce vorbi așa, se scoală
Și pe la vatră așază pat și-așterne

Deasupra-i blăni de capră și de oaie,
Și-Ulise-n pat se culcă; peste dînsul
Porcarul zvîrle-un țol mai gros și mare
Ce el l-avea de schimb pe vreme aspră.
Așa dormi Ulise și pe-aproape
Dormiră și ceilalți păstori mai tineri.
Porcarul însă nu vru să se culce
Pe stratul lui, departe de-a lui turmă,
Ci merse-afară înarmat să doarmă.
Se-nveseli Ulise, că de-avutu-i
Căta porcaru-n lipsa lui de-acasă.
Întîi își prinse sabia-ascuțită
Pe umerii vînjoși, apoi își puse
Sumanul gros și bun la vînt, și-asupra-i
Cojoc de capră mare și-ncălată,
Apoi luînd o lance țuguiată,
Cu care s-apăra de cîni și oameni,
El merse să se culce unde porcii
Dormeau sub stînci, la loc ferit de Crivăț.

CÎNTUL XV

Minerv-atunci se coborî în largul
Lacedemòn la fiul lui Ulise
Ca să-i aduc-aminte, să-l îndemne
Napoi să plece-acasă. Şi zeiţa
Găsi pe Telemah şi pe-al lui Nestor
Fecior dormind într-un pridvor la curtea
Lui Menelau slăvitul. Numai fiul
Lui Nestor moleşit dormea în tihnă;
Pe Telemah somn dulce nu-l mai prinse,
Trezit fiind în umbra nopţii nalte
De-a tatălui său grijă. Stînd aproape,
Minerva cea cu ochi albaştri-i zise:
„Nu-i bine-acum, o, Telemah, departe
De casă să te porţi, să laşi pe-acolo
Şi averea-ţi şi bărbaţi fără ruşine.
Mă tem că ţi-or mînca averea toată
Şi-or împărţi-o între ei, şi drumul
Ţi-ar fi-n zadar. Deci hai mai iute cere
Lui Menelau viteazul să te lase
Să pleci, ca tot să mai găseşti acasă
Pe maica-ţi neasemuită. Află
Că o silesc şi tatăl său şi fraţii
Să ia de soţ pe Evrimahos, fiindcă
E cel mai darnic peţitor şi-ntrece
Pe toţi cu zestrea-i dată. Mi-e ca dînsa
Să nu-ţi ia peste voia ta de-acasă

Ceva din bunuri. Știi cum e femeia,
Ea caută mai de folos să fie
La casa celui care-o ia pe dînsa
Și nici nu vrea să știe, nici îi pasă
De răposatu-i soț și de copiii
Născuți nainte. Du-te dar și-ncrede
Averea ta femeii care-ți pare
Că-i cea mai cu credință, pîn'ce zeii
Ți-or scoate-n cale vrednica soție.
Mai am încă un sfat să-ți dau, ia seama.
Pe la strîmtoarea cea dintre Itaca
Și stîncile din Samos stau la pîndă
Fruntașii pețitori ca să te-omoare
Nainte de sosirea ta în țară.
Dar nu cred c-au să poată, ba pămîntul
Îi va-nghiți pe ei, pe ticăloșii
Ce-ți toacă moștenirea. Deci abate-ți
Corabia cea bună de la malul
Ostroavelor, călătorește noaptea.
Prielnic vînt îți va sufla din urmă
Un zeu care veghează și te-ajută.
Cînd vei sosi la malul țării tale,
Corabia și oamenii sloboade-i
Să meargă spre cetate, tu ia drumul
Și du-te mai întîi pe la păstorul
Care-ți păzește porcii și ți-e omul
Mai credincios. Petrece-acolo noaptea
Și mînă-l la oraș să înștiințeze
Pe buna Penelopa ca să știe
Că tu venit-ai sănătos din Pilos".
Așa vorbind, ea în Olimp se-ntoarse.
Iar Telemah trezi atunci pe fiul
Lui Nestor c-o bleandă din picior și-i zise:
„Scoal', Pisistrat, și-nhamă telegarii
La carul lor, să ne vedem de cale".
Răspunse Pisistrat Nestorianul:
„Oricît, o, Telemah, grăbit ni-i drumul,
Nu-i chip să mergem noaptea pe-ntuneric.
Curînd mijiri-vor zori. Așteaptă dară
Întîi s-aducă-Atrid și-n car să-ți puie
Din parte-i daruri scumpe și cu vorbe

Prietenești să te petreacă dînsul,
Căci oaspele mereu și-aduce-aminte
De gazda care dragoste i-arată."
Abia grăi și zorii se iviră.
S-apropie de dînșii Menelaos
Sculîndu-se din pat, de la nevasta-i
Elena cea cu păr de aur. Grabnic,
Cum îl simți, feciorul lui Ulise
Pe el își puse-o haină sclipitoare
Și-și aruncă pe umerii cei zdraveni
Un lung veșmînt; ieși de-acolo, merse
Spre domnitor și-i zise-așa flăcăul:
„Mărite-Atride Menelaos doamne,
Dă-mi voie ca să plec de-acum în țară,
Mi-e tare dor să mă întorn acasă".
Iar el răspunse: „Telemah, din parte-mi
Eu nu te mai opresc aci pe tine,
De vrei să pleci. Ba chiar m-ar prinde ciuda
Pe gazda care-n dragoste și-n ură
E prea pornit și n-are vro măsură:
Mai bine-i cînd e cumpănă la toate.
E deopotrivă rău să-ndemni pe-un oaspe
Să plece peste voie sau să-mpiedici
Pe cel grăbit cît stă la tine. Cată
Să ții la oaspe și să-l lași să plece
Cînd ar pofti. Ci stai pîn-oi aduce
Și-n carul tău voi pune scumpe daruri
Ca să le vezi cu ochii, pîn-oi spune
Femeilor s-așeze ospățu-n sală
Din ce avem de-ajuns păstrate-n casă.
Dar e frumos, cinstit și-ți prinde bine
Să stai întîi la masă, și pe urmă
Să-ncepi călătoria pe pămîntul
Nemăsurat de-ntins. Iar dacă-ți place
Prin Argos s-o apuci și prin Helada,
Pun ham la cai și însumi vin cu tine;
Te duc în lume prin orașe. Nimeni
Pe noi n-o să ne lase la plecare
Nedăruiți. O să ne dea s-aducem
Măcar un dar, vrun triped de aramă
Vrun vas, doi telegari, vrun tas de aur."

Iar chibzuitul Telemah răspunse:
„Mărite doamne-Atride Menelaos,
Voi să mă-ntorn acum la mine-acasă,
Căci la plecare nu lăsai pe nimeni
De pază pentru bunurile mele.
Mă tem că tot umblînd să-mi cat pe tata,
Să nu pier însumi eu, sau de la mine
Din casa mea tot rostul să nu-mi piară."
Cum auzi acestea, Menelaos
Nevestei și femeilor deodată
Orîndui s-așeze-ospăț în sală
Din ce aveau de-ajuns păstrate-n casă.
Sculat din pat, veni atunci la dînsul
Eteoneu, feciorul lui Boetos,
Căci el și-avea șederea mai aproape.
Pe dînsul îl grăbi s-aprindă focul,
Să frigă carnea; sluga se supuse.
Și el se pogorî într-o cămară
Cu bun miros, nu singur, ci-mpreună
Cu fiul Megapent și cu Elena.
Sosind pe unde-avea el lucruri scumpe,
Atrid luă dintre odoare-o cupă
Cu două toarte; fiului său spuse
Să ia un vas de-argint. Elena stete
Pe lîngă lăzi, pe unde-au fost tot felul
De țesături, cu mîna ei lucrate.
Dintr-însele luă atunci ea, zîna
Între femei. o pînză, cea mai mare
Și mai frumoasă în alesătură,
Și care strălucea ca un luceafăr
Și se afla sub clit în fundul lăzii.
Ei merseră prin casă dup-aceea
La Telemah, și-i zise Menelaos:
„Dea Dumnezeu, o, Telemah, să-ți fie
Întoarcerea cum o dorești din suflet!
Din cîte-odoare am la mine-n casă
Ți-oi face darul cel mai scump și mîndru:
Acest ulcior lucrat cu măiestrie,
Întreg de-argint cu buzele-aurite,
Lucrarea lui Vulcan. Mi-l dete mie
Fedim războinicul vestit și craiul

Sidonului, cînd eu trecui pe-acolo
La-ntorsul meu. Cu drag ţi-l dărui ţie."
Zicînd aşa el îi direse cupa
Cu două torţi; voinicul Megapentes
Îi puse-n faţă-i aducînd luciosul
Ulcior de-argint. Elena-mbujorata
S-apropie de el cu ţesătura,
Şi-l agrăi: „Şi eu ţi-oi face darul
Acesta, fătul meu, spre amintire
Din lucrurile mele, ca din parte-ţi
Să-l dai de ziua nunţii mult-dorite
Miresei tale. Pîn-atunci să steie
Păstrat la maica-ţi dulce-n vistierie.
Urez ca tu s-ajungi cu bucurie
La casa ta şi-n ţara ta iubită."
Aşa grăind, îi puse daru-n mînă
El vesel îl primi. Luă feciorul
Lui Nestor aste bunuri şi le strînse
În coşul de la car privind la toate
Înminunat. Bălanul Menelaos
Pe amîndoi feciorii-i duse-n sală,
Şezură-acolo-n scaune şi-n jeţuri.
Aduse apă de spălat pe mînă
O fată, în frumos ibric de aur,
Pe un lighean de-argint, ca să se spele
Şi le întinse o masă lustruită.
Apoi cinstita chelăriţă-aduse
Şi dete pîne şi bucate multe,
Poftindu-le din tot ce-aveau păstrate.
Tăie friptură fiul lui Boetos
Şi le-mpărţi cîte-o bucată; fiul
Lui Menelau turnă în cupe vinul.
Iar cînd de-ajuns mîncară şi băură,
Legară caii Telemah şi fătul
Lui Nestor, carul zugrăvit suiră,
Trecură-ndată poarta cu pridvorul
Răsunător. A mers cu ei şi-Atride,
În dreapta lui ţiind o cupă de-aur
Cu vin desfătător, ca la plecare
Să-nchine paos ei. Şi stînd naintea
Telegii lor, ură amîndurora:

„Noroc, băieți, și-nchinăciune spuneți
Lui Nestor, care bun ca un părinte
Mi-a fost întotdeauna cîtă vreme
Ne-am războit la Troia noi aheii!“
Iar cumpănitul Telemah răspunse:
„I-om spune-așa cum zici tu, preamărite,
Cînd vom sosi la el. S-ajute zeii
S-ajung în țară și să pot spune-acasă,
Găsind pe tatăl meu, că de la tine
Mă-ntorc și-avut-am parte de tot felul
De semne de iubire și-o grămadă
De prețuite-odoare.“ Asta zise,
Și de la dreapta lui zbură un vultur
Ținînd în gheare-un alb gîscan nămornic
Și blînd, răpit de undeva din curte.
Bărbați, femei îl urmăreau pe vultur
Cu țipete, dar el în zbor din dreapta
S-apropie de gloată, dete fuga
Naintea telegarilor. Voinicii
Se-nveseliră, cum văzură asta,
Și prinseră curaj. Luă cuvîntul
Și întrebă întîi Nestorianul:
„O, doamne Menelaos, oare nouă
Ni-i semnul arătat de sus, ori ție?“
Stătu puțin pe gînduri domnitorul
Ca el, luînd aminte, să răspundă
Mai nimerit. Dar i-apucă nainte
Elena cea cu straiul lung și zise:
„Luați aminte; voi ghici cum zeii
Mă-nvață și cum cred c-are să fie.
Cum vulturul ce vine de pe plaiuri
Pe unde e născut și-și are puii,
Răpi gîscanul cel crescut în curte,
Așa Ulise, după multe patimi
Și pribegii, acasă se va-ntoarce
Și crunt plăti-va. Oare și acuma
E poate-n casa lui și-urzește moarte
La peținorii toți.“ Grăi la asta
Cumintele fecior al lui Ulise:
„Așa să dea Olimpianul, soțul
Junonii, care bubuie-n văzduhuri!

Eu ţie-atunci m-oi închina acasă
Ca la un Dumnezeu.“ La vorba asta
El dete bici la cai, şi ei de-acolo
Spre cîmp luară fuga prin cetate,
De rîvn-aprinşi. Şi cît e ziua hamul
Şi-l clătinară-n trapul lor nainte.
Iar cînd apuse soarele şi-amurgul
Umbrise toate căile, sosiră
În Fera-acasă la Diocle, fiul
Lui Orsiloh, născutul din Alfeos.
Acolo înnoptaseră şi gazda
Le dete daruri scumpe de-ospeţie.
A doua zi cînd zorile-nzoriră
Trandafirii, ei înhămară caii
Şi carul împestriţat apoi suiră,
Trecură-ndată poarta cu pridvorul
Răsunător şi caii şfichiuiră,
Iar ei zburară plini de voie bună.
Curînd sosiră la cetatea naltă,
În Pilos. Zise-atunci aşa la fiul
Lui Nestor, Telemah: „Nestoriene,
Tu vrei să-mi juri c-ai să-mi faci pe voie?
Ne lăudăm că sîntem buni prieteni
De la părinţi şi-n vîrstă deopotrivă,
Iar calea ce-o făcurăm împreună
Ne va-mprieteni mai mult. Opreşte
Pe-aici şi nu mă duce mai departe
De vasul meu, ca nu cumva bătrînul
Acasă peste voie-mi să mă ţie
Poftindu-mă să stau la el ca oaspe.
Eu trebuie curînd s-ajung în ţară.“
Grăi. Şi Pisistrat gîndi în sine
Ce fel să-l poată mulţumi mai bine.
Şi-n mintea lui găsi el mai cu cale
Spre malul mării să-şi abată caii
Pe unde-i fu corabia şi-ntr-însa
El puse-n partea cîrmei frumuseţe
De daruri, de veşminte şi de aur

---

[240] Vezi mai înainte nota la III, 663.

Ce-i dase Menelaos, și cu vorba
Așa-l iuți: „Te suie-n vas acuma
Nezăbovind, zorește pe tovarăși
Să pleci pînă ce n-ajung eu acasă
Ca să vestesc pe tata. Doar știu bine
Că inima și mintea zice-n mine:
Poruncitor și aprig cum e dînsul,
Aici veni-va singur să te cheme
Și nu te lasă. Cred că fără tine
Nu pleacă el și-a ta împotrivire
Prea mult l-ar supăra.“ Zicîndu-i asta,
Asmute caii cei cu dalbe coame
Spre Pilos înapoi și-ajunge-acasă
Numaidecît. Iar Telemah, silindu-și
Tovarășii, așa le dă poruncă:
„Tovarăși, pregătiți cu tot dichisul
Corabia, să ne suim într-însa
Și s-o întindem iute“. Așa le zise;
Voios îl auziră ei și-ndată
Se înluntrară și pe bănci șezură.
Așa el se trudea. Și-n dosul năvii
Jerfea de drum și se-nchina Minervei.
Dar iat-atunci s-apropie de dînsul
Un om fugar din Argos, de departe,
Un ghicitor, care-omorîse-acolo
Pe un bărbat. El se trăgea din casa
Și neamul lui Melampus care-odată
Trăia în Pilos cel avut în turme
Ca om cuprins într-o măreață curte.
Dar el apoi la alt popor se duse
Fugind de țara lui și de Neleus
Bărbatul, domn slăvit ca nimeni altul,
Ce-avere multă pe un an i-oprise
Cu sila; iar el, pus în bente grele,
Stătu legat în casa lui Filacos
Și pătimea nespus pentru copila
Lui crai Neleu și-n marea lui orbire
La care-l împinsese-nfricoșata

---

[286] Cf. mai înainte XI, 389.

Zeiț-a răzbunării. Dar el scapă
De pacoste și turma mugitoare
Spre Pilos o aduce din Filaca
Și astfel se răstoarce de rușinea
Făcută de Neleu și însoțește
Pe frate-său acasă c-o femeie;
Iar dînsul pleacă-n altă țară,-n Argos
Cel pășunat de cai. Acolo-i fuse
Sortit să se așeze, peste mulții
Argii să fie domn. Luînd femeie
El și-ntemeie casă naltă unde
Se nasc doi fii puternici: Antifates
Și Mantiu. Antifates a fost tatăl
Lui Oicleu cel inimos, de unde
Se trage Amfiaràos, care bietul,
Deși iubit de Joe și de-Apollon,
Dar tot n-atinse pragul bătrîneții,
Căci a pierit la Teba după darul
Primit de-a lui nevastă. El avut-a
Ca fii pe Amfilohos și pe-Alcmèon.
Iar Mantiu a născut pe Polifides,
Apoi pe Cleitos, cel frumos, pe care,
De frumusețe, a zorilor zeiță
Pe tron de aur îl răpi să-l facă
Nemuritor; viteazul Polifìdes
Proroc a fost orînduit de-Apollon,
Neîntrecut de oameni cînd murise
Amfiarau. De ciudă pe-al său tată
Fugi de-acasă la Hiperesìa,
De unde-apoi ghicea la lumea toată.
Feciorul lui numit Teoclimènos
Veni acum la Telemah pe vremea
Cînd el pe lîngă vas cu închinare
Și cu urări de drum se pregătise,
Și-așa-i grăi cuvinte zburătoare:
„Prietene, fiindcă te întîmpin
Jertfind în acest loc, te rog pe jertfe,

325–326 Vezi mai înainte nota la XI, 439.
336 Oraș în Ahaia, pomenit și în *Iliada*, II, 573.

Pe zeul cărui te închini, pe tine
Pe oamenii din jurul tău, grăiește-mi
Adevărat și nu-mi ascunde, cine
Ești tu? Din ce părinți? Din care țară?"
Iar chibzuitul Telemah răspunse:
„Ți-oi spune drept așa cum e, străine,
Mi-e neamul din Itaca și Ulise
E tatăl meu, de-a fost cumva vreodată,
Căci el acum muri de moarte tristă.
De-aceea și luînd un vas și oameni
Venii să-ntreb de dusul tată." Zise
Teoclimenos cel chipos ca zeii:
„Și eu din țară-mi fug și vin la tine,
Căci am răpus un om de-ai noștri, și-are
Și frați și neamuri multe el în Argos
Cel pășunat de cai, și ei sînt foarte
Puternici între-ahei. Și fug de dînșii
Ferindu-mă de-osîndă și de moarte,
Că mi-este scris să pribegesc în lume.
Deci ia-mă-n vas, ca pe-un fugar ce-ți cade
Milcuitor. Mă tem că m-or ucide,
Că-mi pare că sînt urmărit." Răspunse
Chititul Telemah: „Ți-oi face voia
Și de la vas eu nu te voi respinge.
Urmează-mă, te-om ospăta pe-acolo
Cu ce avem." Așa-i vorbi și lancea
Cu vîrf de-aramă i-o luă și-o-ntinse
Pe podul șovăielnicei corăbii.
Pe urmă se sui și el pe vasul
Drumeț pe mare. S-așeză spre cîrmă
Feciorul lui Ulise și pe-aproape
Teoclimen. Vîslașii dezlegară
Otgoanele și Telemah, zorindu-i
Pe toți, le porunci să puie năvii
Dichisul tot. Ei s-au supus în pripă
Și ridicînd catargu-l împlîntară
Prin scobitura grinzii de la mijloc
Și-l cetluiră cu frînghii, lățiră
Vîntrèle albe prinse de curele
Vîrtos sucite. Zîna cu ochi lucii,
Minerva, vînt prielnic le trimise

Şi-l repezi năvalnic ea din slavă,
Ca vasul să alerge cît mai iute
Să taie unda cea sărat-a mării.
Plutiră aşa de-a lungul pe la Crunos
Şi Halchis cea cu apele frumoase.
Cînd soarele-asfinţi şi orice drumuri
Se-ntunecară, vasu-mpins de vîntul
Ajutător s-apropie de Fea
Spre coastele Elidei, ţara sfîntă
Unde domnesc epeii. Şi de-acolo
Trecu pe la ostroave cît mai iute
Feciorul lui Ulise dat pe gînduri,
Că nu ştia de scapă el sau moare.
Cina pe-atunci Ulise cu porcarul
În ţara lui şi-alăturea de dînşii
Cinau ceilalţi păstori. Dar mai pe urmă,
Cînd ei de-ajuns mîncară şi băură,
Vorbind Ulise, şi-ncercînd să vadă
De vrea porcarul să-l mai ţie-n gazdă
Şi stăruie-n sălaş să mai rămîie
Sau are să-l îndrume spre cetate,
Le zise astfel: „Ascultaţi, Eumee
Şi voi ceilalţi tovarăşi! Vreau ca mîne
S-o iau la drum, să mînec spre cetate,
Ca să cerşesc, să nu vă stau povară
Pe capul tuturor. Dar dă-mi povaţă
Şi călăuză bună-n drumeţie,
Şi să mă car. Eu singur de nevoie
Voi colinda cetatea să văd poate
Mi-a-ntinde cineva vrun drob de pîne
Şi vrun pahar. Şi cum ajung la casa
Măritului Ulise, să duc veste
Domniţei înţelepte şi să intru
În cercul peţitorilor cei mîndri.
Mi-or da ei poate vro îmbucătură
Din multele bucate ce-au la masă.
Frumos şi harnic voi sluji la toată

389–390 Amîndouă aceste localităţi nu ne sînt cunoscute din alte texte.

393 Port pe coasta Elidei. Cf. *Iliada*, VII, 135.

Porunca lor. Că eu ți-oi spune una,
Ia seama tu și-ascultă: cu-ajutorul
Lui Hermes, zeul sol care podoabă
Și cinste pune-n tot ce face omul,
Nu-i nimeni să mă biruie de harnic
Cînd este vorba foc s-aprind și lemne
Uscate să despic, să-mpart la masă
Și carnea să o frig și vin din cană
Să torn cum fac cei mici slujind în casă
Pe cei mai mari." Dar supărat Eumeos
Așa-i grăi: „Vai, ce-ți veni, străine?
Pesemne-acolo vrei să-ți lași tu pielea
De umbli să te-amesteci în mulțimea
De petițori, a căror semeție
Și nenfrînare pîn'la cer ajunse.
Nici robii lor nu sînt așa ca tine;
Sînt tineri și-mbrăcați cu haine bune,
Au părul dres și fața lor frumoasă
Și mesele lor lucii împănate
De pîne și de carne și de vinuri.
Rămîi dar. Nu se supără nici unul
Pe-aici de stai; nici eu, nici alt tovarăș.
Iar cînd veni-va fiul lui Ulise,
Te va-mbrăca în haină și-n cămașă
Și te va duce-oriunde ți-ar fi voia."
Ulise mult-pățitul îi răspunse:
„Fii drag Celui-de-sus cum mi-ești tu mie
De drag, Eumeos! Doar tu-mi puseși capăt
Nemernicirii și răstriștii grele.
Nimic mai rău decît să fii un lainic
Și fără căpătîi. Afurisitul
De pîntec e de vină că necazuri
Îndură bietul om ce-ajunge-n lume
Hoinar, lovit de soartă și durere.
Dar dacă mă oprești pe-aici și stărui
S-aștept pe domnișorul meu, vorbește-mi
De mama și de tata lui Ulise,

---

[497] În original: *sidereon ouranon* („pînă la cerul de fier"). În privința acestei curioase concepții, vezi mai înainte nota la III, 2.

Pe care la plecare-l părăsise
Pe pragul bătrîneții. Spune-mi dacă
Trăiesc și văd lumina cea de soare,
Ori au murit și sînt pe ceea lume."
Mai-marele peste porcari îi zise:
„Ți-oi spune drept, așa cum e, străine.
Mai viețuie Laert și se tot roagă
De Cel-de-sus să-i ia din trup viața,
Să moară-n casa lui. Grozav mai geme
Jălindu-și fiul dus, nevasta-i bună,
A cărei moarte-i cășună otravă
De-alean și bătrînețe timpurie.
Iar dînsa s-a topit de moarte tristă
Tînjind după slăvitu-i fiu. Dă, Doamne,
Sfîrșit așa de crud să n-aibă nimeni
Din cei care mi-s dragi în casa asta
Și-mi fac un bine! Cît a fost în viață,
Cu toată-a ei mîhnire, mi-era mie
Plăcut s-o-ntreb și să vorbesc cu dînsa,
Că mă crescu-mpreună cu Ctimena,
Copila ei cea trupeșă, mezină,
Cu care am crescut eu împreună,
Ci n-am fost mai puțin iubit ca dînsa,
Iar cînd ne-ajunse draga tinerețe,
Pe ea o măritară-atunci la Same
Luînd comori de zestre, iar pe mine
Bătrîna mă-nțoli frumos în haină
Și în cămașă,-mi dete-ncălțăminte
Și mă trimise-apoi la țară. Totuși
Mai tare mă iubea pe mine. Acuma
De toate aceste sînt lipsit; dar zeii
Cei fericiți dau spor trudirii mele,
În care stărui și de unde-mi vine
Și hrana, băutura și prisosul
Ce-l dau la oaspeți vrednici de cinstire.
Dar nu pot eu s-aud de la stăpîna
O vorbă dulce, nici să văd vrun bine,
De cînd pe casa ei căzu năpasta,
Nemernicii de pețitori. Că tare
Mai au nevoie slugile să steie
De vorbă cu stăpîna și să-ntrebe

De cîte toate, să mai ia mîncare
Și băutură, ba și să mai ducă
Ceva cu ei la țară din mulțimea
De lucruri care-i bucură pe dînșii."
Ulise iscusitul îi răspunse:
„Vai că de mic, porcarule Eumeos,
Răznitu-te-ai departe de-a ta țară
Și de părinți! Dar spune-mi adevărul:
Prădat a fost orașul larg în uliți
Pe unde-aveau părinții tăi locașul?
Sau că, rămas tu singur pe la turma
De oi sau boi, luîndu-te-n corăbii
Vrăjmașii te vîndură la stăpînul
Acestei case pe un preț de seamă?"
Mai-marele peste porcari răspunse:
„Fiindcă-ntrebi și iscodești, străine
Șezi liniștit și-ascultă pe tăcute
Și bea voios din vin. Prea lungi acuma
Sînt nopțile și ți-i destul răgazul
Să dormi sau să asculți și să te bucuri.
Nu-i bine să te culci devreme, strică
Și multul somn. De vor ceilalți tovarăși,
Și au plăcere, meargă să se culce.
Dar mîne dimineață, din merinde
Luînd ceva, să plece după turma
De porci domnești. Iar noi, aci-n colibă
Gustînd din băuturi și din bucate,
Să mai petrecem pomenind trecutul
De suferinți amare. Și-n durere
Se bucură cine-a răbdat necazuri
Prea multe și-a tot pribegit pe lume.
De-aceea și-ți răspund la întrebare:
I-o insulă ce Siria se cheamă,
Poate-auzisi de ea; este deasupra
Ortigiei și soarele pe-acolo
Se dă napoi. Nu-i tare locuită,

---

[533] După vecinătatea-i cu Ortigia Delos (mai jos, **nota la versul 535**), patria lui Eumeu pare a fi fost insula din Arhipelag numită astăzi Syra.
[535] Vezi mai înainte nota la V, 165.

Ci-i roditoare și-n pășuni mănoasă,
Bogată-n oi și-n vin și-n grîu. Acolo
Nici foamea nu pătrunde, nici vreo boală
Grețoasă nu mai chinuie vreodată
Pe bieții oameni. Dacă prin cetate
Îmbătrînește-un neam din ei, Apollon
Venind cu arc de-argint și cu Diana,
Blajin îi săgetează și-i doboară.
Acolo sînt două cetăți, și toate
Le-au împărțit în două între ele.
Și-asupra lor domnea fălos ca zeii
Părintele meu Ctesiu Ormenides.
Veniră-atunci corăbierii meșteri,
Fenicienii, hoți mehenghi, c-o navă
De jucărele și de fleacuri plină.
Era în casa tatii o femeie
Feniciană mare și chipoasă
Și harnică la lucru de minune.
Viclenii negustori o amăgiră.
Și unul dintre ei, cînd ea se duse
Să spele, în corabie-o cuprinse
Și-o drăgosti cu dragoste ce scoate
Din minți pe o femeie, suflet moale,
Oricît ar fi de treabă și cuminte.
Și prinse-apoi s-o-ntrebe cine este
Și dincotro-i venită. Ea îndată
Conacul tatii i-arătă și-i zise:
«Mă laud că sînt din Sidon, orașul
Avut în bronz. Sînt fiica lui Arîbas
Cel prea bogat. Cînd eu de pe la țară
Veneam cîndva, tîlharii cei din Tafos
Răpitu-m-au și m-au adus încoace
Și m-au vîndut acasă la bărbatul
Ce șade-aicea, și-a plătit el bine.»
Iar cel care o-ndrăgi pe-ascuns îi zise:
«Întoarce-te cu noi la tine-acasă
Să-ți vezi părinții, curtea lor cea naltă,
Că ei trăiesc și sînt avuți acuma».
Femeia zise atunci: «Așa să fie,
De vreți, corăbieri, să-mi dați cuvîntul,
Să vă jurați că-ntreagă și neatinsă

Acasă mă veți duce». Așa le zise
Și cum ceru cu toții se jurară.
Iar după ce rostiră jurămîntul,
Ea-i sfătui așa: «Tăceți acuma,
Să nu-mi vorbească dintre voi nici unul
De m-ar găsi pe drum sau la fîntînă,
Ca nu cumva să meargă oarecine
Acasă să mă spuie la bătrînul
Și bănuind, el să mă lege-n lanțuri
Și vouă să vă caute pierzarea.
Gîndiți la asta și zoriți cu strînsul
Merindelor de drum. Apoi cînd plină
Corabia va fi cu de-ale gurii,
Voi repede să-mi dați de știre-acasă.
V-aduc și aurul ce-i la-ndemînă,
Ba chiar v-aș da voios și altă plată,
Căci eu la curte-acolo cresc pe fiul
Lui Ctesiu, prunc deștept ce tot cu mine
Pe-afară umblă; eu l-aș duce-n navă,
Și mult folos avea-veți de la dînsul,
Cînd o să-l vindeți în străinătate.»
Așa vorbi femeia și purcese
Spre curtea cea frumoasă, Negustorii
Au stat la noi un an întreg și marfă
Au negoțat și-au încărcat cu dînșii
Corabia. Și-apoi cînd au fost gata
De-a se porni, ei au trimis pe unul
Să-nștiințeze pe femeie. Vine dînsul,
Un hoțoman, la tatăl meu acasă
C-o salbă tot din aur și din boabe
De chihlimbar. Și roabele și mama

---

[608] Mărturiile textelor privitoare la utilizarea **chihlimbarului** în lumea homerică au fost confirmate de descoperiri arheologice, la Micene și în alte părți. Mai greu e de spus de unde-și procurau aheenii această substanță rară, pe care în epoca clasică oamenii din jurul Mediteranei o aduceau din țările Nordului. Sigur e doar că una din căile de pătrundere trebuie să fi fost Marea Adriatică: marele drum al ambrei, care sub Imperiul Roman avea ca punct terminal Aquileia, în al II-lea mileniu î.e.n. se sfîrșea, poate, la Pilos.

Umblau cu ea și-o cercetau cu ochii
Și-i dau un preț. Iar pe tăcute dîrsul
Îi face semn femeii și-apoi pleacă
Spre mare. Mă luă atunci de mînă
Femeia și pe loc mă duse-afară.
Găsi în sală mese și pahare,
Acolo stau mesenii împreună
Cu tatăl, dar acum la adunarea
Poporului plecaseră cu toții.
De-aici luînd în pripă ea trei cupe
De aur și-ndosindu-le la sîn, cu ele
Fugi, iar eu, copil fără de minte,
Mergeam în urma ei. În vremea asta
Veni amurgul, soarele apuse
Și drumurile toate s-adumbriră.
Păşind noi iute, la liman sosirăm
Pe unde-a fost corabia. Străinii
Atunci ne înluntrară și băturăm
Noi drum de ape. Cerul ne trimise
Un vînt prielnic. Șase zile-ntr-una
Plutirăm zi și noapte. Într-a șaptea
Diana-arcașa fulgeră cu arcul
Pe-acea muiere, de căzu în fundul
Corabiei cum cade o corlă-n mare.
Ei o zvîrliră ca să fie hrană
La foce și la pești. Și singur bietul
Eu am rămas îndurerat în mine.
Purtat de apă și de vînt, ajunse vasul
Fenician la insula Itaca.
Aici Laert mă cumpără cu plată,
Și-așa m-am pomenit în țara asta.“
Întîmpină din grai atunci Ulise:
„Ce mult m-a-nduioșat a ta poveste,
Eumeu, de toate cîte-ai spus și cîte
Ai suferit! Ci Dumnezeu îți dete
Pe lîngă rău și bine: după multe
Nevoi te-ai aciolat aici la casa
Unui om blînd ce cu băut și hrană

Te-mbie din belşug şi bun ţi-i traiul.
Iar eu după-ndelungă pribegire
Am poposit pe-aici.“ Aşa vorbiră
Şi adormiră, dar puţină vreme,
Căci zorile curînd pe cer mijiră.
Tovarăşii lui Telemah într-asta,
Sosind la ţărm, în pripă dezlegară
Vintrele, aplecară-apoi catargul
Şi tot vîslind înlimăniră vasul,
Îl otgoniră şi-l încătuşară.
Ieşiră-apoi şi ei pe malul mării,
Gătiră masa, dreseră-apoi vinul.
Şi cînd de-ajuns mîncară şi băură,
Luă cuvîntul Telemah şi zise:
„Înaintaţi cu vasul spre cetate,
Eu merg pe la păstorii mei la ţară
Şi, după ce îmi văd de trebi, diseară
Cobor înspre oraş. Şi apoi mîne,
În faptul zilei, eu vă-ntind o masă
De bun sosit, ospăţ frumos de carne
Şi vin mieros.“ Atunci Teoclimènos
Aşa-ntrebă pe fiul lui Ulise:
„Eu încotro s-apuc, copile dragă?
La care casă pot să trag, la care
Bărbat dintre mai-marii din Itaca?
Pot merge eu la maică-ta de-a dreptul,
În casa ta?“ Iar Telemah răspunse:
„La casa mea te-aş fi poftit eu însumi
Să mergi, c-avem de toate pentru oaspeţi.
Dar ţie nu-ţi poate prii pe-acolo
Că nu sînt eu şi nu te vede mama,
Căci rareori se arată ea prin casă
La peţitori, ci stă departe-n rîndul
De sus al casei, unde ţese pînza.
Ţi-oi spune eu un alt bărbat la care
Să mergi, la Evrimah, feciorul mîndru
Al bunului Polib, la care-acuma
Ca la un zeu privesc itacienii.

Căci el e mai de seamă și dorește
Mai mult să ia pe mama, s-aibă sceptrul
Părintelui meu dus. Dar știe domnul
Olimpian, care-n văzduh tronează,
De n-or sfîrși-o jalnic ei nainte
De nunta lor." Abia vorbi și-n clipă
La dreapta lui zbură atunci un uliu,
Sol iute zburător al lui Apollon.
O porumbiță-ncătușase-n gheare
Și-o tot smulgea și-mprăștia din pene
La mijloc între Telemah și navă.
Teoclimènos îl pofti pe-acesta
Departe de tovarăși și-apucîndu-l
De mînă,-i zise: „Tinere,-acest uliu
Cu voia unui zeu din dreapta zboară.
Eu l-am văzut din față și-nțeles-am
Că e un semn. O casă mai domnească
Nu-i alta cum i-a voastră în Itaca.
Vi-i vouă dat să fiți mereu puternici."
Iar chibzuitul Telemah răspunse:
„Să fie-așa cum ai grăit, străine!
Să vezi ca mîne ce prietenie,
Ce daruri ai din parte-mi, că oricine,
Privindu-te, te-ar ferici pe tine."
Așa vorbi și zise lui Pireos,
Un credincer al lui: „Tu, al lui Clitos
Fecior Pireos, cel mai bun tovarăș
Din cei care la Pilos mă-nsoțiră:
Pe-acest străin să-l duci la tine-acasă,
Cinstește-l, ospătează-l și ai grijă
De el pîn-oi veni". La asta zise
Pireos, bun lăncer: „De-ar sta pe-aicea,
O, Telemah, oricît de multă vreme,
Eu grijă am să-i port și nu va duce
Vro lipsă el ca oaspe". După asta
În navă se sui și pe tovarăși
Zori să se înluntre, să dezlege
Otgoanele. Intrară dînșii iute

În navă și pe bănci se așezară.
Iar Telemah legă sandale dalbe
Și țapăna lui lance ferecată
Luă pe podul năvii. Dezlegară
Otgoanele vîslașii; o porniră
Pe mare spre cetate, după vrerea
Lui Telemah, feciorul lui Ulise.
În vremea asta repede pe-acesta
Picioarele-l purtau pînă ce-ajunse
La cocina cu mii de porci, pe unde
Dormea-n sălaș porcarul bun la suflet
Și credincios, care-și iubea stăpînii.

CÎNTUL XVI

Ulise şi porcarul prin colibă
Făcură foc la vatră dimineaţa,
Gătiră prînzişorul şi porniră
Cu turma pe păstori. Cum îl văzură
Pe Telemah, zăvozii nu-l lătrară,
Cînd el s-apropie; se gudurară
Pe lîngă el. Ulise luă seama
Cum se codeau dulăii şi de-aproape
Un tropot auzi. De-aceea-ndată
Şi zise lui Eumeu: „De bună seamă,
Vrun cunoscut sau vrun tovarăş vine.
Nu-l latră cînii, dau numai din coadă,
Şi-aud un tropăit.“ El nu rostise
Cuvîntu-ntreg, şi iată că fecioru-i
Stătu în tindă. Se sculă porcarul,
Uimit fiind, şi olu-n care vinul
Amesteca-i pică din mîni şi-n faţa
Stăpînului păşind, deodată prinse
A-l săruta pe cap, pe ochii mîndri
Şi mînile-amîndouă; calde lacrimi
Îi picurau. Cum un duios părinte
Primeşte după zece ani de zbucium
Pe fiul său venit din ţări străine,
Pe fiul singur şi născut tîrziu, tot astfel
Pe Telemah îmbrăţişa porcarul
Şi-l săruta mereu parcă scăpase

Din mîna morții și-i zicea cu plînset:
„Venit-ai, Telemah, lumina-mi dulce?
Eu nu credeam că te mai văd vrodată
De cînd la Pilos ai plecat pe mare.
Copile, vino-n casă cît mai iute,
Privindu-te, de drag să-mi satur ochii,
C-abia întors ai și venit la mine.
Tu nu vii des ca să ne vezi la țară
Pe noi păstorii, stai doar în cetate,
C-așa ți-i voia să privești grețosul
Duium de pețitori.“ Chititul tînăr
Așa-i răspunse: „Iată intru, taică.
Venii în treacăt numai pentru tine,
Ca să te văd cu ochii, să-mi spui dacă
Mai stă acasă mama ori cu altul
S-a măritat și patul lui Ulise
Părăginit l-acopere pustiul
Păinjeniș.“ Grăi atunci porcarul:
„Ba stă și rabdă-n casa ta și-adastă,
Dar plînge și se mistuie de jale
Și nopțile și zilele-i sînt negre“.
Așa vorbind, îi ia din mînă lancea,
El intră, sare pragul cel de piatră.
Îi dă Ulise scaunul să șadă,
Dar Telemah se pune împotrivă
Așa din grai oprindu-l: „Șezi, străine.
În tot sălașul nostru cu găsi-voi
Un loc să șed. Aci e omul care
Mi-așterne mie.“ Astfel zise dînsul;
La locu-i merse de șezu Ulise.
Porcarul așternu pe jos grămadă
De ramuri verzi și blănuri pe deasupra
Și-aici se puse fiul lui Ulise.
I-alătură în blid apoi porcarul
Friptura lor cea din ajun rămasă
Și-n grabă pîne mai ticsi-n panere
Și vin mieros amestecă în cupă;
Șezu pe urmă-n fața lui Ulise.
Ei mînile-ntindeau la masa gata.
Și cînd de-ajuns mîncară și băură
Voinicul întrebă porcarul: „Taică,

De unde vine-acest străin la tine?
Cum l-au adus la noi corăbierii?
Și cine-s ei? Că nu putea în țară
Să vie el pe jos." Eumeu îi zise:
„Ți-oi spune drept așa cum e, copile.
Se laudă că e cretan și zice
Că-n pribegie-a colindat prin multe
Orașe-n lume cum îi fuse scrisa
Și-n urm-acum, fugind pe-ascuns din vasul
Unor tesproți, veni la mine-n staul.
Eu ți-l predau și fă ce vrei cu dînsul,
Că rugător spre tine se îndreaptă."
Dar chibzuitul Telemah răspunse:
„Eumeu, mă doare mult ce-mi spui tu mie.
Cum pot primi eu pe străin în casă?
Sînt tînăr doar și-n brațe nu mă bizui
Să-nlătur un dușman, dacă mă-nfruntă.
Și mama îndoită stă pe gînduri:
Să stea la mine s-aibă grija casei
Cinstind crivatul tatei și de teamă
De gura lumii? Sau să ia pe unul
Dintre ahei care-o petește acasă
Și-i cel mai bun și dă mai multă zestre.
Dar pe acest străin, fiindcă-i oaspe
La casa ta, am să-l îmbrac în haină
Și-n mantie, dalbă îmbrăcăminte,
I-oi da și-o sabie ascuțită-n două,
Sandale de-ncălțat și l-oi trimite
Oriunde va pofti. De vrei tu însă,
Poți să-l mai ții și să-ngrijești de dînsul.
Eu straiele-i ți le trimit încoace
Și hrană de tot felul ca să nu te
Îngreuie pe tine, pe tovarăși.
Eu n-aș lăsa cu noi să vie-acolo
La curte printre petitori, că prea e
Nebun-a lor trufie și de dînsul
Ei pot să-și bată joc și-atunci pe mine
Prea mult mă va durea, că-i anevoie
Ca unul singur, cît ai fi de tare,
Să birui pe mai mulți; te bat prin număr."
Dar mijloci Ulise mult-pățitul:

„Prietene, să ierți că iau cuvîntul,
Dar inima grozav mi se sfîșie,
Cînd eu v-aud vorbind că peţitorii
Tot uneltesc blăstemăţii la curte
În ciuda ta, deşi eşti aşa mare.
Dar spune-mi: Suferi tu de bună voie?
Sau nu te vrea poporul şi ascultă
De glasul unui zeu? Sau tu învinui
Pe fraţii-n care poţi să te mai bizui
Cînd luptă grea se-ncinge cu duşmanii?
Hei, de-aş fi fost aşa voinic ca tine,
Cu-acelaşi suflet! Să fi fost acuma
Feciorul lui Ulise ori el însuşi
Venit din pribegie — că mai este
Nădejde de-a veni — pe loc atuncea
Răteze-mi capul un bărbat, oricine,
De nu intram în casa lui Ulise
Şi nu-i zvîntam aci pe toţi mişeii!
Iar de mai pridideau cu-a lor mulţime,
Fiind eu singur, aş fi vrut mai bine
Să mor în casa mea ucis de dînşii
Decît mereu să văd nemernicia,
Pe oaspeţi bruftuiţi şi îmbrîncite
În chip obraznic roabele prin casă
Şi vinul tot secătuit şi hrana
Zadarnic irosită, şi-asta-ntr-una
Şi fără capăt.“ Telemah răspunse:
„Străine, eu vorbi-voi adevărul
Adevărat. Nu-i supărat pe mine
Şi nu mă duşmăneşte tot poporul
Şi n-am să-nvinui fraţi care n-ajută
La-ncăierare-n lupta cu duşmanii.
Căci Dumnezeu a dat la neamul nostru
Cîte un singur fiu: strămunu-Arcèsiu
Avu numai pe unul, pe Laerte;
Laerte avu pe tatăl meu Ulise
Şi el pe mine numai unul singur
Şi-acasă mă lăsă şi n-avu parte

---

[112] Vezi mai înainte nota la I, 525.

De fiul său. De-aceea și vrăjmașii
Nenumărați îmi mișună prin casă.
Toți tinerii fruntași de prin ostroave,
Din Same, din Dulichiu, din Zachintos
Cel păduros, precum și toți mai-marii
Din țară, din Itaca cea pietroasă,
Pe maica mi-o pețesc și-mi storc averea.
De teamă ea nu poate să-i respingă
Și nici să-ncheie-așa căsătorie,
Și ei îmi risipesc avutul casei,
Ba-ndată mă vor pierde și pe mine.
Dar asta de la cei-de-sus se ține.
Tu du-te, taică, mai curînd și spune
La maică-mea-nțeleapta Penelopa,
Că-s sănătos și m-am întors din Pilos.
Eu stau aici, iar tu, după ce da-vei
De știre numai ei, să vii încoace,
Că mulți mă pasc și vor a mea pierzare".
Eumeu porcarul i-a răspuns la asta:
„Știu și-nțeleg. Povățuiești pe unul
Ce cugetă la fel. Dar spune-mi mie
Deschis și drept: pot eu cu drumul ăsta
Și bietului Laert să-i dau de știre?
Că el nainte, cît era de mare
Mîhnirea lui de dragul lui Ulise,
Vedea de munca de la cîmp și-n casă
Mînca și bea cu slugile-mpreună
Oricît poftea. Acum însă, din ziua
De cînd spre Pilos ai plecat pe mare,
Aud că nu mai bea, nimic nu-mbucă
Și nu mai umblă pe la cîmp, ci șade,
Se vaietă și plînge și suspină
Și i se topește carnea de pe oase".
Iar chibzuitul Telemah răspunde:
„E dureros, dar să-l lăsăm pe dînsul
Cu toată jalea. Dacă omul singur
Ar fi s-aleagă tot ce-ar vrea pe lume,
Eu mi-aș alege-ntîi venirea tatii.
Tu dă-le lor de veste, apoi te-ntoarce
Și nu te mai abate pe la țară
După Laert, ci spune maicii mele

La el să mîne repede și-n taină
Pe chelăriță ca să-nștiințeze
Pe-al meu bunic." El zise și păstorul
Zori la drum. Eumeu luă în mînă
Opincile, le încălță și-n urmă
Purcese spre cetate. Iar Minerva
Luă îndată seama că plecase
Porcarul din sălaș și merse-acolo.
S-asemăna la chip cu o femeie
Frumoasă, trupeșă și pricepută
La lucru de minune. Dînsa stete
În dreptul ușii, se ivi doar numai
Viteazului, dar nu putu s-o vadă
Și nici s-o simtă Telemah, că zeii
Nu tuturora aidoma s-arată.
Ulise doar și cînii o văzură,
Ci n-o lătrară. Mîrîind, de frică
Se trasără deoparte. Din sprîncene
Făcu zeița semn; ulmă Ulise,
Ieși din casă și trecu sub zidul
Înalt al curții și-i stătu nainte.
Minerva-l agrăi: „Laertiene,
Mult iscusite meștere Ulise,
Destaină-te și nu te mai ascunde
De fiul tău, ca pregătind sfîrșitul
Și moartea pețitorilor să mergeți
În falnica cetate. Alături fi-voi
Curînd și eu, sînt gata de bătaie."
Așa grăind, cu varga ei de aur
L-atinse pe viteaz. Pe trup îi puse
Veșmînt frumos și mantie curată
Și statul îi mări și tinerețea.
Și fața-i iar i se smezi și-obrajii
I se-mpliniră, părul pe bărbie
I se-nnegri. Zeița după asta
Se-napoie. Ulise merse-n casă,
Iar fiul său se buimăci văzîndu-l
Și de cutremur se uita în lături,
De teamă să nu fie un zeu, și zise:
„Cu totul altu-mi pari acum, străine,
Ai altă haină și-altă-nfățișare.

De bună seamă ești un zeu din slavă;
Îndură-te ca să-ți închin prinoase
Plăcute, daruri scumpe, odoare de-aur;
Doar cruță-mă." Răspunse-atunci Ulise:
„Eu nu-s de loc un zeu. De ce m-asemeni
Cu zeii? Eu sînt bietul tău părinte,
Acela după care-oftezi și suferi
Așa de mult năpăstuit de oameni
Necruțători." Așa vorbi, și fiul
Își sărută;-i curgeau pe față lacrimi
Ce pîn-atunci le tot iezise-ntr-însul.
Dar Telemah tot nu voia să creadă
Că-i tatăl său și cuvînta: „Tu nu ești
Părintele-mi Ulise. Mă smomește
Un zeu, ca să suspin, să plîng mai tare.
N-o poate făptui schimbarea asta
Un muritor în voie, dacă nu vrea
Un zeu să-l facă ba moșneag, ba tînăr.
Erai un om bătrîn adinioarea
Și-n zdrențe învăscut, și iat-acuma
Ești ca un zeu locuitor în cerul
Nemărginit." Ulise cumpănitul
Răspunse-așa: „O, Telemah, nu-ți șade
Să stai uimit și să te miri atîta,
Că-ți vezi pe tata-n casă. Nu mai vine
Un alt Ulise-aici. Chiar eu sînt bietul
Ce după pribegiri și patimi multe
În anul douăzeci mă-ntorc în țară.
Iar ce-ai văzut o datoresc zeiței;
Ea m-a făcut așa cum vrea, căci poate,
Aci milog, aci voinic și tînăr
Și îmbrăcat în strai frumos, că-i lesne
Ca zeii cei locuitori în cerul
Nemărginit, pe oameni să-i înalțe
Sau să-i afunde-n iad." Aceasta zise,
Apoi șezu. Iar Telemah cu vaiet
Cuprinse pe-al său tată bun și lacrimi
Vărsa din ochi. Pe amîndoi nevoia
Bocirii-i podidi, și începură
A plînge-n hohot, mai duios și jalnic
Ca pajura sau vulturul cu gheare

Încovoiate, cînd le fură puii
Nezburători, din cuibul lor, țăranii.
Așa de trist plîngeau și de sub gene
Șiroaie le curgeau. Și-amurgul serii
Î-ar fi găsit jălind așa-mpreună,
De nu-ntreba pe taică-său feciorul:
„Pe care vas te-aduseră în țară
Vîslașii, tată? Cine-s ei? Că doară
Tu nu puteai veni aci pedestru."
Ulise mult-pățitul îi răspunse:
„Ți-oi spune drept, așa cum e, copile.
M-aduseră feacii, vîslitorii
Vestiți de buni, care petrec pe mare
Pe toți străinii pripășiți la dînșii.
Pe cînd dormeam, m-aduseră-ntr-o navă
Și mă lăsar-aici. Și mă cinstiră
Cu daruri scumpe, aur și aramă
Și straie din belșug. Păstrate toate-s
În peșteră-ndosite după sfatul
Celor-de-sus. Mă sfătui Minerva
Să vin încoa' spre a urzi omorul
Vrăjmașilor. Dar numără-i să aflu
Ce număr sînt și cine-s pețitorii,
Ca socotind cu inimă viteză
Să văd dacă noi doi putea-vom singuri
Neajutați să biruim sau poate
Să cerem ajutor și de la alții."
Iar Telemah mirat îi zise: „O, tată,
Tot auzeam de-a ta mărire naltă,
Că ești războinic și-nțelept, dar mare
Cuvînt mi-ai spus și-uimirea mă cuprinde.
Nu pot doi inși să lupte doar cu oameni
Așa de mulți și de puternici. Nu sînt
Nici zece și nici douăzeci dușmanii,
Ci mult mai mulți. Îndată ști-vei care
Li-e numărul. Feciorii din Dulichiu

304–316 Aceste versuri, care dau o listă pueril de lungă a pretendenților Penelopei (108 + 10 slujitori), au fost încă din antichitate socotite interpolate.

Cincizeci și doi din neam ales cu toții,
Urmați de șase oameni. Iar din Same
Sînt douăzeci și patru. Din Zachintos
Vro douăzeci de-ahei, și din Itaca
Sînt doisprezece, toți bărbați de frunte.
Mai e și Mèdon crainicul și Femiu,
Dumnezeiescul cîntăreț, și încă
Doi oameni meșteri la-mpărțit friptura.
De i-om lovi pe toți deodată-n casă,
Mă tem să nu plătești prea scump pedeapsa
Păcatelor și-amar să nu ne fie.
Dar vezi tu, poate-ți vei aduce aminte
De-un ajutor, de vrunul care-alături
De noi ar sta cu drag spre apărare".
Îl deslușì Ulise încercatul:
„Ți-oi spune eu, ia seama tu și-ascultă.
Socoți că nu ne-ar fi de-ajuns Minerva
Cu-Atotputernicul de sus și-i bine
Să cerem ajutor de la vrun altul?"
Răspunse Telemah: „Apărătorii
Ce-i amințești sînt buni. Deși prin nouri
Stau sus de tot ascunși, ei au domnia
Și peste zei și peste lumea toată."
Adause la ast-apoi Ulise:
„Ei n-or sta mult departe de bătaia
Cea crîncenă, cînd la palatul nostru
Va fi să se aleagă biruința
Între dușmani și noi. Tu du-te-acasă
De cum se va crăpa de zi și umblă
Cu pețitorii. Mai tîrziu pe mine
Porcarul mă va duce la cetate
În chip de cerșetor bătrîn și jalnic.
Iar dacă m-or batjocori prin casă,
Tu rabdă-n tine, orice-o fi să sufăr;
Chiar dacă de picior m-ar da afară
Și m-ar ochi cu arcul, tu, privindu-i,
Să te-nfrînezi. Numai blajin cu graiul
Tu roagă-i cu prostia să-nceteze.
Ei n-au s-asculte, că sosit li-i ceasul.
Ia seama dar la ceea ce ți-oi spune:
Îndată ce Minerva luminată

M-ar învăța, din cap un semn ți-oi face.
Tu strînge toate armele din sală,
Le-ascunde-n fundu-unei cămări înalte.
De-ntreabă și le-or cere peținitorii,
Adoarme-i tu așa cu vorbă dulce:
«Le-am scos de-aicea, de la fumul sălii,
Că nu mai sînt cum ele au fost odată,
Cînd tata le-a lăsat plecînd la Troia;
S-au înnegrit de-a focului arsură.
Dar ce mai mult mă-ndeamnă, este gîndul
Ce-mi dete Cel-de-sus: mă tem că poate,
Buimaci de vin, v-ați apuca de sfadă
Cu armele, v-ați bate laolaltă
Și-ați rușina ospățul și petitul,
Căci armele pe om îl trag la sine.»
Păstrează pentru noi vro două săbii
Și două suliți și-ncă două scuturi,
Ca să le-avem cînd vom sări la dînșii.
Pe ei orbi-i-va Joe și Minerva.
Dar ia aminte vorba ce ți-oi spune:
De ești aieve-al meu și os din mine,
Nici unul să nu afle că Ulise
E-n țară, nici Laerte, nici porcarul
Și nici o slugă, nici chiar a ta mamă.
Noi singuri, eu și tu, să știm purtarea
Femeilor, să încercăm și care
Din robii noștri ne cinstesc și-au teamă
De noi, și care nu mai vor să știe
Și te înfruntă cît ești tu de mare."
Feciorul mîndru Telemah răspunse:

---

355 „Casa mare" a palatului homeric neavînd ferestre, ci abia o deschizătură în acoperiș, fumul focului din vatră nu întîrzia să producă înnegrirea pereților și a obiectelor păstrate în sală. Cf. *Iliada*, II, 407, cu nota respectivă.

361 În textul grec: „căci fierul singur îl atrage pe om la sine", ceea ce ar presupune o mai îndelungată familiarizare cu armele din acest metal decît o lasă să se bănuiască alte mărturii ale poemului, dacă autenticitatea întregii tirade, care începe cu versul 345 și sfîrșește cu versul 365, n-ar fi fost cu drept cuvînt pusă la îndoială.

„Mă vei cunoaşte, o, tată, mai pe urmă
Ce fel sînt eu. Că-n mine nu mai zburdă
Copilării. Ce-mi spui, îmi pare mie
Că de folos nu poate să ne fie.
Te rog să chibzui bine, căci în vreme
Ce tu vei zăbovi umblînd la ţară
Să ncerci pe-ai noştri să le vezi purtarea,
Mişeii cei de-acasă-n toată voia
Ne vor prăda din gros fără cruţare.
Nu iscodi decît numai pe roabe
Şi vezi tu care-şi bate joc de tine
Şi care-i fără vină. Deocamdată
Eu n-aş vrea să-ncercăm pe slugi la ţară.
S-o facem mai pe urmă dac-aieve
Ai semn de sus.“ Ei astfel îşi vorbiră.
În vremea asta vasul ce-adusese
Pe Telemah cu soţii de la Pilos
Ajunse la Itaca. Cum vîslaşii
Intrară în adînc liman, smolita
Corabie de ţărm apropiară,
Dădură jos dichisurile-i toate
Şi daruri minunate-apoi voinicii
I-aduseră lui Clitiu. Pe un crainic
Trimiseră la curtea lui Ulise
Spre a vesti-nţeleptei Penelopa
Că Telemah sosi şi e la ţară.
Făcu să vie vasul la cetate,
Ca nu cumva de teamă încă doamna
Să ducă grijă, lacrimi să mai verse.
Cu crainicul se întîlni porcarul
Cînd el veni s-aduc-aceeaşi ştire.
La curtea cea domnească ei sosiră
Şi crainicul, oprindu-se-ntre roabe,
„Crăiasă,-i zise, ţi s-a-ntors feciorul“.
S-apropie de dînsa şi porcarul
Şi-i spuse tot ce-orînduise fiul.

---

399 Clitiu e tatăl lui Pireos, căruia la sfîrşitul cîntului XV Telemah îl încredinţase pe Teoclimenos (710—715). „Darurile minunate“ sînt cele dăruite de Menelau şi Elena la plecarea din Sparta.

Şi cînd solia-şi isprăvi, se duse
La turmă părăsind în pripă curtea.
Mîhniţi şi plini de jale peţitorii
Ieşiră-atunci din sală prin ogradă
Şi-acolo s-aşezară-n dreptul porţii.
Luă cuvîntul Evrimah şi zise:
„Prieteni, lucrul îndrăzneţ şi mare
Acuma s-a-mplinit: călătoria
Lui Telemah. Noi nu-l credeam în stare.
Dar hai s-alunecăm un vas pe apă,
Pe cel mai bun; şi lopătari să-i punem,
Ca ei să ducă veste cît mai iute
Să vie-acasă grabnic soţii noştri."
Dar încă nu rostise-ntreg cuvîntul
Şi Amfinom, întors spre mare, vede
Pe apa-adîncă din liman o navă
Cu oameni care strîng vintrele albe
Şi poartă vîsle. Rîde el şi zice:
„Să nu trimitem după ei pe nimeni,
Căci iată-i, sînt aici. Vrun zeu pe dînşii
I-a înştiinţat sau înşii ei văzură
Corabia trecîndu-le nainte
Şi n-o putur-ajunge." Asta zise.
Sculîndu-se, ei merseră cu toţii
Spre malul mării, pe uscat dădură
Corabia, dichisurile-i luară
Corăbierii harnici. Peţitorii
Purceseră-n duium spre adunare,
Nu păsuiră între ei pe altul
Nici tînăr, nici bătrîn. Luă cuvîntul
Atunci şi zise Antinou: „O, doamne,
Cum zeii l-au ferit de răutate
Pe Telemah! Şedeau pe culmi vîntoase
Şi schimb făceau mereu cît este ziua
Pîndaşii noştri. Cum venea amurgul
Şi peste noapte, nu ne odihnirăm
Vrodată pe uscat, ci tot pe mare
Umblarăm în corabia cea iute
Şi zorile-aşteptarăm tot pîndindu-l
Pe el să punem mîna, să-l răpunem.
Un zeu doar l-a putut aduce-acasă.

Dar noi aici să-i uneltim pieirea,
Să nu ne scape nicidecum din mînă,
Căci nu cred pînă cînd viază dînsul
Să izbîndim, că ager e la minte
Şi priceput. Şi nu ne au la suflet
De loc pe noi nici oamenii din ţară.
Deci hai la lucru. N-aşteptaţi ca dînsul
Să cheme pe ahei la adunare;
Mă tem că n-are să se lase. Într-însul
Va fierbe el; sculîndu-se, va spune,
Naintea tuturor, că moarte crudă-i
Urzirăm noi, ci-n cale nu-l brodirăm.
Ei auzind de fapta rea, cu ciudă
Se vor scula-mpotrivă şi mi-e tare
Să nu ne facă rău şi să ne-alunge
Din ţară, să ne pomenim deodată
Înstrăinaţi. De i-apucăm nainte
Să-l omorîm departe de cetate,
La cîmp sau şi la drum, să punem mîna
Pe tot avutul lui, şi deopotrivă
Să-l împărţim. Doar casa s-o dăm mamei
Lui Telemah, s-o aibă ea-mpreună
Cu cine-i va fi soţul. Dacă asta
Nu vi-i pe plac şi vreţi să mai vieze
Şi să-şi păstreze-averea moştenită,
Să încetăm de-a ne-ntruni pe-aicea
Şi-a ne-ndopa din dulcea lui avere.
Să stăm la noi acasă fiecare
Şi să peţim cu daruri pe femeie.
Ea va lua pe cel care-o s-o-mbie
Cu zestre mai bogată şi-o să-i fie
Sortit ca soţ." Atunci luă cuvîntul
Şi Amfinom, fiu mîndru de-al lui Nisos
Aretiade, domnul din Dulichiu,
Ostrov bogat în grîu şi în păşune.
În fruntea peţitorilor sta dînsul
Şi mai vîrtos plăcea .el Penelopei

---

[486] La rîndu-i, Nisos era fiul lui Aretos.

Cu vorba lui, c-a fost mai bun la fire.
El sănătos gîndind, așa le zise:
„Eu n-aș vrea, o, prieteni, să-l răpunem
Pe Telemah. Grozav e să dai morții
Pe-un fiu de domn. Să cerem mai nainte
Povață de la zei. Iar dacă astfel
Va fi dreptatea zeului cel mare,
I-oi pune însumi capul și-nteți-voi
Pe toți ceilalți. Dar dacă împotrivă
Stau cei-de-sus, v-aș sfătui la asta
Să nu ne mai gîndim.“ Așa le zise,
Și vorba lui plăcu. Apoi îndată
Sculîndu-se, cu toții-naintară
Spre curtea lui Ulise. Cum intrară,
Șezură ei pe jețuri șlefuite
Crăiasa Penelopa cea cuminte
Găsi atunci cu cale să s-arate
La peținorii cei semeți și-obraznici.
Aflase doar că se urzește-omorul
Lui Telemah la curte; i-o spusese
Pristavul Mèdon, că știuse sfatul.
Se duse dar în sală, însoțită
De odăiașe. Cum sosi acolo
La peținori, ca se opri pe pragul
Frumoasei săli, acoperindu-și fața
C-un luciu văl. Ea începu să certe
Pe Antinou și se răsti la dînsul:
„Tu, Antinou, sfruntate și haine,
Ți-a mers zadarnic buhul că-n Itaca
Tu bați pe toți vîrstenii tăi cu mintea
Și cu vorbitul. Ba ești dimpotrivă.
De ce, zărghite, unelțești omorul
Lui Telemah și nesocoți străinii
Adăpostiți la noi sub ocrotirea
Celui-de-sus? Nici nu-i iertat să cauți
Tu rău să-i faci, nici el să-ți facă ție.

---

514 Nu pentru că așa ar fi fost deprinderea în lumea homerică (cf. comportarea Elenei la Sparta: IV, 167 și urm.), ci dintr-o sfială proprie Penelopei. Cf. mai departe XVII, 247—248; XVIII, 240—243 și 275—276.

Nu știi c-aici la noi al tău părinte
S-a oplosit cînd a fugit de teama
Poporului? C-aveau grozavă ciudă
Pe el, că se-nhăitase cu tîlharii
De tafieni și păgubise neamul
Tesproților care erau de-ai noștri.
Stau gata să-l omoare și să-l facă
Bucăți pe el, să-i prade-averea-i multă.
Dar furia le-o potoli Ulise
Și-n loc i-opri. Iar tu, drept mulțumire,
Acum îi spulberi casa necinstind-o,
Îi ceri nevasta și-i omori copilul
Și mie sufletu-mi zdrobești. Te rog dar
Să încetezi și să îndemni la bine
Și pe ceilalți." Iar Evrimah răspunse:
„Tu, fiică înțeleaptă-a lui Icariu,
Te-ncrede-n noi și nu mai duce grijă.
Cît eu trăiesc și-am ochi să văd pe lume,
Nu-i nimenea și nu va fi vrodată
Un om care-ndrăzni-va să s-atingă
De Telemah. Îți dau aci cuvîntul
Și fi-va cum zic eu. Pe loc țîșni-va
Cernitu-i sînge-n jurul lăncii mele.
Căci și pe mine-adeseori Ulise
În brațe m-a luat, mi-a pus în mînă
Fripturi și vin mi-a dat să beau. De-aceea
Și Telemah mi-e drag ca nimeni altul;
Deci nu te teme c-ar putea să-i vie
Omorul de la pețitori, că moartea
Ce vine de la zei nu-i chip s-o-nlături."
Așa-i vorbi ca s-o mai îmbuneze,
Dar el gîndea pieirea lui. Iar dînsa
Suindu-se-n cămările strălucii
Și-a plîns bărbatul pînă ce pe pleoape
Un somn plăcut îi picură Minerva.
Se-ntoarse pe-nserate și văcarul
La Telemah și la Ulise. Dînșii

---

[531] Vezi mai înainte nota la I, 152.
[532] Vezi mai înainte nota la XIV, 427.

Junghiaseră un porc de-un an și-acuma
Se pregăteau de cină. Iar Minerva
S-apropie de ei și cu o vargă
Pălindu-l pe Ulise, -l face iară
Bătrîn să fie și-ntolit în zdrențe,
Ca nu cumva păstorul să-l cunoască
Cum l-ar vedea, să meargă-apoi la doamna
Să-l spuie și să-i dea pe față taina.
Și Telemah îi glăsui întîiul:
„Veniși, Eumeu. Ce zvon mai e-n cetate?
Se-ntoarseră de unde stau la pîndă
Nemernicii sau mai pîndesc și-acuma
Pe drumul meu spre casă?“ El răspunse:
„Eu nici nu m-am gîndit să-ntreb de asta,
Să cercetez cutreierînd orașul.
Mi-era să duc mai repede solia
Și să mă-ntorc napoi. Dădui în cale
De-un vestitor trimis de-ai tăi tovarăși,
Un crainic iute de picior ce-ntîiul
Pe maica ta vesti. Știu sigur una,
Căci am văzut cu ochii mei: sosisem
Aproape de oraș, pe unde-i Dealul
Lui Hermes, cînd odată văd că intră
O navă repede-n limanul nostru.
Erau într-însa oameni mulți; grămadă
De paveze și lănci în toată nava.
Mi s-a părut că-s ei, dar nu știu bine.“
Așa grăi, ci Telemah surîse
La tatăl său privind cu dinadinsul,
Dar se feri de slugă să nu-l vadă.
Iar ei, după ce lucrul încetară,
Făcură masa și se ospătară.
Și cînd de-ajuns mîncară și băură,
Căzară de culcuș și parte-avură
De darul somnului și de odihnă.

CÎNTUL XVII

A doua zi cînd se răsfiră zorii
Trandafirii, și-ncalță pe picioare
Sandale dalbe fiul lui Ulise
Și ia pe urmă lancea potrivită
În pumnul lui și spre oraș pornind-o,
Porcarului său zise: „Mă duc, taică,
Pe la oraș ca să mă vadă mama:
Mă tem că nu-și va conteni ea plînsul
Nesuferit și lăcrimosul vaiet
Pîn' nu mă va vedea. De-aceea ție
Așa-ți demînd: Ia tu și du-n cetate
Pe-acest sărman străin; cerșească-acolo
El hrana lui și, cine vrea să-i deie
O pîne și-un pahar de vin. Eu nu pot
Tot natul venetic să-l port pe spate,
Că prea sînt necăjit. Dacă străinul
S-ar supăra, mai rău i-o fi lui însuși,
Că mie-mi place s-o spun verde.“ Zise
Lui Telemah la ast-atunci Ulise:
„Prietene, nici eu nu vreau pe-aicea
Să fiu oprit. Mai bine cerșetorul
Cerșească prin oraș sau pe la sate;
Mi-ar da fiștecare după vrere.
Eu nu mai sînt acum de vîrst-aceea
Ca să rămîn aici pe lîngă staul,
Să mă supun în toate la porunca
Unui stăpîn. Tu du-te, că pe mine

Curînd mă va călăuzi păstorul
Trimis de tine, -ndată ce la vatră
M-oi încălzi şi soarele-o să vie,
Că prea sînt proaste hainele pe mine
Şi-o pat cumva-n răcoarea dimineţii.
Apoi aud că-i drum pîn' la cetate."
Aşa-i grăi. Iar Telemah din staul
Ieşind, porni, şi-n mersul lui cel iute
Duşmanilor chitind urzea pieirea.
Iar cînd ajunse la măreaţa-i curte,
De-un stîlp înalt îşi răzimă el lancea
Şi-ntră în casă peste prag de piatră.
Întîi îl vede doica Evriclèa
Care-aşternea prin sală blăni pe jeţuri
Frumos lucrate. Ea cu ochii-n lacrimi
Se duse drept la el. Îl înconjoară
Şi celelalte slugi a' lui Ulise,
Cu dragoste-l primesc şi-l tot sărută
Pe cap, pe umeri. Iese atunci din casă
Şi Penelopa-ntocmai ca zeiţa
Diana sau ca Venera de aur.
Plîngînd, de drag cuprinde-n braţe fiul,
Pe ochi frumoşi, pe cap îl tot sărută,
Apoi cu glas duios începe a-i zice:
„Venit-ai, Telemah, lumina-mi dulce?
Eu nu credeam să te mai văd vrodată,
De cînd pe-ascuns şi făr-a mea-nvoire
Plecat-ai în corabie spre Pilos
Ca tu să-ntrebi de dragul tău părinte.
Dar spune-mi mie ce-ai văzut pe-acolo."
Iar chibzuitul Telemah răspunse:
„O, mamă, nu trezi mîhnirea-n mine
Şi nu mă-nduioşa, c-abia scăpat-am
De moarte crudă. Dar mi te-mbăiază
Şi-mbracă-te curat şi împreună
Cu şerbele la tine sus te suie
Şi juruie că boi întregi pe-altare
Vei prinosi la zeii toţi din slavă,
Ca doar Fulgerătorul să ne-ajute
La răzbunare. Eu mă duc mai iute
De-aici la piaţă să poftesc străinul

Care-a venit cu mine împreună
La-ntorsul meu de-acolo. Eu nainte
Îl trimesei cu bunii mei tovarăşi
Şi la Pireos stăruii să-l ducă
La el acasă, s-aibă toată grija
Să-l ospăteze şi să-i facă cinste
Pîn' la sositul meu." El asta zise;
Ea nu rosti nici un cuvînt. Se duse
De se-mbăie şi în curate haine
Se învăscu şi jurui prinoase
De boi întregi la zeii toţi din slavă,
Ca doar Fulgerătorul să-i ajute
La răzbunare. Telemah din curte
Ieşi apoi cu sulița-i în mînă
Urmat de-ogari cu sprintene picioare.
Minerva-asupra-i revărsă un farmec
Dumnezeiesc, de se uitau la dînsul
Uimiţi cu toţii cînd venea. Şi-ndată
Se strînseră-mprejuru-i peţitorii
Şi-n faţă-i dulce cuvîntau, ci-n sine
Voiau pierzarea lui. Dar el de gloată
Se depărtă şi merse-acolo unde
Şedea Antîfos, Mèntor şi Alitèrses,
Prietenii lui părinteşti din vremuri.
Iar ei amănunţit îl întrebară
De drumul lui. S-apropie de dînşii
Pireos, luptător vestit din lance,
El pe străin îl duse prin cetate
La adunare. Telemah în grabă
Veni pe lîngă oaspe, iar Pireos
Întîiul zise: „Telemah, porneşte
Mai repede pe slugi la mine-acasă
Ca să-ţi trimit odoarele ce-Atride
Ţi-a dăruit." Iar Telemah răspunse:
„Pireos, nu ştiu care-o fi sfîrşitul.
De m-or ucide-n taină pe la curte
Şi-or împărţi averea-mi peţitorii,

---

[91] Primul nu-i pomenit în nici un alt loc al poemului; despre Mentor şi Aliterses s-a vorbit în cîntul II, versurile 218 şi urm., 309 şi urm.

Vreau tu să le păstrezi acele daruri,
S-ai parte tu mai bine decît unul
Din peţitori. Iar dacă lor eu însumi
Le vin de hac şi capăt le voi pune,
Tu bucuros să mi le-aduci la mine,
Ca astfel să mă bucur." Şi cum zise,
Pe bietul de străin îl duse-acasă.
Iar cînd sosiră-n casele-i frumoase
De locuit, veşmintele-şi lăsară
Pe scaune şi-n jeţuri, şi intrară
În netezite scălzi să-şi facă baie .
Şi după ce femeile-i spălară
Şi-i unseră cu miruri, îmbrăcară
Veşmînt pe ei şi mantii moi, lînoase,
Apoi ieşind din căzi şezură-n jeţuri.
Aduse apă de spălat pe mînă
O fată, în frumos ibric de aur,
Pe un lighean de-argint, ca să se spele
Şi le-ntinse-o masă şlefuită
Şi dete pîne şi bucate multe,
Poftindu-le din tot ce-aveau păstrate.
Iar Penelopa pe un jeţ se puse
Naintea lor pe la usciorul sălii
Şi mai torcea din caier fir subţire.
Au prins atunci ei mînile să-ntindă
Cu toţii la bucatele din faţă.
Iar cînd de-ajuns mîncară şi băură,
Luă întîi cuvîntul Penelopa:
„Eu, fătul meu, mă sui acum la mine
Şi-acolo iar mă culc în aşternutul
De jale-al meu, stropit de mii de lacrimi,
De cînd Ulise a plecat la Troia.
Nainte de-a veni din nou la mine
Trufaşii peţitori, tu n-ai vrut mie
Să-mi spui curat de-ai auzit că vine
Părintele-ţi." Iar Telemah răspunse:
„Ţi-oi spune, mamă, numai adevărul.
Ne duserăm la Pilos şi la Nestor,
Bătrînul domn. El mă primi la curte,
Mă ospătă şi mă-ngriji cu totul
Prietenos, întocmai ca un tată

Pe fiul său plecat de multă vreme
Și de curînd sosit din altă parte;
Așa de bine îngriji de mine
Cu fiii lui măriți. Dar el îmi zise
Că n-auzi de la vrun om din lume
De viețuie sau este mort Ulise.
De-aceea mă-ndreptă la Menelaos
Cu telegari și cu teleagă bună.
Acolo eu văzui și pe Elena,
Femeia pentru care pătimiră
Așa de mult aheii și troienii
Cu voia zeilor cerești. Îndată
Mă întrebă războinicul Atride
De ce-am venit la el în desfătatul
Lacedemòn. I-am povestit eu toate
Așa cum sînt, și el atunci îmi zise:
«Hei, doamne, niște păcătoși și fameni
Ar vrea să doarmă-n patul lui Ulise,
Bărbat așa de vajnic în putere!
Cum dacă cerbul, adormindu-și puii
Sugari în cuibul unui leu puternic,
Cutreieră păduri și paște iarbă
Pe văi și cînd se-ntoarnă leul
La cuibul său dă puilor o moarte
Năprasnică, la fel Ulise-odată
Zdrobi-va pe mișei. Dă, doamne Joe,
Tu, Palas și Apollon, ca Ulise
Să fie așa cum fu odată-n Lesbos,
Temeinica cetate, cînd la sfadă
Sări din loc la Filomelianul,
De se luă la harță el și zdravăn
Îl zdupui, de fură veseli toți aheii;
Așa să fie cînd va da odată
De pețitori! Ce moarte fulgerată
Și nunt-amară avea-vor ei cu toții!
Iar despre ce mă-ntrebi și-mi faci rugare,
Nimic n-oi ocoli spre înșelare

163-192 Pasajul repetă întocmai spusele lui Menelau **din cîntul** IV, 455—478.

La povestit, ci toate cîte-mi spuse
Adevărat Proteu, bătrînul mării,
Le-oi spune drept, nimic nu voi ascunde.
El zise că-l văzu mîhnit de moarte
Într-un ostrov în casele zeiței
Calipso, care-l ține cu de-a sila.
Nu poate-n țară el napoi să vie,
Căci n-are vase cu lopeți și oameni
Să-l ducă pe întinsul spate-al mării.»
Așa-mi vorbi Atrid, vestitu-n arme.
Cu asta isprăvii călătoria
Și mă-ntorsei. Îmi dară vînt prielnic
Nemuritorii și-napoi pe mare
Mă petrecură repede în țară.“
Acestea-i povesti. Iar Penelopa
Îl auzi cu inima mișcată.
Grăi Teoclimen atunci la dînsa:
„Femeie preacinstit-a lui Ulise,
Nimica nu ne lămuri Atride,
Ascultă-mă, că eu pe neminţite
Voi proroci și nu ți-o voi ascunde.
Eu pot să jur acum și iau ca martor
Întîi pe Joe, zeul cel mai mare
Și mai puternic. Martoră iau vatra
Cea sfînt-a marelui Ulise, unde
M-adăpostesc, c-aici i-acum Ulise,
Aici în țară, stă pe loc sau umblă
Și află el ticăloșia asta
Și groapă peţitorilor le sapă,
Cum judec după piaza ce-am văzut-o
Și am adus-o-ndată la ştiinţa
Lui Telemah, cînd mă găseam pe mare.“
Ură atunci și zise Penelopa:
„Străine, fie-ți vorba împlinită!
Să vezi îndată ce prietenie,
Ce daruri ai din parte-mi! Că oricine,
Cum te-ar veda, te-ar ferici pe tine.“
Așa ei laolaltă cuvîntară.
Iar înaintea curții lui Ulise
Steteau la joc și azvîrleau cu discul
Și lancea peţitorii pe loc neted,

Pe unde-şi lăfăiau neobrăzarea.
Iar cînd fu vremea de cinat, veniră
De pretutindeni de la ţară vite,
Că le-aduceau păstorii ca nainte.
Într-asta Mèdon, care-a fost un crainic
Ce le plăcea mai mult şi sta de faţă
La masa lor, aşa-i pofti pe dînşii:
„Băieţi, destul cu toţii petrecuraţi
La joc aici. Veniţi acum la curte
Să pregătim ospăţul. Bine-i ca la vreme
Să stăm la masă.“ Ei îl ascultară;
Sculîndu-se, curînd se-napoiară.
Iar cînd au fost la curtea cea frumoas
De locuit, veşmintele-aşezară
Pe scaune şi-n jeţuri şi-ncepură
Să-njunghe mari berbeci şi capre grase,
Vieri încălaţi şi-o vacă cirezară,
Merindea lor de cină. Iar vătaful
Porcarilor şi-Ulise atunci din staul
Se îndemnau să plece la cetate.
Porcarul începu întîi: „Străine,
Tu azi pofteşti să mergem în cetate,
Cum porunci stăpînul meu. Dar totuşi
Eu aş fi vrut să fi rămas la staul
Ca păzitor, ci mie mi-e ruşine
Şi teamă mi-e de el să nu mă certe
Pe mine-apoi, şi cade greu mustrarea
Stăpînilor. Deci hai acum să mergem,
Că-n bună parte ziua-i-naintată.
Apoi spre seară o să-ţi fie rece.“
Ulise iscusitul îi răspunse:
„O ştiu şi eu şi cuget tot ca tine,
Ci hai la drum şi fii tu călăuza-mi.
Dar dă-mi şi un toiag, dac-ai vreunul
Tăiat cumva pe-aici ca să mă sprijin,
Că ziceţi voi că lunecoasă-i calea.“
Aşa grăind, el şi-aruncă pe umăr
Desaga-i proastă, toată bortelită,
Cu baiere făcute din frînghie.
Porcaru-i dete-un băţ să-i facă voia
Şi o porniră. Iar de pază-n urmă

Rămaseră păstorii și zăvozii.
Eumeos își ducea-n oraș stăpînul
În chip de cerșetor bătrîn și jalnic,
Proptit în băț și jerpelit în zdrențe.
Pășiră ei pe-o cale gloduroasă
Și cînd s-apropiară de cetate
Sosiră la fîntîna cea frumoasă
De unde s-adăpau locuitorii,
Fîntînă curgătoare ce-o durase
Itacos și Neritos și Polictor.
Era încercuită de-o dumbravă
De plopi setoși de apă și unda-i rece
Curgea de sus din stîncă. Iar deasupra
Era clădit frumos altar de nimfe,
La care se-nchinau jertfind drumeții.
Acolo-i întîlni pe ei feciorul
Lui Doliu, Melanteu. Mîna el capre
Alese dintre cele de la turme,
Merinde pentru pețitori. Din urmă
Veneau și doi păstori. Și cum căprarul
Văzu pe călători, la ei cu gura
Se năpusti și începu să-i certe
Urît și-amarnic ocărînd pe-Ulise:
„Ce potrivеală! Un netrebnic duce
Pe alt netrebnic. Cum îi tot adună
Un zeu pe cei de-o teapă împreună!
Porcare, prăpăditule, pe unde
Mai duci cu tine spurcăciunea asta
Și boala asta de calic, blăstemul
Ospețelor, ce umărul și-l freacă
De multe uși, cerșind o bucătură,
Nu săbii, nici căldări. Ci dă-mi-l mie
Ca paznic și măturător la staul,
Să-mi care frunză pentru iezi și-acolo

---

275 Itacos pare să fie eponymul insulei. Neritos amintește muntele cu același nume din Itaca. Un Polictor e amintit în cîntul XVIII, 386 ca tată al lui Pisandru, unul din pețitorii Penelopei.

282 Desigur altul decît credinciosul Doliu, lăudat în cîntul XXIV, 516 și urm.

Să bea din zăr, să vezi cum el se-ngraşă.
Dar nărăvit cum e la trîndăvie,
El n-o să fie bun de nici o treabă,
Că-i place să se tupile-ntre oameni,
Cerşind să-ndoape burta-i nesătulă.
Dar eu ţi-o spun şi-aşa are să fie:
De merge la conacul lui Ulise,
E vai de el, că multe scăunaşe
Vor repezi asupra-i peţitorii
Şi coastele i-or frînge." Astfel gura
Şi-mbălura şi-n treacăt lui Ulise
I-a dat prosteşte-n şale cu piciorul,
Dar nu-l putu înlătura din cale,
Că ţapăn se propti Ulise. Dînsul
Stătu la chibzuri, se gîndi să sară
La el cu bîta şi să-i curme viaţa
Sau chiar de jos să-l umfle de picioare
Şi să-l izbească de pămînt cu capul.
Dar se ţinu şi se-nfrînă Ulise.
Ci pe căprar în ochi privind, porcarul
Îl sudui. Apoi cu mîni întinse
Ură fierbinte: „Zîne de izvoare,
Voi fiicele lui Joe, dacă vouă
V-a ars pe-altar Ulise-odată buturi
De iezi şi miei, învăluite-n prapuri,
Urarea-mi ascultaţi: să vie dînsul,
Stăpînul nostru, să-l aducă zeii,
Că-ţi scoate el din ţeastă atunci tot fumul
Şi fala asta care-o porţi şi ţanţoş
Te arăţi mereu, cînd umbli prin cetate,
Pe cînd păstorii răi fac jaf în turme."
Iar Melanteu căprarul îi răspunse:
„Vai, ce mai latră cînele, vicleanul!
Hei las' că pe corabie l-oi duce
Odată eu, departe de Itaca,
Şi-acolo-l vînd şi iau preţ bun pe dînsul,
Trăsni-l-ar cu-a lui arc de-argint Apollon
Pe Telemah în casa lui chiar astăzi!
Ori peţitorii să-l răpuie-ntocmai
Cum s-a răpus departe şi Ulise."
El asta zise şi-i lăsă în urmă,

Căci ei păşeau agale. Tot se duse
Şi fu-n curînd la curtea lui Ulise.
Intră acolo-ntre bărbaţi şi-n faţa
Lui Evrimah se puse. El la dînsul
Ţinea mai mult şi parte din friptură-i
Făcură cei care slujeau la masă.
I-aduse atunci şi chelăriţa pîne.
Venind apoi Ulise şi porcarul
Stătură aproape. În auz le-ajunse
Răsunetul unei cîntări, că Femiu
Din nou cînta din liră. Iar Ulise,
Luînd de mînă pe porcar îi zise:
„Ce lesne-i să cunoşti mîndreţa asta
De case-a lui Ulise şi-ntre atîtea
Să le-osebeşti! Vin rînduri după rînduri;
Şi-ograda e cu şart împrejmuită
Cu zid şi streşini, şi-are porţi cu două
Canaturi îmbinate de minune.
Cu armele nu-i nimeni să le calce.
De bună seamă oameni mulţi năuntru
Caută de-ospeţe, că fum se-nalţă
De la fripturi şi sună viers de liră,
Cu care zeii mesele-nsoţiră."
Eumeu porcarul i-a răspuns: „Tu lesne
Te-ai priceput, că nu eşti slab de minte.
Dar să vedem cum facem noi acuma.
Ori intri tu întîi în casa mare,
Te furişi între peţitori şi-afară
Stau singur eu. Ori, dacă vrei mai bine
Aşteaptă tu şi eu mă duc nainte.
Dar nu întîrzia, să nu te vadă
Pe-afară cineva şi să te bată
Sau să te-alunge. Chibzuieşte bine."
Răspunse multpăţitul crai Ulise:
„Doar ştiu şi eu şi cuget tot ca tine;
Ci mergi nainte. Eu rămîn pe-aicea,
Că-s învăţat la brînci şi la bătaie,
Eu pot să rabd, că pătimit-am multe
Pe mare şi-n război. Şi asta una

[354] Vezi mai înainte nota la I, 573.

Să fie pe deasupra. Nu se poate
Să înfrînez și să ascund în mine
Cumplita foame blăstemată, care
Amar mai chinuiește biata lume,
Că pentru ea corăbii se-narmează
Și mări străbat și-aduc nenorocire
La neprieteni.“ Astfel ei vorbiră.
Un cîne tolănit atunci ridică
Urechile și capul, bietul Argos
Al lui Ulise, -ogarul care-odată
El însuși îl crescu, dar n-avu parte
De dînsul, că plecase el la Troia.
Nainte vreme-l înhăitau bărbații
Cu ei ca să vîneze cerbi și iepuri
Și căprioare. Dar de cînd se duse
Stăpînul său, sta oropsit deoparte,
Culcat pe bălegarul care fuse
Naintea porții aruncat grămadă
Din grajd de muli și boi, pînă ce robi
Să-l care apoi spre-a gunoi cîmpia.
Acolo sta bătrînul cîne Argos
Mîncat de jeg, de viermi și de gîngănii.
Dar cum simți c-alăturea-i Ulise,
Clăti din coadă și-și bleji deodată
Urechile, dar nu putu să vie
Aproape de stăpînul său. Ulise,
Deoparte stînd, o lacrimă își șterse
Dar nu-l văzu de loc al lui tovarăș.
Apoi îndată începu să-ntrebe:
„Eumeu, așa mă mir de bietul cîne,
Că zace pe gunoi, căci tare-i chipeș.
Dar nu știu dacă el pe lîngă asta
Mai fu și iute de picior sau numai
Așa un cîne ca oricare altul,
Ce stă pe lîngă mese și pe care

---

[399] Probabil cel mai vechi text grec menționînd folosirea îngrășămîntului animal la îmbunătățirea solului. Mai tîrziu Xenofon *(Oeconomica*, XX, 4) și marele botanist Teofrast *(Historia plantarum*, II, 7, 1) vor recomanda insistent gunoitul ogoarelor pentru obținerea unor recolte bogate.

Stăpînii-l ţin la ei de frumuseţe."
Eumeu îl desluşi: „Este copoiul
Aceluia care-a murit departe.
De-ar fi rămas la trup şi-n hărnicie
Precum era cînd l-a lăsat Ulise,
Pe loc te-ai fi uimit de repejunea
Şi de vîrtutea lui. Că prin adîncul
Pădurii dese nu-i scăpa la goană
Nici-o jivină, că-n adulmec fuse
Neîntrecut. Acum însă nevoia
L-a copleşit că i-a pierit stăpînul
Pe loc străin, iar slugile n-au grija
Şi ştirea lui. Că robii, cînd stăpînii
Nu poruncesc, s-abat din calea bună,
Căci Dumnezeu pe oameni îi despoaie
De vrednicia lor pe jumătate,
Cînd ei ajung în stare de robie."
Aşa vorbi. Apoi intră în curte
Şi merse drept la peţitori în sală.
Atunci lui Argos i-a fost dat să moară,
Îndată cum pe domnul său văzuse
Întors la douăzeci de ani acasă.
Iar Telemah naintea tuturora
Zări prin sală cum venea porcarul
Şi repede-i făcu un semn poftindu-l.
Iar el în jur privind, luă un scaun
De pe la masă, unde fripturarul
Şedea şi împărţea fripturăria
La peţitori, cînd ei mîncau în sală,
Şi scaunul îl puse-n faţa mesei
Lui Telemah şi s-aşeză pe dînsul.
Un crainic îi aduse o bucată
De carne şi din coş i-aduse pîne.
Curînd apoi se strecură şi-Ulise
În chip de cerşetor bătrîn şi jalnic,

429-431 Versuri rămase proverbiale, pentru a exprima decăderea fizică şi morală decurgînd din starea de sclavie. Tristul lor adevăr avea să fie tot mai dureros resimţit pe măsura trecerii de la robia patriarhală a epocii homerice la sclavajul evoluat al perioadelor clasică şi elenistică.

Proptit în băţ şi jerpelit în zdrenţe,
Şezu la uşă pe un prag de frasin
Şi-aci se răzimă el de usciorul
De chiparos, pe care-odinioară
Cu meşteşug îl şlefui un meşter
Şi îl obli frumos pe ciripie.
Iar Telemah, dintr-un paner de pîne
Luînd un codru şi friptură multă
Cît mînile-amîndouă-i încăpură
Şi pe porcar poftind apoi la sine,
I-orîndui aşa: „Tu astea dă-le
Străinului ce stă în prag şi-nvaţă-l
Să umble el cerşind la fiecare
Din peţitori. Ruşinea-i nerozie
La nevoiaşi.“ Îl auzi porcarul
Şi merse-apoi pe lîngă el şi-i zise:
„Străine, acestea ţi le dă băiatul
Stăpînului şi el te mai învaţă
Să umbli şi să ceri la fiecare
Din peţitori, că zice că-i prostie
Ruşinea la un om lipsit“. Ulise
Voios ură atunci: „Dă, doamne Joe,
Ca Telemah să-mi fie între oameni
De-a pururi fericit, să-i fie toate
Dorinţele-mplinite“. Asta zise
Şi le primi cu mînile-amîndouă,
Şi-n faţă-i jos le puse pe desagă,
Şi cît horî în sală cîntăreţul,
El îmbuca mereu. Iar cum zîngarul
Dumnezeiesc şi-a încetat cîntarea,
Cinase şi Ulise şi-ncepură
Să lărmuie prin sală peţitorii.
Ivindu-se Minerv-atunci pe lîngă
Ulise,-l învăţa bucăţi de pîne
S-adune de la domni, să vadă cine
Sînt buni şi drepţi şi care sînt nemernici,
Deşi de moarte n-avea să mai cruţe
Pe nici un peţitor. Şi el purcese
Din dreapta fiecăruia să ceară
Şi mîna şi-o întinse la tot insul,
De parc-a fost milog de multă vreme.

Iar ei îl miluiau și-i dau pomană,
Dar se uitau nedumeriți la dînsul,
Se întrebau dar cine-o fi, de unde
Să fi venit? Iar Melanteu le zise:
„Voi, petitori crăiesei preacinstite,
Să ascultați să spun cine-i străinul.
Pe dînsu-l colăci pe-aici porcarul,
Dar nu știu bine din ce neam se trage."
Iar Antinou îndată pe-Eumeos
Îl dojeni: „Cumetre, tu, porcare,
Ce l-ai cărat pe-acesta în cetate?
Doar n-avem noi destui calici și scîrbe
De cerșetori, a meselor năpastă?
Ori nu socoți destul c-atîția oameni
Mănînc-aci de la stăpîn averea
Și mi-ai poftit încoace și pe-acesta?"
Lui Antinou așa-i plăti Eumeos:
„Tu, Antinou, cît ești de domn și mare,
Tot n-ai vorbit frumos. Dar cine merge
De capul lui să cheme de pe-aiurea
Un om, de nu-i în slujba obștii
Cum e un vraci, un ghicitor, un meșter
Zidar, un cîntăreț care desfată
Pe toți cu viersul lui? Numai aceia
Pe tot pămîntul sînt poftiți de oameni,
Ci nimenea pe un milog nu-l cheamă
Să stea pe capul lui. Dar tu de-a pururi
Ești cel mai aspru între domni aicea
Cu oamenii din casa lui Ulise
Și mai dihai cu mine. Însă mie
De fel nu-mi pasă pînă ce viază
La curte înțeleapta Penelopa
Și Telemah cel arătos ca zeii."
Dar Telemah îi zise: „Taci din gură
Și nu-i răspunde tu cu vorbă multă,
Că-i datina lui Antinou, amarnic

---

511 și urm. E de reținut prețuirea arătată în aceste versuri și în alte pasaje ale poemului muncii manuale, care n-a început a fi disprețuită decît mai tîrziu, pe urma înmulțirii sclavilor și a diferențierii ocupațiilor „servile" de cele „liberale".

Să ne jignească tot cu vorbe grele
Şi asupră-ne s-asmuţe şi pe alţii".
Apoi spre Antinou se-ntoarse dînsul:
„O, Antinou, întocmai ca un tată
De fiul său tu îngrijeşti de mine
Cînd stărui ca acest străin să fie
Gonit de-aici cu sila. Dar de asta
Ferească Domnul! Ia tu de la masă
Şi dă-i de toate lui. Eu n-am să-ţi bănui,
Ba chiar te şi îndemn. Şi despre asta
Să nu te temi de mama, nici de vruna
Din roabele din casa lui Ulise.
Dar alta ai pe suflet: vrei mai bine
Decît să dai, să te îmbuibi pe tine."
Dar Antinou lui Telemah răspunse:
„Ce spui tu, Telemah, aşa cu ifos
Şi scos din fire. De i-ar da cu toţii
Cît eu îi dau, el ar putea departe
De-aici trei luni întregi să ţie casă."
Aşa-i grăi. Şi apucînd deodată
Un scăunaş pe care el sub masă,
Cînd ospăta, ţinea picioare dalbe,
I-l arăta ameninţînd. Dar domnii
Ceilalţi cu toţii deteră pomană,
Cu pîne şi cu cărnuri ei umplură
Desaga lui. Şi cînd venea Ulise,
Napoi la prag, să guste din pomana
Ce-avu, lîng-Antinou s-opri şi astfel
Îi zise: „Dă-mi, prietene, că-mi pare
Că nu eşti cel din urmă, ci întîiul
Între ahei, că ai înfăţişare
De împărat. De-aceea se cuvine
Să-mi dai mai mare halcă decît alţii
Şi pretutindeni te-oi slăvi. Odată
Trăiam şi eu mai norocit pe lume,
Cu tot belşugu-n casă, şi adese
Mai dam şi vrunui biet pribeag, oricare
Să fi fost el şi orişice nevoie
Să-l fi adus. Şi slugi aveam o turmă
Şi alte multe bunătăţi, cu care
Duci trai ca lumea şi bogat te cheamă.

Dar Joe mă pierdu, c-așa-i fu vrerea.
Mă-mpinse spre Egipet, cale lungă
Cu derbedei vînturători de mare,
Ca să mă piardă. Acolo eu pe rîul
Egipetul oprii și pe tovarășii
Povățuii să steie la corăbii
Spre paza lor și repezii iscoade
Să meargă la vedeli și să vegheze.
Dar dînșii ascultară de trufia
Și de pornirea lor și începură
Deodată să despoaie frumusețea
De țar-a egiptenilor, să care
Femei și prunci și pe bărbați s-omoare
Și larm-ajunse repede-n cetate.
Cum auziră zarva, egiptenii
Din zori de zi veniră și tot șesul
Fu plin de călăreți și de pedeștri
Și arme lucii. Joe tunătorul
Sili atunci la fugă rușinoasă
Pe soții mei, de nu-ndrăzni nici unul
Să ție piept, așa-i împresurase
De pretutindeni răul. O mulțime
De-ai noștri-au fost uciși cu lănci de-aramă,
Iar alții fură duși de vii la munca
Cea silnică. Pe mine mă predară
Unui străin ce oaspe fuse-acolo
Întîmplător, ca să mă ia la Chipros,
Anume Dmetor, fiul lui Iasos,
Stăpînitor în Chipros. Iar de-acolo
Venii încoace-acum ca vai de mine."
Dar Antinou așa-l primi cu gura:
„Ce zeu dușman mi-aduse astă ciumă
Și-această boal-a mesei? Stai la mijloc
Așa cum stai, departe de-a mea masă,
Să nu te pomenești degrabă-n Chipros
Și în Egipetul amar, tu care
Cerșești cu îndrăzneală și sfruntare
Și mi-i colinzi pe toți cu calicitul,
Iar ei îți dau cu ghiotura. N-au preget
Și milă nicidecum cînd este vorba
Din bunurile altora să deie,

Căci ei cu toţii au destul.“ Ulise
Feri în lături de la el şi zise:
„Vai, eşti frumos, dar n-ai un dram de minte;
Tu n-ai da unui scăpătat nici sare
Din casa ta, tu, care şezi la masa
Străinului şi nu te-nduri o pîne
Să-mi dai măcar, deşi ai mult-avere“.
Aşa-l picni. Şi Antinou mai tare
Se îndîrji şi crunt privind la dînsul,
Aşa-i rosti cuvinte zburătoare:
„Tu n-ai să te mai cari de-aici cu buna,
Obraznice, dacă mă-nfrunţi pe mine“.
Apoi luă un scăunel cu care-l
Izbi la dreapta-n spate pe la umăr,
Iar el rămase ţapăn ca o stană,
Că nu-l putu clinti din loc izbirea,
Şi stînd tăcut, clăti din cap şi-n sine
Amar gîndi. Se trase-apoi şi stete
Din nou pe prag, lăsă desaga-i plină
Şi zise peţitorilor, Ulise:
„Voi, peţitori ai preamăritei doamne,
Cuvîntul ascultaţi-mi. Vă voi spune
Ce mă învaţă inima din mine.
Doar nu-i atîta jalea şi mîhnirea
Cînd omul e lovit în bătălia
Ce-o duce pentru bunurile sale,
Cirezi de boi sau turme de oi albe.
Dar Antinoos mă lovi pe mine
Pentru un pîntec păcătos şi-amarnic
Ce-aşa de rău mai chinuieşte lumea.
Dar dacă mai sînt zei şi zîne Furii
Şi pentru cerşetori, ajungă-l moartea
Pe Antinou nainte de nuntire!“
Dar Antinou Eupitianu-i zise:
„Stai şi îmbucă-n pace ori pleac-aiurea
Străine tu, ca nu cumva-auzindu-ţi
Cuvintele, să mi te ia de labă
Sau de un crac voinicii şi prin casă
Tîrîndu-te să-ţi sfîşie tot trupul“.
Aşa răcni şi toţi peste măsură
Se înciudară şi ziceau din gură:

„Prietene Antinou, e o rușine
Să dai așa-ntr-un biet milog. El poate
O fi vr-un zeu ceresc. Adesea zeii
Ca oameni venetici și-n multe chipuri
Orașele străbat și cercetează
Ticăloșia și dreptatea lumii."
Așa-i ziceau cu ciudă peținorii;
El nu voia de vorba lor să știe.
Iar Telemah simți cum crește-ntr-însul
Nespusă-ndurerare, bătut fiindu-i
Părintele. Dar el din ochi nu scoase
O lacrimă. Mocnind rămase-acolo,
Clăti din cap și crunt gîndi în sine.
Cum auzi-nțeleapta Penelopa
Că-n sala mesei fu lovit străinul,
Femeilor le zise: „Așa pe tine,
O, Antinou, să te loveasc-Apollon!"
Adause Evrinoma: „Dacă zeii
Ne-ar împlini asupra lor blăstemul
Nici unul n-ar vedea ziua de mîne".
Iar Penelopa-atunci urmă: „Bunico,
Ei toți îmi sînt grețoși, că pun la cale
Ticăloșii. Dar mai ales hainul
De Antinou, ca moartea mi-i de negru.
Un biet străin milog colindă sala
Și cere doar pomană de la dînșii
Împins de sărăcie. Toți umplură
Desaga lui și numai el c-un scaun
La dreapta-n umăr îl izbi din spate."
Așa grăi femeilor crăiasa
De unde sta-n iatacul ei. Ulise
Cina în vremea asta. Penelopa
Chemă la dînsa pe porcar și-i zise:
„Eumee, fugi și cheamă pe străinul
Să vie-ncoace ca să stau cu dînsul
Și să-l întreb de nu-l văzu cu ochii
Ori n-auzi ceva despre Ulise,
Că-mi pare-a fi prea mult purtat în lume".
Păstorul îi răspunse Penelopei:
„Stăpînă, de-ar tăcea în sal-aheii,
El te-ar putea vrăji cu povestirea.

Trei nopți l-avui la mine în colibă,
Trei zile îl ținui. Că-ntîi la mine
Veni fugar de pe un vas pe mare,
Dar încă nu-și putu găta povestea
Nenorocirii lui. Cum oarecine
Se uită la un cîntăreț cum cîntă,
Deprins de zei, povești fermecătoare
Și cu nesaț dorește el s-asculte
Cîntarea lui, tot astfel și străinul
Mă fermeca pe mine stînd la vatră.
El zice că-i prieten cu Ulise
De la părinți și locuiește-n Creta,
Pe unde-i al lui Minos neam. De-acolo
El, vînturat prin lume, dus de valuri
Și suferinți, sosi la noi acuma.
Cic-auzi că viu este Ulise
Și chiar pe-aici aproape s-află-n țara
Tesproților și-aduce mult-avere."
Luă din nou cuvîntul Penelopa:
„Te du și-l cheamă-ncoa' să-mi spuie singur
În fața mea. Iar ei să șad-acolo
Și să petreacă-n sală sau pe-afară,
Doar sînt cu voie bună, căci avutul
Întreg și néatins și-l au în casă,
Din pînea și din vinul lor se-nfruptă
Doar robii lor, că vin în toată ziua
La noi și-njunghe boi și oi și capre,
Și chefuiesc și beau fără măsură
Și-n mare parte-averea ne-o băură.
Căci nu-i un om așa cum fu Ulise
Să scape casa de urgie. O, Doamne,
De-ar fi să vină el, s-ajungă-n țară,
Ce repede-mpreună cu fecioru-i
Plătea nelegiuirea-acestor oameni!"
Abia grăi și Telemah deodată
Și strănută vîrtos și casa toată

---

[726] Prevestire favorabilă, în credințele superstițioase din antichitate pînă în zilele noastre.

Grozav mai răsună, iar Penelopa
Voioasă rîse-atunci şi pe Eumeos
Grăbi din nou cu vorbe zburătoare:
„Dă fuga, cheamă-ncoace pe străinul
Să vie-aici să stea în faţa-mi. Nu vezi
Cum fiul îmi răspunse cu strănutul?
De bună seamă are să fie moarte
La peţitori, nici unul n-o să scape.
Eu ţi-oi mai spune una, ţine minte:
De voi vedea că oaspele-mi nu minte,
Am să-l îmbrac frumos cu haine nouă."
Cum auzi, porcarul merse-aproape
De el şi astfel îl vesti: „Străine taică,
Te cheamă buna Penelopa, maica
Lui Telemah, doreşte să te-ntrebe
De soţul ei, de patimile tale.
Cînd va vedea că spus-ai adevărul,
Te va-mbrăca frumos în haine nouă
De care eşti lipsit mai mult, că hrana
O poţi cerşi din om în om, ca foamea
Să ţi-o alini; ţi-o poate da oricine."
Ulise i-a răspuns: „Eumeu, îndată
Aş povesti pe neminţite toate
La fiica lui Icariu. Doar ştiu bine
Ce-a fost cu bietu-Ulise, căci avurăm
Aceeaşi soartă tristă. Dar mi-e teamă
De peţitori, că-s mulţi şi răi la suflet,
De-ajunse neobrăzarea lor şi sila
Pînă la cerul cel de fier. Că iată,
Chiar adineauri, cînd umblam prin sală
Şi nu făcusem nici un rău, hainul
De Antinou mă şi pocni în spate
Şi mă duru. Şi nu vru să m-ajute
Nici Telemah pe mine, nici un altul.
Deci roagă pe stăpîna ta s-aştepte,
Cu toată graba ei, pînă-n spre seară
Şi-atunci să stăm la vatră, să mă-ntrebe

---

[755] Cf. mai înainte nota la III, 2.

De ziua cînd bărbatu-i se va-ntoarce,
Că port pe mine haine ruşinoase,
Cum ştii că eu întîi venii la tine."
Cum auzi, se-napoie porcarul,
Şi cînd să treacă pragul, Penelopa
Îl întrebă: „Eumeu, nu vii cu dînsul?
Ce pregetă milogul de nu vine?
O fi avînd de cineva el teamă
Din cale-afară? Ori i-o fi ruşine
Prin casa mea să vie? Cerşetorul,
De-i ruşinos, îşi dăunează singur."
Întîmpină din grai Eumeu porcarul:
„El zice drept cum ar gîndi tot omul
Voind a se feri de înfruntarea
Unor trufaşi. Te roagă dar pe tine
S-aştepţi pînă ce are să-nsereze.
Şi-ar fi şi pentru tine doar, stăpînă,
Mai bine aşa, ca singură de vorbă
Să stai cu el." Iar Penelopa zise:
„Înţelepţeşte cugetă streinul,
Oricine-ar fi. Căci nicăieri pe lume
Nu-s oameni cu purtare mai sfruntată
Şi mai fărădelege ca la mine."
Aşa vorbi crăiasa, iar porcarul,
Cum isprăvi, se duse prin duiumul
De peţitori şi-acolo-n şoaptă zise
Lui Telemah, apropiindu-şi capul
De el, ca nimeni vorba să n-audă:
„Iubitul meu, eu plec să-mi văd la ţară
De porcii mei, de trebile de-acolo,
De-a mea şi-a ta avere. Iar tu vezi-ţi
De toate-aici, dar mai întîi de tine.
Ia seama să n-o paţi, că-s o mulţime
Acei care te pasc. Dar bată-i Domnul
Nainte de-a fi noi răpuşi de dînşii!"
Iar socotitul Telemah răspunse:
„Aşa voi face, taică. Tu cinează
Şi pleac-apoi. Dar vino mîni devreme

Şi adu vite de junghiat pe-alese
Şi las' c-aici am grijă eu şi zeii
De toate cele." Mai şezu porcarul
Pe jeţul bine răzuit. Şi-n urmă,
Sătul de băutură şi mîncare,
Plecă la turmă şi lăsă el sala
Şi-ograda plină de mesenii care
Se veseleau la joc şi la cîntare,
Pe cînd se cobora amurgul serii.

CÎNTUL XVIII

Atunci veni un cerşetor uşernic
Spre a cerşi-n Itaca, un nemernic
Neîntrecut în lăcomie, gata
De-a pururi pe mîncat şi băutură,
Fricos şi slab, dar mare la făptură.
Arneos îi ziceau, că astfel mama-i
La naştere-l numi, dar peţitorii
Îl porecliră Iros-trepăduşul,
Căci el mergea s-aducă ştiri la oameni,
Oricînd era trimis. Şi cum venise,
Din casă-i vru s-alunge pe Ulise,
Şi cicălind aşa-i toca: „Ia-ţi talpa,
Tu, moşule, din tindă şi te cară,
Că de picior te-azvîrl acum afară.
Nu vezi cum toţi m-asmuţă şi-mi fac semne
Să te înşfac? Dar mie mi-e ruşine.
Hai scoală-te, ca nu cumva s-ajungem
Să ne-apucăm cu braţele la sfadă."
S-a încruntat la el şi-a zis Ulise:

---

[8] **Lungul episod al luptei cu Iros (1—208), ca şi acel al apariţiei Penelopei în sala ospăţului (209—392), au fost şi sînt suspectate ca puţin autentice de un mare număr de critici. Acelaşi lucru se poate spune şi despre alte pasaje sau versuri izolate din acest cînt în care repetiţiile şi contradicţiile sînt numeroase, iar acţiunea stagnează.**

„Eu nu-ți fac rău, sărmane, nici pe tine
Nu te grăiesc de rău și nici te pizmui
De tot ce capeți, cît or fi de multe,
Iar pragul ăsta pe-amîndoi ne-ncape.
Nu trebuie să pizmuiești pe alții.
Tu pari a fi un biet milog ca mine,
Iar tot norocul de la zei ne vine.
Dar nu mă înteți la-ncăierare
Și nu mă îndîrji. Deși sînt astfel,
Moșneag cum vezi, te pot umplea de sînge
Pe buze și pe piept. Și-așa de mîne
M-oi liniști, că nu te-i mai întoarce
Napoi aici la curtea lui Ulise."
Dar cerșetorul se răsti la dînsul:
„Vai, ce ușor mai troncăne-acest folte,
De parcă-i o cenușăreasă cloanță.
Îmi vine să-l zdrobesc, să-i dau cu pumnii,
Să fac din falcă jos să-i cadă colții
Ca la un vier bîntuitor de holde.
Hai, te sumete-acum, ca toată lumea
De-aici pe noi la harță să ne vadă.
Dar cum te-i pune tu c-un om mai june?"
Așa naintea naltelor canaturi
Pe repezitul prag în toată voia
Se tot sfădeau milogii. Luînd seama
La asta, Antinou cu poftă rîse
Și zise peținorilor: „Prieteni,
Așa ceva-i nepomenit pe lume:
Ce haz și ce petrecere ne-aduse
Un zeu în casă! Acest străin și Iros
Se ceartă și sînt gata să se-nhațe.
Hai repede să-i punem la bătaie."
La vorba lui ceilalți atunci săriră
Cu hohote de rîs și ocoliră
Pe jerpelitii cerșetori. Și astfel
Le zise Antinou: „Luați aminte
Ce-oi spune, falnici peținori. Pe focul
Din vatr-aici sînt puse burți de capre
Ce le-am umplut cu sînge și grăsime
Și le păstrăm de cină. Care-acuma

Din doi va dovedi şi-o fi mai tare,
Să vie să-şi aleagă din bucate
Oricare parte-ar vrea, şi numai dînsul
Va rămînea mereu cu noi la masă
Şi n-om lăsa pe alt orbeţ să vie
Pe-aicea la cerşit." Aşa le zise
Şi vorba lui plăcu. Atunci Ulise
Cel iscusit, şurubărind cu mintea,
Luă cuvîntul: „Dragii mei, nu poate
Un om bătrîn topit de suferinţe,
C-un tînăr să dea piept. Însă mă-mpinge
Haina foame să-mi găsesc sfîrşitul
În pumni aci. Dar faceţi-mi nainte
Cu toţii mare jurămînt că nimeni,
Pe Iros părtinind pe nedreptate,
Nu-ntinde mîna spre-a lovi în mine,
Ca astfel un potrivnic să mă-nvingă."
Şi toţi jurară cum ceru Ulise.
Şi după ce rostiră jurămîntul,
Grăi din parte-i Telemah: „Străine,
De te îndeamnă inima şi firea
Viteaz-a ta pe-acest calic să-nlături,
Să nu te temi de nimeni dintre-aheii
Ce sînt de faţă. Cine te-ar atinge
S-ar bate cu mai mulţi, că eu sînt gazda
Şi-apărătorul tău. Şi sînt cu mine
Fruntaşii Antinou şi Evrimahos,
Doi oameni cumsecade." Aşa el zise
Şi se-nvoiră toţi. Atunci Ulise
Cu zdrenţele se-ncinse pe la mijloc
Şi dezgoli el coapse mari şi mîndre
Şi pieptul, umeri laţi, vînjoase braţe.
Minerva sta pe-aproape şi-l făcuse
Mai împlinit. Şi foarte se mirară
De dînsul peţitorii toţi. Şi unul
Zicea privind pe altul mai de-aproape:
„Biet Iros şi-a făcut de cap el singur.
Ia vezi acest moşneag ce pulpi arată
De sub bulendre!" Astfel cuvîntară,
Şi inima lui Iros peste seamă
Se tulbură. Dar slugile cu sila-l

Încinseră şi-l duseră la harţă
Aşa cum fu cuprins de-nfiorare,
De-i tremura chiar carnea de pe dînsul.
Dar Antinou se şi grăbi să-l certe:
„Gămanule, de n-ai fi fost mai bine
Sau nu te-ai fi născut, dacă te sperii
Şi prea de tot te temi de-un om ca dînsul,
Moşneag cum e, topit de suferinţe.
Dar una-ţi spun şi iute-are să fie
Aşa cum zic. Dacă te bate acesta
Şi-o fi mai tare, te-oi zvîrli pe-o navă
Şi te-oi trimite-ndată peste mare
În ţara lui Ehetos, domnul care
E pacostea oricărui om din lume,
Urechile şi nasul o să-ţi taie
Cu-arama nemiloasă şi ruşinea
Ţi-o va stîrpi şi o va da de crudă
S-o-nhape cînii.“ Asta el îi zise
Şi-un tremur şi mai straşnic îl cuprinse
Pe cerşetor. Îl duseră la mijloc
Şi braţele-amîndoi îşi ridicară.
Atunci Ulise cugetă în sine
Sau să-l izbească greu ca el să cadă
Nensufleţit, sau blînd numai lovindu-l
Să-l lase jos lăţit. Şi mai cu cale-i
Păru să-i dea o blîndă lovitură,
Ca nu cumva să-l bănuiasc-aheii.
Cînd braţele amîndoi nălţară, Iros
Lovi în umăru-i cel drept, Ulise
Ghionti în ceafă-i, sub ureche, osul
Îi zdrumecă, de-l podidi pe gură
Un sînge roşu şi bufni deodată
Lungit în praf, de-i clănţăniră dinţii
Şi din picioare bocănea pămîntul.
Cu braţe-ntinse peţitorii mîndri
Rîdeau să moară. Şi luînd Ulise
Pe Iros de picior prin tindă-l duse
Vintriş în curte la pridvorul porţii.
Şi-acolo-l răzimă de zidul curţii,

[118] Numele acestui căpcăun, „schiloditor de oameni“, nu apare decît aci şi în cîntul XXI, 403.

Îi puse-n mînă un toiag şi-i zise:
„Aici să şezi şi să păzeşti ograda
De cîni şi porci. Nu face pe stăpînul
Cu cerşetorii şi străinii, scîrbo,
Ca să n-o paţi mai rău.“ Aşa el zise
Şi-şi aruncă pe umere desaga-i,
Ruptura lui cu băieri răsucite.
Se-ntoarse şi din nou pe prag se puse.
Iar peţitorii toţi intrară-n sală,
Rîdeau cu poftă şi-l primeau zicîndu-i:
„Să-ţi dea, străine, Joe şi toţi zeii
Ce tu doreşti mai mult şi-ţi place ţie,
Că-l înţercaşi de la cerşit în lume
Pe-acest nesăţios. Noi peste mare
Curînd l-om mătrăşi pe la Ehetos,
Cumplitul crai schiloditor de oameni.“
Aşa vorbiră dînşii, iar Ulise
Se bucură de vorba ce-auzise
Şi Antinou îi puse-o burtă mare
Cu sînge şi grăsime împănată.
Iar Amfinom luînd de prin panere
Vro două pîni, le dete lui şi-i zise
Urînd aşa cu un pahar de aur:
„Noroc, străine taică! Să dea Domnul
Să fii ca mîne fericit, că multe
Sînt relele ce astăzi te apasă.“
La asta i-a răspuns aşa Ulise:
„O, Amfinom, tu prea îmi pari cuminte.
Aşa ţi-a fost şi tata, c-auzit-am
De numele-i frumos, că fost-a Nisos
Dulichianul bun şi-avut. Dintr-însul
Tu eşti născut şi pari un om temeinic.
De-aceea-ţi spun, ia seama şi ascultă:
Din tot ce-n lume mişcă şi răsuflă,
Nimic mai şubred pe pămînt ca omul.
Nu crede el c-are să dea vrodată
De rău pînă ce zeii-i dau norocul
Să-i meargă toate-n plin şi-i pot genunchii.
Iar cînd trimit răstrişti asupra-i zeii,
Le rabdă el pe vrute, pe nevrute,

Căci mintea-i se tot schimbă după ziua
Ce-o luminează Cel-de-sus. Pe vremuri,
Şi eu aveam noroc de toate-n lume,
Dar prea mult am năpăstuit pe alţii,
Căci ascultam orbeşte de putere
Şi-n taică-meu şi-n fraţi mă bizuisem.
Să nu fie dar omul niciodată
Nedrept şi rău, ci-n sine să se-mpace
Cu darurile ce-i făcură zeii.
Văd răul care-l fac şi peţitorii,
Cum prad-averea şi aduc necinste
Soţiei unui om care departe
De ţară şi de-ai lui nu cred să steie
Prea mult; el e pe-aci, e foarte-aproape.
Dar Dumnezeu pe-ascuns să-ţi ducă paşii
Spre casa ta, să nu dai ochi cu dînsul
La-ntorsul lui încoace-n scumpa-i ţară,
Că sfada dintre peţitori şi dînsul
Nu poate să se-ncheie fără sînge,
Cînd el s-ar furişa în casa asta."
Aşa vorbi, stropi din vin şi cupa
Golind o-napoie lui Amfinomos,
Fruntaş de oameni, care-apoi se duse
În sală trist. Tot da din cap, simţise
Că nu-i a bine. Totuşi el de moarte
Nu fu scutit, că-l ferecă Minerva,
De-a fost răpus de sulița şi braţul
Lui Telemah. Şezu el iar pe scaun
De unde se sculase din mulţime.
Atunci Minerva cea cu ochi albaştri
În minte puse fetei lui Icariu,
Mintoasei Penelopa, să s-arate
La peţitori să-i bucure mai tare,
De soţ şi fiu să fie preţuită
Mai mult ca înainte. Şi-ntr-o doară
Ea rîse şi grăi: „Tu, Evrinomo,
Ca niciodată inima îmi cere
Să mă înfăţişez la ei, cu toate
Că-mi sînt nesuferiţi. Aş vrea eu totuşi
La fiul meu să spun o vorbă bună,
Să nu se bage-ntr-una prin duiumul

De peţitori care grăiesc în faţă-i
Frumos şi-n dos îi cugetă pieirea,"
Iar chelăriţa Evrinoma-i zise:
„Copila mea, e drept ce-mi spui tu mie.
Te du şi spune şi nimic n-ascunde
La fiul tău. Ci-ntîi coboară-n baie
Şi unge-ţi tu obrajii cu miresme,
Să nu te duci cu faţa-aşa zoită
De plîns. Urîtă-i veşnica bocire.
Căci iată mare ţi-a crescut copilul,
Aşa cum te-ai rugat de zei fierbinte
Să-l vezi voinic pe el, mijindu-i barba."
Răspunse înţeleapta Penelopa:
„Cu toată grija ta de mine, Evrinomo,
Să nu mă sfătuieşti să merg la baie
Şi cu miresme să mă ung, că zeii
Din slavă frumuseţea-mi veştejiră,
De cînd bărbatul mi-a plecat pe mare.
Dar spune Ipodamiei să vie
Cu Autonoe ca să-mi steie-alături
Cînd voi intra la peţitori în sală,
Că singură între bărbaţi să intru
Ruşine mi-i." Aşa vorbi, şi baba
Prin curte merse ca să dea de ştire
Şi zor la slugi să vie la crăiasa.
Minerva-atunci a pus la cale alta:
Somn dulce-asupra fetei lui Icariu
Ea revărsă, de adormi culcată
Şi toate-ncheieturile-i slăbiră
Pe loc deodată-n patu-i. Zîna-ntr-asta
O-mpodobi cu daruri fără moarte,
Ca astfel ea pe-ahei să-nminuneze.
Lău întîi obrazu-i dalb cu mirul
Dumnezeieştei frumuseţi, cu care
Se unge înstemata Citereia,
Cînd merge ea la hora fermecată
A graţiilor. Şi-i făcu făptura
Mai mare şi mai plină şi mai albă
Ca fildeşul. Apoi plecă Minerva.

---

[255] Vezi mai înainte nota la VIII, 405.

Veniră odăiașele din curte;
Tot vorovind, din somn o deșteptară.
Ea șterse-atunci cu mîna ei obrajii
Și zise-așa: „O ațipire blîndă
Mă-nvălui pe mine greu cercata.
Ah, de mi-ar da Diana preacurată
Acum pe loc o moarte-așa de lină
Să nu mai plîng, să nu-mi mai mistui veacul
De dorul unui soț cu-atîtea daruri,
Că nu e altul într-ahei ca dînsul."
Rostind acestea, doamna se coboară
Din casele-i de sus strălucitoare.
Nu-i singură, urmată e de două
Femei însoțitoare. Cum ajunge
La peținori podoaba de femeie,
Stătu pe pragul sălii măestrite,
C-un luciu văl acoperindu-și fața;
Alături stau femeile-i cinstite.
Pe loc slăbiră în genunchi bărbații,
Cuprinși fiind de farmecul iubirii
Și toți doreau s-o aibă de soție.
Dar ea lui Telemah rosti cuvîntul:
„N-ai minte și pricepere deplină,
O, Telemah. Erai copil tu încă
Și tot mai bine judecai cu mintea.
Acum ești mare-n floarea tinereții,
Și un străin de ți-ar vedea statura
Și frumusețea, te-ar ținea de fiul
Unui bărbat ferice, și n-ai totuși
Priceperea și mintea cuvenită.
Ce-i asta care s-a-ntîmplat la curte?
Să lași pe-acel străin să fie astfel
Batjocorit? Ce hulă și rușine
Te-așteaptă-n lume, dacă tot străinul
Venit în casa noastră o să pată
O înfruntare-așa de dureroasă."
Dar socotitul Telemah răspunse:
„De-a ta mînie, o , mamă, nu mă supăr.
Dar eu pricep și văd în toate cele
Ce-i bun și rău. Eram copil nainte,

Dar nu pot toate să le văd temeinic.
Mă tot izbesc la dreapta şi la stînga
De-aceşti mişei şi nimeni nu mi-ajută
Dar sfada dintre Iros şi străinul
Nu s-a iscat din vrerea lor. Străinul
A fost mai tare. Jupiter, Minerva
Şi tu, Apollon, faceţi voi acuma
Bătuţi să-şi plece capul peţitorii
Afară-n curte unii, alţii-n sală,
Să stea acolo cu puteri zdrobite
Aşa cum stă la poart-acum şi Iros
Clătind din cap ca omul în beţie,
De nu-l mai ţin picioarele să steie
Şi nici să plece înapoi acasă,
Că-i toropită vlaga lui întreagă."
Iar Evrimah îi zise Penelopei:
„Tu, fiic-a lui Icariu, preacuminte
Femeie Penelopa, dac-aheii
Din Argos, din cetatea lui Iason,
Pe tine te-ar vedea în casa voastră,
Ar ospăta din zori de zi o droaie
De peţitori mai mulţi, că-ntreci pe toate
Femeile, de mare, de frumoasă
Şi de cuminte". Zise Penelopa:
„Tot binele-mi, mîndreţea şi făptura-mi,
O, Evrimah, mi le topiră zeii,
De cînd s-au dus spre Ilion aheii
Cu care a fost şi soţul meu Ulise.
O, de-ar veni el paznic vieţii mele,
Mai mare, mai frumoasă mi-ar fi slava.

---

[318] *Iason Argos* din textul grec înseamnă „Argos, cetatea ioniană", mai curînd decît „cetatea lui Iason", dat fiind că acesta din urmă e un erou tessalian şi că nici un episod al legendei lui nu se petrece în Argos.

[322] Pentru poetul homeric, idealul de frumuseţe feminină e nedespărţit de ideea unei oarecari mărimi. Eroinele cele mai faimoase pentru farmecul exercitat asupra bărbaţilor sînt, în epopee, femei de talie înaltă: Elena, Andromaha, Penelopa. Mai remarcabil e că opinia e împărtăşită şi de Aristotel, după care mărimea e una din condiţiile frumosului *(Poetica*, VII, 1450 b 37) şi în judecata căruia „fiinţele mărunte pot fi plăcute şi bine proporţionate, dar nu frumoase" *(Ethica Nicomaheia*, IV, 7, 1123 b 7).

Dar astăzi sufăr greu, c-atît de multe
Nevoi ursit-asupra mea trimise.
Ulise la plecarea lui din țară,
Luîndu-mă de mîna dreaptă-mi zise:
«Femeie, nu cred eu că toți aheii
Se vor întoarce teferi de la Troia.
Se zice că troienii sînt războinici
Cu sulița, cu arcul, cu mînatul
De cai sirepi, mijloace care soarta
Războiului o hotărăsc mai iute,
Deci nu știu dacă păsui-vor zeii
Să vin napoi ori voi pieri la Troia.
În lipsa mea, să te gîndești acasă
La scumpii mei părinți, cum faci acuma,
Ba și mai mult. Cînd vei vedea c-ajunge
Copilul nost' la vîrsta tinereții,
Mărită-te cu cine vrei și lasă
Căminul tău.» Așa rosti Ulise
Și zisa lui se împlini în toate.
Veni-va noaptea cînd avea-voi parte
De nuntă tristă cu sărman-al cărei
Noroc mi-a fost luat de Joe. Tare
Mă doare însă inima de una:
Purtarea peților nainte
Era în lume alta. Aceia care
Pețesc femeie de neam bun și fată
De om bogat și se întrec s-o aibă,
Aduc ei înșii oi și boi anume
De ospătat prietenii miresei.
Ba dau și mîndre daruri; nu se-ndoapă
Cu sila din avutul altor oameni."
Așa vorbi. Se bucură Ulise
Că ea-i smomea spre dînsa pentru daruri
Și-i prilostea cu vorbe unse-n miere,
Dar ce gîndea era cu totul alta.
Iar Antinou Eupitianul zise:
„Tu, fiic-a lui Icariu, Penelopă
Cuminte, numai să primești tu daruri
Cu care vor să te cinsteasc-aheii.
Nu-i bine să-i respingi. Noi nu vom merge

Napoi pe la moşie, nici aiurea,
Nainte de-a te mărita cu unul
Dintre ahei, mai osebit în toate."
Acestea zise Antinou. Şi spusa-i
Plăcu la toţi. Trimise fiecare
Pe cîte-un om ca să-i aducă daruri.
Aduse Antinou o rochie mare
Cu-alesături de-o frumuseţe rară.
Douăsprezece sponci avea de aur
Şi toate potrivite. Aduse-ndată
Şi Evrimah o salbă măestrită
De aur care avea-mbinate boabe
De chihlimbar ca razele de soare,
Aduse sluga lui Evridamante
Cercei cu cîte trei bogate pietre,
Din care strălucea o frumuseţe,
De la Pisandru, fiul lui Polictor,
I-aduse sluga un gherdan, podoabă
Nespus de mîndră. Astfel fiecare
I-aduseră cîte un dar aheii.
Apoi la dînsa se sui ea, zîna
Între femei, şi fetele-mpreună
Păşind purtau comoara dăruită.
Atunci s-au pus să joace peţitorii,
Să cînte viers fermecător, şi astfel
Se desfătau. Ei aşteptară pînă
Pe înserat. Şi cînd erau în toiul
Petrecerii, veni amurgul serii.

---

[378] În original: *peplos*, cuvînt cu care se indică în epopee un veşmînt purtat direct pe piele, principala piesă a costumului feminin. Constînd dintr-o lungă bucată de stofă de cele mai multe ori colorată, înfăşurată în jurul trupului, *peplos*-ul nu era cusut, ci fixat prin „sponcile" pomenite în versul 378, în cazul nostru în număr de 12.

[378] Pe numele lor grec *peronai*, aceste „sponci" (în latineşte: *fibulae)* erau nişte agrafe de tipul acelor noastre de siguranţă, adesea din metal preţios, constînd dintr-un arc terminat la una din extremităţi printr-un ac flexibil, la cealaltă, cu un cîrlig destinat să fixeze acul după trecerea lui prin stofă. În textul ce ne reţine atenţia, „toartele" pomenite în versul 379 sînt cîrligele celor 12 agrafe, în greceşte *cleides*.

[382] Vezi mai înainte nota la XV, 608.

Şi-ndată trei luminători în sală
Au aşezat spre-a lumina-ncăperea
Şi-n jurul lor au pus grămezi de lemne
De mult uscate, despicate proaspăt,
Şi facle între ele. Şi lumină
Făceau pe rînd la făcliere-n sală
Femeile în casa lui Ulise.
Dar el le zise lor atunci: „Voi, roabe
A domnului cel dus de mult Ulise,
Duceţi-vă-n odăi unde-i mărita
Crăiasă, toarceţi lîngă ea cu furca
Şi-o-nveseliţi cu scărmănatul lînii
Şezînd în casă. Aici în locul vostru
Voi face eu lumină tuturora.
De vor s-aştepte ei chiar pînă-n ziuă,
Eu n-oi slăbi, că multă mi-i răbdarea."
Aşa Ulise cuvînta, iar ele
Rîdeau şi se uitau una la alta.
Dar rău îl cicălea îmbujorata
Melanto, a lui Doliu fată, care
Fusese îngrijită şi crescută
Ca un copil al său de Penelopa,
Ba-i da de toate şi-i făcu pe placu-i,
Şi totuşi ea mîhnirea Penelopei
Nesocotea şi se ţinea într-una
Cu Evrimah şi se iubea cu dînsul.
Aşa-l certa Melanto pe Ulise
Şi-l ocăra: „Străine, tu, străine,
De bună seamă eşti smintit, de nu vrei

---

398 Cum s-a relevat în legătură cu palatul lui Alcinoos (mai înainte nota la VII, 124), cum rezultă din însuşi episodul recunoaşterii lui Odiseu de Euriclea (mai departe, XIX, 503 şi urm.), marea sală unde se desfăşoară acţiunea descrisă în text nu era luminată decît de focul vetrei. Menţiunea celor trei „luminători" *(lamptèras)*, în care lemne amestecate cu torţe ard nu se ştie în ce fel, apare deci neclară şi îndreptăţeşte presupunerea că textul original a fost în aceste două cînturi sensibil remaniat.

417 Soră cu Melanteu, pomenit în XVII, 282 şi urm.

Să mergi la han sau poate la vrun faur
Ca să te culci și-mi stai aici și-mi dondăi
Așa cutezător între mulțime
Și de nimic nu-ți pasă și de nimeni.
La cap ți se sui pesemne vinul
Ori ești din fire-așa, de ți-i vorbirea
În hohote. Ori ți-ai ieșit din sine,
Că l-ai bătut pe cerșetorul Iros?
Dar mi-i să nu se scoale vreun altul
Asupra ta mai mare decît Iros
Să-ți dea în cap mai zdravăn, să te-alunge
Din sala asta potopit de sînge."
Piezîș privind la ea, grăi Ulise:
„Nerușinato, merg să-i spun îndată
Lui Telemah de-obrăznicia asta;
Aici pe loc bucăți o să te taie."
De-amenințarea lui se speriară
Femeile și prin odăi fugiră.
Slăbiseră-n genunchi de frică toate
Gîndind că el vorbise cu-nadinsul.
Stătu atunci în locul lor Ulise
Pe lîngă făclierele arzătoare
Și lumina privind la toți bărbații.
Dar altele i se-nvîrteau în minte,
Gîndiri ce-aveau să fie împlinite.
Iar pe trufașii petitori Minerva
De loc nu-i mai lăsa să înceteze
Cu-amarnicele lor jigniri, ca astfel
Tot mai adînc să-l doară pe Ulise.
Deci Evrimah, feciorul lui Polibos,
Ia cel dintîi cuvîntul între dînșii
Să-ntarte pe viteaz și face hazul
Tovarășilor lui: „Luați aminte,

---

[427] Originalul grec nu vorbește de „han", ci de un loc de adunare și de sfat *(leschèy)* a cărui natură nu apare lămurit din context. Cît privește atelierul faurului, și el un punct de întîlnire a celor fără treabă, taclalele de aci sînt prezentate de Hesiod ca un mijloc de a pierde vremea, împotriva căruia se simte dator să-și prevină fratele, iubitor de asemenea distracții *(Munci și zile*, 493 și urm.).

Voi, peţitori ai preamăritei doamne,
Să spun ce-n minte mi-a venit. Sosirea
Acestui om la curtea lui Ulise
Nu-i peste voia zeilor. Lumina
De torţe vine parcă de la dînsul
Şi de la capul lui, că n-are bietul
Un păr în cap." Apoi către Ulise
El cuvînta: „Străine, vrei la mine
Argat să fii, de te-aş lua în fundul
Moşiei mele, că-ţi va fi simbria
De-ajuns, să-mi faci acolo nişte garduri
Şi să-mi sădeşti copaci? Ţi-aş da de hrană
Pe-un an întreg, ţi-oi da şi-mbrăcăminte,
Sandale să te-ncalţi. Dar tu la rele
Te-ai nărăvit şi n-o să ai plăcere
La lucru să te pui, că vrei prin lume
Să umbli ca un cerşetor, să-ţi ghiftui
Nesăţiosul pîntece." Ulise
Cel iscusit aşa i-a-ntors cuvîntul:
„Hei, Evrimah, că nu e sfada noastră
Pe la cositul ierbii primăvara,
Cînd ziua-i lungă, eu să am o coasă
Cu şart încovoiată şi tu alta
La fel şi-atunci să ne fi pus la lucru
Pe nemîncate pînă la-nnoptare,
C-am fi avut destulă cositură.
Ori boi să fi mînat, jugari de frunte,
Tot mari şi aprigi şi sătui de hrană,
De-o vîrstă şi-o putere, tari ca piatra,
Pe un pămînt de patru fălci, cu glie

---

[468] Despre folosirea lucrătorilor liberi în lumea homerică, mai ales la muncile cîmpului, s-a vorbit în nota la XIV, 140. Aci e vorba de o muncă ingrată, săvîrşită „la capătul ţarinii", expresie cu care se indică de obicei pămînturile necultivate, rezervate pentru păşunat.

[479] şi urm. În legătură cu preţuirea muncii manuale în lumea homerică, cf. mai înainte notele la VII, 6 şi XVII, 511. şi mai departe XXIII, 231 şi urm.

[489] Înţelesul termenului *tetragyion* era departe de a fi limpede chiar pentru cei vechi. După un scholiast, ar fi vorba de suprafaţa putînd fi arată într-o singură zi de un muncitor

Uşor de-arat, să fi văzut atuncea
De pot să trag eu brazde necurmate.
Ba chiar şi astăzi, dacă cel din slavă
Război ar fi pornit cumva de-oriunde
Şi-un scut aş fi avut şi două suliţi
Şi-un coif de-aramă potrivit la tîmple,
M-ai fi văzut la lupt-atunci în frunte
Şi nu m-ai fi jignit aşa rostindu-mi
Ponoase pentru lăcomie. Tare
Mă-nfrunţi cu asta şi n-ai pic de suflet.
De pari aici om mare şi puternic,
E pentru că te afli între oameni
Puţini şi nebărbaţi. De-ar fi să vie
Ulise-ncoace,-n ţara-i de moşie,
Oricît de larg-ar fi această poartă,
Pe loc s-ar îngusta, cînd ai zbughi-o
Pe-aici prin tindă s-o tuleşti afară."
Aşa-i vorbi, iar Evrimah mai tare
Se îndîrji şi-i zise crunt privindu-l:
„Nemernice, ţi-oi arăta îndată,
Să-ţi iei tu nas în faţ-atîtor oameni
Şi-obraznic să vorbeşti fără să-ţi pese.
La cap ţi se sui pesemne vinul
Ori eşti din fire-aşa, de ţi-i vorbirea
În bobote, ori ţi-ai ieşit din sine,
Că l-ai bătut pe cerşetorul Iros?"
El zise asta şi-apucă deodată
Un scăunel. Ulise-atunci, de frica
Lui Evrimah, se puse pe genunchii
Lui Amfinom Dulichianul, astfel
Că Evrimah lovi în mîna dreaptă
Pe un paharnic, de-i căzu ulciorul
Sunînd pe jos, iar el, gemînd, pe spate
Bufni în praf. Şi zarv-atunci făcură
În sala cea umbroasă peţitorii.

---

priceput, cu o bună pereche de boi (definiţia dată de **Pliniu** unui *iugerum* roman). În această ipoteză, *tetragyion* ar echivala cu aproximativ 25 ari. Nu-i exclus totuşi ca o *gye* să fi fost egală nu cu un sfert de *iugerum*, ci cu un *iugerum* întreg; în care caz, *tetragyion*, reprezentînd 4 *iugera*, ar fi totalizat circa 100 de ari.

Zicea cutare celui mai de-aproape:
„Pierea mai bine acest hoinar nainte
De-a fi venit! Că n-aducea atîta
Necaz şi tulburare. Iat-acuma
Că ne sfădim pentru calici şi pierdem
Plăcerea unei mese-aşa bogate,
Căci biruie răul.“ Să răsti la dînşii
Şi zise Telemah: „Înnebuniraţi,
Abraşilor, de nu puteţi ascunde
În sine-vă-mbuibarea şi băutul?
Un zeu vă scurmă. Dar mîncaţi voi bine
Şi-apoi vă duceţi să dormiţi acasă,
Cînd veţi pofti. Eu n-am s-alung pe nimeni.“
El asta le rosti. Şi auzindu-l,
Ei toţi cu dinţii buzele-şi muşcară,
Mirîndu-se de îndrăzneala vorbei
Lui Telemah. Dar mijloci feciorul
Lui Nisos, vederosul Amfinomos:
„Nu vă-nciudaţi, prieteni, nu răspundeţi
Potrivnic celor zise cu dreptate.
Nu bruftuiţi pe-acest străin, pe nimeni
Din robii de la curtea lui Ulise.
Purceadă dar paharnicul să toarne
În cupe vin, la zei să facem paos,
Apoi să mergem să dormim acasă,
Şi să lăsăm pe-acest străin în seama
Lui Telemah la curtea lui Ulise,
Căci el la dînsul a venit ca oaspe.“
Aşa vorbi şi toţi se învoiră.
Amestecă în cană vin cu apă
Voinicul Mùliu, crainic din Dulihiu,
Care slujea lui Amfinom. El stete
La fiecare, vin turnă în cupe.
Ei zeilor întîi stropiră paos
Şi după ce băură cît voiră,
La casa lor plecară să se culce.

CÎNTUL XIX

Rămase-n sală izvodind Ulise
Omorul peţitorilor sub scutul
Minervei, şi lui Telemah îi zise:
„O, Telemah, aceste arme toate
Tu cat-a le-ndosi-năuntru-n casă
De-ntreabă şi le-or cere peţitorii,
Tu să-i adormi aşa cu vorbă dulce:
Le-am scos de-aicea de la fumul sălii,
Că nu mai sînt cum ele-au fost odată,
Cînd tata le-a lăsat plecînd la Troia;
S-au înnegrit de-a focului arsură.
Şi mai ales călăuzit de sfatul
Ce-mi dete Cel-de-sus, mă tem că poate,
Buimaci de vin, voi v-aţi lua la sfadă
Cu armele, v-aţi bate laolaltă
Şi-aţi ruşina ospăţul şi peţitul,
Căci armele pe om îl trag la sine."
Aşa-l învaţă. Telemah ascultă
Şi cheam-atunci pe doica Evriclea:
„Bunico,-nchide-n casă muieretul,
Ca armele frumoase ale tatei
Să mi le adăpostesc într-o cămară,
C-aşa cum stau părăginite-n sală,
De cînd e tata dus, le strică fumul.
Eu pîn-aci eram copil. Dar astăzi
Vreau să le pun deoparte unde fumul

Să nu le-atingă.“ Evriclea-i zise:
„Hei, maică, dac-ai prinde-odată minte
S-ai grija casei, să-ți păzești avutul
Întreg ce-l ai! Dar cine-atunci să vie
Pe drum să-ți lumineze, dacă nu vrei
Să lași să-ți iasă-n cale vreo femeie?“
Iar socotitul Telemah răspunse:
„O să-mi ajute-acest străin, că nu pot
Să-l țin pe nemuncite, de pomană,
Din pînea mea să-mbuce, chiar de vine
De hăt departe“. Așa-i vorbi, iar doica
Nici un cuvînt nu mai rosti. Închise
Ea ușile de la femei. Ulise
Și fiul său grăbindu-se din sală
Cărară coifuri, paveze boltite
Și țuguiate lănci. Pășind nainte
C-un luminar de aur, orbitoare
Lumină le ținea pe drum Minerva.
Deci zise-ndată Telemah: „O, tată,
Minune mare văd aici cu ochii.
Pereții casei și tavanul mîndru
Și grinzile de brad și stîlpii care
Se-nalță-n sus în ochii mei s-arată
Ca focul arzător. De bună seamă
În sal-aci i-un zeu venit din slavă.“
Ulise-atunci grăi la el: „Tăcere
Și ține-ți gura, nu-ntreba, c-așa e
Cu zeii care locuiesc Olimpul.
Dar du-te tu să dormi, eu stau de veghe
Aici pe loc să iscodesc pe robii
Și pe măicuța ta care, silită
De jalea ei, mă va-ntreba de toate.“
Așa-i zicea. Iar Telemah, din sală
Ieșind sub zare de făclii, se duse
Să doarmă în iatacul unde dînsul
Se-mpătuia dacă-i venea somn dulce.
Se puse-acolo și-așteptă să vie
Lumina dimineții. Iar Ulise
Rămase-n sală tot gîndind la moartea
Vrăjmașilor cu sprijinul Minervei.

Ieşi atunci din casă Penelopa
De-o seamă la făptură cu zeiţa
Diana sau cu Venera de aur.
Pe lîngă vatră-i puseră un scaun
Lucrat în fildeş şi-n argint de-un meşter
Icmaliu, care adause sub talpă
Un scăunaş lipit de jeţ, pe care
O blană mare fuse aşternută.
Aci şezu-nţeleapta Penelopa
Şi din iatac femei cu braţe albe
Veniră-n jurul ei. Se ridicară
Grămezi de pîne, mese şi potire
Din care beau bărbaţi trufaşi. Şi focul
Din făcliere jos îl aruncară.
Ticsiră-acolo altă zadă multă
Ca să le dea lumină şi căldură.
Din nou Melanto începu din gură
Să-mpungă pe Ulise: „Măi străine,
Şi-acum ni-i scoate sufletul şi-ntr-una
Vei forfoti prin casă toată noaptea
Tot iscodind femeile? Afară,
Pîrlitule, fii mulţumit cu hrana
Sau te pocnesc îndată c-un tăciune,
Să vezi cum ieşi afară.“ Dar Ulise
Se încruntă la ea şi-astfel îi zise:
„Tu, îndrăcito, ce mă bruftui astfel
Înverşunată? Ori că port bulendre,
Că sînt soios şi mai cerşesc la oameni?
Nevoia mă sileşte. Aşa sînt bieţii
Pribegi şi cerşetori. Odinioară
Trăiam şi eu mai fericit în lume,
Cu tot belşugu-n casă şi adese
Mai dam şi la vreun biet hoinar, oricare
Să fi fost el şi-orişice nevoie
Să-l fi adus. Şi slugi aveam o droaie
Şi alte multe bunătăţi, cu care
Duci trai ca lumea şi bogat te cheamă.
Dar Joe mă pierdu, c-aşa-i fu vrerea.
De-aceea să te temi şi tu, muiere,
Să nu te pomeneşti că pierzi o dată
Mărirea-n care-ntreci acum pe roabe

Şi nu cumva stăpîna-ţi de mînie
Să-ţi poarte-alean ori soţul ei să vie,
Că doar mai e nădejde. Dacă dînsul
Va fi pierit şi nu se mai întoarce,
Dar iată, slavă Domnului, băiatu-i
Crescu şi vede tot şi nu-l înşală
Isprăvile nici uneia din roabe,
Că nu mai e copil." Acestea-i zise.
Dar l-auzi-nţeleapta Penelopa
Şi se răsti la dînsa dojenind-o:
„Obraznico, sfruntato, văd eu bine
Ce mişelie faci, dar vei plăti-o
Cu capul tău. Ştiai doar tu, desigur,
Căci auziseşi singură din gură-mi
C-aveam de gînd să-ntreb aci în sală
Pe-acest străin de soţul meu, căci tare
Mai sufăr după el." Rostind aceste,
Ea zise chelăriţei Evrinoma:
„Tu, Evrinomo, adu-un jeţ şi-aruncă
O blană peste el, să stea de vorbă
Cu mine-aici străinul, să m-asculte,
Că vreaŭ să-l mai descos." Aceasta-i zise
Şi slug-aduse repede un scaun
Cu şart strunjit şi-asupra-i puse-o blană,
Pe care-apoi se aşeză Ulise
Şi începu a-l iscodi crăiasa:
„Străine,-ntîi am să te-ntreb de unde
Şi cine eşti? Şi unde ţi-i oraşul
Şi-ai tăi părinţi?" Răspunse-aşa Ulise:
„Femeie, nici un om din largul lumii
Nu poate să te-nvinuie pe tine:
Slăvitu-ţi nume pîn'la cer ajunse
Ca slava celui mai ales şi vrednic
Stăpînitor care, în veci cu teamă
De cei-de-sus, domnind peste mulţime
De oameni tari, s-arată-n cîrmuire
Dibaci şi drept. Sub el pămîntul negru

---

[113] În original: „cu voia lui Apollon", „cu ajutorul lui Apollon".

[144] Un tablou al belşugului adus popoarelor de cîrmuitorii drepţi se citeşte şi în Hesiod, *Munci şi zile*, 225 şi urm.

Dă grîu și orz și pomii gem de roadă,
Și vitele se înmulțesc, și marea
Dă pește mult și-i fericit poporul.
Mă-ntreabă deci în casa ta de toate,
Dar nu de neamul meu și de-a mea țară,
Ca nu cumva, de ele pomenindu-mi,
Să fiu cuprins mai tare de mîhnire.
Că prea sînt greu lovit și nici se cade
Să stau bocind și tînguind în casa
Unui străin. Urît e să te vaieți
Necontenit. Și mi-e că poate astfel
Voi supăra pe-o slugă sau pe tine
Și socoti-vei c-am băut; de-aceea
Mă-neacă plînsul." Zise Penelopa:
„Tot darul meu, mîndrețea și făptura,
Străinule, mi le topiră zeii,
De cînd s-au dus spre Ilion aheii
Cu care-a fost și soțul meu Ulise.
O, de-ar veni el, paznic vieții mele,
Mi-ar fi mai mare, mai frumoasă slava!
Dar azi tînjesc amar, c-atît de multe
Nevoi ursit-asupra mea trimise.
Toți tinerii fruntași de prin ostroave,
Din Same, din Dulichiu, din Zachintos
Cel păduros, precum și toți mai-marii
Din țara noastră limpede Itaca,
În butul meu mă cer și-mi storc averea
De-aceea nu mai pot căta de oaspeți,
De rugătorii de-adăpost, de crainici,
Ai obștii slujitori. Și-n veci mă mistui
De dorul lui Ulise. Peținorii
Zoresc nuntirea, eu i-amîn și-nchipui
Înșelăciuni. Întîi un zeu îmi dete
În minte să încep o țesătură.
Și-ndată eu la stative-n cămară
M-am pus să țes o pînză foarte lungă
Și gingașă, iar lor le-am zis în urmă:
Voi, tineri peținori ai mei, acuma,
Cînd răposat e soțul meu Ulise,
Mai așteptați și nu dați zor cu nunta,

Să isprăvesc întîi această pînză,
Să nu se mai destrame urzitura,
Că vreau să fie giulgiul lui Laerte,
Cînd nemiloasa moarte o să-l culce,
Ca nu cumva femeile-aheene
Să aib-alean pe mine, că din parte-mi
Fu socrul meu nepînzuit la moarte,
Cînd el agonisi atîta-avere.
Așa le-am zis și dînșii mă crezură.
Eu ziua tot lucram la pînzătură,
Dar peste noapte, la lumina torței,
Eu deșiram tot ce lucrasem ziua.
Așa-i tot amăgii trei ani de-a rîndul.
Dar cînd trecură patru ani și vremuri
Și luni și zile multe se-ncheiară,
Slugi mîrșave,-mpietrite, mă trădară;
Veniră peste mine pețitorii,
Mă prinseră și rău m-amenințară.
De sil-atunci mi-am isprăvit țesutul.
Dar azi eu nu mai pot scăpa de nuntă
Și nici găsesc un chip. Apoi părinții
Grozav dau zor să mă mărit. Pe urmă
Copilu-mi s-a trezit și nu mai poate,
Cînd vede că-i se spulber-avuția.
De-acu-i bărbat și-n cea mai bună stare
Să-și poarte grija casei și să-i deie
Mărire Cel-de-sus. Te rog eu totuși
Să-mi spui tu mie care ți-este neamul,
De unde ești. Doar nu te tragi, cum spune
Povestea, din stejar și nici din piatră."
Ulise iscusitul îi răspunse:
„Femeie preacinstit-a lui Ulise,
Tu nu-ncetezi să-ntrebi care mi-e neamul?
Am să ți-o spun, deși o să-mi pricinui
Mai multă jale decît am. C-așa e,

---

[214] Aluzia e la unele vechi legende grecești, potrivit cărora la începutul Firii oamenii s-ar fi născut din arbori sau din pietre. Un ecou al lor stăruie în mitul celor cinci „neamuri" povestit de Hesiod *(Munci și zile*, 143 și urm.), altul în povestea potopului la Ovidiu, *Metamorfoze*, I, 381 și urm.

Cînd omu-i dus, pierdut de mult ca mine
Din ţara lui, pribeag prin multe-oraşe,
Zdrobit de suferinţi. Răspund eu totuşi
La tot ce-ntrebi şi iscodeşti. I-o ţară
Ce-i zice Creta, mîndră, roditoare,
Cu ape-n jur, că e-n mijlocul mării,
Şi oamenii foiesc în ea puzderii.
Pe-ntinsul ei sînt nouăzeci de-oraşe.
Cu fel de fel de limbi: ahei şi mîndri
Eteocreţi, cidonieni alături
De dorieni războinici şi de oameni
Dumnezeieşti, pelasgi. Între oraşe
E unul mare, Cnossos, unde Minos
Fu rege tot la nouă ani şi cel mai
Apropiat de Joe, Minos, tatăl

---

224 În poemele homerice Creta apare ca o insulă prin excelenţă bogată şi populată. Această faimă s-a dovedit pe deplin întemeiată în urma cercetărilor arheologice întreprinse în ultima jumătate de veac la Cnossos, la Festos şi în alte locuri, săpături ale căror rezultate, revoluţionînd cunoştinţele noastre despre lumea egeeană în mileniile III—II î.e.n. au deschis un nou şi important capitol în istoria universală.

229 Cu numele de eteocreţi aveau să fie cunoscuţi pînă tîrziu, în epoca clasică, urmaşii locuitorilor preelenici ai Cretei. Pentru cidonieni, vezi mai înainte nota la III, 403.

230 Singurul loc din poemele homerice unde e pomenită această ultimă venită dintre seminţiile de greci coborîte în cursul mileniului al II-lea spre pămîntul viitoarei lor patrii. După cronologia îndeobşte admisă, pătrunderea dorienilor ar fi avut loc între 1200—1000 î.e.n.

231 Şi aceasta e o populaţie preelenică, vorbind o limbă necunoscută, menţionată de tradiţie în diferite puncte ale Greciei continentale şi insulare.

232 În partea de nord a insulei, nu departe de actualul port Candia. Începînd din 1900, s-au făcut aci săpături arheologice de o însemnătate excepţională, scoţîndu-se la iveală un vast ansamblu monumental, mărturie grăitoare a unei civilizaţii rafinate, înainte necunoscută.

233 Altfel spus: „domnea pe cîte nouă ani". După o legendă păstrată în dialogul pseudo-platonic *Minos* (p. 319 E), regele Cretei ar fi fost ţinut să cerceteze din nouă în nouă ani peştera sfîntă de pe muntele Ida, pentru a sta de vorbă cu Zeus şi a primi legi pentru poporul său. Cf. Strabon, *Geographia* X, 4, 8, 19; XVI, 2, 38.

Părintelui meu nobil Deucalion.
Că Deucalion mă născu pe mine
Și pe Idomeneu, care-n corăbii
Plecă-ntovărășind pe Atrid la Troia.
Eton mi-i numele vestit și eu sînt
Mai mic de ani, iar dînsul e mai mare
Și mai viteaz. Acolo pe Ulise
Eu l-am văzut și datu-i-am și daruri
De ospețit, că-n mersul lui spre Troia
De la Malèa-l abătuse vîntul
Și-l adusese-n Creta. Poposise
Pe-Amnìsos rîul, unde-i văgăuna
Ilitei și-i anevoios limanul;
D-abia aci s-adăposti de vifor.
Suindu-se-n cetate, a prins îndată
Să-ntrebe de Idomeneu, de care
Zicea că-i este drag, cinstit prieten.
Dar el era plecat în năvi la Troia
De zece sau de unsprezece zile.
Eu l-am luat, l-am ospătat la mine
Cu tot ce-avui mai bun, cu toată grija,
C-aveam de toate și de-ajuns în casă.
Și celor care-l întovărășiră
Le-am dat de toate din avutul obștii,
Făină, vin și boi ca să-i înjunghie,
Să-i sature pe toți. Acolo două —
Sprezece zile zăbovir-aheii;
I-oprea sălbatic vînt de miazănoapte,
De nu puteau să steie pe picioare.
Vrun zeu dușman l-o fi stîrnit și numai
În ziua cea de-a treisprezecea vîntul
Se potoli și ei atunci plecară."
Așa scornea el basme cîte toate
Asemeni cu-adevărul. Și crăiasa
Îl asculta și tot plîngea cu lacrimi

---

[244] Vezi mai înainte nota la III, 397.
[246] Portul cel mai apropiat de Cnossos: astăzi Amisos.
[247] După *Iliada*, XI, 269 și urm., Ilitiile (la plural) ar fi zîne ale nașterii, personificări ale durerilor facerii. La poeții mai noi, o unică zeiță cu aceste atribute e pomenită ca fiică a lui Zeus și a Herei.
[258] Vezi mai înainte nota la XIII, 20.

Şi se topea la faţă. Cum adese
Pe culmile de munţi se moaie neaua
Ce vîntul de apus o troienise
Şi o dezgheaţă-acuma Băltăreţul
Şi la topirea ei se umplu rîuri
Zăpor la vale, aşa obrajii mîndri
Ai Penelopei se muiau la plînsul
Bărbatului care-i stătea aproape.
Se-nduioşă de mil-atunci Ulise,
Cînd o văzu jălind, dar lui sub pleoape-i
Stătură ochii nemlădii întocmai
Ca coarnele sau fierul. El în sine
Viclean şi-ascunse lacrima. Crăiasa,
De mult jălit şi tînguit sătulă,
Mai răspică din nou: „Acum, străine,
Eu voi să-ncerc să văd dacă-ntr-aieve
Primitu-l-ai pe soţul meu acolo
La casa ta-mpreună cu voinicii
Care-l urmau, cum tu îmi povestişeşi.
Să-mi spui dar cum era-mbrăcat Ulise
Şi ce fel era el şi ce tovarăşi
Avea cu dînsul?“ El la asta-i zise:
„Sînt ani la mijloc şi e greu, femeie,
Ca să-ţi răspund. Sînt douăzeci de vremuri,
De cînd trecu pe-acolo şi se duse
Din ţara mea. Dar totuşi eu voi spune
Aşa cum mi se pare. Avea Ulise
O mantie pe dînsul, porfirie,
Ţesută-n două cu fir des. Cheotoarea-i
Cu-ngemănate sponci era de aur
Şi-nflorituri avea în faţă-i haina.

---

[273] Boreas, vîntul de nord.

[298] „Cheotoarea“ e o fibulă de tipul descris în nota la XVIII, 378.

[300] Pînă nu demult, întemeiaţi pe autoritatea unui scholiast antic, traducătorii înţelegeau versul 227 al textului grec în sensul că iedul şi cînele ar fi fost brodaţi pe mantia lui Odiseu. Descoperirile arheologice recente, familiarizîndu-ne cu operele meşterilor giuvaergii din Creta şi Micene, au impus interpretarea după care scena în chestiune ar fi fost înfăţişată pe placa de aur a fibulei.

Cu labele-i ținea-nhățat un cîne
Un ied bălțat de ciută, ce privindu-l
Se tot zbătea. Se minunau cu toții
De-aceste chipuri măestrite-n aur,
Cum sta ogarul să sugrume puiul,
Și-acesta se tot zvîrcolea în gheare,
Voind să scape. Am văzut pe dînsul
Cămașa-i moale, lucie, subțire
Ca foaia unei cepi uscate. Tocmai
Ca soarele lucea. Desigur multe
Femei la dînsul galeș se uitară.
Dar nu uita un lucru ce ți-oi spune:
Eu nu știu dacă el le-avea de-acasă
Cumva aceste haine sau că poate
I le-o fi dat pe mare vrun tovarăș
Ori un prieten, căci avea Ulise
Prieteni mulți, fiind puțini ca dînsul
Între ahei. Și eu i-am dat din parte-mi
O sabie de-aramă și-o frumoasă
Manta țesută-n două, porfirie,
Și-un strai pîn' la pămînt. Apoi spre cinste
L-am petrecut pe el pîn' la corăbii
Și-un crainic mai trecut avea cu dînsul.
Pot spune cum era și el: cu umeri
Rotunzi, cu părul creț, cu fața smeadă
Și Evribate se numea. Ulise
Ținea la el mai mult ca la oricare
De-ai lui, fiind el om întreg la minte."
Așa el zise, și-o stîrni mai tare
La tînguit, cînd ea văzu că-s bune
Dovezile-arătate de Ulise.
Iar după ce de-ajuns gemu și plînse,
Se ușură și mai luă cuvîntul:
„Străine,-ntîi mi-a fost de tine milă,
De-acum vei fi cinstit și oaspe-n casă.
Veșmintele de tine pomenite,
Eu însămi i le-am dat împăturite
Și scoase din odaie. Adăugasem
Lucioasa cheotoare ca să-i fie
Podoabă lui. Eu nu-l mai văd pe dînsul
Întors napoi acasă-n scumpa-i țară.

Plecă în ceas nenorocit Ulise
Să vadă neagra, urgisita Troia."
El i-a răspuns: „Femeie preacinstită
A lui Ulise, nu-ți strica frumoșii
Obraji, nu-ți frînge inima jălindu-ți
Bărbatul dus. De asta nu te-nvinui,
Căci orișice femeie-și plînge astfel
Pe soțul dus al tinereții sale,
Cu care-avu copii, dar care nu e
De seama lui Ulise cel asemeni
Cu zeii, cum se zice. Alină-ți jalea
Și-ascultă-mă, căci adevăr voi spune,
Deschis și drept, așa cum eu în treacăt
Am auzit de-ntorsul lui Ulise.
Trăiește el pe-aici, aproape,-n țara
Cea rodnic-a tesproților și-aduce
Cu sine-avere, multe-odoare scumpe
Ce strînse din popor, dar pe tovarăși
El îi pierdu-n corabie prin valuri
Venind de la Trinacria, căci Joe
S-a mîniat și Soarele pe dînsul,
Că soții lui îi vătămară boii.
I-a înghițit pe toți talazul mării
Și doar pe el, suit pe talpa năvii,
Îl scoase unda pe uscat în țara
Feacilor cei înrudiți cu zeii.
Iar ei din toată inima-l cinstiră
Ca pe un zeu și multe-i dăruiră
Și sănătos în țară-l petrecură.
De mult era sosit pe-aici Ulise,
Dar lui i se păru c-ar fi mai bine
Să umble țară multă dup-avere,
Că-ntrece el pe toți în dibăcie
Și nimeni nu s-ar măsura cu dînsul.
Așa îmi povesti Fidon, stăpînul
Tesproților, și cînd la zei în casă
Se închina, el se jură la mine
C-atunci pe mare-o navă fuse trasă

---

[361] Vezi mai înainte nota la XI, 145.

Și că pe mal stau gata vîslitorii
Ca să-l petreacă-ncoace pe Ulise.
Dar craiu-ntîi pe mine mă trimise,
Că se brodi un vas atunci să plece
De la tesproți încoace spre Dulichiu
Mănosu-n grîu. El însuși mi-arătase
Averile-adunate de Ulise.
Cu ele s-ar putea hrăni o casă
Pînă-ntr-a zecea spiță, așa de multe
Erau la curte strînsele odoare.
El mai spunea că dus era viteazul
Pe la Dodona ca s-audă sfatul
Lui Joe din stejarul nalt, de felul
Cum el, cel dus de mult, să vie-n țară,
Pe față ori pe-ascuns. Așa Ulise
E teafăr și curînd va fi acasă.
De-acuma mult el nu mai stă departe
De țară și de-ai lui. Și pentru asta
Eu pot să jur. Iau chiar acum ca martor
Pe Joe, Dumnezeul cel mai mare
Și mai puternic, martoră iau vatra
Cea sfîntă-a lui Ulise, unde astăzi
M-adăpostesc, c-așa va fi întocmai
Cum eu îți cuvîntez. Chiar estimp vine
Ulise-aici, pe la-ncheierea lunii
Sau la-nceputul lunii viitoare."
Cuminte Penelopa îi răspunse:
„Străine, fie vorba-ți împlinită!
Să vezi îndată ce prietenie
Precum și daruri vei avea din parte-mi!
Te-ar ferici-ntîlnindu-te oricine.
Dar eu mă tem c-almintreli o să fie,
Că nici Ulise nu mai vine-acasă
Și nici tu n-ai să fii trimis la tine,
Că nu-s aici stăpîni cum a fost dînsul
— De-a fost vreodată — gata de primire
Și de trimis străinii cumsecade.
Voi, fetelor, spălați-l pe picioare
Și puneți-i un pat cu așternuturi,
Cu cergă și cu-nvelitori curate

Și cu velinți și perne sclipitoare,
De cald să-i fie pînă dimineața.
Apoi pe mînecate dați-i baie,
Miresme și unsori de curățire,
Ca astfel cu ceilalți să șadă-n sală
Alăturea de fiul meu la masă.
Și vai de cine va-ndrăzni pe dînsul
Să-l supere, să-i amărască viața!
Oricît de-nfricoșată i-ar fi ciuda,
Nimic nu izbîndește-aici. De unde,
Străine-,ai ști că eu întrec pe toate
Femeile de bună și cuminte,
De te-aș lăsa să ospătezi în sală
Așa slinos și învăscut în zdrențe?
Că bietul om așa puțin trăiește!
Și dacă-i rău și n-are-un pic de milă,
Cît e-n viață-l blestemă cu toții,
Iar după moarte-i defăimat în lume.
Dar dacă-i bun și făcător de bine,
Străinii-i poartă numele departe
Și-l laudă mulțimea pretutindeni."
Ulise-a zis: „Femeie preacinstită
A lui Ulise, fiu al lui Laerte,
Veșmintele, velințele curate
Le-am oropsit din ziua cînd pe plaiul
Cel troienit al Cretei mă răznisem
Pe vas mînat de vîsle lungi. De-aceea
Culca-mă-voi cum mă culcam nainte
În nopți de veghe. Cîte nopți dormit-am
Pe un culcuș sărac și prost de paie
Și-am așteptat să vie zorii zilei!
Nu-mi place să mă spele pe picioare
Vreo slujnică; nu vreau să dea de mine
Nici o femeie-n slujba casei tale,
Afară dacă nu e vreo bătrînă
De treabă și ca mine de pățită;
Doar numai ei încrede-m-aș să-mi spele
Picioarele." Răspunse Penelopa:
„Din toți străinii care de departe
Ca oaspeți îmi veniră-aici, străine,
Nici unul n-a vorbit așa ca tine,

Cuminte şi cu rost. Eu am pe-o moaşă,
Femeie pricepută şi deşteaptă,
E doica ce primind ca prunc pe bietu-mi
Bărbat cu grijă l-a crescut pe vremuri.
Măcar că-i slabă, ea o să te spele.
Hai, scoală, tu, cuminte Evriclea,
Şi-mi spală pe acest străin de-o seamă
Cu domnul tău. C-aşa va fi Ulise,
Biet om slăbit de mîni şi de picioare;
Nevoia te îmbătrîneşte iute."
Abia vorbi crăiasa, iar bătrîna
Cu palmele pe loc şi-ascunse faţa
Şi începu să verse lacrimi calde
Şi se boci: „Tu, fătul meu, vai mie
Că nu pot să te-ajut. Doar nimeni altul
Atîtea buturi grase, jerfe-alese
N-a ars Celui-de-sus pe-altar la tine
Cum tu i-ai dat cînd te rugai de dînsul
Voios s-ajungi la dalbe bătrîneţe
Şi mîndrul fiu să-ţi creşti. Dar văd că astăzi
El numai ţie ţi-a luat nădejdea
De-ntoarcere napoi. Aşa pesemne
Vor fi batjocorit şi pe Ulise
Femeile departe-n ţări străine,
Cînd el sosea la curţile slăvite,
Cum toate-aceste-obraznice te-nfruntă,
Străine, - acum pe tine. Obrăznicia
Şi multa lor batjocură te face
Să nu te laşi spălat. Cu bunăvoie
Ascult porunca doamnei. Pe picioare
Te voi spăla de dragul Penelopei
Şi-al tău, străine. Că-n adînc durerea
Mă scurmă-n faţa ta şi ia aminte
Ce am să spun. La noi aici ca oaspeţi
Veniră mulţi străini bătuţi de soartă,
Dar pot să zic că n-am văzut nici unul
Să semene ca tine cu Ulise
La vorbă şi la stat şi la picioare."
Ulise-ndemînatecu-i răspunse:
„Acei care cu ochii ne văzură
Pe amîndoi, toţi astfel zic, mătuşă,

Că semănăm aidoma-n făptură
Cum singură tu ai luat aminte".
Așa vorbi Ulise, iar bătrîna
Luă un lucitor lighean și prinse
Să-l spele pe picioare; apă rece
Turnă într-însul multă, apoi fierbinte
Și cum ședea Ulise lîngă vatră,
El repede se-ntoarse spre-ntuneric,
Căci se temu ca nu cumva, spălîndu-i
Picioarele, să-i vadă rana veche
Și ea să-l dea de gol. Dar dînsa merse
Mai lîngă el și se grăbi să-l spele.
Ci-ndată cunoscu ea urma ranei
Ce i-o făcuse un mistreț odată
Cu colțul alb cînd merse la Parnesos
Să-și vadă pe bunicul Autolicos
Cu fiii lui, bărbat care-ntre oameni
Era neîntrecut de mare lotru
Și strîmb la jurăminte. Zeul Hermes
Apucătura asta-i dăruise,
Căci el îi prinosea plăcute buturi
De miel și iezi. Și zeul tot prielnic
Îl însoțea pe el. Cînd Autolicos
Călători-n Itaca cea mănoasă,
Găsi aici abia născut nepotul,
Și Evriclea, - ndată după masă,
I-l puse pe genunchi și-i zise astfel:

---

[516] Muntele Parnas din Grecia Centrală, între Locrida și Focida.

[518–611] Lunga relatare a vînătorii mistrețului — țesută din versuri odiseene sau iliace, legate fără mult discernămînt — reprezintă o interpolare, cum se poate deduce din faptul că nici chiar în antichitate episodul nu figura în toate ediţiile poemului. Dacă, de pildă, „Vînătoarea" îi era cunoscută lui Platon, care o citează într-o pagină a *Statului* (I, 334 a-b), ea pare să fi lipsit din textul pe care-l cita Aristotel, de vreme ce acesta îl laudă pe Homer pentru meritul de a nu fi făcut loc în *Odiseea* tuturor întîmplărilor eroului: „Faptul de a fi fost rănit pe muntele Parnas, bunăoară" *(Poetica*, VIII, 1451 a, 25—26).

„Tu singur, Autolicos, dă-i un nume,
Oricare-ar fi, odraslei fiicei tale
Căci tare ți-este drag". Răspunse dînsul:
„Tu, ginere și draga mea copilă,
Să-i dați un nume-așa cum vă voi spune.
Fiindcă vin aci plin de-nciudarea
Ce-n sufletu-mi făcu mulțime dintre
Bărbați, femei de pe pămîntul rodnic,
Să-i fie dară numele Ulise.
Iar cînd va crește mare și-o să vie
La curtea mamei sale, la Parnesos,
Unde-i avutul meu, i-oi da dintr-însul
Și vesel va pleca el de la mine."
De-aceea și-o porni la el Ulise
Ca bunul său să-i dea bogate daruri.
Cum l-au văzut bătrînul și copiii,
Primitu-l-au cu brațele deschise,
Cu vorbe dulci. Bunică-sa Amfitea,
Cu drag îl strînse-n brațe pe Ulise
Și-l sărută pe cap, pe ochii mîndri.
Iar Autolicos porunci la fiii
Cei lăudați ai lui să-ntindă masa.
Ei bucuros porunca i-auziră
Și-un bou cincar luînd, mînară-n curte.
Îl jupoiară-apoi și-l dichisiră,
Cu-ndemînare carnea-nfeliară
Și în frigări feliile trecură,
Le fripseră, le rumeniră bine
Și-n urmă între ei le merticiră.
Și peste zi pîn' la apus de soare
Se ospătau, și parte deopotrivă
Avea la masa asta fiecare.
Cînd soarele-asfinți și fu-ntuneric,
Ei adormiră și gustară somnul.
A doua zi cînd zorile-nzoriră
Cu degete trandafirii, feciorii
Lui Autolicos cu ogari plecară

---

537 Textul grec implică un joc de cuvinte între numele propriu *Odysseus* și verbul *odyssomai* („a fi mînios, a fi supărat pe cineva").

Şi merseră spre a vîna la ţară.
Era cu ei şi falnicul Ulise.
Suiră plaiul nalt şi păduratic
Parnesos, pe vîntoase văi sosiră.
Cînd soarele abia ieşind din rîul
Cu ape-adînci şi line, Oceanul,
Îşi răsfiră peste cîmpii lumina,
Ajunse-alaiul într-o văgăună.
Acolo-ntr-un desiş cuiba mistreţul,
Pe unde niciodată nu răzbise
Nici rază de la luminosul soare,
Nici ploaie nicăieri, aşa pe-acolo
Era stufos bungetul, şi sub dînsul
Zăcea frunzişul scuturat grămadă.
Dar cum i-ajunse la urechi un tropot
De oameni şi de haită la năvala
Ce-a dat spre el, din cuibul lui mistreţul
Zburlit ţuşti nainte, şi pe-aproape
De ei stătu cu ochii ca văpaia.
Întîi la el se repezi Ulise
Şi-asupra-i ridicînd prelunga-i lance,
Cu mîna-i grea sta gata să-l străpungă.
Dar i-apucă nainte-atunci gliganul
Şi-l încolţi pe la genunchi şi-n fugă
Pieziş din carne-i rupse o fîşie
Cu colţul lui, dar nu-i pătrunse osul.
Ulise-l nimeri la dreapta-n spate
Şi-l străbătu cu lancea-i sclipitoare.
Prin colb se prăvăli icnind mistreţul
Şi-nţepeni pe loc. Iar de Ulise
Avură grijă repede feciorii
Lui Autolicos, rana i-o legară
Cu meşteşug şi sîngele-i curmară
Cu descîntări. Apoi se înturnară
Pripiţi la casa lor. Iar Autolicos
Şi fiii lui deplin îl vindecară.
Şi după ce-i făcură scumpe daruri,
Ei fericit pe dînsu-l petrecură
În ţara-i de moşie. Iar părinţii
La-ntorsul lui vîrtos se bucurară
Şi-l întrebară toate cu-amănuntul

De rana lui, de tot ce pătimise.
Iar el cu șart le povesti cum firea
L-a încolțit pe el la vînătoare
Pe muntele Parnesos, unde merse
Cu verii lui mistrețul să-l vîneze.
De rana-i veche dete-acum bătrîna
Și pipăind o cunoscu îndată,
Lăsă să-i cadă în lighean piciorul,
Se răsturnă și zurui ligheanul.
Și apa fu vărsată jos. Iar doica
Simți și bucurie și mîhnire
Și lacrimi îi dădură-n ochi și glasul
Îi amuți. Dar iute duse mîna
La barba lui Ulise-atunci și zise:
„Tu, fătul meu, ești negreșit Ulise,
Dar nu putui să te cunosc nainte
De-a-mi pipăi cu mîna mea stăpînul".
Așa grăi. Apoi spre Penelopa
Ea ochii și-ațintì voind să spuie
Că soțul ei e chiar acolo-n casă.
Dar Penelopa nu putu s-o vadă,
C-aiurea Palas i-abătuse mintea.
Ci dibuind și apucînd cu dreapta
Pe doica de grumaz, cu stînga dînsul
O trase-aproape și răstit îi zise:
„Vrei, doică, să mă pierzi? Tu care-odată
La sînu-ți m-ai crescut, și dup-atîtea
Necazuri ce-am avut pînă ce astăzi
În douăzeci de ani s-ajung în țară?
Dar dacă m-ai ghicit și-un zeu la asta
Te-a luminat, să taci, ca nimeni altul
Să nu știe că sînt aici. Că altfel
O vorbă-ți spun și ea va fi-mplinită.
Cînd eu cu ajutor de sus voi pune capăt
Mișeilor odată, nici pe tine,
Deși-mi ești doică, nu te cruț în oara
Cînd voi ucide și pe celelalte
Femei care slujesc la mine-n casă."
Dar i-a răspuns bătrîna cea cuminte:
„Ce vorbă, maică, ți-a scăpat din gură!
Tu știi ce tare și nenduplecată

E firea mea. Eu pot să stau tăcută
Ca piatra sau ca fierul. Ba pot spune
Şi altceva, s-o ţii tu minte asta
De-o fi vrun zeu cu mîna-ţi să doboare
Pe peţitori, am să-ţi arăt eu care
Femei din casă ţi-au făcut ruşine
Şi care-au fost de treabă." Dar Ulise
Din grai întîmpină: „De ce tu, doică,
Să mi le spui pe ele? Nu-i nevoie.
Iau seama doar şi eu la fiecare
Şi-oi şti cum sînt. Tu taci, păzeşte-ţi gura
Şi-ncrede-te în zei." Acestea-i zise,
Iar doica o zbughi prin toată sala
S-aducă apă de lăut picioare,
Căci ap-adusă toată-i se vărsase.
Iar după ce-l luă pe el şi-l unse
Cu-mbălsămat ulei, atunci de vatră
S-apropie cu scaunul Ulise
La încălzit şi zganca el sub trenţe
Şi-acoperi. Iar Penelopa-i zise:
„Voi să te mai întreb puţin, străine,
Căci iată-i vreme de odihnă dulce,
De-i chip s-adormi cînd eşti cuprins de jale.
Dar mie mi-a fost dat nemăsurate
Dureri să sufăr. Zilele-mi de-a pururi
Mi le petrec cu plînsuri şi cu suspinuri
Şi-mi văd de lucrul meu şi-al celor care-mi
Lucrează-n casă. Dar cînd vine noaptea
Şi-adorm cu toţii, eu veghez în patu-mi
Şi tînguioasă inima-mi se bate
Sub ascuţite griji nenumărate.
Întocmai cum Privighetoarea, fiica
Lui Pandareus, în dumbrava verde
La începutul primăverii cîntă
Frumos de tot sub des frunziş de arbori,
Tot schimbă viersul răspîndind o ploaie

---

679 În această versiune a legendei, fiica lui Pandareu, soţia lui Zetos — *Aedon* — îşi ucide din greşeală copilul, pe *Itilos;* urmărită de mînia soţului, e transformată de zei în privighetoare. Altă variantă se citeşte în cîntul XX, versurile 82 şi urm.

De sunete și-și plînge pe Itilos,
Născutul ei cu Zetos împăratul,
Odoru-i drag pe care din prostie
Ea singură-l răpuse-odinioară,
Așa și-n mine sufletul se zbate
Învăluit și îndoit de-a pururi.
Ori să rămîn cu fiul meu și toate
Întregi să le păzesc, slujitorimea
Și-averea-mi și locașul sfînt și mare,
Sau să-mi aleg din pețitori pe care
Socot fruntaș și darnic la-nzestrare.
Băiatul meu, cît fu copil și tînăr
Necopt la minte, nu vru să mă lase
Să părăsesc a soțului meu casă,
Să mă mărit. Dar azi cînd el e mare
Și-n anii tinereții, mă tot roagă
Să plec din casă. Dînsul nu mai poate
Cînd vede cum averea-i storc aheii.
Dar tîlcuiește visul meu și-ascultă:
Se-ndoapă-n casă-mi douăzeci de gîște
Din grîul presărat în apă. Eu mă bucur
Privind la ele. Dar un vultur mare,
Cu ciocul coroiat, venind din munte
Pe toate le sugrumă și le-omoară
Și ele cad grămadă-aici în curte,
Iar vulturul în slăvi se-nalță iară;
Eu tot plîngeam și mă boceam în visu-mi
Că-mi potopise gîștele din curte.
Dar vulturul, venind napoi, se puse
Pe-acoperiș și glăsuind ca omul
Mă liniști și-mi zise: «Fii pe pace,
Tu fiică lăudată-a lui Icariu,
Nu-i vis, ci-i lucru-aieve, și-o să fie
Cum ai visat. Gîscanii tăi din curte
Sînt pețitorii. Eu am fost nainte
Un vultur, dar acum îți sînt bărbatul
Sosit aici să dau o moarte crudă
La pețitorii toți» Așa el zise
Și mă trezii din somn. Cătai prin curte
Și iar văzui acolo cum gîscanii
Din albie-nghițeau mereu grăunțe."

La asta dînsul i-a răspuns: „Femeie,
Doar nu-i de tîlcuit almintreli visul;
Te deslușI-n visare chiar Ulise
Cum are să se-ntîmple. Pețitorii
Pieri-vor toți: e limpede. Nici unul
Din ei nu va scăpa din mîna morții."
Dar Penelopa-i zise: „Îngăimate
Și fără rost sînt visele, străine,
Și-arareori se izbîndesc la oameni.
Pe două porți trec visele deșerte:
Una-i de corn, cealaltă e de fildeș.
Și care vin pe poarta cea de fildeș
Te-nșală, c-aduc vorbe nemplinite.
Iar care vin pe poarta cea durată
Din cornul șlefuit, se-ntîmpl-aieve
Acelui care-n somnu-i le visează.
Dar visul meu spăimîntător eu nu cred
Să fi trecut pe-aici. Că pentru mine
Și fiul meu ar fi nespus de bine.
Dar ia aminte ce voi spune acuma:
Veni-va ziua urgisită-n care
M-oi depărta de casa lui Ulise,
Căci iată, eu voi pune-aci la luptă
Securile pe care bietu-Ulise
Le-nșiruia în sală cîte două —
Sprezece cum se pun în șir proptele
Cînd se lucrează talpa de corăbii.
El stînd departe, și-arunca săgeata,
Și ea trecea prin găurile toate
De la securi. Acum, la lupta asta,
Voi face să se-ntreacă pețitorii.
Și cine mai ușor va-ntinde arcul
Și va răzbate cu săgeata toate
Securile, bărbat al meu să fie;
Îl voi urma și părăsi-voi casa

---

[734] Precizările referitoare la cele două porți ale viselor se leagă de o superstiție răspîndită în lumea veche și ale cărei ecouri sînt numeroase în literaturile greacă și latină. Versurile 734—737 din textul pe care-l comentăm, de pildă, sînt traduse întocmai de Vergiliu în cartea a VI-a a *Eneidei*, 893—896.

Cea plină de-amintiri de tinereţe,
De bogăţie şi de frumuseţe,
De care cred că chiar în vis o dată
Îmi voi aduce-aminte." El îi zise:
„Femeie prea-nchinat-a lui Ulise,
De loc nu amîna tu lupta asta,
Că-ţi va sosi bărbatul înainte
Ca peţitorii tăi să puie mîna
Pe arc, să-ntindă coarda şi să treacă
Prin fier săgeata lor". Iar Penelopa
Răspunse-atunci: „De-ai vrea să şezi, străine,
Şi de urît aşa să-mi ţii în sală,
De loc nu s-ar lipi de mine somnul.
Dar oamenii nu pot să stea de-a pururi
Neadormiţi, că 'asta le-a fost dată
De cei-de-sus. De-aceea eu la mine
Mă sui şi iar mă culc în aşternutul
De jale-al meu, stropit de mii de lacrimi
De cînd Ulise a plecat pe mare.
Să vadă neagra, blestemata Troia,
Acolo eu mă culc, tu dormi în casă.
Ţi-aşterni pe jos sau las' să-ţi puie patul."
Aşa vorbind, ea se sui în catul
Strălucitor de sus şi o-nsoţiră
Femeile. Iar cum ajunse-acolo,
Ea se porni pe plîns după Ulise,
Bărbatul ei, pînă ce blînd Minerva
Pe pleoape-i picură odihnă dulce.

CÎNTUL XX

În tindă sta culcat Ulise. O blană
De bou neargăsită-şi tăvălise
Şi-asupra-i multe piei de oi junghiate
De-ahei şi cu un ţol l-acoperise
Pe dînsul Evrinoma. Sta în patu-i
Neadormit viteazul, tot cu mintea
La moartea peţitorilor. Ieşise
Din cas-atunci un rînd de roabe care
S-aveau cu peţitorii şi-ncepură
A rîde şi-a se veseli-mpreună
Şi sufletu-i se-nviforă. Prin minte-i
Trecură multe gînduri: să dea buzna
Pe toate să le-omoare? Ori să lase
Pe data cea din urmă să se-nhaite
Cu tinerii? Şi inima într-însul
Urla. Cum o cătea dă roată-n jurul
Căţeilor plăpînzi şi latră la un
Necunoscut şi-i gata să se-nhaţe,
Aşa lătra şi inima într-însul,
Că-i sîngera de ciudă-n faţ-atîtor
Blăstemăţii. În piept îşi da cu pumnul
Şi inima-şi certa: „Mai rabdă încă,
O, inimă. Tu ai răbdat odată
Ceva mai fioros, pe cînd ciclopul

[1] Vezi mai înainte nota la III, 538.

Nesăţios înfuleca pe soţii
Voinici ai mei. Te-ai stăpînit acolo
Şi tare-ai stat pînă ce sfatul minţii
Din peşteră te-a scos, unde crezuseşi
Că vei muri.“ Aşa el se mustrase
Şi domolită sinea lui rămase
Ca luntrea otgonită, dar în patu-i
Se răsucea Ulise în tot chipul.
Întocmai cum pe un jăratic mare
Un om roteşte pîntecul de capră
Ce-i împănat cu sînge şi grăsime,
Voind mai iute carnea-i să se frigă,
Aşa în pat se tot sucea Ulise
Şi chibzuia cum el să pună mîna
Pe şleaht-aceea de sfruntaţi, el singur
Fiind, vrăjmaşii mulţi. Veni la dînsul.
Din cer atunci Minerva ca femeie,
La creştet îi stătu şi-i zise astfel:
„Ce stai veghind, tu, cel mai neferice
Din muritori? Aici ţi-i doară casa
Şi-n casă ţi-i femeia şi copilul
Cum orice tată l-ar dori să fie.“
Ulise i-a răspuns aşa Minervei:
„Ce-mi spui, zeiţă,-i prea frumos şi bine,
Dar inima-mi se tot frămîntă-n sine
Şi chibzuie cum pot să pun eu mîna
Pe şleahta de sfruntaţi, eu singur
Fiind, iar ei mereu o droaie-n casă.
Dar şi mai crunt o grijă tot m-apasă:
Cu voia ta şi-a tatălui din ceruri
Dacă-i dobor, oare-ncotro fugi-voi
Ca să m-ascund. Te rog să-mi spui tu mie.“
Grăi Minerva cea cu ochi albaştri:
„Abraşule, sînt oameni care-ascultă
De un tovarăş mai de rînd, de unul

---

[40] În original: *thymos*, termen al cărui conţinut e mai vast decît al cuvîntului *kradie* (inima, ca organ anatomic), însemnînd duhul de viaţă din fiece om, izvorul acţiunilor şi al sentimentelor. În acest înţeles, *thymos* e des întrebuinţat în poemele homerice pentru a indica sediul reflecţiunii care precede fapta.

Ce-i muritor şi nu dă sfat ca mine.
Eu sînt zeiţa care-n veci te apăr
În tot ce faci şi ţi-oi vorbi pe faţă:
De ne-ar încercui cincizeci de cete
De oameni ahtiaţi să te omoare,
Tu poţi să-i birui şi să capeţi turma
De oi şi boi. Dar las' să-ţi vie somnul.
Că ţi-ar fi rău să stai de veghe o noapte."
Şi zîna somn îi picură pe gene,
Apoi se-ntoarse la Olimp. Iar somnul
Moleşitor îl copleşi pe dînsul
Şi inima i-o dezrobi de grijă.
În vremea asta se trezi soţia-i
Cea vrednică şi-n aşternutu-i moale
Se puse iar pe plîns. Şi cînd de lacrimi
Se săturâ, întîi zeiţei sfinte,
Diana, ruga îşi rosti: „Diano,
Zeiţă naltă, fiică de-a lui Joe,
Săgeată-mă în piept şi-acum în clipă
Ia-mi sufletul sau să mă ia un vifor
Pe căi de nori şi să m-arunce-n valul
Vîrtelnicului Ocean întocmai
Cum a luat vîrtej de vînt odată
Pe fetele lui Pandareus! Ele,
Cînd zeii le pierduseră părinţii,
La curte au rămas copile-orfane,
Dar le hrăni zeiţa Afrodita
Cu caş, cu vin plăcut, cu miere dulce,
Le dărui Junona frumuseţe
Şi minte mai presus decît la toate
Femeile, boi nalt apoi le dete
Diana preacurata, şi Minerva
Cu măestria mînii le deprinse.
Cînd Afrodita spre Olimp se duse
Să ceară pentru fete-n floarea vîrstei

[86] Variantă simţitor deosebită a mitului povestit în cîntul XIX, 679 şi urm.

[87] Vinul, brînza şi mierea intră invariabil în compoziţia anumitor băuturi, uneori magice, ca aşa-numitul *kykeon*, oferit de Circe tovarăşilor lui Odiseu (mai înainte, X, 323 şi urm.), alteori vindecătoare, ca amestecul pregătit de Hecamede pentru Nestor şi Mahaon (*Iliada*, XI, 638 şi urm.).

Nuntirea de la domnul fulgerării —
Căci el le știe toate, și norocul
Și nenorocul tuturor în lume —
Vîntoasele pe fete le răpiră
Și le robiră groaznicelor Furii;
Așa să mă doboare și pe mine
Cei din Olimp, trăsnească-mă Diana,
S-ajung sub țărnă-alături de Ulise,
Decît să bucur pe un om ce nu e
De seama lui. Ba tot mai rabzi nevoia
Cînd noaptea poți dormi, după ce ziua
Ai plîns zdrobit, că somnul, după-nchisul
Pleoapelor, e balsamul uitării
A toate, rău și bun. Dar mie, biata,
Îmi mai trimite-un zeu și vise rele.
Chiar noaptea asta mi-a dormit alături
Un om ca el. Era leit cum fuse
Cînd a purces cu armia la Troia,
Mă-nveselii în suflet că-mi păruse
Că nu e vis, ci dînsul chiar aieve."
Așa grăi. Și zîna dimineții
Curînd sosi pe tronul ei de aur.
Ulise i-auzi din pat jălitul,
Stătu pe gînduri și-i păru în sine
Că-l cunoscu nevastă-sa și stete
La capul lui. Împăturindu-și țolul
Și pieile pe care se culcase,
Le așeză în sală pe un scaun
Și blana cea de bou luînd afară,
O puse jos și cu întinse brațe
El ruga-și-ncepu: „Părinte Joe,
De m-ați adus în țara mea pe apă
Și pe uscat cu voia voastră, după
Ce-așa de crîncen m-ați bătut, ajută
S-aud menind a bine doar pe unul

---

[98] Vezi mai înainte nota la I, 332.

[99] Ceea ce textul laconic nu spune, dar rezultă dintr-o tradiție păstrată de autori mai noi, e că pedeapsa fiicelor lui Pandareus ispășea o crimă a părintelui lor, furtul cîinelui de aur răpit dintr-un templu al lui Zeus din Creta și dăruit lui Tantal, regele Frigiei.

Din oamenii ce se deșteaptă-n casă
Și Joe să-mi arate-un semn pe-afară“ .
Așa zicea. Luă aminte domnul.
Și bubui din cer, de sus din nouri,
Și-n sinea lui se bucură Ulise.
Din casă i-a menit a bine-o șerbă
Din cele care măcinau pe unde
Palatul lui Ulise-avea merinde.
Lucrau acolo zi și noapte două-
Sprezece roabe și tocau făină
De orz și grîu, care-i a lumii hrană
Și măduvă. Dormeau acolo toate
Femeile cînd măcinase grîul
Și numai una nu-și gătase lucrul,
Fiind cea mai nevolnică din toate.
Și-opri morișca și meni a bine
Pentru stăpîna ei: „Părinte Joe,
Tu, împărate peste zei și oameni,
Puternic ai turnat din cer și totuși
Nu-i pic de nor. E semn că piază bună
Trimiți cuiva. Mi-ascultă demîndarea
Și mie bietei. Fă ca peținorii
În ziua asta cea din urmă dată
Să ospăteze-n casa lui Ulise,
Mișeii care-aici în trud-amară
La măcinat puterile-mi secară,
Să fie masa lor cea de pe urmă!“
Așa ură femeia, iar Ulise
Se bucură cînd i-auzi menirea
Și tunetul lui Joe; avea nădejde
Că poate să-și răzbune pe nemernici.
În vremea asta celelalte roabe
Se strînseră prin casă și-ncepură
S-aprindă foc neobosit în vatră.
Din pat se scoală Telemah, viteazul,
Cu zeii deopotrivă, și se-mbracă,
Pe umăr pune sabie ascuțită
Și în picioare dalbele sandale

---

[136] Vezi mai înainte nota II, 479.

Ia lancea tare cu ţugui de-aramă,
S-opreşte-n prag şi Evricleii zice:
„Cinstit-aţi pe străin cu pat şi hrană?
Ori n-aţi grijit de el? Aşa e mama,
Cu toată-nţelepciunea-i. Nu-şi dă seama,
Primeşte ea pe ticăloşi cu cinste,
Iar pe cei buni nesocotind i-alungă."
„Copilul meu, răspunse Evriclea,
Nu-nvinui pe cine nu-i de vină.
Stătu doar şi bău cît vru el singur,
Zicea însă că nu-i flămînd, în vreme
Ce doamna-l întreba. Dar cînd îi fuse
De somn, şi de culcat, zori stăpîna
Pe roabe să-i aştearnă de culcare.
Dar el ca omul cufundat în jale
Şi în răstrişte, nu vru să se culce
În pat pe perne moi: dormi în tindă
Pe piei de oi, pe-o blană nedubită
De bou şi noi c-un ţol l-acoperirăm."
Aşa ea zise. El ieşi din sală
Cu lancea-n mînă. Îl urmau ogarii
Cei sprinteni de picioare. El la sfatul
Aheilor se duse. Evriclea,
Fiica lui Op, nepoata lui Pisenor,
Mai-marea-ntre femei, silea pe roabe:
„Hai măturaţi de zor stropind în sală
Şi aruncaţi pe jeţurile mîndre
Covoare porfirii. Şi cu bureţii
Voi ştergeţi toate mesele din sală,
Curate faceţi oluri şi pahare
Cu două toarte şi cu şart lucrate,
Iar altele să mergeţi după apă
De la fîntînă şi-o căraţi mai iute.
Că n-or sta mult departe peţitorii,
Sosesc pe mînecate aici la curte,
Căci astăzi pentru toţi e sărbătoare."
Aşa zorea; ele ascultau supuse.
Şi douăzeci porniră la fîntînă
Să care apă. Celelalte harnic
Lucrau prin casă, toate pricepute.
Rîndaşii peţitorilor intrară,

Frumos şi bine lemne despicară.
Femeile-au venit de la fîntînă
Şi mai veni porcarul şi le-aduse
Trei vieri, pe cei mai buni din toată turma.
Lăsă în curtea-mprejmuită porcii
Să pască şi-ntrebă el pe Ulise
Prietenos: „Străine, oare-aheii
Se uită mai frumos acum la tine?
Sau te batjocoresc ca mai înainte
În casa asta?“ I-a răspuns Ulise:
„Să le plătească cei-de-sus ocara,
Necuviinţa şi nelegiuirea
Ce-o fac mişeii-n casa cea străină,
Că n-au un pic de-obraz şi de ruşine!“
Aşa vorbeau. S-apropie Melantiu
Căprarul. El mîna mai multe capre
Din cele mai alese, demîncare
La peţitori. Urmat era căprarul
De doi păstori. El caprele-n pridvorul
Răsunător legă şi lui Ulise
Aşa-i făcu: „Străine, tu şi-acuma
Vei necăji pe domni cerşind prin casă.
Şi n-ai să te mai cari de-aici? Pesemne
Noi nu ne-om despărţi, de nu vei face
Saftea din pumnii mei. Că ţi-i cerşitul
Nesocotit. Mai sînt şi alte mese
Pe la ahei.“ Aşa-l certa, şi-Ulise
Nimic n-a zis. Tăcu ca piatra molcom,
Tot da din cap şi tăinuia în sine
Cumplite gînduri. Mai veni pe urmă
Al treilea, Filetios, scutarul
Păstorilor. Mîna o vacă stearpă
Şi capre grase pentru ospătare.
De pe uscat veniseră pe mare
De dincolo, că i-au trecut plutaşii
Ce trec pe toţi care sosesc la dînşii.
Le priponi el bine sub pridvorul
Răsunător şi întrebă porcarul
Mergînd la el aproape: „Cine-i oare
Acest străin sosit acuma proaspăt
La casa noastră? Care-i seminţia,

Părinții lui și neamul și moșia?
Sărac de el! După făptură pare
Că-i domn stăpînitor. N-au milă zeii
De oamenii pribegi; i-afundă-n jale.
Chiar domnilor le sorocesc răstriște!"
Și cum vorbi, se duse la Ulise
Și îmbiindu-i mîna dreaptă-i zise:
„Noroc, străine taică! Fie barem
De-acum să-ți meargă bine, c-azi te-apasă
Necazuri multe. Doamne, tată Joe,
Nu-i altul între zei mai crud ca tine.
Tu nu te-nduri de oameni și ești totuși
Părinte-al lor. Tu-i lași de-a pururi pradă
Nevoii și durerilor să cadă.
Cum te-am văzut, am nădușit și lacrimi
Mi-au dat în ochi gîndind la bietu-Ulise,
Că mi-l închipui și pe el tot astfel
Umblînd rufos și lainic între oameni,
De mai trăiește și mai vede soare.
Iar dacă-i mort și-i dus pe ceea-lume,
Vai cum îl plîng pe bunul meu Ulise!
Eram un copilandru cînd mă puse
Să fiu peste văcarii lui mai mare
În țara chefalenilor. Acuma
Cu miile i se-nmulțiră boii
Și n-are nici un om așa prăsilă
De boi fruntoși. Dar alții dau poruncă
Să-i mîn la dînșii pentru ospătare.
De fiul său din casă nu țin seamă,
Nu tremură de-a zeilor mînie.
Sînt gata între ei să-mpart-averea
Stăpînului cel dus demult. Și-n mine
Mă tot vînzol cu mintea, stau pe gînduri.

---

[273] „Chefalenii" nu apar nicăieri în părțile sigur autentice ale poemului, numele homeric al insulei astăzi numită Chefalonia fiind Same (v. mai înainte nota la IX, 32). Pentru apărătorii teoriei după care vechea Itaca trebuie căutată în Leucas, în schimb, actuala Chefalonie e vechiul Dulichion, iar „chefalenii", supușii lui Odiseu îndeobște, indiferent de locul lor de proveniență. (Cf. *Iliada*, II, 631—635, probabil tot un adaos.)

Mi-e foarte rău, pe cînd e-n viață fiul
Stăpînului, să plec în altă țară
Și să mă car cu boi cu tot la alții.
Dar e și mai grozav să stau pe-aicea
Și boii altora păzind, să sufăr
Așa de greu. De mult plecam în lume
Și m-aciolam la alt stăpîn puternic,
Că nu mai pot. Mai am însă nădejde
Că vine bietul domn al meu săracul
Și spulberă din casă pe nemernici."
Ulise iscusitul îi răspunse:
„Văcarule, tu pari un om de treabă
Și chibzuit. Văd c-ai vorbit cuminte,
De-aceea eu din partea mea ți-oi spune
Și-oi face-un mare jurămînt. Ca martor
Să-mi fie Joe între zei întîiul
Și masa primitoare ca și vatra
Cea sfînt-a lui Ulise, unde astăzi
M-adăpostesc, că tu vei fi de față
Cînd va sosi al tău stăpîn acasă
Și, dacă vrei, vedea-vei tu cu ochii
Cum cad uciși mișeii care astăzi
Domnesc aici." Adause văcarul:
„Străine taică, să te-asculte zeii!
Să vezi atunci ce poate-a mea virtute
Și brațul meu." Așijderea Eumeos
Rugă pe zeii toți ca înțeleptul
Ulise la palatul lui să vie.
Așa ei laolaltă cuvîntară.
Iar peținorii unelteau omorul
Lui Telemah. Dar le zbură din stînga
Un vultur nalt în zbor ce-avea în gheare
Un porumbel sfios. Cum vede asta
Și zice Amfinom atunci: „Prieteni,
Nu izbutește gîndul nostru moartea
Lui Telemah. Să ne vedem de masă."
Așa le spuse Amfinom și spusa-i
Plăcu la toți. Veniră ei la curtea
Măritului Ulise, și pe jețuri
Și-n scaune veșmintele-și lăsară.
Și prinseră să-njunghie capre grase

Şi mari berbeci, grăsuni şi-un bou din turmă
Şi fripseră-n frigare măruntaie
Şi le-mpărţiră între ei. Cu apă
Amestecară-n oluri vin, şi cupe
Văcarul împărţi la toţi; şi pîne
Le mertici Filetios, vătaful
Păstorilor, în dalbele panere,
Turnă în cupe Melanteu şi-n urmă
Ei mînile-ntindeau înspre bucate
Ce-n faţa lor stau gata. Între acestea
Pofti-nadins feciorul lui Ulise
Pe tatăl său să şadă lîngă pragul
De piatră-n sala bine-ntemeiată.
Şi-un scaun prost îi puse şi-o măsuţă,
Şi peste ea ceva din măruntaie
Şi vin turnîndu-i în pahar de aur,
Aşa-i grăi: „Aci să şezi la masă
Să bei între bărbaţi, şi las' pe mine
Că te păzesc de blendele şi-ocara
Oricărui peţitor. Nu-i casa obştii,
Ci-i casa mea lăsată de la tata.
Voi, peţitori, nu faceţi gură, nu daţi
Cu mînile, să nu se iste sfadă
Şi-ncaier între noi.“ Aşa voinicul
I-ameninţă. Ei buzele-şi muşcară,
Mirîndu-se că Telemah vorbise
Cutezător. Dar Antinou le zise:
„Aheilor, să-ngăduim cuvîntul
Lui Telemah, deşi e greu, că tare
Ne-ameninţă pe noi. Păcat că Joe
Se-mpotrivi, că-i astupam noi gura
Acestui meşter vorbitor.“ El astfel
Le cuvînta, dar nu-i păsa de vorbe
Lui Telemah. Atunci mînară crainici
Prin mijlocul cetăţii hecatomba

357–361 Acolo unde se citesc astăzi, versurile referitoare la crainici nu par la locul firesc. Rostul lor fiind să explice pentru ce peţitorii sînt nevoiţi să-şi pregătească singuri prînzul, întregul episod s-ar înfăţişa mai clar, dacă amănuntele în legătură cu jertfa pentru Apollon ar figura îndată după convorbirea dintre Odiseu şi Filetios.

Cea sfîntă pentru zei. Sobor ținură
Aheii prin dumbrava cea umbroasă
A marelui săgetător Apollon.
Ei cărnurile fripseră-n frigare,
Le traseră din foc, le împărțiră
Și la bogatul praznic s-așezară.
Iar oamenii care slujeau la masă
Făcură parte lui Ulise-ntocmai
Ca la ceilalți, c-așa i-a fost porunca
Lui Telemah, feciorul lui Ulise.
Iar pe fruntașii pețitori Minerva
Tot nu-i lăsa de loc să înceteze
Cu dureroasele-nfruntări, ca astfel
Tot mai adînc să-l doară pe Ulise.
Era-ntre pețitori un om pornit spre
Necuviinți, unul numit Ctesipos,
Din Same. Bizuindu-se pe-averea
Cea mult-a lui, peţea și el pe mîndra
Soție-a celui dus. Ctesip acesta
Ocarnicilor pețitori le zise:
„Luați aminte, am să vă spun o vorbă.
Străinul are parte cumsecade
La fel cu noi. Nu-i bine nici cu cale
Neospătați să fie musafirii
Lui Telemah, cînd vin la casa asta.
Să-i dau și eu un dar de ospeție,
Ca doar și el la rîndu-i să-l îmbie
La vrun băiaș, sau la vro altă slugă
Din casa lui Ulise.“ Astfel zise
Și din paner luînd cu mîna-i grasă
Un arm de bou asupra-i îl răpede.
Dar se feri de el atunci Ulise
Puțin plecîndu-și capul și c-un zîmbet
Amar rînji. Atins fu numai zidul

---

375 Cum s-a arătat în nota la versul 273, Same e numele homeric al insulei astăzi numită Chefalonia. În plină epocă clasică, cînd nu se mai cunoștea o insulă Same, acesta era numele unei cetăți situate pe coasta răsăriteană a Chefaloniei.

391–392 Zîmbetul „amar“ *(sardonion)* e, potrivit celor mai multe manuscrise, un zîmbet „sardonic“ *(sardonion*: de la Sardo, vechiul nume al Sardiniei). De reținut totuși că nici un

Cel măestrit. Dar lui Ctesip îi zise
Mustrîndu-l Telemah: „Noroc de tine
C-a fost așa, că n-ai zdrelit pe oaspe,
C-almintrelea te străpungeam cu lancea
Și tatăl tău aici, în loc de nuntă,
Ți-ar fi gătit mormîntul. Să ia seama,
Să nu-și dea nimenea pe față-arama.
Căci știu acum și seamă-mi dau de toate,
Și bun și rău. Eu nu mai sînt copilul
De pîn-aci. Destul că rabd în mine
Privind la jaful vostru: oi junghiate
Și vin băut și pîne risipită,
Că-i greu să vă opresc eu unul singur
Pe voi cei mulți. Nu-mi fiți dușmani de moarte,
Nu-mi faceți rău. De vreți să-mi puneți capul,
O vreau și eu. Mi-ar fi cu mult mai bine
Să mor decît mereu să-mi vadă ochii
Aceste mîrșăvii, stîlciți pe oaspeți,
Femeile urît batjocorite
Prin casa mea frumoasă.“ Asta zise
Și toți tăcură molcom. Agelaos,
Al lui Damastor fiu, vorbi în urmă:
„Nu vă-nciudați, prieteni, nu răspundeți
Potrivnic celor zise cu dreptate.
Nu-l mai jigniți pe-acest străin, pe nimeni
Din robii de la curtea lui Ulise.
Aș vrea să spun lui Telemah și mamei
Acestuia o vorbă bună; poate
Va fi plăcut-amînduror. Cît fuse
Nădejde-n noi că se va-ntoarce-acasă
Cumintele Ulise, n-avea nimeni
De ce cîrti, dacă-i făceați s-adaste
Și să mai stea prin casă petitorii.
Mai bine ar fi fost dacă el însuși
S-ar fi întors și-ar fi venit în țară.
Dar astăzi e vădit că nu mai vine.
Deci du-te tu la maică-ta și spune-i
Să ia de soț pe cine-i mai de frunte

---

pasaj al poemelor homerice nu presupune cunoașterea acestei insule.

Şi-o înzestrează mai bogat, ca astfel
De-avutul părintesc tu să te bucuri,
Să bei, să ospătezi, iar ea să cate
De casa altuia.“ Lui Agelaos
Răspunse Telemah: „Îţi jur pe Joe,
Pe suferinţa tatei, care bietul
De bună seamă-i dus ori bate drumuri
Departe de Itaca, nunta mamei
Eu n-o amîn. Ba zic să se mărite
Cu cine-o vrea; i-oi da chiar multe daruri.
Dar peste voia dînsei, mi-e ruşine
S-o scot cu sila şi cu zor din casă.
Ferească Dumnezeu de-una ca asta!“
Aşa le zise el. Atunci Minerva
Trezi un rîs la peţitori, un hohot
Nepotolit; ea le scrîntise mintea,
De tot rîdeau parcă din fălci străine.
Mîncau din cărnuri crude şi cu sînge,
Şi ochii lor erau muiaţi de lacrimi
Şi toţi erau porniţi pe tînguire.
Atunci luă cuvîntul şi le zise
Teoclimen: „Ce crunt blăstem vă paşte,
Sărmanilor? Vă-mpresură-ntuneric
Şi capul şi obrazul şi genunchii.
Răsună vaiet, lacrimi curg pe faţă,
Stropit cu sînge-i zidul şi tavanul.
Şi geme şi pridvorul şi ograda
De umbrele ce năzuie spre bezna
De întuneric. Soarele din slavă
Se-ntunecă,-nfiorătoare noapte
Se-ntinde peste tot.“ Aşa el zise,
Şi toţi rîdeau voios de cele spuse.
Dar Evrimah, odrasla lui Polibos,
Aşa-i răspunse: „E nebun străinul
Ce-abia veni din alte părţi. Hai iute
Să-l scoatem noi, băieţi, afară-n piaţă,
C-aici îi pare lui că e-ntuneric.“
Teoclimen în chip de zeu răspunse:
„O, Evrimah, eu nu cer călăuză
Căci am urechi şi ochi, picioare bune

Şi minte-ntreagă, nicidecum scrîntită.
Cu ele voi ieşi de-aici afară,
Fiindcă văd c-asupra voastră vine
Un rău de care nu mai scapă nimeni,
O, peţitori, din voi care-n căminul
Viteazului batjocoriţi pe oameni
Şi izvodiţi nelegiuiri." El zise,
Apoi ieşi din luminoasa curte,
Şi merse la Pireos, care vesel
La dînsul îl primi. Iar peţitorii
Priveau unii la alţii şi cu toţii
Rîdeau de oaspeţi şi-ntărtau cu asta
Pe Telemah. Iar unul din duiumul
Obraznicilor tineri astfel zise:
„O, Telemah, nu-i nimeni alt ca tine
Aşa fără noroc de oaspeţi: unul
Aici i-un biet calic hoinar, cu poftă
Nesăţioasă după vin şi pîne,
Un leneş şi un păcătos, povara
Pămîntului. Cellalt se apucase
De prorocit. Dar de m-asculţi pe mine
Şi faci cum zic, ţi-ar fi cu mult mai bine:
Pe-aceşti străini să-i îmbarcăm îndată
Şi să-i trimitem la siculi, pe unde
Să-i vinzi pe preţ." Aşa vorbeau cei tineri,
Dar nu-i păsa lui Telemah de vorbe;
Tăcut privea la tatăl său cum gata
Tot sta să-nalţe braţul lui puternic
Asupra peţitorilor nemernici.
Iar Penelopa-n faţa lor se puse
Pe-un jeţ frumos şi asculta cuvîntul
Rostit de fiecare om din sală.

---

[494] Cum s-a relevat în mai multe rînduri, problema legăturilor dintre Grecia homerică şi Peninsula italică (inclusiv insulele din imediata-i apropiere) e obscură. Măcar că verosimilă, însăşi cunoaşterea de către poet a Siciliei nu poate fi susţinută, cîtă vreme nu se ştie dacă Temesa din cîntul I, 259 nu-i cumva un oraş din Cipru (vezi nota la acest vers), cîtă vreme, mai ales, nu se va fi dovedit în chip definitiv autenticitatea pasajelor unde se menţionează sicilieni: versul pe care-l comentăm şi 285 şi 520 din cîntul XXIV.

Ei tot rîdeau şi-şi pregăteau ospăţul
Pe pofta lor, c-aşa de multe vite
Junghiaseră. Dar nici n-avea să fie
O masă mai lehamite ca asta
Ce o puneau la cale-acum Minerva
Şi marele viteaz, că peţitorii
Făcuseră-nceputul fărdelegii.

CÎNTUL XXI

Atunci Minerva cea cu ochi albaştri
Povăţuia pe fiica lui Icariu,
Mintoasa Penelopa, să ia arcul
Şi fierul brumăriu de la topoare
La peţitori în faţă să le puie
De întrecut la curtea lui Ulise,
Şi-a fost aceasta jocul şi prilejul
Pieirii lor. Sui dar scara naltă
La casa ei, luă cu mîna-i plină
O cheie bine-ncovoiată, mare,
Frumoasă şi lucrată din aramă
Şi cu mîner de fildeş. Dup-aceea
Se duse ea cu roabele-mpreună
La cea din urm-a ei cămară, unde
Erau odoarele domneşti, aramă
Şi fier din greu lucrat şi-aurărie,
Precum şi arcul încordat şi tolba
Cea plină de săgeţi amare, darul
Ce-i dase lui Ulise un prieten

---

[4] Despre folosirea fierului în *Odiseea*, vezi mai înainte notele la I, 258; IX, 504; XIV, 440.

[10] Cuvîntul grec *kleis*, care va rămîne în lumea greacă termenul consacrat pentru „cheie", la Homer nu înseamnă decît „bară de siguranţă", „zăvor". Singurul text din poeme unde înţelesul de „cheie" apare neîndoielnic e cel pe care-l comentăm, dar tocmai această împrejurare trezeşte suspiciuni în privinţa autenticităţii versurilor 9—12.

Odată în Lacedemòn, Ifitos
Evritianul, un bărbat ca zeii.
Ei în Messenia se-ntîlniră-acasă
La ortomanul Orsiloh. Ulise
Mersese-atunci pe-acolo ca să ceară
Despăgubire de la-ntreg poporul,
Căci oameni din Mesena în corăbii
Răpiseră oi multe din Itaca,
Trei sute, împreună cu păstorii
De-aceea și Ulise, un copilandru,
Ca sol făcuse calea asta lungă
Fiind trimis de tata-i și de sfetnici.
Ifitos căuta în vremea-aceea
Douăsprezece iepe-a lui pierdute
Și supte de-a lor muli robaci, și asta-i
Pricinui la urmă și sfîrșitul,
Cînd el ajunse-acasă la feciorul
Lui Jupiter, la Hercule-oțelitul,
Viteazul marilor isprăvi. Acesta
Ca oaspe chiar acasă îl răpuse,
Năstrușnicul, căci n-avusese teamă
De-a zeilor mînie, nu cinstise
Nici masa însăși unde îl poftise;
Ba după ce-l ucise pe Ifitos,
Și iepele i-opri la el în grajduri.
Așa se întîlni el cu Ulise

---

[21] Fiu al lui Euritos, în legătură cu care vezi mai înainte nota la VIII, 314.

[22] Orașul *Messene* avea să fie întemeiat abia în secolul al IV-lea î.e.n. În aceste condiții, textul nu se poate referi decît la ținutul cu acest nume din sud-vestul Peloponesului, a cărui mențione nu se întîlnește însă în nici un alt pasaj din poemele homerice. Mai mult, după versul 20, poetul consideră Messenia ca o împărțire a Lacedemoniei, ceea ce n-avea să se întîmple decît în ultimii ani ai veacului al VIII-lea î.e.n., la sfîrșitul primului război „messenic".

[43] Pe potriva vetrei, masa este un element al cultului domestic, pus sub ocrotirea lui Zeus, apărătorul oaspeților și al călătorilor. Cf. mai înainte, XIV, 214—216.

[45] Data întîlnirii cu Ifitos trezește nedumeriri îndreptățite, dacă ne gîndim că, după unele texte din *Iliada*, hălăduirea pe Pămînt a lui Heracle ar fi avut loc în timpul tinereții lui Nestor (XI, 690—691; XV, 640), de unde s-ar putea trage

Şi-n dar îi dete arcul ce-l avuse
Părintele-i vestit arcaş Evritos
Şi care-apoi, cînd el muri la curte,
Fiului său lăsase moştenire.
Ulise-n schimb îi dete-o lance tare
Şi-o sabie,-nceputul unei calde
Prietenii, măcar că niciodată
Ei nu se ospătaseră-ntre dînşii,
Căci Hercule nainte l-omorîse
Pe fiul lui Evritos, de la care
Avea Ulise arcul. Arma asta
El n-o lua cu dînsul niciodată
La mersul lui în bătălii pe mare,
Ci-n casă o păstra ca amintire
De la un bun prieten; doar în ţară
La el de-o mai purta. Cum ea, zeiţa
Între femei, ajunse la cămara
Cu pragul de stejar, pe care-un meşter
Îl netezi,-l obli pe ciriple,
Şi potrivind usciorii puse asupra-i
Lucioasele canaturi, ea în grabă
De la belciug desprinse-atunci cureaua
Şi dibuind în faţă-i puse cheia
Şi dete-n lături drugii de la uşă;
Trosni atunci, cînd se deschise, uşa
Ca mugetul de taur la păşune.
Sui crăiasa podu-nalt de scînduri
Pe care sta un şir de lăzi cu straie
Frumos-mirositoare. Se întinse
Şi din cuier luă ea însăşi arcul
Cu tocul lucitor, unde el fuse
Adăpostit; şezu-ntr-un colţ pe urmă,
Şi pe genunchi proptindu-l, plînse-n hohot
Pe vechiul arc după ce-l scoase-afară.
La urmă, cînd destul gemu şi plînse,
Se duse ea la peţitori în sală
Cu arcul ce răsaltă şi cu tolba

---

concluzia că Odiseu era egalul în vîrstă al centenarului crai din Pilos.

[58] Textual: „n-apucaseră să-şi cunoască masa unul altuia". Cu alte cuvinte, să se viziteze reciproc.

Cea plină de săgeți otrăvitoare.
Iar slugile-au cărat o ladă plină
De fierărie și de-aramă, scule
De lupt-a lui Ulise. Cum ajunse
La pețitori, ca o zeiță dînsa
Stătu pe pragul sălii măestrite
C-un văl strălucitor lăsat pe față.
Și-avînd alături două-nsoțitoare,
Ea astfel pețitorilor le zise:
„Voi, mîndri pețitori, ați dat năvală
La casa mea, ca necurmat și pururi
Să beți și să mîncați, că mi-e bărbatul
Plecat de mult. Și pentru ast-avurăți
Și-aveți doar un cuvînt: dorința
De-a vă-nsura și-a mă lua pe mine.
Dar iat-acum vă dau prilej de luptă
Și-ntrecere: vă pun nainte arcul
Cel mare-al lui Ulise. Și oricine
Îl va destinde mai cu-ndemînare
Și va răzbate cu săgeata toate
Securile, bărbatul meu să fie.
Îl voi urma, și părăsi-voi casa
Cea plină de-amintiri din tinerețe,
De bogăție și de frumusețe,
De care cred că eu cîndva și-n vise
Îmi voi aduce-aminte.“ Asta zise
Și porunci porcarului Eumeos
Naintea pețitorilor s-așeze
Topoarele și arcul. El cu lacrimi
În ochi primi odoarele-amintirii
De la stăpîn și-n fața lor le-aduse.
Și la vederea arcului văcarul
Plîngea și el. Iar Antinou, văzîndu-i
Așa-i certa și-i ocăra: „Voi, tuieși
Țărani care gîndiți numai la ziua
De astăzi, voi, ființe păcătoase,
De ce vă miorcăiți așa și faceți

---

[83] Textual: „săgeți ce aveau să pricinuiască suferințe“. În legătură cu otrăvirea săgeților în lumea homerică, vezi nota la I, 358.

Să i se frîngă inima femeii?
Şi-aşa e biata-n sufletu-i rănită,
Că soţul şi-a pierdut. Ci staţi mai bine
Tăcuţi la masă ori ieşiţi afară
Şi plîngeţi. Părăsiţi mai iute arcul
Să-nceapă jocul vajnic peţitorii,
Că-mi pare că nu-i lesne-a trage arcul
Acesta lustruit; doar nu-i nici unul
Din cei de faţă tare ca Ulise.
Eu însumi îl văzui; eram pe-atuncea
Doar un copil şi tot mi-aduc aminte."
Aşa zicea şi-avea nădejde-n sine
Să-ntindă coarda, să răzbată fierul,
Dar el avea întîiul să se-nfrupte
De-amarnica săgeat-a lui Ulise,
Pe care-l necinstea şezînd în casă-i
Şi asmuţind asupra-i pe tovarăşi.
Dumnezeiescul Telemah le zise:
„Vai mie, Joe mă sminti cu totul!
Iubita-mi mamă, cît e de cuminte,
Tot zice că se va-nsoţi cu altul
Şi se va-ndepărta din casa asta.
Şi eu prosteşte rîd şi tot mă bucur.
Dar haide, peţitori, acum la luptă,
Răsplata-i o femeie ca nici una
În toată-Ahaia şi-n cetatea Pilos,
Şi-n Argos, şi-n Micena, şi-n Itaca,
Şi pe uscatul negru. O ştiţi bine
Voi înşivă, de ce să-mi laud mama?
Deci hai odată, n-o lungiţi cu mofturi
Şi nu mai pregetaţi să-ntindeţi arcul,
Ca să vedem pe cel care va bate.
Şi eu m-aş încerca să trag dintr-însul.
De l-aş putea întinde şi săgeata-i
S-o trec prin fier, eu n-aş avea durerea
Să văd că maica-mi părăseşte casa,
Cu altul pleacă şi mă lasă singur,
Şi pot şi eu s-am biruinţi frumoase
Ca tatăl meu." El zice şi-n picioare
Răsare drept, aruncă de pe umăr
Veşmîntu-i porfiriu, descinge spada

Şi sapă-ntîi un singur şanţ de-a lungul
Şi-mplîntă-n el topoarele, le-nşiră
Pe ciripie toate, apoi adună
Şi calcă ţărna-n jurul lor, de-i prinse
Pe toţi mirarea de frumos ce puse
Topoarele la rînd, că niciodată
El jocul nu văzuse. Apoi el merse,
Stătu la uşă-n prag să-ncerce arcul.
De trei ori îl clinti şi vru să tragă,
De trei ori braţu-i se muie şi totuşi
Se bizuia c-ar fi putut la urmă
Să-ntindă coarda, să răzbată fierul.
L-ar fi întins şi tras a patra oară
Din răsputeri, dar îl opri Ulise
C-un semn din ochi. Şi Telemah mai zise:
„Vai, fi-voi un molîu şi un nevolnic
Ori sînt prea tînăr şi-ncă nu mă-ncumet
În braţul meu să-nlătur pe orcine
M-ar încolţi întîi. Dar hai încoace
Voi toţi care sînteţi mai tari ca mine,
Cercaţi din arc, să isprăvim mai iute
Cu-ntrecerea." Aşa vorbi şi arcul
Îl puse jos proptindu-l de-ale uşii
Frumos-strujite şi-ncheiate scînduri,
Şi sprijini săgeata de belciugul
Scînteietor al arcului. Se duse
Şi iar şezu pe jeţu-i de-nainte.
Luă cuvîntul Antinou şi zise:
„Sculaţi pe rînd, tovarăşi, cîte unul
Din dreapta, de la locul unde-ncepe
Paharnicul să toarne vin în cupe".
Întîiul se sculă din jeţ Leodes,
Feciorul lui Enop şi ghicitorul
Din jerfe care-aproape de ulciorul
Frumos de vin stătea în fundul sălii,
Căci numai el ura nelegiuirea
Şi-avea pe toţi tovarăşii mînie.
El cel dintîi ia arcul şi săgeata,

193–194 Ca haruspicii etrusci şi romani, Leodes citea viitorul în măruntaiele victimelor sau, poate, în fumul jertfelor.

Se pune-apoi pe prag şi-ncearcă arcul,
Nu-l poate trage însă, că nainte-i
Cad mînile lui moi şi nedeprinse,
De ostenite, şi-astfel cuvîntează:
„Prieteni, nu-l pot trage, să-l ia altul.
Că arcul ăsta va scurta viaţa
La mulţi fruntaşi şi-ar fi mai bine moarte
Decît aşa trăind să n-avem parte
De-aceea pentru care noi ne strîngem
Pe-aici şi aşteptăm în toată ziua.
Doreşte-acum şi crede fiecare
Nevasta lui să fie Penelopa,
Dar după ce cu arcul o să-ncerce
Şi va vedea că e-n deşert, să plece
Cu daruri în peţit după vreo altă
Femeie-mpodobită din Ahaia,
Iar Penelopa de bărbat să-şi ieie
Pe-acela care-i dă mai multă avere
Şi-i fu sortit." Aşa vorbi, şi arcul
Îl puse jos proptindu-l de-ale uşii
Frumos strujite şi-ncheiate scînduri.
Şi sprijini săgeata de belciugul
Scînteietor al arcului. Se duse
Şi iar şezu pe jeţu-i de nainte.
Dar Antinou aşa-ncepu să-l certe:
„Leodes, tu, ce grea şi-nfricoşată
Ţi-e vorba care ţi-a scăpat din gură!
Mi-e greaţă să te-aud, dacă ţi-nchipui
Că arcul ăsta va curma viaţa
Şi sufletul la mulţi fruntaşi, fiindcă
Tu nu poţi să-l întinzi. Dar vezi că mama
Pe tine nu mi te făcu destoinic
Să tragi din arc, la ţel s-arunci săgeata.
Sînt alţii care-l vor putea destinde."
Apoi el lui Melantiu da poruncă:
„Melantiu, hai şi-aprinde foc în vatră,
Aşază lîngă el un scaun mare
C-o blan-asupra-i şi-adu-o roată bună
De său, ca arcul să-ncălzim, să-l ungem
Şi să-ncercăm apoi cu el şi jocul
Să-l isprăvim". Iar el îndată focul

L-aprinse-n vatră, puse-un scaun mare
C-o blan-asupra-i şi aduse o turtă
De său păstrat în casă, şi cu său
Ei arma o-ncălziră şi-o-ncercară,
Dar n-o putură-ntinde, căci n-avură
De-ajuns putere şi-ncă stau deoparte
Cei doi care erau cei mai puternici
Acolo, Antinou şi Evrimahos.
Ieşir-atunci din casă laolaltă
Văcarul şi porcarul lui Ulise
Şi-n urma lor se furişă viteazul.
Iar cînd erau tustrei ieşiţi afară
De curte şi de porţi, blajin cu graiul
Aşa-i luă pe amîndoi Ulise:
„Văcarul meu şi tu, porcare scumpe,
Să tac ori să vă spun ceva? Nevoia
Mă biruie să fac destăinuire.
Ce-aţi face voi de dragul lui Ulise,
De-ar fi să vie aşa pe nevestite
Şi să-l aducă zeii? Oare fi-veţi
Cu el alături sau cu peţitorii?
Să-mi spuneţi drept, cum vă învaţă **mintea**
Şi inima.“ Văcarul îi răspunse:
„O, doamne Joe, împlineşte-mi voia
Să vină el, un zeu să mi-l aducă,
Să vezi ce pot şi mîna mea ce poate“.
Aşijderea se tot ruga Eumeos
De zeii toţi să-i vie-acasă domnul.
Cum îi văzu pe amîndoi statornici
Şi cu credinţă, aşa le zise dînsul:
„Sînt eu Ulise-aici la mine acasă,
Eu bietul care după cazne multe
La douăzeci de ani venii în ţară.
Voi singuri între robi îmi vreţi sosirea.
Eu n-auzii pe altul între dînşii
Dorind să mă întorc la mine-acasă.
De-aceea vă spun drept cum o să fie:
De-ajută Dumnezeu să pot răpune
Pe mîndrii peţitori, amîndurora
Vă dau cîte-o femeie şi avere,
Şi casă vă voi face lîngă mine

Şi o să fiţi tovarăşii şi fraţii
Lui Telemah. Şi eu că sînt Ulise,
V-arăt un semn învederat cu care
Să mă cunoaşteţi şi să-mi daţi crezare:
E rana ce-mi făcu de mult mistreţul
Cu colţu-i alb cînd eu fusei cu fiii
Lui Autolic pe muntele Parnesos."
Zicînd aşa, dă zdrenţele deoparte
Şi-arată urma unei sgance-ntinse.
Ei cum o văd şi se încredinţează,
Încep a plînge, braţele şi-aruncă
Asupra lui Ulise şi-l sărută
Cu dragoste pe cap şi pe la umeri.
Asemenea-i cuprinde şi Ulise
Şi le sărută mînile şi capul.
Şi-ar fi tot stat bocind ei pînă-n seară,
De nu-i oprea şi nu zicea Ulise:
„Destul acum cu vaietul şi plînsul,
Să nu ne vadă cineva din casă,
Ieşind aici, şi să ne spuie celor
Ce stau năuntru. Să intrăm în sală,
Nu toţi deodată, ci pe rînd. Nainte
Voi merge eu, voi după. Şi să fie
Acesta semnul: Peţitorii mîndri
Cu greu s-or învoi să-mi lase arcul
Şi cucura, dar tu, Eumeu, ridică-l
Şi adu-mi-l şi pune-mi-l în mînă
Şi spune apoi femeilor să-ncuie
Canaturile de la uşa sălii.
De-ar auzi cumva din ele vruna
Un gemet ori un vaiet din ogradă
De la bărbaţi, să n-o zbughească-afară
Pe uliţă, ci-n loc să stea tăcută
La lucrul ei. Pe tine-apoi, Filetiu,
Te-nsărcinez să-nchizi cu cheia poarta
Din curte şi s-o-ncui vîrtos cu nodul."

---

[281] Despre caracterul relativ patriarhal al sclaviei homerice, vezi înainte nota la XIV, 80. Cf. şi XV, 438 şi urm.

Așa vorbi și în palat se-ntoarse
Și iar stătu pe unde mai stătuse;
Intrar-apoi și robii lui Ulise.
Într-asta Evrimah umbla cu arcul,
Îl mînuia și-l tot călca la vatră,
Ci nu putea el totuși să-l întindă
Și-ofta din greu în sinea lui cea dîrză
Și cuvînta cu ciudă: „Vai, mă doare
De mine și de toți ceilalți tovarăși.
Și nu mi-i doar așa de mult de nuntă,
Măcar că-mi pare rău — mai sînt destule
Femei și-n țar-aici și-n altă parte —
Mă doare că ne biruie-n putere
Ulise și că nu putem să batem
Cu arcul noi. Ce rîs și ce ocară,
De-or auzi cîndva urmașii noștri!"
Iar Antinou Eupitianu-i zise:
„Dar nu va fi așa, o știi tu bine,
O, Evrimah. Căci azi e sărbătoare,
E ziua ce poporul o sărbează
În cinstea zeului arcaș Apollon,
Și cine azi cuteaz-a-ntinde arcul?
Ci stați pe loc și n-aveți nici o grijă,
Lăsăm să stea topoarele-nșirate.
Mi-nchipui doar că nimenea nu vine
Ca să le ia din casa lui Ulise.
Să toarne-acum paharnicul în cupe
Să punem arcul jos după-nchinare
Și porunciți căprarului Melantiu
S-aducă mîne aici pe mînecate
Tot ce-i mai bun din turmele-i de capre.
Să ardem buturi jertfe lui Apollon,
Slăvit arcaș, să mai-ncercăm cu arcul
Și lupta să-ncheiem." De vorba asta
Ei toți se mulțumiră și-ncepură
Să toarne apă crainicii pe mînă,
Cu vin umplură vasele feciorii

---

[335] Festivitatea în cinstea lui Apollon amintită mai sus în cîntul XX, 355—359; în măsura în care va fi revenit periodic, lasă să se bănuiască existența unui început de calendar sacru.

Şi împărţiră tuturor pahare
Şi începutul ei întîi făcură
Din el şi după ce stropiră paos
La zei şi după vrere toţi băură,
Cu mintea iscusind grăi Ulise:
„Voi, peţitori ai preamăritei doamne,
Luaţi aminte, am să vă spun o vorbă
Cum mă învaţă inima din mine.
Dar mai ales mă rog de Evrimahos
Şi Antinou care frumos acuma
V-a sfătuit să încetaţi cu arcul
Şi să cinstiţi pe zei cu sărbătoarea,
Iar mîne să dea zeii biruinţă
Oricui va vrea. Să-mi daţi şi mie arcul
Ca între voi să-ncerc şi eu puterea
Cu braţele-mi, să văd mai am eu oare
Virtutea ce-am avut cîndva, ori poate
Nevoile şi drumul mi-o sleiră."
Ei auzind, grozav se mai zburliră
Temîndu-se să nu destindă arcul.
Şi Antinou sări la el cu gura:
„Nemernic, venetic, n-ai pic de minte.
Tu nu te mulţumeşti c-aici te lăfăi
Cu noi la masă şi te-ndopi din toate
Şi ne asculţi vorbirile şi sfatul
Ca nici un alt străin milog ca tine.
Te strică băutura care scoate
Din minţi pe-oricine, dacă soarbe lacom
Şi nu bea cu măsură. Băutura
Şmînti şi pe centaurul, vestitul
Evrition, cînd merse în ţinutul
Lapiţilor şi petrecu la curtea
Lui Piritou. Îl ameţise vinul
Şi, căpiat, el săvîrşi tot felul
De nebunii la Piritou în casă,
De-i prinse ciuda pe voinici; săriră
Asupra lui, pe jos îl tîrnuiră

[385] Popor mitic din părţile Tessaliei. Sub regele lor Piritoos (tovarăş de vitejii legendare al lui Tezeu), lapiţii au purtat cu centaurii războiul amintit în text, prilejuit de încercarea lui Eurytion de a răpi pe mireasa lui Piritoos, Hippodamia.

Şi-l scoaseră-ameţit prin tind-afară
Şi-urechile şi nasu-i retezară,
Şi năucit aşa plecînd beţivul
Besmetic îşi purta nenorocirea;
De-aicea se iscă apoi bătaie
Între centauri şi lapiţi, şi dînsul
Acolo-ntîiul îşi plăti cu viaţa
Beţia lui. Urgie aşa de mare
Din partea mea te-aşteaptă şi pe tine,
De-i trage arcul. Nici o îndurare
Nu vei găsi pe-aici în adunare.
Pe loc pe mare te-oi porni la craiul
Ehetos, crud schiloditor de oameni
Şi-acolo nu scapi teafăr şi cu zile.
De-aceea stăi şi bea-ţi paharu-n pace
Şi nu te pune cu bărbaţi mai tineri."
Dar mijloci cumintea Penelopă:
„Nu-i drept, nici bine, Antinou, să superi
Pe oaspeţii lui Telemah, pe-aceia
Ce vin în casa asta. Crezi că dacă
Acest străin, încrezător în vlaga
Şi-n mîna lui, ar fi în stare-a trage
Din arcu-acesta mare-al lui Ulise,
Mă va lua pe mine de soţie?
Doar nici el însuşi nu gîndeşte asta;
De-aceea pentru el să nu-şi mai strice
Nici unul poft-aici, că nu se cade."
Răspunse Evrimah: „O, înţeleaptă
Copil-a lui Icariu, Penelopa,
Noi n-avem grijă că te ia străinul,
Că nici nu se cuvine, dar ne temem
De gura lumii. Poate-odată vrunul
Şi cel din urmă dintre ahei să zică:
Nevrednici oameni mai peţeau femeia
Unui fruntaş viteaz şi nu putură
Să-ndoaie arcul, dar veni o liftă
De cerşetor pribeag şi lesne-l trase

395–396 Lupta dintre centauri şi lapiţi se află săpată în marmură pe frontonul occidental al templului lui Zeus din Olympia.

403 Vezi mai înainte nota la XVIII, 113.

Şi răzbătu prin fier. Aşa vor zice,
Şi pentru noi va fi pe veci ruşine."
Adaose-mpotrivă Penelopa:
„Doar n-au să fie lăudaţi de oameni,
O, Evrimah, acei care-njosindu-l,
Despoaie casa unui om de frunte.
De ce dar voi găsiţi că i-o ruşine
Dacă-ntre voi acum şi-un altul vine?
Acest străin e mare şi puternic
Şi se făleşte că-i născut din tată
De neam înalt. De-aceea daţi-i arma
Ca să-l vedem. Că iată-mi dau cuvîntul
Şi-l voi îndeplini, dacă va trage
La ţintă el şi-o să-l ajute-Apollon,
L-oi îmbrăca frumos în haine mîndre,
I-oi da, spre-a se păzi de cîini şi oameni,
O suliţă şi-o sabie cu două
Tăişuri; i-oi mai da şi-ncălţăminte
Şi l-oi trimite-oriunde i-ar fi voia."
Iar chibzuitul Telemah îi zise:
„O, mamă, nimeni n-are drept ca mine
Să dea cui vrea ori să respingă arcul.
Nici unul dintre domnii din Itaca
Şi nici de prin ostroave de pe lîngă
Elida nu m-or stingheri cu silă,
De-oi vrea să dau acestui oaspe arcul
Şi chiar să-l dăruiesc pe totdeauna.
Dar du-te tu la tine sus şi vezi-ţi
De stative şi furcă şi zoreşte-ţi
Femeile să-şi caute de treburi.
Aici vor îngriji de arc bărbaţii
Şi mai cu seamă eu, stăpînul casei."
Uimită ea se-napoie la dînsa,
Luase-aminte cu ce rost vorbise
Băiatul ei. Suindu-se-mpreună
Cu roabele însoţitoare-n catul
De sus al curţii, ea-şi plîngea bărbatul
Plecat de mult, pînă ce somn prielnic
Pe pleoape lin îi picură Minerva.
Luînd porcaru-n vremea asta arcul,
Porni să-l ducă. Peţitorii-n sală

Strigau vîrtos, l-amenințau cu toții
Și unul se răsti la dînsul: „Unde
Duci arcul tu, nemernice, trăsnite?
Curînd la turma ta de porci, departe
De oameni, leșul ți-or mînca dulăii
Ce însuți i-ai hrănit, dacă Apollon
Și ceilalți zei o să ne-ajute nouă."
Așa-i ziceau. De team-atunci porcarul,
Că mulți amenințau răcnind în sală,
La locul lui napoi aduse arcul.
Striga și Telemah înfricoșîndu-l:
„Du arcul, taică. Vei păți-o-ndată,
De-asculți de ei. C-am să te iau la goană
Cu pietrele pe cîmp. Deși-s mai tînăr,
Sînt mai vînjos ca tine. De-ar fi, Doamne,
Să-ntrec pe-atîta în puteri mulțimea
De pețitori care se află-n sală,
Ce strașnic eu le-aș face vînt de-aicea,
Din casa mea, că numai rău făcură."
Așa țipa la el, și pețitorii
Cu haz de dînsul rîseră cu toții
Și-o mai lăsară moale la mînia
Lui Telemah. Porcarul duse arcul
Și-l încrezu în mîna lui Ulise.
Apoi ieșind chemă pe Evriclea
Și-i zise: „Doică bună și cuminte,
Poruncă-i de la Telemah: închide
Canaturile de la ușa sălii.
Iar dac-aude o slugă din ogradă
Vrun gemet sau vrun vuiet dinăuntru
De la bărbați, să nu iasă din curte,
Să stea pe loc la lucrul ei tăcută."
Așa-i vorbi. Ea nu rosti nimica
Și-nchise ușa sălii strălucite.
Tăcut din casă o zbughi pe-afară
Filetiu și închise poarta curții.
Era-n pridvor lăsată o fîșie
De funie de la un vas pe mare.
Cu ea legă și-ntepeni văcarul
Canaturile porții și se-ntoarse,
Șezu pe jețul unde sta nainte,

Şi urmărea cu ochii pe Ulise.
În vremea asta el umbla cu arcul,
Îl pipăia şi-l învîrtea-n tot felul,
Ca nu cumva în lipsa-i îndelungă
Să-i fi fost coarnele de cari mîncate.
Iar peţitorii se mirau, şi unul
Zicea privind la altul mai de-aproape:
„O fi om meşter, priceput la arcuri;
Va fi avînd şi el de-aceste-acasă;
Ori vrea la fel să-şi facă poate vrunul,
De-aceea şi-l tot dibuie milogul
Deprins la rău.“ Se mîngîia un altul:
„Atîta bine şi folos să aibă
Cît va putea el să destindă arcul“.
Aşa ziceau cu toţii. Iar Ulise
Cel iscusit, îndată ce-a pus mîna
Pe arcul mare, peste tot cu ochii
Îl cercetă. Şi cum un maistru vrednic
Pricepător de cîntec şi lăută
Pe-un nou căluş întinde lesne coarda
Din maţul răsucit de oaie, -ntocmai
Aşa struni şi el netrudnic arcul,
Cu dreapta-i prinse şi-ncercă el coarda,
Iar ea sună frumos ca ciripitul
De rîndunică. Peţitorii fură
Cuprinşi de-obidă şi schimbară feţe.
Iar cerul bubui atunci prin nouri
Vădind semn bun: se bucură Ulise
De piaza care domnul îi trimise.
Luă săgeata ce stătea stingheră
Pe masă lîngă el, că celelalte
Ce-aveau să le cunoască peţitorii
S-aflau grămadă-n scobitura tolbei,
Şi-o trase el, de unde sta pe scaun,
De crestături şi coardă pîn' la cotul
De corn al arcului şi-ochind în faţă-i
Zvîrli săgeata, nimeri la ţintă:

---

[514] Ca arcul lui Pandaros în *Iliada*, IV, 109 şi urm., arcul lui Odiseu e alcătuit din două coarne legate între ele printr-un inel de metal.

Prin capetele de securi deodată
Trecu pe rînd țuguiul ei de-aramă
Și dincolo răzbi. Și-a zis Ulise:
„Vezi, Telemah, că chiar șezînd pe scaun
Tot nu se rușinează musafirul,
Doar nu greșii și nu trudii cu arcul
Prea mult ca să-l întind. Puterea-mi încă
E neslăbită, nu cum mă defaimă
Și zic nesocotind-o peținorii.
Dar iată ceasul, pînă ce-i lumină,
De pregătit aheilor de cină,
Apoi să mai petrecem noi cu lira
Și cîntecul, podoaba mesei.“ Zise
Și semn făcu viteazul din sprîncene,
Iar Telemah o sabie și-ncinse
Și-o suliț-apucînd se duse-alături
De jețul lui și-aci stătu-n picioare
Sub armătura lucie de-aramă.

CÎNTUL XXII

Ulise-atunci se dezgoli de zdrențe,
Sări pe pragu-nalt cu arc și tolbă,
Turnă din tolbă-n față-i la picioare
Săgețile-i și tinerilor zise:
„Acest necrîncen joc al nostru-i gata.
Acum căta-voi eu o altă țintă,
La care nimeni n-a bătut, că poate
Voi izbuti, dacă mi-ajut-Apollon.“
Așa grăi și aținti săgeata
Spre Antinou. Acesta de pe masă
Lua mîndrețe de pocal de aur
Cu două toarte, dibuind cu mîna
Voind să bea. Nici nu-i trecu prin minte
Uciderea-i. Că cine putea oare
Să cugete că vrunul, cît de tare,
În mijlocul mulțimii pe el singur
L-ar fi ajuns cu moarte-așa de crudă?
Îl nimeri-n grumaz; săgeata-n carne-i
Trecu prin ceafa-i gingașă, iar dînsul
Se răsturnă în lături și pocalul
Din pumn i-alunecă, șiroi de sînge
Pe nări îl podidi, împinse masa
Departe cu picioarele izbind-o,
Bucatele pe jos se răvășiră
Și pînea și friptura se mînjiră.
Iar tinerii făcură zarvă-n sală,

Cînd au văzut că soțul lor căzuse.
Sculîndu-se, prin sală se-mbulziră,
Nici pavăză, nici lance nu găsiră
Și mînioși certară pe Ulise:
„Străinule, faci rău că tragi în oameni.
De alte jocuri n-o să ai tu parte,
Că nu mai scapi de sîngeroasa moarte,
C-ai omorît un om fruntaș în țară;
Pe-aici au să te sfîșie vulțanii.“
Și-nchipuiau cu toții că Ulise
Omorul pe nevrute-l făptuise
Și nu se dumiriseră nebunii,
Că le sosise ceasul tuturora.
Privindu-i crunt, așa-i trezi Ulise:
„Voi, cîinilor! Credeați că niciodată
Eu n-aveam să mai vin de pe pămîntul
Troienilor, de-mi spulberați avutul
Și vă culcați cu roabele-mi de-a sila
Și-umblați după nevastă-mea, în vreme
Ce eu trăiam, și n-aveați nici o teamă
De zei și de ocara lumii. Iată
Sosit vi-i ceasul, lîngă voi e moartea.“
La vorba asta toți îngălbeniră,
Căutau cu ochii încotro să fugă
De pacoste, de groaznica năpastă.
Doar Evrimah se-ncumetă a zice:
„De ești chiar tu Ulise din Itaca,
Ai drept cînd spui că ți-au făcut aheii
Atîta rău pe-aici și pe la țară.
Dar mort e Antinou, acela care-i
Pricina tuturor acestor rele,
Căci el împinse lucrul pîn-aicea,
Și nu atît de dragul și nevoia
Nuntirii lui, ci pentru că el alta
Clocea în gînd, dar nu i-o-mplini Joe:
Voia să fie domn peste Itaca,
Hoțiș pîndea el să-ți omoare fiul.
Deci el pieri acuma pe dreptate.
Te-ndură dar și miluie-ți supușii.
Te-om împăca pe urmă noi cu daruri
Culese de la toți și-n schimb cu-averea

Ce s-a băut și s-a mîncat pe-aicea
Noi ți-om plăti fiește-care prețul
De douăzeci de boi în bronz și aur
Ca să te mulțumim. Dar pîn-atuncea
Găsim că-i drept să ții pe noi mînie."
„O, Evrimah, răspunse crunt Ulise,
Să-mi dați și toat-averea moștenită
Ce-aveți acum și-o veți spori cu alta
De oriunde, tot nu înceta-va mîna-mi
Să secere pînă ce nu plăti-veți
Cu vîrf și îndesat nelegiuirea.
Aveți s-alegeți lupt-aci sau fuga,
De-i chip să fugă cineva de moarte.
Dar nu cred să mai scape-acum nici unul
De grozăvia morții." Astfel zise
Și toți în suflet și-n genunchi slăbiră.
Dar Evrimah îi sprijinea cu graiul:
„El n-are să s-astîmpere, prieteni,
Odată ce pe armă puse mîna
Cumplit-a lui, va fulgera de-acolo
Din prag pînă ce are să ne culce
Pe toți. Dar hai la luptă, trageți
Jungherele și v-apărați sub mese
De lovituri și-asupra lui cu toții
Să năvălim grămadă, să-l respingem
Din prag și de la ușă și să mergem
Să facem iute larmă prin cetate,
Și-ar fi aceasta data cea din urmă
Cînd el mai săgetează." Asta zise,
Din teacă smulse un jungher cu două
Tăișuri ascuțite din aramă
Și asupra-i năvăli răcnind sălbatic.
Pe loc Ulise-l aținti. L-ajunse
La piept săgeata-i lîngă sîn și-acolo
Răzbi ficatul, de-i pică din pumnu-i
Cuțitul jos. El, șovăind, pe masă
Căzu lungit, de răsturnă mîncarea
Și cupa cea cu două toarte, fruntea-i
Izbindu-și de podea cu-amar în suflet
Și scaunul trînti el, din picioare
Zbătîndu-se pînă ce noaptea morții

Vederea i-o-mpăinjeni. Deodată
Şi Amfinom asupra lui Ulise
Sări cu sabia să-l deie-n lături,
Dar Telemah îi apucă nainte,
Cu sulița l-ajunse pe la spate
Şi între umeri pieptul îi străpunse,
Iar el bufni pe jos, cu latul frunții
Pocnindu-se. Dar Telemah din față-i
Napoi se dete părăsindu-și lancea
În leşul lui, căci se temu că poate,
Sărind vreunul, să-l însăbieze
Din față sau din spate. Dete fuga
Spre tatăl său, s-apropie şi-i zise:
„O, tată, să-ți aduc vreo două suliți,
Un scut şi-o bună chivără de-aramă
Şi eu să mă-narmez, să dau şi arme
Văcarului şi lui Eumeu porcarul.
Mai bine-i să ne înarmăm.“ Ulise-i
Răspunse lui: „Fugi iute şi le adu
Cît eu mai am săgeți ca să mă apăr,
Să nu mă dea deoparte de la uşă,
Fiind în luptă singur“. Asta-i spuse
Şi Telemah poruncii se supuse.
Da fuga către cămara cea cu arme,
Luă opt suliți, cîte patru scuturi
Şi coifuri de aramă cu podoabe
De cozi de cal şi repede le-aduse.
Întîi el însuşi îmbrăcă-armătura.
Frumos se înarmară şi păstorii
Şi se-mplîntară-alături de Ulise.
Iar dînsul, cît avea săgeți s-aţinte,
Chitind mereu, culca pe cîte unul
Din peţitori, şi mulți din ei căzură.
Dar cînd apoi săgeţile-i lipsiră,
Îşi răzimă el arcul de usciorul
Măreței săli spre luciul perete,
Îşi puse-un scut de patru piei pe umăr,
Tufli pe cap un zdravăn coif de-aramă,
Din care fîlfîia cumplită coamă
Şi împumnă puternicele suliți.

Era în zid pe lîngă pragul sălii
O dosnică portiță treptuită
Ce da pe-acolo pe-o strîmtoare-afară
Și-avea canaturi îmbucate bine.
Porcarului i-orîndui Ulise
Să stea de pază la portița asta,
Căci ea rămase singura ieșire.
Striga și Agelaos la tovarăși:
„Nu poate vrunul să se urce oare
La ușa-aceea ca să dea de veste
Poporului și să se facă vuiet
Mai repede, ca săgetarea asta
Să fie cea din urm-a lui Ulise?“
Melantios căprarul îi răspunse:
„Nu-i chip de fel, mărite Agelaos,
Că prea-i de tot aproape ușa-n curte
Și grea ieșirea. Lesne doar pe-acolo
Pe toți ne poate-opri în loc un singur
Bărbat, dacă-i voinic. Dar hai mai bine
Eu arme să v-aduc din armărie
Să vă-narmați, că-mi pare că Ulise
Și Telemah năuntru le dosiră
Și nu-s în altă parte.“ Asta zise
Melantios și se sui-n cămară
Pe gangurile-nguste-n dosul sălii.
Luă de-acolo scuturi douăsprezece
Și-atîtea lănci și chivere de-aramă
Cu păr stufos de cal. Și-apoi o-ntinse
Și repede la peținori le-aduse.
Ulise se muie-n genunchi și-n suflet
Văzînd cum ei se înarmau, cum suliți
Prelungi clăteau cu pumnii, și cumplită,
Năprasnică-i păru de-acum bătaia.
Și-a zis lui Telemah: „De bună seamă,
Vreo femeie-n casă sau Melantiu
Asupră-ne-nteți mai crunt încaier“.
Iar socotitul Telemah răspunse:
„O, tată, eu sînt vinovat de asta
Și nimeni altul, c-am lăsat la arme
Deschisă ușa ce se-nchide bine,
Și cineva m-o fi pîndit pe mine.

Porcare, du-te tu de-ncuie ușa
Și vezi dac-a făcut-o vro femeie
Ticăloșia asta ori Melantiu,
Pe care-l bănui." Astfel ei vorbiră,
Pe cînd păstorul caprelor, Melantiu
Se furișă din nou s-aducă arme.
Porcarul îl zări și-ndată zise
Viteazului, fiind de el aproape:
„Năltate fiu al lui Laert, Ulise,
Mișelul care noi îl bănuisem
Se duce după arme. Spune-mi verde
Să-i fac eu felul, dacă pot să-l birui,
Ori să-l aduc aici ca să-i dai plata
Păcatelor de dînsul făptuite
În casa ta." Ulise-așa-i răspunse:
„În sală eu cu Telemah ține-vom
În frîu pe tineri, cît or fi de aprigi.
Voi doi legați-l cobză pe Melantiu
De mîni și de picioare și-aruncați-l
În dosnica odaie, -nchideți ușa
Și ferecați-l bine c-o frînghie,
Și trageți-l pe stîlpu-nalt s-ajungă
Pîn' la tavan și atîrnat acolo
Amar să-i fie-n viață multă vreme."
Ei amîndoi voios îl ascultară,
Dau fuga spre cămară, dar căprarul
De loc nu-i bănui, fiind năuntru
Pe unde el cotrobăia la arme.
Ei doi stătură-n lături de la ușă,
Pe-aproape de usciori. Și cînd Melantiu
Trecu pe prag c-un mîndru coif în mînă
Și-ntr-alta cu un scut rotund și mare,
Străvechi, mucegăit de-al lui Laerte,
Pe care el, viteazul, îl purtase
În tinerețea lui, dar care-acuma
Era trîntit acolo între arme
Și descusut pe la curele, dînșii
Săriră-asupra-i și de păr luîndu-l,
Îl traseră-n odaie și-l trîntiră
Pe jos, de stete otrăvit la suflet.
Și mîinile, picioarele sucindu-i

Din răsputeri, amarnic îl legară
Întocmai cum le porunci Ulise
Și-l prinseră pe urmă de-o frînghie,
Îl traseră pe stîlpu-nalt, de-ajunse
Pîn'la tavan. Și-așa Eumeu porcarul
Rîdea de el: „De-acuma toată noaptea
Vegheaz-aici culcat pe patul moale
Așa cum ți se cade. Aici te-apucă
Pe tine ziua alb-a dimineții
Cînd ea se va ivi pe tron de aur
Din Ocean, ca-n vremea cînd spre curte
La pețitori mînai alese capre
Pentru ospăț." Așa rămase-acolo
Căpraru-ntins și ferecat amarnic,
Iar amîndoi ceilalți se înarmară
Și după ce-ncuiară ușa bine,
Din nou se-napoiară la Ulise.
Acolo toți luptau cu-nverșunare,
La prag cei patru și-n cuprinsul sălii
Voinicii mulți. Atunci venind Minerva
S-apropie de ei; după făptura
Și glasul ei era leită Mentor.
Se-nvioră cum o văzu Ulise
Și-i glăsui: „Ajută, Mentor, scapă-l
De rău și nu-l uita pe-un prieten care
Doar bine ți-a făcut, tu mi-ești de-o seamă."
Așa-i zicea simțind că e Minerva.
Strigau la ea ceilalți cu-amenințarea
Și între ei o-nfricoșa întîiul
Feciorul lui Damastor, Agelaos:
„Ia seama, Mentor, nu cumva Ulise
Cu vorba să te-nșele, ca tu astfel
Să lupți cu noi și să-l ajuți pe dînsul,
C-așa socot că fi-va dup-aceea
Cum noi gîndim: că-ndată ce-om răpune
Pe-aceștia doi, pe tatăl și pe fiul,
Și tu vei fi ucis cu ei alături;
De faci prostia asta, vei plăti-o
Cu capul tău; și după ce cu arma
Vă vom zdrobi pe voi, averea-ți toată
Din casă și de-afară vom prăda-o

Deodată cu avutul lui Ulise,
Şi n-om lăsa pe fiii tăi acasă
Şi nici pe fete, nici pe-a ta soţie
Să mai petreacă în cetatea asta."
Dar mai dihai se înciudă Minerva
Şi se răsti aşa către Ulise:
„Tu nu mai eşti viteaz şi bun de arme
Ca altădată cînd pentru Elena,
Frumoasa preamărită după tată,
Te-ai războit vro nouă ani la Troia
Şi cînd cu sfatu-ţi s-a luat cetatea.
Cum poţi acum, cînd eşti la tine-acasă
Şi-aproape de-ale tale, să te vaieţi
Naintea lor că nu te mai poţi bate?
Dar haide-ncoa', iubitul meu, alături
Să-mi stai aci, să vezi ce poate Mentor
Şi cum plăteşte facerea de bine."
Aşa grăi şi cumpăna izbîndei
Ea încă o ţinu neşovăită
Şi vru să mai încerce bărbăţia
Şi vrednicia-n arme-a lui Ulise
Şi Telemah. Deci ea zburînd deodată,
Ca rîndunica stete pe grindişul
Tavanului funingit al sălii.
Atunci a prins să-nflacăre pe tineri
Feciorul lui Damastor şi-Amfimèdon,
Demoptolèm şi Evrinom şi fiul
Lui Polictòr Pisandru şi Polibos,
Fiind cei mai aleşi şi vrednici tineri
Ce mai trăiau şi se luptau pe viaţă;
Pe ceialalţi îi toropise arcul
Şi desele săgeţi. Striga la dînşii
Zicîndu-le Agelaos: „O, prieteni,
S-astîmpără de-acum această fiară,
Căci iată, după laudele goale,
S-a dus şi Mentor şi-au rămas ei singuri
Naintea uşii. Nu daţi voi deodată

---

[276] Textual: „mai amarnic se îndîrji".
[280] Cum s-a arătat mai înainte, în nota la IV, 258, pentru autorul *Odiseii* Elena e fiica lui Zeus.

Cu lancea toți, să tragă-ntîi cei șase
Ca să vedem de nu ne-ajută Joe
Să-nfrîngem și să batem pe Ulise.
De cade el, de ceilalți nu ne pasă".
Așa vorbi. Și dup-a lui povață
Ei ahtiați asupra-i sulițară,
Dar zîna le făcu deșert ochitul,
Căci unul nimeri în ușă, altul
Într-un uscior, al treilea în perete.
Dar cînd ai lui de arme se feriră,
Le-a zis Ulise: „Dragii mei, acuma
Să dăm și noi cu sulițe-n mișeii
Ce vor să ne omoare după groaza
De rele ce-au făcut". Chitind tuspatru
Asupra lor, pe loc și suliță.
Ulise pe Demoptolem străpunse,
Iar Telemah pe Evriad, porcarul
Pe Elatos, văcarul pe Pisandru.
Ei toți odat-au și mușcat pămîntul,
Ceilalți s-au dat napoi spre fundul sălii.
Ulise-atunci și-ai lui se repeziră
Și boldurile scoaseră din trupuri.
Din nou dușmanii suliți azvîrliră,
Din nou deșerte le făcu Minerva,
Căci unul nimeri în ușă, altul
Într-un uscior, al treilea în perete.
Doar Amfimèdon îl păli la mînă
Pe Telemah, julindu-l pe deasupra,
Și pe Eumeos peste scut Ctesipos
La umăr îl zdreli și pe deasupra-i
Zburîndu-i lancea se lăsă pe țărnă.
Ulise și ai lui din nou mulțimea
De peținori cu armele ațintiră.
Tot dînsul mai răzbi pe Evridàmas,
Iar fiul său la fel pe Amfimèdon,
Porcarul pe Polib, pe cînd văcarul
În piept împunse pe Ctesip și-i zise
Fălindu-se din gură: „Tu, feciorul
Lui Politers, tu, batjocoritorul,
Să nu mai fi nerod și să te lauzi
Cu vorbe mari, ci zeilor te-ncrede,

Căci ei doar sînt cu mult mai tari ca tine.
Aceasta fie-ţi darul de-ospeţie
De răsplătit piciorul care-l deteşi
Odată lui Ulise, cînd prin sală
Umbla cerşind." Aşa grăi păstorul
Cornacilor juncani. Atunci Ulise
Brăţiş lovi pe fiul lui Damastor,
Iar Telemah pe Leocrit, feciorul
Lui Evenòr, cu sulița-n deşerturi,
Iar el străpuns căzu pe brînci, cu fruntea
Pocnită de pămînt. În clipa asta,
Din culmea casei ridică Minerva
Urgelnicul ei scut şi peţitorii
Cuprinşi de spaimă toţi fugiră-n sală
Împrăştiaţi întocmai ca cireada
De boi cînd strechea, iute năpădind-o,
O-mprăştie în zile lungi de vară.
Cum vulturii cu cioc şi gheare strîmbe,
Venind din plaiuri, tabără năvalnici
În stol de păsări care-nfricoşate,
De sus din nori se lasă pe cîmpie,
Ei sar asupra lor şi le sfîşie,
Că nu pot ele să le stea-mpotrivă
Şi nici să fugă, de fac haz ţăranii,
Vînatul urmărind, aşa Ulise
Şi-ai lui atunci se năpustiră-n sală
Rotiş lovind, şi peţitorii groaznic
Gemeau pe jos izbindu-se cu capul.
Şi pardoseala fu scăldată-n sînge.
Leodes, repezindu-se din ceată,
S-aruncă la genunchii lui Ulise
Şi-l roag-aşa: „Îngenunchez, viteze,
Şi, rogu-te, ai milă şi-ndurare.
Mă pot jura că n-am atins vrodată
Cu vorba sau c-o faptă rea pe vruna
Din slugile-ţi din casă, ba de-a pururi

---

[362] Propriu vorbind, aşa-numita „egidă" *(aigis)*, de care vorbeşte originalul grec, nu-i un scut, ci o platoşă, şi anume platoşa lui Zeus *(Iliada*, IV, 167, XV, 308), în unele imprejurări folosită şi de Athena pentru a-şi înspăimînta vrăjmaşii (II, 447; XXI, 400).

Opream și pe ceilalți de-a face asta,
Dar nu-i puteam abate de la rele,
De-aceea și din vina lor pieriră.
Dar eu, ca ghicitor al lor, muri-voi
Nevinovat, că nu-i vro mulțumire
La binele ce l-ai făcut." Ulise
Se uită crunt și-i zice: „De te lauzi
C-ai fost prorocul lor, de bună seamă
C-adeseori te-i fi rugat în casă
Să n-aibă loc întorsul meu mai iute
Și-a mea soție să te ia pe tine
Și s-ai copii cu dînsa. Nu scapi dară
De fioroasa moarte." Astfel zise
Și, înpumnînd o sabie ce-acolo
Pe jos era zvîrlită de-Agelaos,
Cu ea-l păli din răsputeri în ceafă
Și capu-i retezat căzu în țărnă
Bolborosind. Iar Femiu cîntărețul,
Feciorul lui Terpias, care numai
De silă peținorilor cîntase,
El singur fu scutit de neagra moarte.
Stătu cu lira-n mînă lîngă treapta
Portiței din perete, dus cu mintea.
De-i bine să se fúrișe-n ogradă,
Să-și caute-adăpost pe lîngă altarul
Frumos zidit puternicului Joe,
Pe care-atîtea jertfe închinară
Laerte și Ulise, ori să sară
Să-i cadă la picioare lui Ulise.
Și tot gîndind așa-i păru mai bine
Să-i cadă la genunchi. El puse lira
Pe jos acolo-ntre ol și scaun;
Apoi dînd buzna și-apucînd genunchii
Viteazului, se milcui de dînsul:
„Te rog, Ulise, ai milă și cruțare.
Chiar tu te vei căi de vei ucide
Pe cîntăreț, pe-acela care cîntă

---

404 Tatăl lui Femios, Terpias („Desfătătorul": cf. verbul *terpo*, „desfăta"), poartă un nume ce nu-i fără legătură cu meseria fiului.

La oameni și la zei, că eu cîntarea
De sine-am învățat. Un zeu tot felul
De cîntece mi-a insuflat în minte
Să-ți pot cînta și ție ca în fața
Celui-de-sus. Deci nu căta, Ulise,
Să mă înjunghi. Să-ți spuie însuți fiul,
Că nu cu drag și nici cu voie bună
Veneam la petitori să cînt la mese,
Ci oameni mulți și mult mai tari ca mine
Mă tot purtau pe-aici să cînt cu sila."
Dar Telemah îl auzi și-ndată
De-aproape a zis iubitului său tată:
„Oprește, taică, nu-l lovi pe dînsul,
Că n-are vină. Să cruțăm asemeni
Pe bunul crainic Mèdon, care pururi,
Cînd eu eram copil, căta de mine
La curtea noastră, dacă nu-l răpuse
Pe-aici cumva Filetiu sau porcarul
Sau n-o fi dat de tine cînd prin sală
Ai năvălit." Așa-i grăi, și Médon
Cel chibzuit îl auzi de unde
Sub jeț se tupilase și în blană
De bou abia jupit se îmbrăcase
Ferindu-se de neagra zîn-a morții.
Țîșni de-acolo, iute smulse blana,
Se repezi și cuprinzînd genunchii
Lui Telemah începe să se roage:
„Prietene, eu sînt aici. Să nu dai,
Și lui Ulise zi-i să nu mă-mpungă
Cu lancea-i cotropindu-mă, de ciudă
Pe-acei nebuni care-i mîncau averea
Și te-njoseau pe tine." Iar Ulise
Zîmbindu-i i-a răspuns: „Să fii pe pace,
Că te-a scăpat și te-a luat în pază
Feciorul meu, ca să cunoști un lucru
Și altora să spui că-i mult mai bine
Să nu fii rău, ci bun față de oameni.
Dar voi ieșiți în curte, tu și Femiu
Vestitul cîntăreț, și stați deoparte
De-acest măcel pînă ce-aici în sală
Eu pun la cale tot ce se cuvine."

Așa vorbi, iar ei ieșind, șezură
Pe lîng-altar și-n jur priveau cu groază
Și așteptau mereu a lor pieire.
Ulise-ntr-asta cerceta prin sală
De nu-i ascuns cumva-ntre morți, sub mese,
Vreunul încă viu, ferit de moarte.
El i-a văzut pe toți în praf și-n sînge
Căzuți grămadă-ntocmai ca și peștii
Ce-i scot pescarii în năvod din mare
Pe-un mal scobit, pe unde ei cu toții
Se-ntind pe prund lipsiți de apa mării
Și mor răpuși de luminosul soare.
Așa pe jos lungiți și peținorii
Steteau în valmă unul peste altul.
Lui Telemah îi zise-atunci Ulise:
„Pofteşte-ncoa' pe doica Evriclèa
Să-i spun o vorbă care-mi stă pe suflet."
Și Telemah poruncii se supuse,
Bătu la ușă și chemă pe doică:
„Hai scoal', bunico, vino cît mai iute,
Tu care-ai paza slugilor la curte.
Te cheamă tata, vrea ceva să-ți spuie."
Așa grăi și ea porni tăcută,
Deschise ușa sălii mari și merse
Nainte Telemah și-n urmă dînsa.
Găsi ea pe Ulise între leșuri
Pătat de sînge și de praf ca leul
Ce sfîșie un bou pe la pășune
Și are înroșit de sînge pieptul
Și fălcile, și-i groaznic la vedere;
Așa era la mîni și la picioare
Mînjit Ulise. Cînd văzu bătrîna
Mormanele de morți, un lac de sînge,
Se puse-a chiui privind minune
De fapta-i izbîndită. Dar Ulise
Oprind-o și strunindu-i gura-i zise:
„Taci, doică, și te bucură în tine,
Dar nu mai chiui, că nu-i a bine
Să te mîndrești cu moartea unor oameni.
Că lor le puse capăt doar ursita
Ce-a fost de sus și-a lor nelegiuire,

Că nu cinsteau pe nici un om din lume,
Nici bun, nici rău, apropiat de dînșii,
Și deci din mișelia lor muriră
Așa de crud. Ci numără-mi tu mie
Femeile din casă; arată care
M-a rușinat și care-a fost de treabă."
Răspunse Evriclèa: „Eu ți-oi spune,
Copilul meu, așa cum i-adevărul.
Cincizeci la număr sînt aici la curte
Femeile ce le-am deprins la lucru
De mînă și la pieptănatul lînii
Și la răbdarea vieții de robie
Din toate numai douăsprezece fură
Nerușinate și se destrămară,
De n-au mai vrut să știe nici de mine
Și nici măcar de însăși Penelopa.
Că Telemah abia crescu, și mama-i
La șerbi să dea poruncă nu-i da voie.
Dar să mă sui acum, să dau de veste
Soției tale care-i adormită
În patu-i de vrun zeu." Însă Ulise
Se-mpotrivi: „Să n-o trezești tu încă,
Ci cheamă-ncoace pe femei să vie,
Pe toate cîte-au fost nerușinate".
Așa-i rosti. Ieși din sală doica
Să înștiințeze pe femei să vie.
Chemînd pe Telemah atunci Ulise
Și pe porcar și pe văcar, le zise:
„Acum începeți să cărați afară
Aceste trupuri și zoriți pe roabe
Să curețe și cu bureți să frece
Și mesele și scaunele toate.
Și după ce voi casa veți griji-o,
Luați și scoateți pe femei afară,
La mijloc între chioșc și între zidul
Frumos al curții și loviți în ele
Cu săbiile lungi pînă ce viața
Le-o veți curma și-uita-vor desfătarea
Ce-n drăgostirea lor pe-ascuns avură
Cu petitorii." Asta-i fu porunca
Și roabele buluc veniră toate.

Morțiș se văietau, vărsau șiroaie
De lacrimi. Ele morții-ntîi cărară
Și sub pridvorul curții i-așezară
Proptindu-se-ntre dînsele. Ulise
Le poruncea și zor le da el singur,
Și ele duceau morții cu de-a sila.
Apoi cu apă și bureți frecară
Și curățiră mesele de-a rîndul
Și scaunele toate. În oara asta
Văcarul și porcarul împreună
Cu Telemah, luînd lopeți, podeaua
De lut învîrtoșat o răzuiră
Și roabele cărar-apoi gunoiul
Și-l lepădară dincolo de poartă.
Și-n urmă cînd ei casa o grijiră,
Luînd pe slugi, le scoaseră din sală
La mijloc între chioșc și-mprejmuirea
Frumoas-a curții, le-au închis acolo
În loc îngust, de n-aveau cum să scape,
Iar Telemah a început a zice:
„Eu n-aș vrea să le dau o moarte bună
Acestor păcătoase care mie
Și mamei mele ne-au adus atîta
Batjocură și foc pe capul nostru
Și care se culcau cu peținorii".
Legă atunci de stîlpul mare-al bolții
O funie de vas albastru-n proră
Și-o prinse de grumazul tuturora
Și-o trase-n sus, ca nu cumva s-ajungă
Pîn' la pămînt picioarele-atîrnate.
Cum sturzii lați în aripi sau porumbii
Se prind în cursa ce-n tufiș s-ascunde,
Voind să intre-n cuibul lor, și-acolo
Găsesc odihna morții, astfel ele
Cu capete-atîrnate-n șir stau toate
Cu lațul de grumaz, ca s-aibă moartea
Cea mai de plîns; oleacă din picioare
Se mai zbăteau și-n clipă erau gata.
L-au scos atunci din casă pe Melantiu
Prin tindă și prin curte și-i tăiară
Urechile și nasul și-i stîrpiră

Rușinea și la câini o lepădară;
Ba, în mînia lor, îl mai trunchiară
De brațe și de craci. Și dup-aceea
Spălîndu-se pe mîni și pe picioare,
Se-napoiară-n sală la Ulise.
Și truda lor se isprăvi. Ulise
Grăi atunci bătrînei Evriclèa:
„Măicuțo, adu-ncoace acum pucioasă,
Leac bun de molimi, adu foc să curăț
Cu fumul sala. Tu pe urmă du-te
La Penelopa, fă-o-ncoa' să vie
Cu roabele-i și pe femei silește
Mai repede să vie-n sală toate."
Iar doica i-a răspuns: „Tu ai dreptate,
Copilul meu, dar să-ți aduc o haină
Și o cămașă să le-mbraci pe tine,
Să nu mai stai așa zdrențos în sală
Naintea lor, că nu-ți mai șade bine".
Dar stărui și-orîndui Ulise:
„S-aprindeți focul mai întîi în vatră".
Și doica l-ascultă pe el și-aduse
Pucioasă și aprinse foc. Ulise
Dezmolipsi cu fumul toată sala
Și curtea lui și-ograda pretutindeni.
Iar doica prin palat apoi se duse
Spre a vesti și a pofti pe șerbe.
Ieșiră ele din cămări și toate
Se repeziră-n jurul lui Ulise.
Cu drag primindu-l, îl strîngeau de mînă
Și-l sărutau pe cap și peste umeri
Urîndu-i bun sosit, iar el îndată
Le cunoscu pe toate și-l cuprinse
Un dulce dor de plîns și de suspinuri.

CÎNTUL XXIII

Bătrîna chiuind de bucurie
Sui în casă sus să dea de veste
Stăpîni-sei că-n sală e Ulise.
Întineri-n genunchi, se sprinteniră
Picioarele-i și cum ajunse-acolo,
Ea peste capu-i s-aplecă și zise:
„Scoal', Penelopo, draga mea copilă,
Să vezi aieve ce-ai dorit de-a pururi,
Veni Ulise, aici sosi în casă,
Deși tîrziu. El chiar acum ucise
Pe mîndrii pețitori care palatul
Îi năruiau și-i tot mîncau averea
Și-i asupreau copilul." Dar crăiasa
O dojeni: „Măicuțo, te smintiră
Doar zeii care pot prosti pe unul
Întreg la minte, și pe un zănatic
Îl cumințesc. Mi te scrîntiră zeii.
Nainte ai fost cu totul cumpănită,
De ce tu rîzi de mine-ndurerata
Și-mi buigui de-astea și-mi alungi odihna
Ce-așa de dulce pleoapele-mi închise?
Așa frumos eu n-am dormit vrodată
De cînd Ulise a plecat la Troia,
La ciuma de cetate blestemată.
Coboară-te mai bine, du-te-n sală.
De-ar fi venit în locul tău vreo

Femeie de-ale mele să-mi dea mie
O veste așa, din somn să mă deștepte,
Urît o mai făceam napoi să plece.
Dar ai noroc de bătrînețe." Doica
I-a zis: „Eu nu rîd, fata mea, de tine,
Ci-i drept așa cum zic, veni Ulise,
I-aici în casă. Este chiar străinul
Ce-a fost batjocorit de toți în sală.
De mult știa doar Telemah de asta,
Dar el, băiat cuminte, ascunse gîndul
Și socoteala bunului său tată
Ca să-și răzbune pe dușmanii noștri."
La vorba asta ea, sărind din patu-i,
Cuprinse pe bătrîna și din pleoape
Un strop îi curse și-ncepu s-o roage:
„Măicuțo, spune-mi drept, dacă Ulise
Veni, cum zici, cu-adevărat acasă.
Cum oare el putu să puie mîna
Pe acești nemernici? El doar fuse singur,
Iar ei o droaie-ntotdeauna-n casă."
Răspunse doica: „Nu văzui și nu știu
Ci auzii doar gemetul acelor
Răpuși de el. Noi stam de spaimă-n fundul
Palatului și ușile-au fost bine
Închise toate pînă ce în sală
Veni fecioru-ți singur să mă cheme,
Trimis fiind de tatăl său anume.
Eu l-am găsit în urmă pe Ulise
Stînd oblu între morți care-mprejuru-i
Zăceau pe jos grămadă lîng-olaltă.
Te-ai fi înveselit în tine, dacă
L-ai fi văzut mînjit de praf și sînge
Ca leul. Acum morții stau cu toții
Lungiți la poarta curții, iar Ulise
Cu focul mare-aprins și cu pucioasă
Dezmolipsește sala cea frumoasă.
Dar vino să vă bucurați acuma
Voi amîndoi, că prea mult pătimirăți.
Căci iată că vi se-mplini dorința
Îndelungată. El veni la vatră-i.
Și-i sănătos, și te găsi pe tine

Și pe băiat acasă, iar pe cîinii
De pețitori îi pedepsi cu moartea
La curtea lui pe toți." Dar Penelopa
Se tot temea și cuvînta bătrînei:
„Măicuțo, nu te prea mîndri tu încă
Și nu mai rîde-așa de bunăvoie.
Tu știi ce bine-ar fi primit Ulise
De toți ai lui și mai ales de mine
Și fiul nostru, dac-ar fi să vie;
Dar nu-i adevărat ce-mi spui tu mie.
Pe pețitori i-o fi ucis vreunul
Din zei pe care i-o fi-ndîrjit urgia
Trufiei lor și faptele mișele,
Că nu cinsteau pe nici un om din lume,
Nici rău, nici bun, oricine-a fost la dînșii.
De-aceea și-o pățiră. Iar Ulise
Pierdu nădejdea-ntoarcerii în țară,
Pieri și biet el însuși." Doica-i zise:
„Ce vorbă ți-a scăpat din rostul gurii,
Copila mea? Bărbatu-ți este-n casă,
La vatră, și tu zici că nu mai vine
De-acum pe veci? Ești tot necrezătoare.
Dar am să-ți dau dovadă-nvederată:
E rana care i-a făcut odată
Mistrețul. Am văzut-o doar cu ochii
Cînd l-am spălat. Am vrut s-o spun și ție,
Dar el, chitit, îmi puse pumnu-n gură
Și mă opri să-ți spun. Dar hai cu mine,
Și dacă te-amăgesc cumva, stau bună
Și-omoară-mă cu moartea cea mai crudă."
Iar Penelopa i-a răspuns: „Măicuță,
Oricît de mult te-ajută mintea-n toate,
Tu anevoie vei pătrunde gîndul
Celor-de-sus. Ci hai să mergem totuși
La fiul meu, să văd pe pețitorii
Cei morți și pe bărbatul ce-i răpuse."
Ea zice și din casă-i se coboară
În cumpănă: să-ntrebe de departe
Pe soțul ei sau drept la el să meargă
Și să-i cuprindă mîinile și capul
Să le sărute? Și cum trece pragul

De piatră, intră-n sală și s-așază
La celălalt perete. El într-asta,
Proptit de stîlpu-nalt, stătea la vatră
Cu ochii-n jos și aștepta cuvîntul
Femeii lui, cînd ea-l văzu cu ochii.
Dar dînsa de uimire sta tăcută.
Aci-l vedea pe el aievea-n față,
Aci se îndoia c-ar fi chiar dînsul,
C-așa de slut era-mbrăcat în zdrențe.
Iar Telemah o dojeni și-i zise:
„Tu, maică rea și maică fără suflet,
De ce te depărtezi așa de tata
Și nu te-apropii să-i rostești o vorbă?
Nici o femeie alt-așa ca tine,
Ținîndu-și firea, n-ar fi stat departe
De soțu-i, care suferind atîtea
Nevoi și patimi i-a sosit în țară
La douăzeci de ani. La tine pururi
E sufletul mai tare decît piatra."
Lui Telemah îi zise Penelopa:
„Copilul meu, sînt toată buimăcită.
Nu pot să spun și nici să-ntreb nimica
Și nici să stau și să mă uit în față
De-i chiar Ulise-aci venit în casă,
Noi negreșit pe urmă ne-om cunoaște
Mai bine între noi, c-avem noi semne
Ce numai noi le știm și nimeni altul."
Așa vorbi crăiasa, iar Ulise
Zîmbi și-ndată fiului său zise:
„Tu lasă pe-a ta mamă să mă-ncerce
Pe mine-n casă, Telemah, că-ndată
Se va încredința și mai temeinic,
Imos cum sînt și jerpelit acuma,
Ea nu mă prețuiește și nu crede
Că eu sînt soțul ei. Dar noi cu mintea
Să chibzuim cum poate fi mai bine.
Cînd cineva din obște-omoară numai

[145] Aluzie la străvechea lege a talionului, în vigoare de-a lungul celei mai mari părți a istoriei arhaice a Greciei, potrivit căreia, cum se exprimă o eroină a lui Eshyl, „a ucide la rîndu-ți pe ucigași e legiuit" *(Prinosul la mormînt*, 144).

Un singur om, el părăsește țara,
Și rudele-i, și fuge-n altă parte
Măcar că sînt puțini răzbunători
Ce-l urmăresc. Dar noi surparăm turnul
Cetății, secerarăm floarea țării.
Deci cugetă cum facem noi acuma."
Iar socotitul Telemah răspunse:
„Tu singur vezi de asta, scumpe tată,
Căci lumea toată zice că-ntre oameni
Ești cel mai înțelept și că nu-i nimeni
La sfaturi să te biruie pe tine.
Noi sîntem gata, te urmăm și nu vom
Slăbi de loc, din răsputeri ne-om bate."
Adause Ulise iscusitul:
„Ți-oi spune eu cum cred c-ar fi mai bine.
Spălați-vă întîi, schimbați veșminte
Și roabelor să spuneți să se-mbrace
În haine-alese, și frumos din liră
Dumnezeiescul cîntăreț să cînte
În capul unui joc de veselie,
Ca orișicine, auzind de-afară,
De-o fi drumeț, de-o fi vecin, să creadă
Că-i nunt-aici, pîn' nu se-ntinde zvonul
De-omorul tinerimii prin cetate
Și vom putea, ieșind de-aici, s-ajungem
La noi la țară prin păduri și-acolo
Vedea-vom ce povață ne dă cerul."
Așa vorbi. Și ei îl ascultară.
Se îmbăiară-ntîi, se primeniră,
Femeile se dichisiră toate
Și cîntărețul începu să zică
Din lira-i cea scobită și măeastră,

Cercul de sînge al represaliilor de la *genos* la *genos*, perpetuate pînă la stingerea ultimului supraviețuitor, n-avea să fie întrerupt decît o dată cu constituirea unei justiții obștești, în cadrul căreia forța represivă a statului s-a substituit răzbunării exercitate de particulari, către vremea cînd — pentru întîia oară în istoria dreptului european — o faimoasă „rhetra" a elenilor proclama principiul după care singur vinovatul trebuie pedepsit, punînd capăt răspunderii colective în care pînă la această dată fuseseră implicați tovarășii de *genos* ai criminalului.

De i-a stîrnit să cînte cu viers dulce
Și să încingă horă minunată.
De tropot casa răsuna la jocul
Bărbaților, femeilor gătite.
Ziceau, din uliți auzind drumeții:
„De bună seamă astăzi se mărită
Cu cineva crăiasa mult-pețită.
Ea n-a putut să rabde, ticăloasa!
Să fi păzit pînă la urmă casa
Bărbatului din tinerețe, pînă
Să vie dînsul.“ Ei bîrfeau aceste,
Că nu știau ce se-ntîmplase-acolo.
Îl spal-atunci și-l unge pe Ulise
La scaldă Evrinoma chelărița
Și-l înțolește c-o manta frumoasă
Și c-un veșmînt. Și-asupra lui Minerva
Revarsă de la ea mîndrețe multă,
De-arată el mai mare și mai trupeș.
Din creștet lasă plete mari să-i curgă,
Stufoase ca o floare de zambilă.
Din scaldă iese-atunci Ulise-ntocmai
Ca un nemuritor. Din nou s-așază
Pe scaunul de unde se sculase,
În dreptul doamnei, și-astfel îi cuvîntă:
„Nefericito, mai presus de toate
Femeile te împietriră zeii
Cu sufletul. Nici un-acum ca tine
De rece n-ar fi stat așa departe
De soțul ei venit acasă după
Nespuse suferinți îndelungate
Și după douăzeci de ani. Tu, doică,
Așterne-mi patul să mă culc eu singur;
Nevastă-mea-i cu inima ca fierul.“
Crăiasa-l încerca pe el: „Sărmane,
Nu e mîndrie, nici nesocotire.
Nici uluirea multă ce mă face
Să stau așa. Prea bine știu cum fuseși
Cînd ai plecat cu vasele pe mare,
Dar hai, tu, doică, pregătește-i patul
Afară de iatacul care singur
L-a-ntemeiat frumos. Crivatul trainic

Pe-afară scoate-l și așterne asupra-i
Velințe, cergi și blănuri.“ Asta zise
Ea încercîndu-și soțul, dar Ulise
Răspunse înciudat măritei doamne:
„Mă doare-n suflet ce mi-ai spus, femeie.
Dar cine patul meu să-l mute-aiurea?
Căci anevoie ar fi putut s-o facă
Și cel mai priceput, de n-a fost doară
Vrun zeu care venind cu dinadinsul
L-o fi mutat acolo, că nici unul
Din muritorii vii, oricît de tare
Și june să fi fost, ușor să-l miște
De loc n-ar fi putut. Că i-o minune
Cu patul meu lucrat cu măestrie
De mine, nu de altul. În ogradă
Crescuse un măslin cu frunze late,
Vînjos și verde, gros la trunchi ca stîlpul.
În jurul lui eu mi-am zidit iatacul
Cu pietre dese și-am făcut deasupra-i
Acoperiș și-am pus canaturi strînse
Și îmbucate bine la intrare.
Am retezat din ramuri tot măslinul
Și l-am tăiat apoi din rădăcină,
Î-am netezit tulpina cu arama
Frumos, cu șart și drept pe ciripie.
Din trunchi făcui picior de pat, cu sfredel
Îl sfredelii și începui de-aicea
Și meșterii deasupra lui crivatul
Cu flori de-argint, de aur și de fildeș.
Și peste dînsul mai lății curele
Străluciî de porfiră. Iată semnul
De care eu spuneam că i-o minune.
Acum eu nu știu, stă la locu-i patul?
Sau cineva, tăind întreg măslinul,
L-o fi mutat cumva în altă parte?“
Așa vorbi. Și ea-naintea-acestor
Dovezi întemeiate-a lui Ulise,
Slăbind la suflet și-n genunchi, deodată
Zbucni în plîns, se repezi de-a dreptul
Și de grumaz cu brațele-l cuprinse,
Pe cap îl sărută și prinse a-i zice:

„Ulise, nu te supăra pe mine,
Tu care ești întîiul între oameni
De luminat în toate, că doar zeii
Ne-au dat răstriștea și pe noi sărmanii
Ne-au pizmuit, de n-am fost laolaltă
Ca să ne bucurăm de tinerețe
S-ajungem pîn-la pragul bătrîneții.
Nu fi ciudos, nu mă mustra că nu te-am
Primit cu drag cum te văzui pe tine.
Căci pururea eu tremuram în mine
Să nu mă-nșele cineva cu vorba
Venind pe-aici, că mulți mai umblă-n lume
Cu vicleșug. Doar nici Elena, fiica
Lui Jupiter, nu s-ar fi dat vrodată
În dragoste c-un om din altă țară,
De-ar fi știut că-aheii cei războinici
Aveau napoi s-o întoarne acasă.
Un zeu o-mpinse la rușinea asta,
Că de la sine nu-i trăzni să facă
Păcatul greu, de unde apoi se trase
Și jalea noastră. Acum mi-ai dat tu însă
Vădite semne despre patul nostru
Ce nimenea nu-l mai văzu, ci numai
Noi singuri, tu și eu, îl știm și una
Din roabe, Actorida, care-odată,
Cînd am venit mireasă, mi-a fost dată
De tatăl meu ca paznică la ușa
Iatacului. De-aceea și pe tine
Te cred, oricît de tare sînt la suflet."
Așa grăi. Și tot mai mult Ulise
Se-nduioșă și se porni a plînge
Și tot plîngea mereu ținînd în brațe
Pe scumpa și cinstita lui soție.
Pe cît s-arată de dorit pămîntul
Sărmanilor înotători a căror
Corabie Neptun pe mare-o sparse,
Fiind de vînt și valuri mari bătută,
Puțini mai scapă de talaz și-noată
Spre mal împresurați de spuma mării,
Și bucuroși ei pe uscat se suie
Fugind de-acel potop, așa crăiasa

Căta cu drag și veselă la soțu-i
Și-l tot ținea de gît cu brațe albe.
I-ar fi găsit așa lumina zilei
Pe amîndoi jălind, dacă Minervei
Nu-i fulgeră un gînd; ea lunga noapte
Opri la capăt și ținu sub apă
În Ocean pe zîna dimineții
În aur întronată: nu-i da voie
La revărsarea zorilor pe lume
Să-nhame telegarii săi, pe Lampos
Și Faeton ce-o poartă-n car pe dînsa.
Și-a zis nevestei sale-atunci viteazul:
„Femeie, noi cu trudele și greul
La capăt încă n-am ajuns. Mai este
Chiar mult nainte înc-atîta zbucium
Și lung și-anevoios peste măsură
Și totul de făcut numai de mine.
Căci astfel îmi ghici odată umbra
Lui Tiresias cînd mă coborîsem
În iad ca să-l întreb de înturnare
În țara mea și între ai mei. Dar vino
Să ne culcăm și să dormim, femeie,
Dulceața tihnei să gustăm.“ Crăiasa
Cuminte i-a răspuns: „Tu poți acuma,
Oricînd ai vrea, să guști în pat odihnă,
Că zeii te-ajutară pe pămîntul
Și-n casa ta s-ajungi. Fiindcă însă
Tu te-ai gîndit și-un zeu ți-a pomenit-o,
Hai spune-mi care luptă-ți mai rămîne,
Că tot socot că mai tîrziu voi ști-o,
Și nu-i mai rău de pot s-o aflu-ndată.“
Ulise-ndemînaticu-i răspunse:
„De ce tot stărui să ți-o spun, sărmano?
Eu totuși o voi povesti și iată,
Nimic n-ascund, dar nici o bucurie
Nu vei avea cum nici eu nu mă bucur,
Că mi-i ursit orașe să cutreier

---

[387] Ciclul pățaniilor lui Odiseu nu se încheie, după toate probabilitățile, o dată cu întoarcerea în Itaca. După tradiții ce aparțin celui mai vechi strat al legendei, revenirea la cămin era urmată de noi peripeții, anunțate în pasajul pe care-l

Avînd cu mine o vîslă-ndemînată,
Să merg pîn-oi sosi la oameni care
Nu sînt deprinşi cu marea şi nu gustă
Bucatele din sare potrivite,
Nici ştiu de rumenitele corăbii
Şi nici de vîsle, àripele năvii.
Îmi spuse Tiresias care-i semnul
Cel mai vădit spre-a nu da greş în cale.
Cînd alt drumeţ mă va-ntîlni pe mine
Şi zice-va că am pe dalbul umăr
Lopată-n loc de vîslă, acolo-n glie
Să-nfig eu vîsla, lui Neptun prinoase
Pe-altar să-nchin, un taur, un berbece
Şi un grăsun. Apoi venind acasă
Măreţe jerfe sfinte de o sută
De boi să-nalţ la zeii cei din slavă,
La toţi pe rînd. Iar moartea mea-n afară
De mare o să-mi fie prea uşoară.
Muri-voi doar îngreuiat de-o lungă
Şi verde bătrîneţe. Şi sub mine
De toate-ndestulat va fi poporul.
Acestea-mi spuse mie Tiresias
Că-ntocmai o să mi se-ntîmple toate."
Iar Penelopa zise: „Dacă zeii
Ursitu-ţi-au frumoase bătrîneţe,
Tu ai nădejde-a fi scutit de rele".
Într-asta doica şi cu Evrinoma
Gătiră-ndată, sub lumini de facle,

---

comentăm şi din numărul cărora unele aveau să fie cîntate de poetul Eugammon din Cyrene, care a trăit spre sfîrşitul secolului al VII-lea î.e.n. În poemul în două cînturi intitulat *Telegonia*, acesta înfăţişa cititorilor întîmplările lui Telegonos, feciorul lui Odiseu şi al Circei, pornit să-şi găsească părintele în părţile Itacei. Ajuns în insulă, fiul vrăjitoarei ucidea pe Odiseu din greşeală, apoi se însura cu Penelopa (în timp ce Telemah se căsătorea şi el cu Circe), sfîrşit grotesc, ieşit din imaginaţia unui autor în căutare de senzaţional.

340 şi urm. Sînt, cu unele schimbări neînsemnate, propriile cuvinte ale lui Tiresias în cîntul XI, 163 şi urm.

350–351 Sacrificiul solemn al celor trei victime, numit de greci *trittya*, e cunoscut şi în religia romană sub numele de *suovetaurilia*.

Culcuș de țoale moi. Și cum în pripă
Crivatul trainic ele l-așternură,
Bătrîna în iatacul ei se-ntoarse
Ca să se culce, iar cu facla-n mînă
Purcese odăiasa Evrinoma
Naintea lui Ulise și-a crăiesei
La mersul lor spre pat. După ce-i duse
În dormitor, porni napoi, și soții
În vechiul pat cu drag s-adăpostiră.
Iar Telemah, porcarul și văcarul
Curmară jocul din picioare, hora
Femeilor. Și dînșii se culcară
La urmă în umbroasa locuință.
Iar cînd de-ajuns se desfătară soții
În dragoste plăcută, stau de vorbă
Și petreceau istorisind trecutul.
Ea-i povesti tot răul ce-ndurase
De la femei și de la urgisitul
Duium de pețitori care, de dragu-i,
Junghiau la boi și-oi grase-n toată ziua
Și-i tot secau vinațul din butoaie.
Iar el viteazu-i povestea tot răul
Ce altora-l pricinui și cîte
Mai suferi el singur la nevoie.
Ea cu nesaț îl asculta și somnul
Pe gene nu-i veni pînă ce dînsul
Nu încetă de-a povesti. Îi spuse
La început cum pe ciconi răpuse
Și cum sosi în țara cea mănoasă
La lotofagi, ce rău făcu ciclopul
Și cum îl pedepsi pe el Ulise

---

374 Cu retragerea „în vechiul iatac" a celor doi soți — în sfîrșit regăsiți — se sfîrșea versiunea autentică a *Odiseii*, cum rezultă neîndoios din însemnările păstrate de o întreagă serie de manuscrise, după mărturiile cărora doi din cei mai de seamă homerizanți ai antichității, Aristofanes din Byzanț și Aristarch din Samothrake, considerau versul 296 al originalului drept ultimul vers al poemului. Alți comentatori, în schimb, n-au întîrziat să ridice proteste împotriva unei judecăți care — sacrificînd cîntul al XXIV-lea, împreună cu preciziunile privitoare la împăcare — părea a lipsi epopeea de sfîrșitu-i firesc.

Şi-şi răzbună pe vrednicii tovarăşi
Pe care-i tot mînca fără de milă.
Şi cum ajunse la Eol şi-acesta
Cu dragoste-l primi şi de la dînsul
Cu bine-l petrecu napoi, dar n-a fost
Menit s-ajungă el în scumpa-i ţară,
Căci viforu-l răpi şi pe noianul
Bogat în peşti îl duse pe Ulise,
De tot ofta din greu. Şi cum pe urmă
La lestrigoni sosi, în Telepilos,
Pe unde ei şi oameni şi corăbii
I-au potopit şi într-un vas el singur
Se strecură de-acolo. Şi de Circe
Vorbi apoi, de toată măestria
Şi vicleniа ei; şi cum în navă
Călătorì pe lumea ceealaltă
Să-ntrebe pe prorocul Tiresias
Şi soţii şi-i văzu şi pe-a sa mamă
Care-l crescu şi-l alăptă din faşă.
Cum auzi el cîntec de sirene
Şi-ajunse pe la Stîncile Izbite,
La groaznica Haribda şi la Scila,
De unde teafăr nu mai scapă nimeni.
Şi cum ai lui vînaseră cireada
De boi a Soarelui; cum Joe, domnul
Detunător din slăvi, răzbi c-un fulger
Înflăcărat corabia-i pe mare,
De se-necară toţi ai lui tovarăşi
Şi numai el se smulse morţii crude
Şi s-aciolă în insula zeiţei
Calipso, Ogigia. Şi cum dînsa
La ea-l ţinu, dorind bărbat să-i fie,
În peştera-i boltită, şi-i da hrană
Şi-i juruia să-l facă fără moarte
Şi fără bătrîneţe cît e veacul.
Dar vrerea lui ea n-o putu învinge
Şi cum, după nespus de multe cazne,
Se-nlimăni pe la feaci şi-acolo
Ca pe un zeu toţi oamenii-l cinstiră
Şi-n vas îl petrecură pînă-n ţară

Cu daruri de la ei de-ajuns, odoare
De-aramă și de aur și veșminte.
Așa-ncheie povestea lui, că somnul
Îl toropi moleșitor și dulce
Și grijile-i topi. Dar Minerva alta
Mai iscodi atunci. Pe cînd Ulise
Credea să aibă parte de crivatul
Soției sale, și de somn, Minerva
Sculă pe zîna zorilor din valul
Oceanului, ca ea din tron de aur
Lumină prin văzduh s-aducă lumii.
Din patu-i moale se trezi Ulise
Și zise la nevastă-sa: „Femeie,
Acum sîntem sătui de-atîtea cazne
Ce-am suferit, tu pe aici jălindu-mi
Întoarcerea mea plină de amaruri
Decît eu fui învălurat departe
De-ai mei, oprit de Joe și de zeii
Ceilalți. Dar azi cînd sîntem împreună
În patul nostru jinduit, ai grijă
De-avutul meu ce-l ai la tine-n casă,
Că turmele-mi de pețitori mîncate
Cu pradă de la alții-n mare parte
Le voi spori și altele supușii
Mi-or da din nou, pînă ce fi-vor pline
Și stînele și staulele toate.
Că eu acuma plec, mă duc la țară,
Pe la pădurea mea și la moșie,
Să-mi văd pe bunul tată, care bietul
Oftează și tot plînge după mine.
De-aceea, cît ești tu de chibzuită,
Îți dau un sfat, că iute-acum, o dată
Cu răsăritul soarelui, va merge
Și vestea despre pețitori pe care
În sală i-am ucis. Tu stai pe-aicea
Și suie-te cu roabele la tine
Și-acolo ședzi ascunsă și tăcută
Și nu căta și nu-ntreba pe nimeni.“
Așa vorbind, încinse arme lucii.
Sculă pe Telemah și pe păstorii

Cei doi ai lui, văcarul și porcarul,
Și porunci vîrtos să se-narmeze,
Iar ei supuși arama și-mbrăcară.
Și porțile deschiseră, plecară.
Mergea Ulise-n frunte. Acum lumina
Se revărsase peste tot pămîntul.
Minerv-atunci, pe ei învăluindu-i
În noapte,-i scoase grabnic din cetate.

CÎNTUL XXIV

În vremea asta Hermes din Cilene
Chemă la sine sufletele celor
Care-au peţit. Purta cu el frumoasa
Nuia de aur, mijlocul cu care
Adoarme după voie ori deşteaptă
Pe oamenii cei adormiţi. Cu joarda-i
El le urni, şi ele după dînsul
Mergeau piţigăind. Cum liliecii
În fundul unei peşteri uriaşe
Tot zboară ţiuind cînd pică vrunul
Din stolul lor cel atîrnat sub stîncă
Şi stau acolo strînşi pe lîng-olaltă,
Aşa plecară chiţăind deodată
Şi sufletele ce urmau pe Hermes,
Blajinul zeu, pe mucedele drumuri.

---

[1] Cum s-a relevat în ultima notă la cîntul precedent, critici alexandrini de o incontestabilă autoritate tăgăduiau autenticitatea versurilor 1—274 din cîntul de faţă pentru motivul că, potrivit concepţiei homerice despre lumea de dincolo, umbrele morţilor nu pătrund în infern decît în urma celebrării funeraliilor — ceea ce nu e cazul pretendenţilor ucişi de Odiseu. Aceiaşi critici observă cu dreptate că Homer nu-l cunoaşte pe Hermes în ipostaza de „conducător al sufletelor", nici nu-i atribuie vreodată titlul de „zeu din Cyllene", epitet legat de legenda arcadiană a divinităţii, posterioară *Imnului* „homeric" către Hermes (sfîrşitul secolului al VI-lea î.e.n., după cele mai recente studii).

Trecur-aşa Oceanul, Stînca Albă
Şi poarta Soarelui şi tot norodul
De vise, şi curînd erau pe lunca
De asfodel, pe unde e locaşul
De suflete, -ale morţilor năluce.
Aci găsiră umbra lui Ahile
Şi umbra lui Patroclu şi-Antilohos,
Viteaz ales, şi a lui Aias care,
De mare şi arătos, fusese-n fruntea
Danailor după Ahile. Dînşii
Pe lîng-acest din urmă s-adunară,
Cînd sufletul lui Agamèmnon, jalnic,
S-apropie de ei urmat de-o mînă
De suflete de-a celor ce-mpreună
Cu el în casa lui Egist muriră
Şi scrisa şi-mpliniră. Zise-ntîia
Lui Agamèmnon umbra lui Ahile:
„Crezusem noi că-ntre viteji, Atride,
Erai mai drag lui Joe, azvîrlitorul
De fulgere, c-aveai sub tine multă
Şi vajnică oştire pe pămîntul
Troienilor şi-al pătimirii noastre.
Dar iată că te-ajunse-ntîi pe tine
Ursit-amară, al cărei braţ nu cruţă
Pe nimenea. Mai bine-n toată slava
Ce-aveai ca domn, mureai pe cîmp la Troia!
Aşa ţi-ar fi durat mormînt aheii
Şi-un falnic nume-ai fi lăsat în urmă

---

[16] Nicăieri amintită în vreun alt pasaj din Homer, Stînca Alb ar putea fi promontoriul Leucas, pe insula cu acelaşi nume, devenit celebru în legenda după care — îndrăgostită de Phaon — Sappho şi-ar fi dat moartea zvîrlindu-se în mare. Firește, o asemenea tradiţie nu s-a putut răspîndi decît în urma morţii poetei, care reprezintă deci data în urma căreia va fi fost compusă această primă parte din cîntul XXIV.

[17–18] Nici despre înţelesul acestor expresii nu se pot face decît presupuneri. A susţine că e vorba de „poarta" prin care în fiece zi Soarele coboară în lumea de sub pămînt, sau de „poarta viselor" (despre care cf. XIX, 753), e posibil, dar nu convingător. Mai plauzibilă apare ipoteza că ne-am găsi înaintea unor aluzii inspirate de o învăţătură despre lumea de dincolo, de felul orfismului sau altei concepţii înrudite.

[18–19] Vezi mai înainte nota la XI, 539.

La fiul tău. Dar ți-a fost scris pe lume
Să mori de moartea cea mai dureroasă."
Iar umbra lui Atrid așa-i răspunse:
„Tu, norocite fiu al lui Peleus,
Ahile cel asemenea cu zeii,
Tu ai murit la Troia, așa departe
De Argos, și în lupta pentru tine
Se omorau în preajma ta fruntașii
Troieni și-ahei, cînd tu, pe jos ca bradul
Întins în volbura de praf, uitașești
De-al cailor mînat în bătălie.
Noi cît e ziua ne-am bătut și nu stam
De loc atunci din harță, dacă cerul
Cu-o vijelie nu curma-ncleștarea.
Te-aduseră pe urmă la corăbii
De la război și-ți curățirăm trupul
Cel arătos cu apă încropită
Și-ulei mirositor. Plîngeau danaii
În jurul tău cu lacrimi calde, părul
Și-l depărau, și mumă-ta-mpreună
Cu zînele surori din fundul mării
Veni și ea, cînd auzi de asta,
Și chiu năprasnic răsună pe ape,
De se-ngroziră-ndată toți aheii
Și-ar fi luat-o fuga spre corăbii,
De nu-i oprea moș Nestor, știutorul
De multe și din vechi, a cărui minte
Păruse a fi deapururi cea mai bună,
Și-i sfătui așa el cu-nadinsul:
«Argiilor, mai stați și nu dați fuga,
Ostași ahei. E mama lui Ahile;
Ea vine-aci cu zînele-mpreună
Să-și vadă fiul mort.» Stătură-aheii,
Bărbații toți. Și te împresurară
Copilele lui moș Nereu din mare
Bocind duios și te-mbrăcară-n haine
Dumnezeiești. Iar cele două muze

---

[78] Nereidele, divinități marine, alcătuind „suita" maicii lui Ahile.

[80] În poemele homerice, acest pasaj e unicul unde numărul muzelor apare fixat la nouă, ca în tradiția posterioară; în

Cu viers frumos jăleau de-a rîndul toate,
De nu rămase nici un om cu ochii
Nelăcrimați: așa-i mișcase Muza
Cu glasu-i plin de farmec. Nopți și zile
Nemuritorii zei și muritorii
Te-au plîns mereu, și-n ziua-a optsprezecea
Te-au pus pe rug, și-am ars alături multe
Nămaie grase, boi cornaci, și-n urmă
Ai ars și tu în strai de zei, în rîuri
De mir și miere dulce. Oaste multă,
Pedeștri și călări, se perindară
În jurul tău și durdui pămîntul
De tropot mult. Iar cînd pe rug văpaia
Te mistui, noi albele-osăminte
În vin și-n bălsam le-am cules, Ahile,
Și-ți dete maica un ulcior de aur,
Un dar care zicea că-i de la Bacchus,
Măestritur-a lui Vulcan slăvitul.
Și oasele-n ulcior ți-adăpostiră
O, strălucite-Ahile, laolaltă
Cu oasele fîrtatului Patroclu.
Deosebit mai puseră cenușa
Lui Antiloh, cel care ți-a fost ție
Nespus mai drag decît oricare dintre
Prieteni, după moartea lui Patroclu.
Deasupra lor noi, oastea cea aleasă
De-ahei războinici, am durat un mare
Și minunat mormînt pe-o ieșitură
De țărm din largul Helespont, ca astfel
Din mare, de departe, el să fie
Văzut de călătorii toți și-acuma
Și-n zilele de-apoi. Iubita-ți mamă
Ceru-nvoirea zeilor și puse

---

cîteva alte locuri din *Odiseea* e vorba de o singură muză (I, 1; VIII, 86, 681), iar în *Iliada* de „muze" în număr nedeterminat.

100–101 Potrivit dorinței exprimate în chip repetat de cei doi prieteni; cf. *Iliada*, XXIII, 91 și 243.

108 În epoca clasică, un tumul situat la nord-est de capul Sigeion, pe țărmul Hellespontului, trecea drept mormîntul comun al celor doi inseparabili.

În mijlocul bătăliştei mîndreţe
De-odoare de răsplată pentru lupta
De-ntrecere dintre vitejii noştri.
Am fost de faţă la-ngroparea multor
Viteji şi am văzut la moartea unui
Stăpînitor cum se încing voinicii
Cu arma şi se-ntrec după răsplată;
Dar nicăieri n-am stat uimit mai tare
Ca la vederea mîndrelor odoare
Ce zîna Tetis, a ta mamă, ţi le puse
La jocurile prohodirii tale.
Că prea erai iubit de zei; de-aceea,
Deşi eşti mort, dar numele-ţi nu moare;
Ci-n toată lumea faima lui va merge
Şi-n veci de veci va fi slăvit, Ahile.
Dar eu ce bine-avui după-ncetarea
Războiului? La-ntorsul meu acasă
Menit mi-a fost de Joe să am moartea
Cea mai de plîns, să mă omoare văru-mi
Egist şi blestemata mea soţie."
Aşa vorbiră dînşii întreolaltă.
Venir-atunci la ei, aduşi de Hermes,
Ucişii lui Ulise, peţitorii.
Şi sufletele,-ndată ce-i văzură,
Naintea lor uimite se-ndreptară.
Şi umbra lui Atride Agamèmnon
A cunoscut pe Amfimèdon, fiul
Lui Menelau, căci el îi fuse oaspe,
Deşi flăcăul locuia-n Itaca,
Şi începu pe dînsul să-l întrebe:
„Ce-a fost de v-a-nghiţit pămîntul negru
Pe voi, o, Amfimèdon, oameni tineri,
Aleşi, de-o seamă toţi? C-aşa pe-alese
Oşteni de frunte, nimenea-n cetate
N-ar fi putut s-adune laolaltă
Neptun pe voi v-a potopit pe mare
Stîrnind furtună şi talazuri multe?
Sau pe uscat v-au cotropit duşmanii
La harţele pentru răpiri de turme
Sau cînd luptaţi pentru soţii şi ţară?
Răspunde-mi la-ntrebare, că mă laud

C-am fost cu voi legat prin ospeție.
Tu nu ții minte c-am venit acolo
La voi cu Menelau după Ulise
Ca să-l luăm la Troia în corăbii?
Bătură marea în răstimp de-o lună
Și-abia-l înduplecarăm ca să vie."
Iar sufletul lui Amfimèdon zise:
„Slăvite fiu al lui Atreu, tu, craiul
Vitejilor, ba eu mi-aduc aminte
De tot ce-mi spui, mărite, și sînt gata
Să-ți povestesc deschis cu de-amănuntul
Și-ntocmai cum a fost sfîrșitul nostru.
Peţirăm pe soția lui Ulise
Cel dus de mult. Ea nici nu ne respinse
Și nici se învoi să facem nunta
Nesuferită ei, și-urzea cu mintea-i
Pieirea noastră. Iată dar vicleana
Ce născoci. La stativele curții
Ea puse la țesut o pînzetură
Subțire și prelungă și ne zise:
«Voi, tineri peţitori ai mei, acuma,
Cînd răposat e soțul meu Ulise,
Mai așteptați și nu dați zor cu nunta,
Să isprăvesc întîi această pînză
Să nu mi se destrame urzitura,
Că vreau să fie giulgiul lui Laerte
Cînd nemiloasa moarte o să-l culce,
Ca nu cumva femeile-aheene
Să aibă-alean pe mine, că din parte-mi
Fu socrul meu nepînzuit la moarte,
Cînd el agonisise-atît-avere.»
Așa ne spuse și-o crezurăm, proștii,
Ea ziua tot lucra la pînza mare,
Dar peste noapte, la lumini de torțe,
Ea deșira tot ce lucrase ziua.
Așa ne tot prosti trei ani de-a rîndul.
Dar cînd veni al patrulea și vremuri,
Și luni, și zile multe se-ncheiară,
Atunci ea fu trădată de-o femeie
Care-i știuse bine-nșelăciunea
Și noi am apucat-o și-am văzut-o

Cum deșira mîndrețea ei de pînză.
De sil-atunci ea isprăvi țesutul.
Și-n timp ce dînsa pînzetura-i mare
Ne-o arăta spălată și frumoasă,
De semăna cu Soarele și Luna,
Un zeu dușman aduse pe Ulise
La capătul moșiei lui, pe unde
Ședea păsterul porcilor în staul.
Aci veni și fiul lui Ulise
La-ntoarcerea-i pe mare de la Pilos.
Și-acolo peținorilor croiră
O moarte cruntă și-amîndoi pe urmă
Veniră în cetate; înainte
Ajunse Telemah, apoi Ulise.
Porcarul ni-l aduse-n haine slute;
Părea un cerșetor, bătrîn cu totul,
Proptit de un toiag, purta bulendre
Și cum era de jerpelit și jalnic
Nici unul dintre noi, mai vechi sau tînăr,
Nu-l bănui cînd el pică la curte.
Și-l necăjeam cu vorba și bătaia.
El înghiți o vreme cu răbdare
Ocările și blendele, ci-n urmă,
În cugetu-i fiind trezit de Joe,
El, ajutat de Telemah, își strînse
În armărie mîndra-i armătură
Și-o încuie. Apoi pe-a lui soție
O sfătui cu multă viclenie
La luptă între peținori să puie
Securile și arcul lui Ulise,
Și-aceasta ne-a fost jocul și-nceputul
Topeniei, săraci de noi. Nici unul
Nu am putut să-ntindem coarda de la
Călitul arc, că ne lipsea puterea.
Dar cînd ajunse-n mîna lui Ulise
Cumplita armă, noi strigam cu toții
Și-amenințam să nu i-o dea, să zică
Ce-o zice el. Doar Telemah el singur
Tot stăruia și-l îndemna-mpotrivă.
Și cum pe arc Ulise puse mîna,
Ușor destinse coarda-i și săgeata

Trecu prin fier. Pe urmă el cu arcul
Stătu pe prag și ochii crunt rotindu-și,
Turnă o ploaie de săgeți în față-i.
Întîi străpunse pe-Antinou fruntașul.
Apoi, ochind, svîrli săgeți amare
Și-n toți ceilalți, și noi căzeam grămadă.
Vedeai ușor că le-ajuta în luptă
Un zeu de sus, căci repede prin sală,
Cuprinși de-avînt nebun, rotiș dau moarte,
Un groaznic gemet s-auzea și pocnet
De capete, și toată pardoseala
Era un lac de sînge. Așa pierirăm
Sărmanii noi și trupurile noastre
Și-acuma zac la curtea lui Ulise,
Că n-au vro știre-ai noștri cei de-acasă;
Ei sîngele cel negru de la rane
Ne-ar fi spălat și la înmormîntare
Ne-ar fi bocit, că asta-i cinstea dată
La răposați." Iar Agamèmnon zise:
„O, fericite fiu al lui Laerte,
Preaiscusite vrednice Ulise,
Cu-a ta neîntrecută vrednicie
Din nou ai dobîndit pe-a ta soție.
Prea cuminte a fost neprihănita
Copil-a lui Icariu, Penelopa!
Cum ea de soțul tinereții sale
Mereu și-aduse-aminte! Niciodată
Nu-i piere slava de femeie bună.
În cinstea ei cînta-vor muritorii,
Înduhuiți de zei, cîntare mîndră.
Ea nu făcu nelegiuiri în viață
Ca fiica lui Tindar care-și ucise
Pe soțul ei; de-aceea și-o să fie
Hulită ea în cîntecele lumii,
Căci nume rușinos lăsă în urmă
Femeilor și chiar celei mai bune."
Așa ei întreolaltă cuvîntară
În tainiți sub pămînt, pe ceea-lume.

---

[268] Clitemnestra.

S-au coborît într-ăsta din cetate
Ulise cu ai lui şi-au fost îndată
La falnica moşie-a lui Laerte,
Pe care el după trudire multă
Prin vitejie-n dar o dobîndise
De la popor. Şi-aci şi-avea lăcaşul
Şi-n jurul lui bordeie unde robii
Şi-aveau şederea, hrana şi culcuşul
Şi-i tot munceau pe placul lui de silă.
Pe lîngă el era şi o bătrînă
Siciliană ce-avea toată grija
Moşneagului departe de cetate.
Şi la ai lui grăi atunci Ulise:
„Intraţi acuma voi aci în casa
Frumos zidită, puneţi iute masa,
Tăiaţi un porc, pe cel mai bun din turmă,
Că eu mă duc să-ncerc puţin pe tata,
Să văd oare mă mai cunoaşte dînsul
Ori m-a uitat, că prea e multă vreme
De cînd plecai". Aşa vorbi Ulise
Şi le dădu războinicele arme,
Cînd ei spre curte iute-naintară.
Ulise merse-aproape de pometul
Cel încărcat de poame ca să-ncerce
Pe tatăl său, se coborî-n grădină,
Dar nu găsi pe Doliu grădinarul
Şi nici pe fiii lui sau pe vro slugă;

---

275 şi urm. După lunga interpolare a celei de a doua „coborîri în lumea morţilor" — episod fără legături logice ori artistice cu restul poemului — povestea întîmplărilor lui Odiseu reîncepe cu versul 275, care continuă nemijlocit expunerea întreruptă la sfîrşitul cîntului XXIII.

279-280 Textul, neclar, nu ne lămureşte asupra condiţiilor dobîndirii acestui domeniu. Limpede e doar că e vorba de un bun „agonisit" de Laerte cu preţul „multor osteneli". De ce natură vor fi fost acestea, nu ni se spune, iar interpretarea că ogorul i-ar fi fost dăruit de popor e o simplă presupunere. Cf. totuşi mai înainte, VII, 190 şi *Iliada*, VI, 194, cu notele respective.

285 Vezi mai înainte nota la XX, 492.

301 Măcar că, din punctul de vedere al condiţiei juridice, fiii lui Dolios erau sclavi, ca părintele lor, textul face aci o

Ei duşi erau cu toţii ca s-adune
Mărăciniş de îngrădit livada;
Moş Doliu era-n fruntea lor. De-aceea
Găsi pe tata-i singur în grădina
Cea bine-orînduită, unde dînsul
Moşoroia sub un răsad cu sapa.
Purta pe el o haină peticită,
Soioasă, slută. Şi carîmbi de piele
De bou cîrpiţi avea el în picioare
Spre a-l feri de zgîrieturi, şi-n mînă
Purta mănuşi să nu-l înghimpe spinii,
Şi-n cap avea căciulă el de capră,
Sporindu-şi astfel jalea de părinte.
Dar cum Ulise îl văzu pe dînsul
Îngheboşat de greul bătrîneţii
Şi cufundat în jale, stete-acolo
Pe sub un păr înalt, din pleoape lacrimi
Îi picurau. Se puse-apoi pe gînduri
Şi cugeta cum poate fi mai bine:
S-alerge, să-l cuprindă, să-l sărute
Pe tatăl său, să-i spuie de-amănuntul
Cum el veni şi se întoarse-n ţară?
Ori să-l întrebe-ntîi pe-ncercate?
La urmă-i se păru c-ar fi mai bine
Cu vorba iscodindu-l să-l încerce
Întîi pe el. Şi-aşa gîndind, Ulise
Păşi spre tata-i drept. Şi cînd moşneagul
Plecat pe la răsad scurma ţărîna,
Feciorul lui s-apropie şi zise:
„Bunicule, grădinăritul nu ţi-i
Necunoscut; ba eşti tu meşter mare,
Că nici un pom aici, smochin sau viţă,
Măslin sau păr nu-i nengrijit de tine,
Ba nici verdeaţa asta prin grădină.
Dar nu te supăra de-ţi spun o vorbă:
Tu nu te îngrijeşti de tine însuţi
Şi bătrîneţea ta-i de plîns, că tare
Mai eşti slinos şi-mbraci rupturi pe tine,

---

deosebire între aceşti robi născuţi în casă şi sclavii cumpăraţi *(dmoes)*, în general trataţi cu mai puţine menajamente.

Nu pentru că eşti leneş şi stăpînul
Nu-ţi poartă grijă, că nimic la tine,
Nici faţa, nici făptura nu te-arată
Că eşti un rob; se vede-n toate domnul.
Tu pari ca unul care după baie
Şi ospătat, molatic, cum e felul
Bătrînului, stă gata să se culce.
Dar spune-mi mie apriat: la care
Bărbat slujeşti? De-a cui grădină cauţi?
Şi-adevereşte-mi una să ştiu bine,
De am sosit aieve aci-n Itaca,
Cum de curînd îmi zise unul care,
Cînd eu veneam, m-a întîlnit pe cale,
Un om ce nu-mi părea întreg la minte,
Că nu vru să-mi dea lămuriri în toate
Şi nici să mă asculte la-ntrebarea
Ce i-am făcut despre un vechi prieten,
De mai trăieşte ori e dus din lume,
Că vreau să-ţi spun, ia seama şi m-ascultă:
De mult am găzduit la noi în ţară
Pe unul care mi-a venit acasă,
Mai drag decît oricare din străinii
Cei perindaţi la casa mea ca oaspeţi.
Zicea că el se trage din Itaca
Şi tată i-e Laert Arcesianul.
L-am dus la mine, l-am ţinut în gazdă
Frumos, cu toată dragostea şi grija,
C-aveam de toate eu la mine-acasă.
Ba datu-i-am şi daruri cuvenite;
Ca unui oaspe-al meu: talanturi şapte
De aur măestrit şi o părnaie
De-argint curat şi toată înfloratã,
Şi douăsprezece mantii, tot atîtea
Covoare şi cămăşi, dulămi frumoase.
I-am dat pe lîngă ast-apoi şi patru
Femei deprinse meşter să lucreze,
Chipoase toate, alese de el însuşi."
Laerte, podidit de lacrimi, zise:

---

[364] Fiul lui Arcesios. Cf. nota la IV, 1010.
[369] Vezi mai înainte nota la VIII, 543.

„Aici, străine, este ţar-aceea
De care-ntrebi. Dar ea e stăpînită
De oameni ticăloşi şi fărdelege.
Poman-a fost din parte-ţi scumpătatea
De daruri dăruite. Dacă-n viaţă
L-ai fi găsit pe dînsul în Itaca,
S-ar fi plătit frumos de-a ta primire
Şi te-ar fi dăruit de-ajuns în ziua
Plecării tale, aşa cum se cuvine
Acelui care-ncepe ospeţia.
Dar spune-mi tu cinstit şi lămureşte-mi:
E mult de cînd l-ai găzduit pe dînsul,
Pe bietul oaspe-al tău, nenorocitul?
Că el mi-e fiul, dac-a fost vrodată.
Departe de ai lui şi de-a lui ţară,
L-or fi-nghiţit în mare poate peştii
Sau pe uscat a fost mîncat de fiare
Şi de zăgani. Nu-l plînseră părinţii,
Nici taică-său, nici mama la-ngropare
Şi-n patul morţii nu-i închise ochii
Şi nu-l boci-nţeleapta Penelopa,
Soţia lui, cum se cuvine, c-asta
E data pentru morţi. Dar mai grăieşte-mi
Adevărat, că vreau să ştiu: de unde
Şi cine eşti? Şi unde ţi-s părinţii
Şi ţara ta? Şi-unde ţi-e otgonită
Corabia care la noi te-aduse
Pe tine cu voinicii tăi tovarăşi?
Ori călător venit-ai în străină
Corabie care pe-aici te scoase
Şi-apoi s-a dus?“ Şi i-a răspuns Ulise:
„Eu drept la toate ţi-oi răspunde ţie.
Sînt din Alibas, unde-am case mîndre
Şi tată mi-i Afidas, care-i fiul

---

410 Nume plăsmuit, poate în legătură cu verbele *alaomai* — *alyo* („a rătăci“, „a colinda“), mai probabil cu legendara ţară a argintului, *Alybe*, pomenită în *Iliada*, II, 845. Venit din acest ţinut fabulos, pretinsul Eperitos („Duşmănitul“, „Combătutul“) se dă drept fiul lui Afeidas („Cel ce nu-şi cruţă mijloacele“, „Cheltuitorul“), la rîndu-i fiul lui Polypammon („Cel cu multe resurse“, „Bogatul“).

Lui Polipèmon craiul și mă cheamă
Epèritos. Mă-mpinse un zeu din țara
Sicaniei, rătăcitor încoace
Să vin silit. Corabia mi-i trasă
La mal, departe de cetate. Iată
Sînt azi cinci ani de cînd trecu Ulise
Nenorocitul pe la noi în țară,
De unde-apoi plecă. Și la pornire
I s-arătară semne bune, pasări
Zburau din dreapta. De-asta și eu vesel
Îl petrecui și el voios se duse,
C-aveam nădejde că noi iar ca oaspeți
Ne-om întîlni, ne-om face daruri mîndre."
Așa-i vorbi. Și-un negru nor de jale
L-acoperi și-i cotropi ființa
Moșneagului, de ridică cenușă
Și-o-mprăștie cu mînile-amîndouă
Pe capu-i alb și suspina din suflet.
Privind la el, se-nduioșă viteazul
Și-un fum parcă-i trecu pe nări. Deodată
Se repezi la el și-mbrățișîndu-l
Cu drag îl sărută și-i zise: „Eu sînt
Acela, tată, eu pe care-l cauți,
Întors la douăzeci de ani în țară,
Dar nu mai plînge, nu boci cu lacrimi,
Ți-aduc o știre și e grabă mare,
C-am secerat acasă pe mișeii
De pețitori plătindu-le tot răul
Și-ocara sîngeroasă ce-mi făcură".
La asta însă cuvîntă Laerte:
„De ești tu fiul meu Ulise, arată-mi
Un semn vădit, ca eu să te pot crede".
Răspunse-ndemînaticul Ulise:
„Întîi cu ochii cercetează-mi semnul
Rămas din rana ce-mi făcu mistrețul
Cînd mă dusei pe muntele Parnesos.
Tu singur m-ai trimis și maica-mi scumpă
La tatăl ei, la moșul Autolicos,
Să capăt niște daruri juruite

[414] Sicilia. Cf. nota la XX, 492.

De dînsul la întorsul meu de-acolo.
Pe lîngă asta pot să-ți număr pomii
Livezii tale, care odinioară,
Copil fiind, cu tine în grădină,
Ți i-am cerut și tu mi-i deteși mie.
Umblarăm prin pomet și tu de-a rîndul
Mi i-ai numit și numărat. În totul
Vro patruzeci smochini. Și-mi juruiseși
Cincizeci de rînduri de butuci de vie
Cu brazdele de grîu la fiecare.
Și cresc în vie struguri de tot felul
Cînd vine vremea lor și-ajută cerul."
Așa-i grăi. Slăbi-n genunchi Laerte
Și-n sine se muie știind că bune-s
Dovezile-arătate de Ulise.
Pe fiul său cu brațele-l cuprinse.
Ulise-l sprijini, că leșinase
Bătrînul de mișcat ce-a fost. La urmă,
Cînd se trezi și prinse să răsufle,
El începu din nou să cuvînteze:
„O, doamne, tot mai sînt în slavă zeii,
Dac-au plătit aievea pețitorii
Nelegiuirea lor și mîrșăvia.
Dar prea mă tem ca nu cumva deodată
Să vie peste noi itacienii,
Să nu dea glas chemînd de pretutindeni
Și celelalte-orașe chefalene."
Ci-l întări așa din grai Ulise:
„Încrede-te și n-avea nici o grijă.
Dar hai curînd să mergem noi acasă,
La capătul livezii unde-acuma
E Telemah, văcarul și porcarul,
Trimiși de mine spre-a găti mai iute
Ospățul nostru." Așa-ntre ei vorbiră
Și spre conacul mîndru o porniră.
Sosind aci, aflară ei la curte
Pe Telemah, văcarul și porcarul
Tăind la cărnuri, pregătind la vinuri.
În vremea asta îngriji bătrîna

[477] Vezi mai înainte nota la XX, 271.

Siciliană de Laerte, -l duse,
Îl îmbăie şi-l unse cu miresme
Şi-o frumuseţe de veşmînt îi puse.
S-apropie de el atunci Minerva,
Spori puterea-i şi-l făcu mai mare,
Mai plin, mai arătos la-nfăţişare.
Ieşi apoi din baie. Iar Ulise
Stătu pe loc uimit privind la dînsul
Cum semăna cu cei fără-de-moarte,
Şi-i glăsui: „De bună seamă, tată,
Un zeu făcu s-arăţi ca nimeni altul
De minunat la stat şi la făptură".
Laerte înţeleptul îi răspunse:
„O, Joe tu, Apollon şi Minerva,
De-ar fi să fiu cum eu am fost odată,
Cînd peste chefaleni domnind, luat-am
Temeinica cetate de pe malul
Uscatului de dincolo, Nericos,
Şi iar să fi putut ca-n vremea-aceea
Să mă-narmez şi-alături-ea de tine
În casă-ne să lupt cu peţitorii!
Pe mulţi din ei i-aş fi lungit în sală
Şi tare te-ai fi bucurat în tine."
Ei astfel între dînşii cuvîntară.
Iar cînd apoi fu pregătită masa,
Pe rînd şezură-n scaune şi-n jeţuri
Şi s-aşternură la prînzit, cînd iată
Veni la ei moş Doliu cu feciorii
Trudiţi de munca de la cîmp, pe unde
Mersese de-i poftise-atunci bătrîna
Siciliană, care le da hrană
Şi căuta cu rîvnă de Laerte,
De cînd pe el l-ajunse bătrîneţea.
Ei cum văzură-n faţă pe Ulise,
Cu toţii uluiţi stătură-n sală.
Dar blînd a zis Ulise: „Şezi la masă,

---

[507] Textul lasă să se înţeleagă că Nericos ar fi fost situat în Grecia Continentală, pe ţărmul Acarnaniei. După Thucydide (III, 7) şi Strabon (X, 2, 8) e vorba de un port în insula Leucas.

[517] Vezi mai înainte nota la XVII, 282.

Moș Doliu. Nu vă mai mirați, că mult e
De cînd tot stăm și v-așteptăm în sală
Nerăbdători să-ncepem ospățarea."
Așa grăi Ulise. Iar moș Doliu
Sări la el cu brațele deschise,
Îl apucă de mînile amîndouă,
Le sărută și începu a zice:
„Drăguțul meu, ce dor mi-a fost de tine!
Credeam că nu te mai întorci, dar zeii
Te-aduseră napoi. Noroc, Ulise,
Fii sănătos, și-n plin să-ți meargă toate!
Dar spune-mi drept, că vreau să știu: cunoaște
Sosirea ta-nțeleapta Penelopa?
Ori să pornim pe cineva să-i spuie?"
Ulise i-a răspuns: „Ea știe tocmai
Și în zadar te-ai osteni, moș Doliu."
Așa vorbi și el se puse-n jețul
Frumos strujit. Asemenea și fiii
Bătrînului urau sosire bună
Și-l apucau de mînă pe Ulise.
Pe urmă lîngă tatăl lor șezură
Pe rînd la masă. Și pe cînd cu toții
Stăteau la prînz și ospătau în sală,
Ca vîntul merse vestea pretutindeni
Vestind a peților cădere.
Și mulți veneau cu vaiet și suspine
Și mișunau la curtea lui Ulise.
Căra pe mortul său fiește-care
Și-l îngropa. Iar pe ceilalți din alte
Orașe-i ridicau și cu pescarii
Îi trimiteau să-i ducă în corăbii.
Apoi, mîhniți cu toții, spre-adunare
Mergeau glotiș. Și cînd se adunară
Și fu sobor, sculîndu-se Eupites
Luă cuvîntul, neputînd să uite
Durerea după Antinou, fecioru-i,
Pe care-ntîiul l-a ucis Ulise,
Și el cu ochi scăldați în lacrimi zise:
„Prieteni, ce avan a fost mișelul
Cu noi, aheii! El luă-n corăbii

Pe mulți voinici aleși, dar el și oastea
Și năvile-și pierdu și-acum la-ntorsu-i
Pe cei mai nobili chefaleni răpuse.
Să mergem dar asupra lui, nainte
Ca el să se strecoare pîn' la Pilos
Ori poate și-n Elida, țara unde
Domnesc epeii. Altfel pe vecie
Ne-om face noi de-ocară, că-i rușine
S-audă după moarte toți că fiii
Și frații noștri nu ni-i răzbunarăm
De ucigași. Mi-ar fi viață-amară
Și-aș vrea pe dată mort să cad mai bine.
Deci să pornim, ca nu cumva pe mare
Nainte el să afle-a lui scăpare."
Așa zicea plîngînd. Și toți aheii
Cuprinși au fost de milă. Însă iată,
Treziți din somn, de la palat veniră
Dumnezeiescul cîntăreț și Mèdon
Și steteră în mijlocul mulțimii
Și uluit rămase fiecare,
Iar Mèdon cuvîntă așa-adunării:
„Itacieni, voi dați-mi ascultare.
Să știți că tot ce-a izbîndit Ulise
Nu-i peste voia zeilor. Eu însumi
Cu ochii mei văzui cum sta pe-alături
De el un zeu asemenea lui Mèntor.
Aci ieșea naintea lui și-ntr-una-l
Îmbărbăta, aci da buzna-n sală
La pețitori și-i îmbulzea, iar dînșii
Căzeau polog." Acestea zise Mèdon
Și ei de teamă toți îngălbeniră.
Luă cuvîntul Aliters, viteazul
Lui Mastor fiu, moșneagul care singur
Vedea nainte și napoi, și astfel
Îi povățui cu bună judecată:
„Iubiți itacieni, luați aminte
De ce-am să spun. Nenorocirea asta
Din slăbiciunea noastră ni se trage.
Voi n-ați vrut să mă ascultați pe mine

Şi nici pe Mèntor, un păstor de oameni,
Să fi strunit pe fiii voştri-n oarba
Trufie-a lor, c-au fost a lor păcate
De neiertat, prea mare le-a fost vina
C-au stors averea, au necinstit femeia
Unui fruntaş viteaz închipuindu-şi
Că nu mai vine el. Acum să faceţi
Cum eu vă zic, să n-ascultaţi pe nimeni.
Să stăm pe loc, ca nu cumva noi singuri
De pacoste să dăm." Acestea spuse.
Ei se sculară-atunci cu strigăt mare,
Mai mult de jumătate, şi-o porniră;
Ceilalţi au stat pe loc în adunare,
Că nu plăcu acelora îndemnul
Lui Aliters, ci sfatul lui Eupites.
Şi gloată s-adunară toţi-naintea
Cetăţii mari. În fruntea lor zănatic
Mergea Eupites socotind în sine
Că va răstoarce moartea lui Antènor,
Feciorul său. Dar n-avu să se-ntoarne,
C-a fost sortit să moară el acolo.
Pe Joe-atunci îl întrebă Minerva:
„Părinte, tu, Saturniene, cel mai
Înalt stăpînitor, răspunde-mi mie
Care te-ntreb. Ce gînd ascunzi în tine?
Vrei tu să faci război amar şi crîncen?
Ori pace şi frăţie-ntre amîndouă
Aceste taberi?" Joe viforosul
Răspunse-aşa: „Tu, fiica mea iubită,
De ce mă-ntrebi şi mă descoşi pe mine?
N-ai pus la cale singură-nturnarea
Şi răzbunarea lui Ulise? Fă dar
Cum vrei. Ţi-oi spune eu cum cred că-i bine
Acuma, cînd Ulise pedepsit-a
Pe vinovaţi: să-şi dea cu toţii mîna,
Jerfind să jure între ei credinţă.
Şi-Ulise să domnească mai departe,
Iar noi să facem ca ceilalţi să uite
De-a fiilor şi-a fraţilor pieire,

De-aci nainte dragoste să fie
Şi pace în belşug şi bogăţie."
Aşa vorbi. Şi zîna, şi mai gata
De ajutorare, se grăbi din piscul
Olimpului în zbor s-o ia la vale.
Cînd toţi de hrană dulce-avură parte
La masa de la curtea lui Laerte,
Ulise-orîndui: „Să iasă unul
Să vadă dacă nu cumva vrăjmaşii
S-apropie". Şi la poruncă fiul
Lui Doliu alergă şi c-o privire
Din prag văzu cum ei s-apropiară,
Şi repede vesti el pe Ulise:
„Ei sînt aci. Să-ncingem arma iute."
La vorba asta toţi se repeziră
Şi armele-apucară. Şedeau gata
Cei patru cu Ulise şi feciorii
Lui Doliu şase. Se-narmă şi Doliu
Şi moş Laert. Deşi cu plete albe,
Dau zor şi ei, războinici de nevoie.
Şi după ce-armătura o-mbrăcară,
Deschiseră ei poarta şi ieşiră
În frunte cu Ulise. Atunci Minerva
S-apropie de ei, leită Mèntor
La glas şi la făptură. Iar Ulise
Se bucură cum o zări şi zise
La fiul său: „Tu, Telemah, ia seama.
Cînd oamenii s-or încleşta la luptă
Pe unde-aleşii se cunosc, ia parte
Şi tu, să nu-mi faci de ruşine neamul
Părinţilor, ce peste tot pămîntul
În frunte-au fost cu sufletul şi braţul
Întotdeauna." Telemah răspunse:
„Tu ai să vezi, de vrei, iubite tată,
Că nu-ţi voi face de ruşine neamul
Cu ce pot eu". Se bucură Laerte
Şi glăsui: „Ce zi de fericire
Trăiesc eu, Doamne! Fiul şi nepotu-mi
Se-ntrec în vitejie." De Laerte
S-apropie şi-l îndemnă Minerva:

„Tu, fiu al lui Arcesiu, moș Laerte,
Tu, cel mai scump fîrtat al meu, te roagă
Zeiței Palas cea cu ochi albaștri
Și tatălui ceresc, apoi îndată
Rotește-ți lancea lungă și dă-i drumul".
Așa din gură-l îmboldi Minerva
Și-l întări vîrtos. Iar el se roagă
Zeiței Palas cea cu ochi albaștri
Și tatălui ceresc, apoi îndată
Rotește lancea lungă și-o răpede.
Și-n chivăra de-aramă pe Eupites
Îl nimeri și-l răzbătu cu lancea
Prin chivără. Bufni pe jos Eupites
Și zăngăniră armele pe dînsul.
Și printre-naintași atunci Ulise
Și falnicul său fiu se năpustiră
Și-i secerau din săbii și din suliți.
Ar fi pierit cu toții și nici unul
Nu s-ar fi-ntors, de nu striga Minerva
Și nu împiedica din grai oștirea:
„Itacieni, lăsați războiul crîncen,
Vă dați în lături pe nesîngerate
Și cît mai iute". Așa striga Minerva
Și ei de frică toți îngălbeniră,
Cînd strigătul zeiței auziră,
Și de cutremur armele din mînă
Le tot scăpau, cădeau pe țărnă toate
Și toți fugeau napoi înspre cetate
De dragul vieții. Dar Ulise groaznic
Răcni atunci, luă avînt și dete
Năvală ca o pajură din nouri,
Și cerul azvîrli-nfocatu-i fulger
Ce se lăsă pe jos naintea zînei.
Atunci a zis Minerva lui Ulise:
„Tu, fiu de viță naltă-a lui Laerte,
Ulise, tu, stai locului, oprește
Războiul care-i groaza tuturora,
Ca nu cumva să mînii tu cu asta
Pe zeul care bubuie-n văzduhuri".

La-ndemnul ei se-nduplecă Ulise
Şi-n suflet se înveseli. Iar Palas,
Leită Mèntor după glas şi faţă,
Făcu-ntre taberi să se-ncheie pace
Şi-unire pe credinţa lor jurată.

[727] Sfîrşitul brusc al naraţiunii, particularitate tot atît de izbitoare în cazul *Iliadei* (încheiată pe neaşteptate cu descrierea funeraliilor lui Hector), se explică, aşa cum s-a relevat nu o dată, prin împrejurarea că poemele homerice făceau parte dintr-un întreg „ciclu", fiind legate nemijlocit de alte epopei: *Iliada* de *Aithiopis*, atribuită lui Arctinos din Milet; *Odiseea* de *Telegonia* lui Eugammon din Cyrene, în legătură cu care vezi mai înainte nota la XXIII, 137.

GLOSAR*

A

Acioală: adăpost
aciola (a se): a se adăposti, a-și căuta refugiu
albiat, -ă, *adj.:* adîncit în chip de albie, scobit
alean: dușmănie, necaz
alergaci, -e, *adj.;* alergător, iute de picior
apriat, *adv.:* lămurit, limpede, răspicat
arcăni (a): a prinde în arcane, a lega
arete: berbec
arm: picior
armălaie: zgomot, zarvă

B

Bantă (pl. bente): lanțuri, legături
bănui (a): a lua în nume de rău
bărăi (a): a mîna, a îndemna
bătelișteː bătălie, întrecere
beldie: țeapă de lemn, suliță, catarg
binevenita (a) a întîmpina cu urări de bun ven[illegible]
bleandă (pl. blende): lovitură
boată: cracă, bîtă
bolfi (a se): a se umfla

* În acest glosar lămurirea cuvintelor pornește de la înțelesul atribuit acestora de traducător. Nu s-au înregistrat termenii de folosință curentă, nici cei al căror sens rezultă limpede din context.

boncăi (a): a se izbi, a face zgomot
brățat: braț (ca măsură de lungime)
brîncă: aruncătură, zvîrlitură
busta (a da): a da buzna, a se repezi
but (în butul): în ciuda, în pofida

C

Capiște: templu, sanctuar
cață: băț, ciomag
călușer: dansator, măscărici, acrobat
celar: cămară, tezaur
cerbice: ceafă, grumaz
chelnă: lada carului
chibz (pl. chibzuri): gînd, chibzuință
chilos, -oasă, *adj.;* rezistent la muncă și oboseală
chitit, -ă, *adj.;* chibzuit, rînduit
ciopor: turmă
cirezar, -ă, *adj.*: de cireadă, adus din cireadă
ciripie: cumpăna dulgherului
cislă: adunare obștească, sfat
ciudi (a se): a fi cuprins de ciudă, de uimire
clit: teanc, stivă, vraf
colăci (a): a îndemna să vie, a aduce, a aduna
corăbia (a): a pluti cu corabia
corlă: colibă
covățit, -ă, *adj.*: curbat, scobit
crăini (a): a crăinici, a chema
cucură: tolbă de săgeți
cumplitate: faptă cumplită, nelegiuire
cuncav, -ă, *adj.*: scobit, adîncit

D

Dahie (pl. dăhii) prostie, vorbă nelalocul ei
data: datina
deavolna, *adv.*: după plac, din belșug
demînda (a): a cere, a pretinde, a porunci
demîndare: cerere, rugă
depăra (a): a-și smulge, a-și tăia părul, pletele

dreg (pl. diregi): butuc, par, bîrnă
direge (a): a îndrepta spre, a întinde
dodii (a vorbi în): a spune lucruri în doi peri, prostești, nesigure
dubit, -ă, *adj.:* tăbăcit, -ă
dugleș, -ă, *adj.:* care se mișcă încet, lenevos, molatec

E

Estimp: în acest an.

F

Falcie: măsură de suprafață
făclier: suport de făclie
finic: palmier
firoscos, -oasă, *adj.:* priceput, știutor
flișcui (a): a atinge cu biciul, a șfichiui
folte: om burtos, pîntecos (ironic)

G

Gherdan: colan, podoabă a gîtului
ghiolcură, *adv.:* plin, înțesat
gligan: porc mare, mistreț
globi (a): a supune la gloabă, a pedepsi cu amendă
grepțina (a se): a se prinde, a se agăța cu putere
grindei: piesă de lemn orizontală (la plug sau la car)

H

Horțiș, *adv.:* iritat, dușmănos

I

Iedec: edec, loc de abordat pentru corăbii, ori bărci
iezi (a): a opri printr-un zăgaz, a stăvili
ilău: nicovală
imos, -oasă, *adj.:* murdar, soios

Î

Împătui (a se): a se vîrî în pat, a se culca
împestrit, -ă *adj.:* împestrițat, colorat
încălat, -ă *adj.:* bine hrănit, gras
încolți (a): a răni, cu colții
încropit, -ă, *adj.:* potrivit, temperat
îndemînat, -ă, *adj.:* bun, ușor de mînuit
îndoldurat, -ă, *adj.:* plin, încărcat
înfelia (a): a tăia în felii
înfrigări (a): a înfige în frigări
înlimăni (a se): a trage la țărm, a intra într-un golf sau port
înluntra (a): a încărca în corăbii, a îmbarca
înrotat, -ă, *adj.:* cu roate, pusă pe roate
înscruma (a): a transforma în scrum, a arde
înspăima (a): a înspăimînta, a speria
înstemat, -ă, *adj.:* încununat
înstruna (a): a cînta pe strune
întreolaltă, *adv.:* între dînșii
întruloca (a): a întruni, a aduna
întruloca (a se): a se așeza, a lua loc
învăsca (a): a înfășura, a învelî
înzidura (a): a înconjura cu ziduri, a clădi
înzili (a): a se face ziuă

J

Jugar: animal înjugat, deprins cu jugul

L

Lainic, -ă, *adj.:* rătăcitor, pribeag
lăinici (a): a rătăci, a pribegi
lăutoare: apă de baie
lela (a umbla): a umbla haimana, hoinar
leotă: ceată, mulțime
lespeduit, -ă, *adj.:* pavat cu lespezi
lîng-olaltă, *adv.:* unul lîngă altul.

M

Mătrăși (a): a căra, a duce, a trimite
mehenghi, -e, *adj.*: priceput, abil
mertici (a): a împărți
mied: băutură preparată din apă și miere
milcui (a): a ruga, a îndupleca
milcuitor, -oare, *adj.*: rugător
mînecate (pe), *adv.*: de dimineață
mînzare (pl. mînzări): oaie care are miel
mrejui (a): a prinde în mreje, a lua prizonier
mul (pl. muli): catîr
mulare (pl. mulări): mulă, catîrcă

N

Nadă: momeală, atracție, interes
nat: om, individ
nămaie: oaie
nămetenie: animal mare, namilă
nămornic, -ă, *adj.*: uriaș, imens
nemernici (a): a rătăci, a pătimi
nemetenie: namilă, uriaș

O

Obli (a): a gelui, a netezi
ocarnic, -ă: defăimător, ocărîtor, vrednic de ocară
ol (pl. oluri): oală, cană, vas
olat: pămînt, țarină, patrie
olăcar: sol, curier
orbecăi (a): a-și căuta calea, a rătăci
ortoman, -ă, *adj.*: voinic, puternic

P

Palamar (pl. palamare): odgon, funie
paos: prinos, ofrandă
pardos: leopard
paște (a): a urmări cu gînd rău
pataramă: pățanie

părcan: oală, vas mare
pescos, -oasă, *adj.:* bogat în pește
pîndiș: pîndă, loc de pîndă, ascunzătoare
pînzuit, -ă, *adj.:* înfășurat în pînză
poară: pricină, ceartă, împotrivire
ponciș, -e, *adj.:* încrucișat
prepune (a): a bănui
prilosti (a): a amăgi.

R

Răbduriu, -e, *adj.:* rezistent, încercat
răstoarce (a): a întoarce, a răzbuna
răzgudui (a): a zgudui cu putere
răznit, -ă, *adj.:* depărtat, despărțit
refenea: petrecere, sfat
rîtan: porc
robaci, -e, *adj.:* răbdător, rezistent, muncitor

S

Săbier: curea de care atîrnă sabia
scînteios, -oasă, *adj.:* lucitor, scînteietor
scufundar: pescăruș
scutar: vechil, mai mare peste o tîrlă
seamă: socoteală
semnui (a): a da semne, a lăsa să se înțeleagă
seninare (pl. seninări): stîncă înaltă, vîrf
sfeti (a se): a se arăta, a se destăinui
silhui, -e, *adj.:* împădurit
smicura (a se): a se înfrînge (fig.)
smomi (a): a momi, a ispiti
snovos, -oasă, *adj.:* iubitor, scornitor de snoave
sodom, *adv.:* mulțime mare, sumedenie
soli (a): a trimite ca sol
sorin: loc însorit
spiniș: grămadă de spini
staniște: loc de odihnă a vitelor, popas, tabără
stavă: herghelie
stînjeniu, -e, *adj.:* roș, de culoarea purpurei
strădalnic, -ă *adj.:* sîrguitor, harnic

străluminos, -oasă, *adj.:* scînteietor, deosebit de luminos
stur: lespede, bolovan
suleget, -ă *adj.:* subțire, delicat

Ș

Șoiman: viteaz, voinic
șugubină: amendă, despăgubire, plată

T

Tas: ceașcă, talger, lighenaș
tehui, -e, *adj.:* prost, ușuratic
torocală: mîncare sau băutură amestecată
troscot: zgomot, vuiet
tuieș, -e, *adj.:* zănatic, fără minte
tuia: arbore exotic

Ț

Țanc (pl. țancuri): cap, promontoriu, colț de stîncă
țănduri (a): a preface în țăndări, a zdrobi
țelină: pămînt necultivat

U

Udătură: băutură
ulma (a): a simți, a adulmeca
urgelnic, -ă, *adj.:* care împrăștie urgie
utre: burduf

V

Văsui (a): a pluti cu vasul, a naviga
vătală (pl. vătale): piesă a războiului de țesut în care se fixează spata care bate firul
vedeală (pl. vedeli): recunoaștere, cercetare
vederos, -oasă, *adj.:* arătos, chipos
vintrea (pl. vintrele): pînză de corabie
vipie: arșiță, dogoare

vîntoaică: vijelie, furtună
vîntoasă: vîrtej, vijelie
vîrstean, -ă, *adj.*: egal în vîrstă, tovarăș de generație

Z

Zadă: pin, lemn de brad
zăpsi (a): a prinde
zărghit, -ă, *adj.*: nebun, smintit
zdrumeca (a): a uza, a măcina, a osteni
zgancă: cicatrice, urma unei răni
zgripțor: vultur
zingar: cîntăreț

CUPRINSUL

	Pag.
Introducere	5
Cuvîntul traducătorului	29
Cîntul I	35
Cîntul II	55
Cîntul III	72
Cîntul IV	93
Cîntul V	124
Cîntul VI	144
Cîntul VII	157
Cîntul VIII	170
Cîntul IX	192
Cîntul X	212
Cîntul XI	234
Cîntul XII	260
Cîntul XIII	277
Cîntul XIV	293
Cîntul XV	313
Cîntul XVI	333
Cîntul XVII	349
Cîntul XVIII	371
Cîntul XIX	387

Cîntul XX 409
Cîntul XXI 424
Cîntul XXII 440
Cîntul XXIII 456
Cîntul XXIV 470
Glosar 491

În colecţia

C.L.U.

Au apărut:

CHARLES DICKENS
Schiţele lui Boz

N. V. GOGOL
Povestiri din Petersburg

HEINRICH HEINE
Opere alese, vol. I

MÓRICZ ZSIGMOND
Opere alese, vol. V
(Pasărea cerului)

FRANCISCO DE QUEVEDO Y VILLEGAS
Don Pablos Buscón şi alte povestiri

În pregătire:

Daniel Defoe
CĂPITANUL SINGLETON, 2 vol.

Charles Dickens
CASA UMBRELOR, 2 vol.

J. W. Goethe
ANII DE UCENICIE ŞI ANII DE DRUMEŢIE AI LUI WILHELM MEISTER, 2 vol.

Heinrich Heine
OPERE ALESE, vol. II

Tobias Smollett
CĂLĂTORIILE LUI HUMPHREY CLINKER

Lev Tolstoi
ÎNVIEREA

Nr. colilor de tipar: 31,50.
Combinatul Poligrafic
„CASA SCÎNTEII"
București — R.S.R.
Com. 840